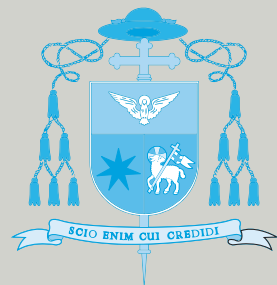

Butlletí

BISBAT DE TERRASSA

Setembre-October 2024

Butlletí del Bisbat de Terrassa

Núm. 50 (2024) V

31 d'octubre

Redacció i administració:

Bisbat de Terrassa. Mitjans de Comunicació Social

c/ Vinyals 47-49, 08221 Terrassa - Tel. 93 733 71 20; Fax 93 733 70 95

A/e: bisbatdeterrassa@bisbatdeterrassa.org

Església
Diocesana

Bisbe diocesà

Decrets

Jubilació canònica de Mn. Josep Esplugas Capdet

DECRET 08/24.- Terrassa, 2 de setembre de 2024

Ateses les circumstàncies personals de Mn. JOSEP ESPLUGAS CAPDET per poder-se acollir a la jubilació canònica,

PEL PRESENT document concedim a Mn. JOSEP ESPLUGAS CAPDET el pas a la situació de prevere jubilat, tot renunciant al càrrec de Delegat episcopal d'Ecumenisme i Relacions Interreligioses.

Ho decreta i firma l'Excm. i Rvdm. Sr. Bisbe de Terrassa.

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

Per manament del Sr. Bisbe
Mn. Eduardo Pire Mayol
Secretari General i Canceller

Erecció d'un oratori a la Casa Sant Josep de Terrassa

DECRETO 09/24.- Terrassa, 12 de septiembre de 2024

Habiendo recibido la solicitud de licencia para el establecimiento de un oratorio destinado al culto divino y la reserva del Santísimo Sacramento en el domicilio sito en la calle Passeig n. 8 de la ciudad de Terrassa, llamado "Casa San José", propiedad de la Asociación "Casa Guadalupe para la defensa de la vida";

Teniendo en cuenta que en la citada "Casa San José" vivirá una comunidad estable de Misioneras de los Sagrados Corazones;

POR EL PRESENTE decreto, de conformidad con los cánones 934§2, 1223 y 1224§1 del Código de Derecho Canónico, concedemos la solicitada licencia para celebrar y reservar la Santísima Eucaristía en el erigido oratorio.

Lo decreta y firma el Excmo. y Rvdm. Sr. Obispo de Terrassa.

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

Per manament del Sr. Bisbe
Mn. Eduardo Pire Mayol
Secretari General i Cancellier

Ampliació de la Comissió Diocesana per al Sosteniment de l'Església

DECRET 11/24.- Terrassa, 18 d'octubre de 2024

Havent transcorregut més de dos anys des que fou constituïda la Comissió Diocesana per al Sosteniment de l'Església, segons decret 09/22 de data 26 de maig de 2022, per tal d'organitzar i coordinar les diferents iniciatives diocesanes, i havent escoltat el parer favorable dels seus membres,

PEL PRESENT decret, la Comissió Diocesana per al Sosteniment de l'Església queda formada per:

Mn. Fidel Catalán Catalán, Vicari General i Moderador de Cúria
Sr. Pere Alegrí Guitart, Ecònom diocesà
Mn. Emili Marlés Romeu
Mn. Àlex Serra Belmonte
Mn. Josep Maria Sancho Marquès, DP
Sr. Francisco Ortiz García
Sr. Salvador Obiols Gras
Sr. Ignasi Castelló Escudé

Ho decreta i signa l'Excm. i Rvdm. Sr. Bisbe de Terrassa.

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

Per manament del Sr. Bisbe
Mn. Eduardo Pire Mayol
Secretari General i Cancellier

Comunicacions diocesanes

Trobada d'inici de curs del clergat

Terrassa, 25 de setembre de 2024

Benvolguts,

Hem iniciat ja un nou curs i ens trobem a les portes del Jubileu 2025. S'han començat les activitats a les parròquies i grups però penso que hi ha una activitat que ens és necessària a tots, i és la de continuar trobant-nos per compartir les nostres inquietuds i desitjos. El bisbe també en té i els vol compartir amb vosaltres. D'altra banda, com hem comentat altres vegades un dels temes més importants és la relació entre vosaltres i amb el bisbe.

Per això us convoco a la primera trobada del clergat d'aquest curs, que tindrà lloc a l'edifici del Bisbat **DILLUNS 7 d'OCTUBRE** i que tractarà el tema: **“La parròquia avui: Quin moment de parròquia vivim? Quin projecte de parròquia tenim?”**

L'horari de la jornada serà el següent:

- 09:30 Arribada i esmorzar
- 10:00 Pregària
- 10:15 Salutació del Sr. Bisbe
- 10:30 Xerrada
- 11:30 Descans
- 12:00 Treball en grups
- 12:45 Testimoni
- 13:30 Pregària de Sexta
- 13:45 Dinar a peu dret

Esperant de poder-nos trobar en aquest encontre fratern del nou curs, rebeu la meua salutació i benedicció en Jesucrist, Bon Pastor,

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

Sessions d'Economia amb motiu de la Campanya de Germanor

Terrassa, 24 d'octubre de 2024

Benvolguts,

Déu vos guard.

Per la present us convoco a la trobada anual per presentar la Campanya de Germanor, que tindrà lloc el proper diumenge 10 de novembre i aquest any té el lema “Una «crida» que canvia vides”. En aquesta reunió comentarem temes relacionats amb la gestió econòmica de la diòcesi i amb el sosteniment de l'Església en els diversos sentits.

S'organitzen dues convocatòries:

Vallès Oriental	Vallès Occidental
dimarts 5 de novembre a les 20:30h a la parròquia de Sant Esteve de Granollers	dimecres 6 de novembre a les 20:30h a la parròquia de Sant Pere d'Octavià de Sant Cugat del Vallès

Com és costum, i si és possible, podeu convidar també alguns membres del vostre Consell d'Economia parroquial així com algun membre del Consell Pastoral de la parròquia.

A la reunió ens acompanyarà Mn. Fidel Catalán, Vicari general, qui parlarà del sosteniment de l'Església. També la Sra. Silvia Montes, de la Delegació episcopal d'Economia, que informarà de l'estat de comptes. Finalment, el Sr. Gustavo Garcia, Cap de Béns immobles, ens parlarà de les actuacions fetes a les parròquies durant l'any així com de diverses informacions per a l'administració del Patrimoni.

Sapigueu que els materials de la campanya s'enviaran a través de missatgeria amb el Full dominical directament a les parròquies.

En el Dia de l'Església Diocesana, volem expressar el nostre agraïment a aquesta dimensió familiar de la diòcesi que, evidentment, no podem reduir a un dia sinó que es tracta més aviat d'una forma de viure el nostre compromís com a cristians. Des d'ara us demano novament la

vostra implicació perquè puguin ser trobades que contribueixin a enfortir la vida diocesana.

Cordialment en el Senyor,

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

Homilia

Homilia amb motiu de l'ordenació presbiteral de Mn. Javier Bausili Morenza el diumenge 29 de setembre a les 18h a la Santa Església Catdrral Basílica del Sant Esperit a Terrassa.

Benvolgut Sr. Vicari General, Sr Vicari Judicial, Sr. Secretari general i Canceller, Srs. Delegats Generals i Episcopals, Rector del Seminari, Rector de la Basílica del Sant Esperit, preveres, diaques, membres de la Vida consagrada, seminaristes, germans i germanes tots...

Apreciado Javier y familia y amigos todos: Avui certament és un dia de gran goig, un dia de festa per l'Església, de Terrassa i universal també, perquè es manifesta, es continua manifestant davant nostre, davant els nostres ulls el misteri de l'Església, que és continuació del misteri de l'Encarnació.

És el misteri de l'amor de Déu als homes manifestat en el seu Fill Jesucrist: *"Déu ha estimat tant el món que ha donat el seu Fill únic perquè no es perdi cap dels qui creuen en ell, sinó que tinguin vida eterna (Jn 3, 16).*

Tot és fruit de l'amor de Déu

Aquesta es la nostra fe, la fe veritable és creure en l'amor de Déu, en l'amor que Ell ens té.

Avui Jesucrist, present sempre en la seva Església es fa present a la vida d'aquesta església de Terrassa per infondre el seu Esperit Sant en un dels seus germans i continuar així la seva acció en el món.

Sí, Javier, avui Jesús, el mateix Jesús que un dia et va batejar, que et va confirmar, que ha estat amb tu durant tota la teva vida, et configura amb

Ell mateix no ja com a fill del seu mateix Pare..., sinó com a Cap i Pastor del seu Cos que és l'Església i et comunica la triple funció que només ell té com a Sacerdot Etern, **funció i missió d'ensenyar, de guiar, de santificar** aquest cos seu que és també el teu, l'Església.

Cridats a participar en el misteri de la salvació

Ell, per salvar la carn, per salvar-nos a nosaltres, va escollir el camí de prendre una carn com la nostra –Misteri de l'Encarnació– i vol seguir salvant, vol seguir portant al món el seu amor, el seu Esperit Sant a través d'una carn que serà la teva. Això és el que vol dir configurats amb Jesucrist Sacerdot...

Avui seràs ungít per l'Esperit Sant de Déu per a ser enviat com Jesús *“a portar la bona nova als pobres, a curar els cors desfets, a proclamar als captius la llibertat i als presos el retorn de la llum, a proclamar l'any de gràcia del Senyor”* (Is, 61, 1-2).

És ell, Jesús, qui t'ungeix. D'aquí poc, les teves mans seran ungides amb el sant crisma, signe de l'Esperit Sant. Quedaran consagrades per servir com les mans amoroses i misericordioses del mateix Senyor Jesús, a l'Església i al món. El sagrament de l'Ordre imprimirà en el teu cor un signe espiritual indeleble, és a dir, inesborrable i indestructible. El caràcter sacramental produirà entre Crist Sacerdot i tu una identificació ontològica profunda i total.

Però serà des del teu cor, des de la teva entrega, des de la teva resposta constant, en activa cooperació amb la gràcia sacramental rebuda el dia d'avui, que aquesta identificació amb Crist Sacerdot, Cap i Pastor, es reflecteixi cada dia més i millor a la teva vida de tal manera que siguis per als fidels germans teus i per al món una imatge viva de Jesús, el Bon Pastor, que dóna la vida per les seves ovelles (vegeu Jn 10, 11).

No obraràs en nom propi, sinó en nom de Crist: “Això és el meu Cos, aquesta és la meva Sang”; “Jo t'absolc dels teus pecats”...

El faràs present a Ell en el món. Jesús vol valdre's dels teus llavis i de les teves mans, i del lliurament de tot el seu ésser per santificar, ensenyar, i pasturar el ramat. Això exigeix donar-ho tot al Senyor i no reservar-se res, encara que com en paràbola del tresor amagat el que s'aconsegueix és molt més del que podem donar nosaltres.

Enviats

A l'evangeli de sant Joan hem escoltat la primera aparició de Jesús als apòstols després de ressuscitar: *“Pau a vosaltres... Com el Pare m’ha enviat a mi, així us envio jo a vosaltres... Rebeu l’Esperit Sant, a qui perdonareu els pecats, li quedaran perdonats; a qui no els perdoneu, li quedaran sense perdó”* (Jn 20, 19-23). Per això podem entendre que el sacerdoci en l'Església és un fruit més del misteri Pasqual del Senyor, de la seva Resurrecció.

Ets enviat. Els sacerdots som enviats per Jesús i pel seu Pare. Però ells sempre aniran amb tu, amb el seu Esperit Sant, mai no estaràs sol. Sigues, doncs, portador de la pau, com Jesús, tingues consciència que ets enviat per ell i que en ell estàs submergit en l'amor de la Trinitat... I tot això surt d'una explosió d'amor: *“Déu ha estimat tant el món..”*

En el dia a dia, per a l'exercici del teu ministeri, només necessitaràs una cosa: *“Aneu: jo us envio com anyells enmig de llops. No porteu bossa, ni sarró, ni sandàlies, i no us atureu a saludar ningú pel camí”* (Lc 10, 4).

Només una cosa, a Ell. Per això no deixis cada dia de donar resposta a l'oferiment que Ell ens fa: la seva amistat.

L'amistat amb Jesús

L'amistat amb Jesús és el fonament de la nostra vida: *“A vosaltres ja no us dic servents perquè el servent no sap què fa el seu amo, a vosaltres us dic amics perquè us he fet conèixer tot allò que he sentit del meu Pare...”*

“No m’heu escollit vosaltres a mi... Sóc jo qui us he escollit a vosaltres i us he confiat la missió d’anar per tot arreu i donar fruit, un fruit que duri per sempre” (Jn 15, 15 -16).

Això vol dir viure la consciència de la seva presència que és presència d'amor, això vol dir oferir-la tota la teva vida, això vol dir donar la vida però a Ell, oferir-te amb ell en el seu oferiment al Pare.

Avui, en aquesta llum del Ressuscitat, podríem revisar també nosaltres, preveres i diaques, consagrats, el nostre sacerdoci, la nostra consagració.

Perquè, vivim de debò com amics ? O pot ser encara com a servents? Sabem el que fa, en present, el nostre amo i Senyor? Estem disposats a rebre tot allò que ell ha rebut del Pare i que ens vol comunicar?

Són preguntes per pensar i aprofitar la consagració del nostre germà petit... per renovar el nostre compromís: “Vols?”... “Sí, ho vull”. Ho podem repetir interiorment en el nostre cor.

El servei. Donar la vida en el servei. Caritat pastoral

Tot és fruit de l'amor de Déu, nosaltres som fruit de l'amor de Déu. La nostra crida, vocació, el nostre ser enviats a la missió... la nostra vida tota... És l'amor de Jesús el Bon Pastor que s'anomena Caritat Pastoral perquè l'amor als germans és inseparable de l'amor a Jesús.

“Quan hagueren menjat, Jesús va preguntar a Simó Pere: Simó, fill de Joan, m'estimes més que aquests? Ell li respongué: Sí, Senyor, tu saps que t'estimo.

Jesús li diu: Pastura els meus anyells”... (Jn 21, 15).

Hem estat cridats a ser servidors de l'amor de Déu. Servir l'amor de Déu als germans. El servei de l'Eucaristia i de la Paraula, predicar la Paraula de Déu a tots; ensenyar la fe de l'Església als infants, joves i adults per mitjà de la catequesi; administrar els sagraments i de visitar els malalts i els sans; conduir a Crist a tots, amb un amor que no exclouï ningú, però que tingui els pobres i els joves com els seus predilectes; no deixar abandonat Jesús al Sagrari; ser un bon pastor que busca les ovelles extraviades i cura les malaltes, encara que passi moltes hores al confessional; defensar la dignitat de la persona humana des de la concepció fins a la seva fi natural amb la mort; cuidar els més vulnerables; escoltar els altres, que és l'ambient on l'evangelització germina, floreix i dona fruits.

“El bon pastor dóna la vida per les seves ovelles” (Jn 10, 11). De vegades ens estranyem de les contrarietats, hem oblidat la creu, el preu de la nostra vida... Fem projectes, planificacions, somiem en grans gestes, totes elles bones, i fins i tot necessàries... Però no tenim present que la creu, viscuda amb amor, és el que fa fructificar. Els fruits només neixen en un arbre en el que el nostre amic i germà, Jesús, està clavat amb els claus de l'amor.

En una paraula, servir la vida veritable és donar a les ovelles la vida de Crist “la vida eterna”, perquè les ovelles no morin i mai siguin arrabassades de les mans de Jesús, el Bon Pastor (veure Jn 10, 28).

I per acabar no podem deixar de mirar a aquella que ens mira, Maria. Ella, la Mare de Déu, la Mare de Jesús és la mare de l'Únic Sacerdot Etern. Només hi ha un sacerdot veritable, Jesucrist, i per l'ordenació quedarà unit a ell, serà sacerdot també amb ell. Per tant, no sols ja pel baptisme que et va fer germà seu, fill de Déu, ara pel sagrament de l'orde ella serà encara amb més motiu la teva Mare. No dubtis que ella és sempre amb tu. Les mares estan sempre pendents dels seus fills, i aquesta és una mare especial. Sempre t'estarà mirant amb els mateixos ulls, amb el mateix cor, que mirava i mira al seu Fill Jesús. I quan et miri a tu està veient en tu al seu Fill Jesús.

Cartes dominicals

Un nou curs marcat per l'esperança (1 de setembre de 2024)

Amb l'arribada del mes de setembre a poc a poc anem reprenent les activitats ordinàries en la pastoral de les nostres parròquies, comunitats, moviments i delegacions. Venen dies d'inscripcions a la catequesi, de reunions per establir les programacions i organitzar els calendaris, de cercar persones perquè col·laborin com a voluntaris a les diferents activitats, etc. Els locals i sales parroquials comencen a recuperar la seva activitat, al mateix ritme que en la societat civil també es tornen a posar en marxa aquelles activitats i serveis que durant l'estiu han estat aturades.

En el nostre cas aquest nou curs ve marcat en l'àmbit diocesà per tres elements que us convido a tenir presents en les vostres programacions.

D'una banda, la convocatòria del Jubileu, que se celebra l'any vinent, per celebrar el 2025 aniversari del naixement de Crist, inici de la salvació de la humanitat. Amb aquest motiu el papa Francesc ens convida a tota l'Església a celebrar-ho sota el signe de l'esperança amb diversos signes, actes i pelegrinatges. A la nostra diòcesi organitzem un pelegrinatge a Roma entre els dies 9 i 12 de març de l'any vinent per rebre el do de la indulgència. Diversos actes ens acompanyaran en aquest curs, sobre els quals tindrem temps d'informar més endavant.

El papa ens recorda que cal recuperar «la joia de viure, perquè l'ésser humà, creat a imatge i semblança de Déu (Cf Gn 1,26) no es pot conformar a sobreviure o subsistir de forma mediocre, emmotllant-se al moment present, amb superficialitat i deixant-se satisfer únicament per realitats materials. Això tanca en l'individualisme i corromp l'esperança, generant tristesa en el cor i tornant les persones desagradables i intolerants» (Butlla, 10). És per això que ens convida a recuperar el sentit de l'esperança i a viure'l i compartir-ho amb els altres.

En segon lloc, ens trobem en el marc de la celebració del vintè aniversari de la creació de la nostra diòcesi. El passat 15 de juny vàrem celebrar a la Catedral l'inici d'aquest aniversari i dels diversos actes que ens ajudaran a donar gràcies a Déu pel do de la nostra diòcesi. Aquests actes conclouran el 15 de juny de l'any vinent, que serà diumenge, amb una celebració a la tarda al Santuari de la Mare de Déu de la Salut per donar gràcies també a la Mare de Déu pel seu acompanyament i protecció. Les Jornades Transmet de formació i altres actes s'inseriran també en el marc d'aquest feliç aniversari que a tots els diocesans ens omple de goig i esperança.

Finalment, us recordo que us vaig proposar unes orientacions pastorals per aquests tres anys vinents. Unes orientacions que sota el títol «Caminar junts per evangelitzar enmig de la nostra societat» ens volen ajudar a incidir en la nostra missió evangelitzadora. Us recordo, entre altres coses, la importància de fomentar la fraternitat i el sentit de pertinença, promoure la formació bíblica i la pregària en les nostres parròquies, acollir les orientacions del Sínode de Bisbes que vagin sorgint, crear equips d'animació evangelitzadora i promoure la renovació pastoral de les nostres comunitats, i també cuidar especialment l'atenció als pobres i més necessitats, i la pastoral familiar.

Us convido doncs a iniciar aquest curs amb les actituds pròpies que Jesús demana als seus seguidors, amb fe, caminant junts, generant vincles de fraternitat, compartint el goig i l'esperança per un món millor que a poc a poc s'ha d'anar fent realitat amb la col·laboració de tots.

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

Festa de la Nativitat de la Mare de Déu, i mare nostra (8 de setembre de 2024)

Amb l'arribada del mes de setembre a poc a poc anem reprenent les El dia 8 de setembre el calendari litúrgic assenyala la festa de la Nativitat de la Mare de Déu, que se celebra tot just nou mesos després de la solemnitat de la Immaculada Concepció, el dia 8 de desembre.

Aquest dia són molts els santuaris i les parròquies de la nostra geografia que celebren la seva festa de la Mare de Déu, en què popularment anomenem les “marededeus trobades”. Entre altres tenim a casa nostra el santuari de Puiggraciós. Altres santuaris tenen la seva festa pròpia com la Salut de Sabadell, el Remei de Caldes o el Remei de Palautordera.

I és que el poble cristià sempre ha expressat la seva vinculació amb Maria, la Mare de Déu, des que al peu de la creu Jesús ens la va donar com a mare. I ella apareix ja en el llibre dels Fets dels Apòstols acompanyant la primera comunitat cristiana en la pregària, tot esperant la vinguda de l'Esperit Sant. La tradició també l'ha vinculat amb el fet que ella hagi estat la transmissora dels pocs fets que coneixem sobre el naixement i la infància de Jesús, ja que en fou protagonista directa.

En aquest inici de curs pastoral a les nostres parròquies, comunitats i entitats eclesials penso que és bo que sapiguem tenir una mirada a Maria perquè ella ens acompanyi i protegeixi en la nova singladura que iniciem. De fet, els nostres avantpassats li dedicaren molts temples i ermites, expressant aquesta protecció maternal d'ella i la devoció filial dels seus fills.

Però, en què ens pot ajudar a fixar-nos més en Maria? Sens dubte ens cal anar a l'evangeli. Ella hi apareix poques vegades encara que ben significatives. Ens pot ajudar per exemple a pensar en els altres abans que en un mateix. A l'evangeli la trobem visitant la seva cosina Elisabet, d'edat avançada, i que es que troba esperant el naixement de Joan Baptista. Maria, que també es troba embarassada, anteposa les necessitats de la seva cosina a la seva pròpia comoditat. També més endavant la trobem compartint la festa de casament amb uns amics als quals els falta el vi. Davant una necessitat ben material Maria ens ensenya a dirigir les nostres peticions i necessitats a Jesús amb aquella frase que va adreçada també a tot cristià: “feu tot el que Ell us digui”. I és que Maria ens ensenya que per un cristià les necessitats materials i les espirituals van agafades de la mà, una sempre ha de portar a l'altra i viceversa.

Ens pot ajudar també, com ens recorda el papa Francesc, a posar tendresa en les relacions humanes. La nostra societat, accelerada, immediatista i tensada, no sempre afavoreix que les relacions entre les persones siguin fàcils, gratuïtes i enriquidores. Ella sap amorosir les relacions amb la seva actitud sempre acollidora, atenta, amb una mirada de tendresa que possibilita l'obertura del cor, la reflexió compartida i la creació de vincles estables i profunds. Necessitem aprendre d'aquest estil marià de relacionar-nos a les nostres comunitats humanes i cristianes.

I ens pot ajudar també a viure la nostra relació amb Déu i a tenir una actitud més contemplativa. A l'evangeli Maria canta la lloança a Déu i se sent petita i humil davant l'omnipotència divina. No es fixa en el gran favor que el Senyor li ha fet, sinó que centra la seva mirada en Déu. També en un altre passatge es consigna un detall important, i és que ella ho guardava tot en el cor i ho meditava. Necessitem aprendre aquesta actitud tan mariana. Necessitem ser més contemplatius i meditatis en les nostres vides, mirar a Déu, pensar bé les coses i sospesar-les a la llum de la fe, discernir què cal fer, sense presses, amb serenitat interior.

Us desitjo que en aquest nou curs, a semblança de Maria i amb el seu ajut, sapiguem pensar més en els altres, sapiguem posar tendresa en les nostres relacions i ser persones de vida interior. Estic segur que això ens ajudarà a ser millors cristians i millors persones i al servei del bé comú.

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

Que sigui el que Déu vulgui (15 de setembre de 2024)

Quantes vegades hem sentit o hem fet nostra aquesta expressió al llarg de la vida: que sigui el que Déu vulgui! Però, realment hi cooperem nosaltres? Amb altres paraules: deixem que la voluntat de Déu es compleixi en la nostra vida? Cerquem fer la seva voluntat? Adonem-nos com és una de les peticions del Parenostre: «faci's la vostra voluntat així a la terra com es fa en el cel».

Ara bé, aquesta voluntat de Déu no és una cosa abstracta, com si diguéis: jo ja crec, prego i vaig a missa, i per tant ja estic complint la voluntat de Déu. En la nostra vida estem constantment prenent decisions, tantes que ni ens n'adonem. N'hi ha de més importants, que canvien el curs de la nostra vida i d'altres que potser són més banals. Des de si decideixo

posposar el despertador a l'hora d'aixecar-me o no, fins quan decideixo a quina hora me'n vaig al llit, el dia és ple de decisions.

Guanyaríem molt si en les decisions transcendents de la vida discerníssim quina és la voluntat de Déu. Però el perill de molts és deixar-se arrossegat per allò que tothom fa: si tothom es casa, jo també; si ara no està de moda casar-se, doncs jo no em caso; si ara hi ha uns estudis que estan molt de moda, decideixo estudiar això. Ara bé, i Déu, què hi pensa, què vol que faci?

Si realment ens creiem cristians i, per tant, fills de Déu, hem de confiar més en Ell, i saber que allò que Ell té pensat per a la nostra vida és el millor camí que podem escollir, per a nosaltres i per al bé de tota la humanitat. L'exemple a seguir són els sants, que van viure la filiació divina tal com la va viure Jesús. Fins i tot en l'hora més dura, a l'hort de Getsemaní, era fidel a la voluntat de Déu: «Pare, si vós ho voleu, allunyeu de mi aquest calze; però que no es faci la meua voluntat sinó la vostra» (Lc 22,42).

Aquesta actitud en el nostre dia a dia, de buscar sempre la voluntat de Déu en cada situació per petita que sigui, ha de ser habitual en nosaltres i en les nostres comunitats cristianes. El nostre exemple és l'estímul per a molts altres i només així podrem fer que hi hagi una veritable cultura del discerniment a l'Església i al món. No tinguem por a preguntar a Déu què vol en cada ocasió, és aquest el camí de la santedat.

Moltes vegades ens lamentem que hi ha poques vocacions a la vida sacerdotal, al diaconat permanent, a la vida consagrada, que hi ha pocs matrimonis joves... No serà que ens hem deixat envair per una cultura en la que s'ha anat eliminant la presència de Déu i hem deixat de preguntar-nos sobre la vocació? sobre el que Déu vol? És veritat que la societat no ens hi ajuda, però amb més raó ens hi hem d'esmerçar.

Que l'expressió «que sigui el que Déu vulgui» que sovint no ens implica gens pugui passar a ser «Senyor, què voleu que faci ara i aquí?». Aquest és un bon termòmetre de la nostra vida espiritual: com estic disposat a complir la voluntat de Déu?

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

L'any de la pregària (22 de setembre de 2024)

Per què el Papa Francesc ha volgut dedicar un any a la pregària? És tan important la pregària? De fet, però, això és com si ens preguntéssim si és important respirar, respirar bé. Lògicament, tots diríem que sí que ho és, que si no respirem, t'ofegues, i fins i tot et pots morir.

De la mateixa manera, l'oració, en qualsevol de les moltes maneres de realitzar-se és indispensable per al cristià. Per això, recordant que encara som en l'any de la pregària i que ens disposem a viure el Jubileu de l'any 2025, començant a més un nou curs, ens aniria bé a tots fer una revisió de la nostra pregària, i a la vegada valorar quina importància donem en la pràctica a aquesta dimensió de la nostra vida cristiana.

Si ser cristià és viure l'amistat amb Déu, pregar és la comunicació del cor necessària en tota amistat autèntica; i encara més en aquesta amistat que Déu ens ofereix. Jesús pregava quan era a la terra perquè l'amor al seu Pare el duia contínuament a aquesta comunicació d'amor.

Això vol dir que la vida cristiana, la vida de batejats, és una vida de relació amb Déu com a fills, una vida d'amistat amb aquell que sabem que ens estima, una relació, una comunicació d'amor. Tota veritable amistat requereix temps, i no ens podem excusar dient que no tenim temps, tothom té temps per aquell a qui estima. La vida d'amistat amb Déu demana temps per a la comunicació, per a compartir, per a viure una confiança mútua.

L'any de la pregària no ens proposa, de fet, cap novetat; més aviat ens recorda un aspecte de la nostra vida de fills, i un oferiment que Déu fa als homes creats per ell. Perquè la pregària no és iniciativa nostra, no és ocurrència nostra. Des del principi, ja en la creació del món, en la creació d'Adam i Eva, veiem com Déu parla amb els homes i ells parlen amb Déu perquè fins i tot des d'una situació de pecat Déu vol i espera la nostra pregària. Al llarg de tota la història de la salvació sempre ha mantingut aquest oferiment de comunicació, d'intimitat amb els homes malgrat la seva infidelitat.

I aquesta relació d'amistat entre Déu i els homes ha arribat en Jesucrist a un punt culminant al venir al món i, quan prenent una naturalesa humana com la nostra, ens ha parlat amb veu humana: «En moltes ocasions i de moltes maneres, Déu havia parlat per boca dels profetes; però en aquests dies, que són els definitius, ens ha parlat a nosaltres en la persona del

Fill, per mitjà del qual ja havia creat el món i a qui ha constituït hereu de tot» (Hbr 1, 1).

Déu ens ha parlat i ens ofereix de participar en el seu diàleg d'amor amb el Pare del cel. També Jesús pregava com veiem a l'evangeli: «Per aquells dies, Jesús se n'anà a la muntanya a pregar, i va passar tota la nit pregant Déu» (Lc 6, 12). Jesús pregava i ensenya a pregar als seus deixebles, ens ensenya a nosaltres amb el seu exemple i les seves paraules: «Una vegada, Jesús pregava en un cert indret. Quan hagué acabat, un dels deixebles li digué: Senyor, ensenya'ns a pregar, tal com Joan en va ensenyar als seus deixebles. Ell els digué: Quan pregueu, digueu: Pare, santifica en teu nom...» (Lc 11, 1-4). Per això podem dir amb veritat que és Jesús mateix qui ens ofereix i convida a la pregària.

Cadascú ha de trobar el seu camí d'oració, de com fer-la, de quan o a on fer-la. Però no és possible viure com a cristians sense l'oració. Pensem-ho, revisem la nostra pregària, ensenyem els nostres germans a pregar, acompanyem-los a aquesta font d'aigua viva, aprenguem i ensenyem als nostres germans des de petits a viure com a fills amb el Pare del cel, amb Jesús, amb l'Esperit Sant, en aquesta relació d'amor que és la pregària.

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

Un Jubileu per revifar l'esperança (29 de setembre de 2024)

El papa Francesc ha convocat un Jubileu, un Any Sant que començarà el 24 de desembre d'aquest any i durarà fins a finals de 2025. El Jubileu és un any de gràcia, no és una festa més, un tema més per entretenir-nos. És una gràcia que Déu ens fa, una oportunitat que ens dona, i l'hem d'aprofitar. Oportunitat de conversió personal i comunitària, una indulgència per començar de nou, com feia el poble d'Israel.

A l'Antic Testament, el jubileu era un any sabàtic en el que es descansava; es posaven els esclaus en llibertat, es deixaven de treballar les terres i es restituïen les possessions que s'havien comprat: «Declarareu sant l'any que fa cinquanta, i proclameu la llibertat a tots els habitants del país. Aquest any serà l'any del Jubileu... Proclamareu a la terra l'alliberament per a tots els seus habitants... Aquest any del Jubileu cadascú recobrarà el patrimoni que s'havia venut... Aquell any no sembrareu ni segareu... perquè és l'any del Jubileu, un Any Sant» (Lv 25, 8-17).

I Jesús es presenta en el Nou Testament com l'enviat de Déu que ofereix al món l'autèntic Any Sant que ens allibera i ens salva: «El dissabte, com tenia per costum, va entrar a la sinagoga i s'aixecà a llegir. Li donaren el volum del profeta Isaïes, el desplegà i va trobar el passatge on hi ha escrit: L'Esperit del Senyor reposa sobre meu, perquè ell m'ha ungit. M'ha enviat a portar la bona nova als pobres, a proclamar als captius la llibertat, i als cecs el retorn a la llum, a posar en llibertat els oprimits, a proclamar l'any de gràcia del Senyor... Avui es compleix aquesta escriptura que acabeu d'escoltar» (Lc 44, 16-21).

Això, traduït i aplicat a nosaltres significa que Déu ens ofereix una gràcia especial per a la conversió, conversió personal i comunitària que ha de passar necessàriament per la conversió dels nostres cors. I també és una oportunitat nova i excepcional per revifar la nostra esperança. En convocar aquest any, el Sant Pare ha volgut unir la gràcia del Jubileu a la de l'esperança.

A la Butlla de convocació del Jubileu ens diu el Papa: «Spes non confundit», «l'esperança no defrauda» (Rm 5,5). «Vivim en un món mancat d'esperança, encara que al cor de tota persona hi ha l'esperança com a desig i expectativa del bé, fins i tot ignorant el que comportarà el demà. Tot i això, la imprevisibilitat del futur fa sorgir sentiments sovint contraposats: de la confiança al temor, de la serenitat al desànim, de la certesa al dubte».

Sovint trobem persones desanimades, que miren el futur amb escepticisme i pessimisme, com si res no pogués oferir-los felicitat. Que el Jubileu sigui per a tots ocasió de revifar l'esperança. La Paraula de Déu ens ajuda a trobar les raons de la nostra esperança. Perquè l'esperança no es fonamenta en previsions de futur, en estadístiques o càlculs de probabilitat. La nostra esperança es fonamenta en l'amor que Déu ens té. Deixem-nos conduir per allò que l'apòstol Sant Pau va escriure precisament als cristians de Roma: «Justificats, aleshores, per la fe, estem en pau amb Déu, per mitjà de nostre Senyor Jesucrist. Per ell hem aconseguit, mitjançant la fe, la gràcia en què estem consolidats, i per ell ens gloriem en l'esperança de la glòria de Déu [...]. I l'esperança no quedarà defraudada, perquè l'amor de Déu ha estat vessat als nostres cors per l'Esperit Sant, que ens ha estat donat» (Rm 5,1-2.5).

Preparem-nos, doncs, per a viure aquesta gràcia del Jubileu. I examinem el nostre cor i la nostra esperança. On tinc posada jo la meva esperança? Què és el que espero? Quina és la meva esperança?

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

«Per tu, per mi, treball decent» (6 d'octubre de 2024)

Aquest és el lema per a la Jornada del Treball Decent que es celebrarà demà dilluns, 7 d'octubre, promoguda per la plataforma «Església per al Treball Decent». Aquesta Jornada ens ha de moure a interessar-nos i sentir-nos implicats en la realitat que viuen tants germans i germanes nostres que es troben en situació d'atur, i també dels que, tenint una feina, no la tenen però en condicions dignes per a ells i per a les seves famílies. Perquè són molts els que voldrien treballar, però per la raó que sigui no ho poden fer, i són també molts els que ho viuen en situacions extremes i sense tenir una vida veritablement digna. Interessar-nos i sentir-nos implicats vol dir compartir aquest interès amb els que ens envolten, vol dir fer el que estigui a les nostres mans per a canviar aquesta situació.

Es tracta d'una realitat preocupant, amb una desocupació estructural on milers de persones volen treballar i no poden; amb encara massa temporalitat que dificulta enormement l'estabilitat dels projectes vitals de milers de persones; amb la sinistralitat laboral; amb la pèrdua de poder adquisitiu dels salaris; amb les dificultats de conciliació laboral i familiar, i l'augment de les malalties psicosocials, etc. Totes elles situacions persistents, reflex que el món del treball no ha assolit encara les condicions necessàries per considerar-se un treball digne de debò.

És tota la societat, en tots els seus estaments i àmbits la que, tenint com a objectiu principal el bé comú, l'ha de tenir també en aquesta dimensió del dret a un treball digne per viure i desenvolupar-se com a persones. La Doctrina Social de l'Església des de fa molts anys així ens ho recorda i ho defensa incansablement.

El Papa Francesc en la seva encíclica «Laudato si» ens urgeix a reconèixer la necessitat d'una ecologia integral, que inclou també evidentment l'àmbit de treball. Ecologia integral per al cos i per a l'esperit, ecologia integral per a la persona humana, per a la vida i tot el que l'envolta, fent el necessari per preservar la casa comuna de la creació. Per fer-ho possible es necessiten entorns laborals amb drets segurs i respectuosos per a tothom.

És veritat que, a diferència d'èpoques passades, vivim ara un moment en el qual la consciència d'aquesta necessitat es va estenent i es va assumint en molts àmbits, però queda encara un llarg camí a recórrer per passar de la consciència, que és un pas indispensable, al que ha de suposar implementar solucions pràctiques i concretes per a la vida de molts.

La recerca del bé comú ha de ser l'objectiu principal del conjunt de la societat, però particularment dels qui tenen la responsabilitat d'articular polítiques que garanteixin les condicions essencials que permetin a les persones assolir una vida digna. El lema d'enguany, «Per tu, per mi, treball decent», ens ha d'ajudar a prendre consciència que vivim en comunitat, i que ens necessitem els uns als altres; i que, agraïnt els esforços de moltes persones i institucions que treballen per aconseguir aquests objectius, no podem oblidar que és responsabilitat de tots treballar per aconseguir que el dret a un treball digne esdevingui una realitat per a tots.

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

Els joves. Jesús és jove per sempre! (13 d'octubre de 2024)

Encara que ja el Papa Sant Pau VI havia tingut en diverses ocasions trobades amb joves de tot el món, va ser sobre tot Sant Joan Pau II que va tenir la iniciativa de convocar els joves en una trobada mundial de la Joventut a Roma l'any 1984, i des de llavors s'han anat repetint aquestes trobades cada tres o quatre anys. A la nostra diòcesi hem anant prenent consciència de la necessitat de vetllar d'una manera especial els qui es troben en aquesta etapa de la vida que és la joventut.

Però, perquè són importants els joves? La joventut és una etapa de la vida, un temps que passa, un temps amb característiques pròpies com són l'energia, la vitalitat, l'alegria, l'empenta. Un temps agitat, de vegades enyorat, de vegades idealitzat. Un temps en el que s'enfoca la vida i es consoliden els projectes que configuraran l'existència de la persona en aquest món.

I no és una etapa fàcil de la vida, donada la complexitat del món actual amb el que té d'incerteses sobre el futur professional o vital, de construcció de la personalitat amb tants condicionants, de maduració i d'estils molt diferents. En general, tots coincidim en la necessitat de cuidar i acompanyar aquesta època de la vida que propiciarà l'inseriment responsable en l'Església i en la societat.

L'ambient que ens envolta, i als joves especialment, està marcat pel trencament de vincles i de transmissió de cultura, l'oblit de la història, el procés de secularització i allunyament de l'Església, el relativisme moral, i una globalització i multiculturalitat, units a una presència aclaparadora

de les xarxes socials que cada vegada més conformen un univers virtual que no coincideix amb el real, que condiciona la vida i especialment la dels joves.

L'Església, els cristians, intentem donar resposta als desafiaments que tot això suposa. Ajudar-los a potenciar els elements que poden ajudar a conformar la seva personalitat, en el creixement de la vida interior i espiritual, en el sentit de pertinença a una comunitat, amb una formació sòlida, a ser solidaris amb el sofriment humà, un estil de vida més auster i compromès amb les causes més nobles.

Per tot això van néixer les activitats i peregrinacions diocesanes que cada estiu apleguen un bon nombre de joves de diverses parròquies. Personalment, com a bisbe, he tingut la sort de poder acompanyar els joves en aquestes trobades. Fa uns dies a Montmeló, es va convocar un festival de música d'adoració i de lloança anomenat *Har Tabor*, combinant actuacions musicals amb moments de pregària, amb testimonis, amb confessions, amb la celebració de la Missa i l'adoració de l'Eucaristia. Ha estat una experiència enriquidora que pot ajudar els joves a unir elements tant diversos com la música, la pregària i els espais de vida interior.

Intentem ajudar els joves a descobrir els veritables valors de la vida i de l'evangeli, a trobar Déu a les seves vides en la comunió de l'Església, i a que ells prenguin consciència de la seva importància i responsabilitat en el present i en el futur.

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

Els missioners de la porta del costat (20 d'octubre de 2024)

El Papa Francesc va popularitzar fa uns anys l'expressió «sants de la porta del costat» provinent de l'exhortació apostòlica *Gaudete et exsultate* (2018), fent-nos veure que la santedat no és una cosa reservada a alguns, als que surten al santoral, sinó per a tothom. De la mateixa manera, el Magisteri ens recorda constantment que l'Església és missionera. Això vol dir que tots ho som, no només els missioners que dediquen la totalitat de la seva vida a fer present Crist allà on no es coneix encara. Podríem dir que hi ha també «missioners de la porta del costat», i que la tasca missionera no està reservada a uns quants, sinó que aquests ens recorden que en

la nostra vida també hi ha d'haver missió, de la mateixa manera que els sants ens recorden que també nosaltres estem cridats a la santedat.

El laïcisme on viu submergit el nostre poble sembla que ens condicioni perquè pretén imposar el criteri que la religió és quelcom de l'àmbit privat i de la consciència. Això voldria dir que jo no he de manifestar la meua fe en l'esfera pública ni proposar la fe als altres. Però quan un viu totalment traspasat per l'amor de Déu, no pot guardar-se'l a l'àmbit privat, «perquè del que sobreïx del cor, en parla la boca» (Lc 6,45). Som una unitat i la nostra manera de viure és reflex de la nostra interioritat: relegar la religió a l'àmbit purament privat no respecta la manera com Déu ens ha creat. No som fragmentaris, no hi ha compartiments en la nostra vida.

A quanta gent li ha canviat la vida la trobada amb Crist després que algú els hagi convidat a un recés d'Emmaús o d'Effetà, a un curs Alpha, a Curssets de Cristiandat o a tants recessos i propostes de primer anunci! No visquem acomplexats pensant que això no va amb els meus familiars i coneguts, que això no és per a ells: l'amor de Déu és l'únic que pot saciar i omplir el buit que cada persona té en el seu cor. Però, a més, és un amor que es viu en comunió, en un cos que és l'Església, un amor que ens unifica: «la multitud dels creients tinguem un sol cor i una sola ànima» (Ac 4,32).

De la mateixa manera que evangelitzar els familiars i coneguts és responsabilitat de cadascú, ajudar amb pregàries i econòmicament els missioners que van a llocs llunyans de nosaltres és responsabilitat de cadascú, perquè tots formem un sol cos. La comunió eclesial s'expressa amb fets i s'enforteix amb les obres. Quan jo prego o dedico part dels meus diners a sostenir els missioners, només Déu sap l'efecte perquè el seu Regne s'estengui cada dia més. Per això, com cada any, avui l'Església ens convida amb la jornada del Domu)nd a pregar i ser generosos i que això s'estengui al llarg de l'any.

Santa Teresa de l'Infant Jesús, la memòria de la qual vam celebrar el primer dia d'aquest mes, és patrona de les missions perquè, des del seu Carmel de Lisieux, veient només un trosset de cel dins dels seus murs, oferia la seva oració i els seus sacrificis pels missioners i pregava incessantment per la conversió dels pecadors. Que ella ens ajudi a reconèixer Crist esperant-nos en el cor de cada persona que encara no creu perquè puguem convidar tothom a fer experiència de l'amor salvador de Jesucrist.

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

El repte de la formació (27 d'octubre de 2024)

És un tema sempre actual tractar sobre la formació. El papa Francesc hi ha incidit novament aquest estiu amb un document que segurament passarà força desapercebut. Es tracta d'una carta sobre el paper de la literatura en la formació, i en concret en la formació sacerdotal, un tema que en el nostre món tecnificat no està gaire de moda.

El Papa Francesc recorda els seus anys en els quals va ser professor de literatura. Segons ell, llegir literatura de qualitat ajuda a la formació de les persones i al seu desenvolupament. Ell convida a redescobrir la lectura enmig d'una societat en què cada vegada més llegim menys i passem més temps davant l'ordinador o fent ús de les xarxes socials de tal manera que ens acostumem a la simplificació en els plantejaments i a l'immediatisme en les experiències que sostenen les nostres vides.

El Papa recorda que, segons diversos estudis actuals, habitar-se a llegir produeix efectes molt positius en la vida de la persona: «ajuda a adquirir un vocabulari més ampli i, consegüentment, a desenvolupar diversos aspectes de la intel·ligència i també estimula la imaginació i la creativitat. Alhora, això permet aprendre a expressar els mateixos relats d'una manera més rica. A més a més, millora la capacitat de concentració, redueix els nivells de deteriorament cognitiu, calma l'estrès i l'ansietat» (núm. 16).

El Pontífex reflexiona també sobre com des de l'Església s'ha promogut aquesta formació i coneixement per tal d'endinsar-se en cada cultura i fer-hi present la fe i l'evangeli. Ell afirma que «per a un creient que vulgui entrar en diàleg sincerament amb la cultura del seu temps, o simplement amb la vida de persones concretes, la literatura es fa indispensable. Amb raó, el Concili Vaticà II afirma que «la literatura i l'art [...] es proposen expressar la naturalesa pròpia de l'home» i «presentar clarament les misèries i les alegries dels homes, les necessitats i les capacitats» (núm. 8).

Les reflexions que proposa el Sant Pare enllacen amb el treball que des de fa anys fem a la diòcesi per fer arribar la necessitat d'aquesta formació als cristians i a tots els qui vulguin, i a la vegada oferir camins concrets per canalitzar-la. Un d'aquests elements són les Jornades Transmet que celebrem aquest cap de setmana, i que combinen moments de reflexió i pregària el divendres al vespre a Terrassa, amb conferències i dinàmics de grup dissabte al matí a Sant Cugat del Vallès i finalment amb un concert

per gaudir de la música com un element també formatiu el diumenge a la tarda a Sant Esteve de Granollers.

Aquest any la reflexió de les jornades és sobre la missió de l'Església en el nostre món, i més específicament sobre com ser una església més missionera i més sinodal.

Sigui d'una manera o altra, tenim al nostre abast moltes possibilitats de formar-nos com a persones i com a cristians per respondre als reptes de la nostra societat i oferir una proposta des de la fe que, comptant amb la llibertat humana, faciliti viure amb sentit i profunditat, i descobrir, com recordava el papa Benet, que la veritat i l'amor han d'anar íntimament unides per forjar persones madures i compromeses tant en l'Església com en la societat.

† Salvador Cristau Coll
Bisbe de Terrassa

Activitats del Sr. Bisbe

Setembre

- Dia 2: Visites programades
Entrega de nomenaments al Bisbat a les 12h
- Dies 3-4: Visites programades
- Dia 5: Visites programades
Missa de Santa Teresa de Calcuta a la parròquia del Santíssim Salvador de Sabadell a les 11h
- Dia 6: Visites programades
- Dia 7: Missa patronal, presentació del nou vicari parroquial i comiat de l'anterior a la parròquia de Santa Maria de Rubí a les 11h
Assisteix a l'Acte d'inauguració del Mil·lenari de Montserrat a l'Abadia de Santa Maria de Montserrat a les 20h
- Dia 8: Missa patronal, presentació del nou administrador parroquial i 90 anys de la parròquia de la Mare de Déu de Gràcia de Sabadell a les 11h
- Dies 9-11: Visites i celebracions programades
Sortida d'inici de curs del Seminari diocesà a Gisclareny
- Dia 12: Visites programades
Missa amb motiu del 5è aniversari de l'adoració perpètua a la parròquia de Sant Pere de Terrassa a les 19h
- Dia 13: Visites programades
Consell Episcopal amb Delegats generals al Bisbat a les 11h
- Dia 14: Missa i acte de consagració del Seminari a la Mare de Déu de la Salut al seu Santuari diocesà a les 11h
Missa de presentació del nou administrador parroquial i trobada de les confraries de portants del Sant Crist de Sabadell a la parròquia de la Santíssima Trinitat de Sabadell a les 19h
- Dia 15: Missa de presa de possessió del nou rector de les parròquies de Sant Pau i Sant Llorenç de Terrassa a les 12:30h a la parròquia de Sant Pau de Terrassa

- Dia 16: Missa patronal a la parròquia de Sant Cebrià de Valldoreix a les 12h
Visites programades
- Dia 17: Visites programades
Reunió de la Comissió interdiocesana per al diaconat permanent a l'Arquebisbat de Barcelona a les 19h
- Dia 18: Reunió de la Tarraconense al Seminari Major Interdiocesà de Barcelona
- Dia 19: Missa i acte d'inauguració de curs de l'Ateneu Universitari Sant Pacià de Barcelona al Seminari conciliar de Barcelona a les 10h
- Dia 20: Visites i reunions programades
- Dia 21: Assisteix a l'ordenació episcopal de Mons. Josep-Lluís Serra-no Pentinat, bisbe coadjutor d'Urgell, a la Catedral de Santa Maria de La Seu d'Urgell a les 11h
- Dia 22: Missa de presentació del nou administrador parroquial de la Santa Creu i la Sagrada Família a la parròquia de la Santa Creu de Sabadell a les 12h
Missa amb confirmacions i celebració dels 60 anys de la parròquia del Sagrat Cor de Sabadell a les 20h
- Dia 23: Visites programades
- Dia 24: Missa patronal a la basílica de la Mare de Déu de la Mercè de Barcelona a les 10:30h
- Dia 25: Visites programades
- Dia 26: Visites programades
Consell Diocesà de Càritas al Bisbat a les 11h
- Dia 27: Visites programades
Missa i dinar a la Fundació Busquets de Terrassa a les 13:30h
- Dia 29: Visites programades
Ordenació presbiteral de Mn. Javier Bausili Morenza a la S.E. Catedral a les 18h
- Dia 30: Visites programades

Octubre

- Dies 1-2: Visites programades
- Dia 3: Visites programades
Celebració dels 75 anys del Centre Borja de Sant Cugat del Vallès a les 14h
- Dia 4: Visites programades
Confirmacions, presa de possessió del nou rector i festa patronal a la parròquia de la Mare de Déu de Montserrat i Sant Antoni de Pàdua de Granollers a les 19:30h
- Dia 5: *Har Tabor Music Festival* a Can Guitet (Montmeló) a partir de les 16h. A les 19:30h el Sr. Bisbe presideix la celebració de l'Eucaristia
- Dia 6: Missa del 55è aniversari del romiatge de la Virgen de Luna a la parròquia de Sant Pere de Rubí a les 10h
Visita i missa del Romiatge arxiprestal de Terrassa al Monestir de Montserrat a les 17h
- Dia 7: Trobada diocesana del clergat al Bisbat a les 9:30h
Benedicció i inauguració de la Casa San José de l'Associació Provida Casa Guadalupe a Terrassa a les 17h i posterior Missa a la Catedral a les 18h
- Dia 8: Reunió de Rectors i Formadors dels seminaris de Catalunya al Seminari conciliar de Barcelona a les 10h
Reunió de Delegats episcopals de Pastoral vocacional de Catalunya al Seminari conciliar de Barcelona a les 12h
Visites programades
Missa d'inauguració del curs 2024-2025 al Seminari diocesà de Terrassa, a Valldoreix, a les 19:30h
- Dia 9: Visites programades
Missa d'inici de curs del col·legi Mare de Déu de la Salut de Sabadell a la parròquia de la Santíssima Trinitat de Sabadell a les 17:30h
- Dia 10: Visites programades
- Dia 11: Visites programades
Consell Episcopal amb arxiprestes al Bisbat a les 11h

- Dia 12: Missa de la Mare de Déu del Pilar a la Catedral a les 12h i posterior ofrena floral a la Pl. Vella i celebració al Centre Aragonès de Terrassa
- Dia 13: Participació a l'Encontre del Moviment Família Albertiana, al col·legi Pureza de María de Sant Cugat del Vallès, a les 10:15h
Confirmacions a la parròquia de la Mare de Déu del Roser de Les Fonts a les 12h
- Dies 15-17: Visites programades
- Dia 18: Visites programades
Col·legi de Consultors al Bisbat a les 11h
- Dies 18-20: Encontre Nacional de Rectors i Formadors de Seminaris d'Espanya a Madrid
- Dia 19: Missa en la solemnitat de la Mare de Déu de la Salut, patrona de la diòcesi, al seu Santuari de Sabadell a les 11h. Presideix Mn. Fidel Catalán i hi participen, entre altres, els seminaristes de la diòcesi
- Dia 21: Consell Diocesà d'Assumptes Econòmics al Bisbat a les 19h
- Dies 22-24: Visites programades
- Dia 25: Visites programades
XII Jornades Transmet. Escola de pregària per a joves a les esglésies de Sant Pere a partir de les 19h
- Dia 26: XII Jornades Transmet. Jornada matinal al col·legi Pureza de María
Confirmacions a la parròquia de Santa Maria de Rubí a les 19h
- Dia 27: Confirmacions a la parròquia de la Mare de Déu del Carme de Terrassa a les 11h
XII Jornades Transmet. Concert de música sacra a Sant Esteve de Granollers a les 17:30h
- Dia 28: Visites programades
Missa amb benedicció del nou orgue de la Catedral a les 20h
- Dia 29: Visites i reunions programades

Assisteix a la conferència de Mons. Cristóbal card. López Romero SDB, cardenal arquebisbe de Rabat, sobre la diversitat cultural i religiosa a la parròquia de Sant Esteve de Granollers les 20:30h organitzada per la Delegació general de Laïcat, família i vida i el Moviment de Cristians de Pobles i Comarques

Dia 30: Participa en la Trobada del clergat i els seminaristes de Catalunya al Monestir de Montserrat amb motiu del Mil·lenari

Dia 31: Visites programades

Secretaria General i Cancelleria

Ordenació

El diumenge dia 29 de setembre de 2024 a la S. E. Catedral Basílica del Sant Esperit de Terrassa a les 6 de la tarda Mons. Salvador Cristau Coll, Bisbe de Terrassa, conferí el Sagrat Orde del Presbiterat a:

Mn. Javier Bausili Morenza

Nomenaments

Nomenaments parroquials:

- Mn. Marcos Aceituno Donoso, rector de la parròquia de la Mare de Déu del Roser de Cerdanyola del Vallès per un nou període
- P. Ángel Mariano Guzmán Ledeña OFM Conv, rector de la parròquia de la Mare de Déu de Montserrat i Sant Antoni de Pàdua de Granollers
- Mn. Joan Làzaro Padrós, rector de la parròquia de Sant Martí del Sorbet de Viladecavalls per un nou període
- Mn. Andrés Ramírez Henao, rector de les parròquies de Sant Pau i Sant Llorenç de Terrassa
- P. Manuel Hernández Rodríguez OFM, administrador parroquial de la Santíssima Trinitat i la Mare de Déu de Gràcia de Sabadell
- Mn. Gustavo Lezama Argüelles, administrador parroquial de la Santa Creu i la Sagrada Família de Sabadell
- Mn. Josep Maria Manresa Lamarca, administrador parroquial de la Mare de Déu de Montserrat de La Floresta
- Mn. Josep Monfort Mengod, administrador parroquial de Sant Sadurní i la Mare de Déu del Carme de Montornès del Vallès

- Mn. Javier Bausili Morenza, vicari de la parròquia de Sant Pere Octavià a Sant Cugat del Vallès
- Mn. Jean Damascène Rutaysire, vicari de les parròquies de la Mare de Déu de Montserrat de La Floresta, Sant Joan Baptista de Mirasol i Sant Cebrià de Valldoreix
- Mn. Eduardo Martínez Quinto, vicari de les parròquies de la Mare de Déu de Montserrat de La Floresta, Sant Joan Baptista de Mirasol i Sant Cebrià de Valldoreix
- Mn. Mario Jurado Viceira, vicari de la parròquia de Santa Maria de Rubí
- Mn. Néstor Robledo Robledo CORC, vicari de la parròquia del Sagrat Cor de Sabadell
- Mn. Marcos Aceituno Donoso, adscrit a les parròquies de la Santa Creu i la Sagrada Família de Sabadell
- Mn. Joaquim Fluriach Domínguez, adscrit a la parròquia de Sant Fèlix de Sabadell
- Mn. Javier- Peppe Marquínez, adscrit a les parròquies de Santa Engràcia, Santa Maria i Sant Joan Baptista de Montcada i Sant Pere de Reixach
- Mn. Pascal Mwumvaneza, adscrit a les parròquies de Sant Sadurní i la Mare de Déu del Carme de Montornès del Vallès
- Mn. Martí Triquell Garrell, adscrit a les parròquies de Sant Sadurní i la Mare de Déu del Carme de Montornès del Vallès
- Mn. Hernán Urdaneta Fernández, adscrit a les parròquies de Sant Valentí de Terrassa i Santa Perpètua de Mogoda
- Mn. Lluís Muntanyola Sanz, diaca adscrit a la parròquia de Sant Fèlix de Sabadell

Nomenaments no parroquials:

- Sr. Pere Alegrí Guitart, Responsable de Transparència
- Sra. Roser Álvarez González, Delegada Episcopal d'Ensenyament
- Mn. Xavier Blanco Castro, Delegat Episcopal de Peregrinacions
- Mn. Carles Cahuana Bartra, membre del Col·legi de Consultors
- Sr. David Cuenca, Delegat Episcopal de Protecció de Dades

- Mn. Joan Ferrero Mora, Responsable del Servei Diocesà de Tanatoris
- Sra. Núria Fontdecaba, membre del Consell Pastoral Diocesà
- Aaron De Larrazábal Buenache, consiliari diocesà del Moviment de Cristians de Pobles i Comarques de Catalunya
- Mn. Hernán Urdaneta Fernández, Secretari del Secretariat de Fundacions i Associacions

Comunicacions

Trobada del clergat a Catalunya

Terrassa, 30 de setembre de 2024

Benvolguts tots,

Adjunto a aquest enviament la carta signada pels bisbes amb seu a Catalunya convocant-nos a la trobada del clergat i seminaristes de Catalunya al Monestir de Montserrat el proper dimecres 30 d'octubre.

El programa de la trobada serà el següent:

- 11.00 h. Celebració de l'Eucaristia a la basílica
- 12.15 h. Conferència sobre l'espiritualitat mariana en la vida dels clergues
- 13.00 h. Cant de la Salve i el Virolai per l'Escolania
- 13.15 h. *Video mapping* a la basílica
- 14.00 h. Dinar al restaurant del complex dels Apòstols
- 16.00 h. Visites a escollir:
  - Espai immersiu (Sala s. XIV del Museu de Montserrat)
  - Exposició del Mil·lenari (Museu de Montserrat)

De cara al trasllat a Montserrat convé que us poseu d'acord entre els clergues dels vostres arxiprestats per pujar en els propis vehicles. De totes maneres, des del Monestir se'ns prega que aparquem els cotxes particulars a l'aparcament del Cremallera o del Funicular Aeri i utilitzem un d'aquests dos transports públics de Montserrat per accedir al Monestir degut a l'espai limitat dels aparcaments superiors.

Respecte a la vostra inscripció, podeu fer-la a través del següent enllaç abans de dimarts 15 d'octubre: <https://forms.office.com/e/X666myfn-G4?origin=lpLink>. En aquest enllaç trobareu una casella per indicar si teniu alguna intolerància alimentària o necessitat especial.

Per a la concelebració eucarística caldrà que els preveres i diaques porteu alba i estola blanca.

Rebeu una cordial salutació en el Senyor,

Mn. Eduardo Pire Mayol
Secretari General i Canceller

Vida diocesana

El Bisbe de Terrassa entrega els nous nomenaments diocesans

El dilluns dia 2 de setembre, a les 12 del migdia, el Senyor Bisbe, va fer entrega dels nous nomenaments diocesans a un gran nombre de mossens del bisbat. En el seu discurs, el Bisbe Salvador es va dirigir als presents, animant-los a treballar en comunió i a ajudar-se mútuament davant l'individualisme actual. També va encoratjar els mossens, assegurant-los que són enviats com a pastors per a fer present el Bon Pastor, que és Crist. A banda, el Bisbe Salvador també va fer entrega dels nomenaments no parroquials.

Montserrat inicia els actes del mil·lenari

El dissabte 7 de setembre al vespre va tenir lloc l'acte de l'inici de les celebracions del Mil·lenari de la comunitat benedictina de Montserrat. L'acte fou presidit per l'abat, D. Manel Gasch, acompanyat pel cardenal arquebisbe de Barcelona, Mons. Joan J. Omella i pel president de la Generalitat el M. l'Hble Sr. Salvador Illa. Assistiren la major part de bisbes de Catalunya i altres autoritats civils, eclesiàstiques i culturals. El bisbe Salvador també hi fou present. L'acte combinà la música amb interpretacions de l'Escolania de Montserrat, la Schola Cantorum i l'Orquestra Simfònica del Vallès i les intervencions del President de la Generalitat i del P. Abat, combinat amb espectacles de llum i imatges.

Cinc anys d'adoració perpètua a Terrassa

La parròquia de Sant Pere Terrassa va tenir lloc, el dijous 12 setembre a les 7 del vespre, la Missa en acció de gràcies per aquests primers cinc anys d'adoració perpètua a la ciutat de Terrassa. La Missa va ser presidida pel bisbe Salvador. En acabar la celebració es feu una processó pel pati de les esglésies i es donà la benedicció abans de tornar el Sagrament a

la seva capella d'adoració. El bisbe Salvador va agrair la constància dels adoradors en fer possible que la capella estigui oberta nit i dia durant cada dia de l'any.

Reunió del Consell Episcopal amb els Delegats generals

El divendres 13 de setembre el Sr Bisbe presidí la reunió del Consell Episcopal amb els delegats generals. Es tractà principalment de la preparació i detalls de les Jornades Transmet que es celebrarien a finals del mes d'octubre. Unes jornades en les que cada delegació general s'encarrega d'organitzar un dels cinc tallers previstos.

També es feu una valoració del primer curs de funcionament de la nova reestructuració de les delegacions i la creació de les delegacions generals. En general la valoració ha estat positiva ja que ajuda a prendre consciència diocesana i unificar i canalitzar les accions previstes en el marc de l'àmbit propi. El Sr. Bisbe recordà que és important fer reunió de cada delegació general una vegada al trimestre i que el delegat general n'informi al Sr. Bisbe.

El Seminari de Terrassa comença a caminar als peus de la Mare de Déu

Els seminaristes de Terrassa han començat el curs amb tres noves incorporacions, de Rubí, Valldoreix i Sant Cugat del Vallès. Els dies 9 a l'11 de setembre tingueren la convivència d'inici a Gisclareny. Foren dies de convivència, de recés, de programació i d'excursions. El dissabte 14 de setembre celebraren la Missa al Santuari de la Salut, als peus de la Mare de Déu. En l'homilia el bisbe Salvador els parlà sobre l'acceptació i estimació de la vocació, acceptar les creus de la vida i ajudar els altres a portar-les des de l'amor, l'entrega i el servei. Els seminaristes renovaren la consagració a la Mare de Déu. enguany han començat el curs 18 seminaristes, amb tres incorporacions noves.

La parròquia del Sagrat Cor de Sabadell celebra 60 anys

La parròquia del Sagrat Cor de Sabadell està de festa. Celebra el 60 aniversari de la seva creació. Concretament, va ser el 24 de setembre de 1964. Amb aquest motiu s'han organitzat també altres actes com el del

diumenge dia 22 de setembre on el bisbe Salvador va celebrar la Missa i va confirmar 19 joves i adults.

El divendres 27 al vespre també hi hagué una taula rodona amb el testimoni de dos preveres un seminarista sorgits de la mateixa parròquia. I el dissabte 28 de setembre una conferència sobre l'espiritualitat del Cor de Jesús avui, a càrrec de D. Manuel Vargas, Vicari Episcopal del Cerro de los Ángeles, a Getafe.

Inici de curs de les germandats rocières a Terrassa

El dissabte 14 de setembre la Catedral de Terrassa acollí un any més la Missa d'inici de curs de les germandats rocières de Catalunya que formen part de la FECAC. Va presidir la Missa Mn. Miguel Angel Jaimes, delegat Episcopal de Religiositat Popular. Van assistir el president de la FECAC, l'alcalde Terrassa, regidors d'altres corporacions municipals.

Trobada d'inici de curs de catequesi

El dissabte 28 de setembre va tenir lloc la trobada d'inici de curs de catequistes organitzada per la Delegació de Catequesi. Es va celebrar al Col·legi Pureza de Maria de Sant Cugat del Vallès sota el lema "Fem créixer l'esperança", com a preparació pel Jubileu de 2025. Es va començar amb l'Eucaristia, on els catequistes de la diòcesi renovaren el seu compromís en el servei de la catequesi i varen ser enviats. A continuació Mn. Jan Martínez, sotsdelegat de Catequesi feu la xerrada, sobre com viure l'esperança en la pròpia vida i en la catequesi. Continué un esmorzar, on es pogué compartir entre arxiprestats. I finalment diferents tallers: taller de catequesi infantil (3 a 5 anys), sessió Tabor, sessió Cenacle i coordinació de catequesi.

Celebració de la Mare de Déu de la Mercè, patrona de la Província Eclesiàstica

El bisbe Salvador va concelebrar a la Basílica de la Mercè a Barcelona, el dimarts 24 de setembre, la Missa major amb motiu de la festa titular de la patrona de Barcelona i de la Província Eclesiàstica de la qual formen part les diòcesis de Terrassa i Sant Feliu de Llobregat. Juntament amb el Sr. Bisbe hi assistiren l'equip de formadors del Seminari i els seminaristes

de la diòcesi. Implorem la protecció maternal de Maria sobre les nostres diòcesis en aquest inici d'un nou curs pastoral.

La Delegació de Joventut organitza el Festival *Har Tabor*

El 5 d'octubre, prop de 1000 persones, majoritàriament joves, van participar al festival *Har Tabor* a Montmeló, organitzat per la Delegació de Joventut del Bisbat de Terrassa. L'esdeveniment va incloure alabances, una Missa presidida pel bisbe Salvador Cristau i adoració eucarística. Els joves també van poder visitar *stands* de DeleJove i Càritas, així com rebre el sagrament de la reconciliació. Mons. Cristau va animar els assistents a ser testimonis de l'amor de Déu en les seves comunitats, destacant la importància de combinar música i oració en la fe.

Trobada d'inici del clergat diocesà

El 7 d'octubre, el bisbe Salvador va convocar el clergat de la diòcesi per iniciar el curs i promoure la fraternitat sacerdotal. Mn. Bruno Bérchez va presentar els objectius d'una parròquia segons el mandat missioner de Jesús i posteriorment es va reflexionar en grups sobre el primer anunci a les famílies de catequesi. El dinar de germanor clogué aquesta primera trobada del curs.

Casa Guadalupe obre una nova llar

El 7 d'octubre, el bisbe Salvador va beneir la tercera casa de Casa Guadalupe a Terrassa, on dones amb dificultats seran acollides per les Missioneres dels Sagrats Cors. Casa Guadalupe és una associació que dona suport a dones embarassades en situació vulnerable, amb cases a Sabadell i Terrassa.

Reunió del Consell Episcopal amb els arxiprestes

El divendres 11 d'octubre el Sr. Bisbe presidí la reunió del Consell Episcopal amb els arxiprestes de la diòcesi. En aquesta ocasió el tema de reflexió compartida fou la missió del prevere i el diaca en el moment actual. Mons. Cristau feu una presentació de la situació i de la preocupació pels preveres

i diaques en el context social actual, que pot provocar dificultats per viure el ministeri, manca de recursos per gestionar la fragilitat i un cert desànim. N'apunten els elements fonamentals per viure el ministeri.

A més s'avança en la reflexió sobre la reestructuració i reorganització en l'àmbit de cada arxiprestat, tractant sobre la importància dels serveis comuns entre parròquies i la missió del consell pastoral arxiprestal en aquest context.

La diòcesi de Terrassa celebra la seva patrona

El dissabte 19 d'octubre es va celebrar la solemnitat de la Mare de Déu de la Salut, patrona de la diòcesi, a totes les parròquies i comunitats del territori diocesà. Al Santuari de la Salut, a Sabadell, va presidir la Missa Mn. Fidel Catalán, Vicari general. Van assistir-hi els membres del Comitè Executiu del Santuari, el Seminari diocesà, els membres del Moviment Cursets de Cristiandat i nombrosos fidels i devots de la Mare de Déu. En acabar la celebració i després de venerar la imatge de la Mare de Déu, Mn. Oriol Pallàs, rector del Santuari, feu una visita guiada als assistents.

La diòcesi de Terrassa celebra les XII Jornades Transmet

Entre els dies 25 i 27 d'octubre la diòcesi de Terrassa ha celebrat les XII Jornades Transmet sobre la novetat i actualitat de la fe. Enguany el tema ha estat "Com ser una diòcesi sinodal i missionera".

El divendres 25 d'octubre al vespre les Esglésies de Sant Pere acolliren l'escola de Pregària per a Joves presidida pel bisbe Salvador. El Sr. Bisbe va presidir la Missa i seguidament la Sra Maria Fernández, psicòloga feu una xerrada sobre com viure i assumir la soledat en un món tan hipercomunicat, distingint la soledat que és bona i fa madurar de la nociva provocada per la invasió de les xarxes socials.

El dissabte 26 d'octubre els actes tingueren lloc al Col·legi Pureza de Maria de Sant Cugat del Vallès durant el matí. Mons. Sergi Gordo, bisbe de Tortosa i encarregat de la Comissió Interdiocesana d'Apostolat Seglar de Catalunya, pronuncià la conferència sobre com ser una diòcesi més sinodal i més missionera. En les seves paraules feu referències constants a l'exhortació *Evangelii gaudium* del papa Francesc i als documents de Sínode de Bisbes.

Seguidament tingueren lloc cinc tallers per concretar aquest treball, a través del primer anunci de la fe, de la celebració de la fe a les comunitats, de la pastoral a les perifèries i en concret en la pastoral penitenciarària, de la corresponsabilitat entre laics i clergues i de la descoberta de la vocació cristiana. En acabar tingué lloc una celebració de la Paraula en la que el bisbe Salvador feu l'enviament dels agents de pastoral tot lliurant un exemplar de la Butlla de convocatòria de l'Any jubilar *Spes non confundit*. El dinar fraternal clogué aquesta jornada.

Finalment, el diumenge 27 d'octubre tingué lloc a l'església de Sant Esteve de Granollers el concert final de les jornades, interpretant la Missa defunctorum gregoriana i el cant mossàrab sobre la vida eterna, interpretada pel grup de joves veus Schola Cantorum Cantus Fulgiens, dirigit per Chiara Mazzeletti i Jaime González- Sierra Moreno a l'orgue. Els beneficis d'aquest concert es destinen a l'emergència de Terra Santa coordinada per Càritas.

La Diòcesi participa en la trobada del clergat a Montserrat

60 preveres i diaques de la Diòcesi, presidits pel bisbe Salvador, van participar el dimecres 30 d'octubre a la Trobada del clergat organitzada a Montserrat amb motiu del mil·lenari de l'inici de la vida monàstica en el santuari.

A les 11h es celebrà la Missa presidida per Mons. Joan Planellas, arquebisbe de Tarragona i Primat de les Espanyes que reflexionà sobre la importància de la coordinació entre les deu diòcesis amb seu a Catalunya; seguí una conferència de Mons. Rino Fisichella, Pro-Prefecte de la Secció per a les qüestions fonamentals de l'evangelització en el món del Dicasteri per a l'Evangelització, sobre la Mare de Déu i l'esperança cristiana i la Salve i el Virolai a càrrec de l'Escolania.

A les 14h tingué lloc el dinar de germanor i a la tarda la possibilitat de visitar les darreres novetats del Museu de Montserrat, especialment l'exposició del mil·lenari.

Santa Seu

Sant Pare

Carta encíclica *DILEXIT NOS* del Sant Pare FRANCESC sobre l'amor humà i diví del cor de Jesucrist

Versió de *Documents d'Església*

1. «ENS VA ESTIMAR», diu sant Pau referint-se a Crist (Rm 8,37), per fer-nos descobrir que d'aquest amor res no «ens en pot separar mai» (Rm 8,39). Pau ho afirma amb certesa perquè el mateix Crist havia assegurat als seus deixebles: «Us he estimat» (Jn 15,9.12). També ens va dir: «Us he dit amics» (Jn 15,15). El seu cor obert ens precedeix i ens espera incondicionalment, sense exigir cap requisit previ per poder estimar-nos i oferir-nos la seva amistat: Ell ens va estimar primer (cf. 1Jn 4,10). Gràcies a Jesús «hem conegut i cregut en l'amor que Déu ens té» (1Jn 4,16).

I. LA IMPORTÀNCIA DEL COR

2. El símbol del cor s'utilitza sovint per expressar l'amor de Jesús. Alguns es pregunten si encara té un significat vàlid. Però quan estem temptats de navegar per la superfície, de viure fugint sense saber finalment per què, de convertir-nos en consumidors insaciabls i esclaus dels engranatges d'un mercat al qual no importa el sentit de la nostra existència, hem de recuperar la importància del cor.¹

---

¹ Bona part de les reflexions d'aquest primer capítol s'han inspirat en els escrits inèdits del pare Diego Fares, S.I., que el Senyor el tingui en la seva santa glòria.

Què volem dir quan diem «cor»?

3. En grec clàssic profà el terme *kardía* indica allò que és més intern en els éssers humans, els animals i les plantes. En Homer indica no sols el centre corporal, sinó també l'ànima i el nucli espiritual de l'ésser humà. A la *Il·líada*, el pensament i el sentiment pertanyen al cor i estan molt a prop l'un de l'altre.² El cor t'apareix com el centre del desig i el lloc on prenen forma les decisions importants de la persona.³ En Plató, el cor assumeix una funció d'alguna manera "sintetitzadora" del que és racional i de les tendències de cadascú, ja que tant el mandat de les facultats superiors com les passions es transmeten per les venes que conflueixen en el cor⁴. Així, des de l'antiguitat ens hem adonat de la importància de considerar l'ésser humà no com una suma de capacitats diferents, sinó com un món ànima-cos amb un centre unificador, que dona a tot allò que viu la seva persona el rerefons d'un sentit i d'una orientació.

4. La Bíblia diu que «la paraula de Déu és viva i eficaç [...] i discerneix els sentiments i els pensaments del cor» (He 4,12). D'aquesta manera ens parla d'un nucli, el cor, que s'amaga darrere de cada aparença, fins i tot darrere dels pensaments superficials que ens confonen. Els deixebles d'Emaús, durant el seu misteriós viatge amb Crist ressuscitat, van viure un moment d'angoixa, confusió, desesperació i decepció. Però, més enllà de tot això i malgrat tot, alguna cosa va passar en el fons: «No ens cremava el cor dins nostre mentre conversava amb nosaltres pel camí?» (Lc 24,32).

5. Al mateix temps, el cor és el lloc de la sinceritat, on no es pot enganyar ni dissimular. Normalment indica les teves veritables intencions, el que realment penses, creus i vols, els "secrets" que no dius a ningú, en definitiva la teva veritat nua. Es tracta d'allò que no és ni aparença ni mentida sinó autèntic, real, totalment personal. Per això, Dalila va preguntar a Samsó, que no li va explicar el secret de la seva força: «Com pots dir-me: 't'estimo', mentre el teu cor no està amb mi?» (Jt 16,15). Només quan li va revelar el seu secret amagat, ella «va veure que li havia obert tot el seu cor» (Jt 16,18).

6. Aquesta veritat de cada persona s'amaga sovint sota una gran quantitat de "fullatge" que la cobreix, i això dificulta arribar a la certesa de conèi-

² Cf. Homer, *Il·líada*, 21, 441.

³ Cf. *ibid.*, 10, 244.

⁴ Cf. *Timeu* 65 c-d; 70.

xer-se un mateix i més encara de conèixer una altra persona: «No hi ha res més traïdor que el cor i amb prou feines es guareix! Qui el pot conèixer?» (Jr 17,9). Així entenem per què el llibre dels Proverbis ens demana: «Més que qualsevol cosa digne de cura, guarda el teu cor, perquè d'ell brolla la vida. Allunya de tu la teva boca mentidera» (4,23-24). La mera aparença, la dissimulació i l'engany danyen i perverteixen el cor. Més enllà dels molts intents de mostrar o expressar quelcom que no som, tot es juga al cor: allà no importa el que es mostri per fora o el que s'amagui, allà som nosaltres mateixos. I aquesta és la base de qualsevol pla sòlid per a la nostra vida, ja que res que valgui la pena no es pot construir sense el cor. Les aparences i les mentides només ofereixen buit.

7. Com a metàfora, permeteu-me que us recordi una cosa que ja he explicat en una altra ocasió: «Per carnestoltes, quan érem nens, la nostra àvia ens feia pastissos, i era una massa molt fina la que feia ella. Llavors la tirava a la paella i aquella massa es va inflar i es va inflar... I quan vam començar a menjar-la, estava buida. Aquests pastissos s'anomenaven "mentides" en dialecte. I va ser l'àvia qui ens en va explicar el motiu: "Aquests pastissos són com mentides, semblen grans, però no tenen res a dins, no hi ha res de veritat, no hi ha res de substància"».⁵

8. En lloc de buscar satisfaccions superficials i jugar un paper davant dels altres, la cosa millor és deixar que sorgeixin preguntes que importen: qui soc realment, què busco, quin sentit vull a la meua vida, les meves eleccions o les meves accions, per què i amb quina finalitat soc en aquest món, com avaluaré la meua existència quan arribi al final, quin sentit m'agradaria que tingués tot el que experimento, qui vull ser abans que els altres, qui soc davant de Déu. Aquestes preguntes em porten al meu cor.

Retornar al cor

9. En aquest món líquid cal tornar a parlar del cor; objectiu on cada persona, de cada categoria i condició, faci la seva síntesi; allà on les persones concretes tenen l'origen i l'arrel de totes les seves altres forteses, creences, passions, opcions. Però ens movem en una societat de consumidors en sèrie que viuen dia a dia i dominats pels ritmes i sorolls de la tecnologia, sense molta paciència pels processos que la interioritat requereix. En la

⁵ *Homilia de la missa matinal a la Domus Sanctae Marthae*, 14 octubre 2016: *L'Osservatore Romano*, 15 octubre 2016, p. 8.

societat actual, l'ésser humà «s'arrisca a perdre el centre, el centre de si mateix».⁶ «L'home contemporani, de fet, sovint es troba confús, dividit, gairebé desproveït d'un principi intern que crea unitat i harmonia en el seu ésser i en les seves accions. Malauradament, models de comportament molt estesos exasperen la dimensió racional-tecnològica o, per contra, la instintiva».⁷ Falta el cor.

10. Ara, el problema de la societat líquida és actual, però la devaluació del centre íntim de l'home –el cor– ve de més lluny: ja la trobem en el racionalisme grec i precristià, en l'idealisme postcristià i en el materialisme en les seves diferents formes. El cor ha tingut poc espai en l'antropologia i és una noció aliena al gran pensament filosòfic. Es van preferir altres conceptes com els de raó, voluntat o llibertat. El seu significat és imprecís i no se li ha donat un lloc concret en la vida humana. Potser perquè no va ser fàcil situar-lo entre les idees “clares i distintes” o per la dificultat que suposa conèixer-se a un mateix: semblaria que la realitat més íntima és també la més llunyana per al nostre coneixement. Segurament perquè el trobament amb l'altre no es consolida com una manera de trobar-se un mateix, ja que pensar torna a portar a un individualisme insalubre. Molts s'han sentit segurs en l'àmbit més controlable de la intel·ligència i la voluntat de construir els seus sistemes de pensament. I no trobant un lloc per al cor, diferent de les facultats i passions humanes considerades separades les unes de les altres, ni tan sols s'ha desenvolupat àmpliament la idea d'un centre personal en el qual l'única realitat que ho pot unificar tot és, en definitiva, l'amor.

11. Si es devalua el cor, també es devalua el que vol dir parlar des del cor, actuar amb el cor, madurar i tenir cura del cor. Quan no s'aprecien les especificitats del cor, perdem les respostes que la intel·ligència sola no pot donar, perdem el trobament amb els altres, perdem la poesia. I perdem la història i les nostres històries, perquè la veritable aventura personal és la que es construeix partint del cor. Al final de la vida, només això comptarà.

12. Cal afirmar que tenim cor, que el nostre cor conviu amb altres cors que l'ajuden a ser un “tu”. Com que no podem desenvolupar aquest tema àmpliament, utilitzarem el personatge d'una novel·la, Stavròghin de Dostoievski.⁸ Romano Guardini el mostra com la mateixa encarnació del mal,

⁶ Sant Joan Pau II, *Angelus*, 2 juliol 2000: *L'Osservatore Romano*, 3-4 juliol 2000, p. 4.

⁷ Id., *Catequesi*, 8 juny 1994: *L'Osservatore Romano*, 9 de juny de 1994, p. 5.

⁸ *Els dimonis* (1873).

perquè la seva característica principal és que no té cor: «Stavròghin no té cor; per tant el seu esperit és fred i buit i el seu cos s'embriaga de la mandra i la sensualitat "bestial". Per tant, no pot conèixer ningú íntimament i ningú no el coneix realment. Perquè només el cor crea intimitat, veritable proximitat entre dos éssers. Només el cor sap acollir i donar una pàtria. La intimitat és l'acte, l'esfera del cor. Però Stavròghin és llunyà. [...] Infinitament allunyat fins i tot d'ell mateix, ja que l'home només pot ser interior a si mateix amb el cor, no amb l'esperit. Ser interior a un mateix amb l'esperit no està en poder de l'home. Ara, si el cor no viu, l'home continua essent un estrany per a si mateix».⁹

13. Cal que totes les accions es posin sota el "domini polític" del cor, que l'agressivitat i els desitjos obsessius trobin pau en el bé més gran que els ofereix el cor i en la força que té contra els mals; que fins i tot la intel·ligència i la voluntat es posin al seu servei, sentint i tastant les veritats en lloc de voler dominar-les com solen fer algunes ciències; que la voluntat desitgi el bé més gran que el cor coneix, i que fins i tot la imaginació i els sentiments es deixin moderar pel batec del cor.

14. Es podria dir que, en definitiva, soc el meu cor, perquè és el que em distingeix, em configura en la meva identitat espiritual i em posa en comunió amb els altres. L'algorisme que treballa en el món digital demostra que els nostres pensaments i les decisions de la nostra voluntat són molt més "estàndards" del que podríem pensar. Són fàcilment predictibles i manipulables. No així el cor.

15. Aquesta és una paraula important per a la filosofia i la teologia, que aspiren a arribar a una síntesi global. De fet, la paraula "cor" no es pot explicar exhaustivament per la biologia, la psicologia, l'antropologia o cap ciència. És una d'aquelles paraules originals «que indiquen la realitat que pertany a tot l'home com a persona corporal i espiritual».¹⁰ Així, el biòleg no és més realista quan parla del cor, perquè només n'hi veu una part, i el conjunt no és menys real, sinó encara més. Ni tan sols un llenguatge abstracte podria tenir el mateix significat concret i global. Si el "cor" ens porta al centre íntim de la nostra persona, també ens permet reconèixer-nos en la nostra totalitat i no únicament en algun aspecte aïllat.

⁹ Romano Guardini, *El món religiós de Dostoievskij*, Brescia 1980, 236.

¹⁰ Karl Rahner, *Alcune tesi per una teologia della devozione al cuore di Gesù*, a *Theologia del Cuore di Cristo*, Roma 1995, 60.

16. D'altra banda, aquesta força singular del cor ens ajuda a entendre per què es diu que quan copses una realitat amb el cor la pots conèixer millor i més plenament. Això ens porta inevitablement a l'amor del qual aquest cor és capaç, perquè «l'amor és el factor més íntim de la realitat».¹¹ Per a Heidegger, segons la interpretació donada per un pensador contemporani, la filosofia no comença amb un concepte pur o amb una certesa, sinó amb un xoc emocional: «El pensament s'ha d'haver sacsejat emocionalment abans de treballar els conceptes o mentre els treballa. Sense una emoció profunda no pot començar el pensament. La primera imatge mental seria la pell de gallina. El primer que ens fa pensar i qüestionar-nos és l'emoció profunda. La filosofia sempre es produeix en un estat d'ànim fonamental (*Stimmung*)».¹² I aquí apareix el cor, que «alberga estats d'ànim, funciona com a "guardià de l'estat d'ànim". El "cor" escolta de manera no metafòrica "la veu silenciosa" de l'ésser, deixant-se temperar i determinar per ella».¹³

El cor que uneix els fragments

17. Al mateix temps, el cor fa possible qualsevol vincle autèntic, perquè una relació que no es construeix amb el cor és incapaç de superar la fragmentació de l'individualisme: només quedarien dempeus dues mònades que s'acosten, però que no s'uneixen realment. L'anti-cor és una societat cada cop més dominada pel narcisisme i l'autoreferencialitat. Al final arribem a la "pèrdua del desig", perquè l'altre desapareix de l'horitzó i ens tanquem en el nostre propi ego, sense capacitat de relacions sanes.¹⁴ Com a resultat, ens tornem incapaçs d'acollir Déu, com diria Heidegger, per rebre el diví hem de construir una «casa d'hostes».¹⁵

18. Veiem així com en el cor de cada persona es produeix aquesta paradoxal connexió entre l'autoestima i l'obertura als altres, entre la trobada molt personal amb un mateix i el regal d'un mateix als altres. Et converteixes en tu mateix només quan adquireixes la capacitat de reconèixer l'altre i et trobes amb l'altre que és capaç de reconèixer i acceptar la teva pròpia identitat.

¹¹ *Ibid.*, 61.

¹² Byung-Chul Han, *Heideggers Herz. Zum Begriff der Stimmung bei Martin Heidegger*, München 1996, 39.

¹³ *Ibid.*, 60; cf. 176.

¹⁴ Cf. *Id.*, *Eros in agonía*, Milà 2019.

¹⁵ Cf. Martin Heidegger, *La poesia di Hölderlin*, Milà 1988, 144.

19. El cor també és capaç d'unificar i harmonitzar la pròpia història personal, que sembla fragmentada en mil peces, però on tot pot tenir sentit. Això és el que expressa l'Evangeli en la mirada de Maria, que mirava amb el cor. Va saber dialogar amb les experiències que tenia meditant-les en el seu cor, donant-les temps: representant-les i guardant-les dins per recordar. En l'Evangeli, la millor expressió del que pensa un cor són els dos passatges de sant Lluç que ens diuen que Maria «guardava (*syneterei*) totes aquestes coses, meditant-les (*syballousa*) en el seu cor» (Lc 2,19; cf. 2,51). El verb *syballein* (del qual “símbol”) significa reflexionar, reunir dues coses en la ment i examinar-se, reflexionar, dialogar amb un mateix. A Lluç 2,51 *dieterai* significa “conservava amb cura”, i el que conservava no sols era “l'escena” que va veure, sinó també allò que encara no entenia i, tanmateix, va romandre present i viva esperant reunir-ho tot en el seu cor.

20. En l'era de la intel·ligència artificial, no podem oblidar que la poesia i l'amor són necessaris per salvar la humanitat. El que mai cap algorisme no podrà acomodar serà, per exemple, aquell moment de la infantesa que es recorda amb tendresa i que, malgrat el pas dels anys, continua passant a tots els racons del planeta. Penso en l'ús d'una forquilla per segellar les vores d'aquells *panzerotti* casolans fets per les nostres mares o àvies. És aquell moment d'aprenentatge culinari, a mig camí entre el joc i l'edat adulta, en què un es responsabilitza de la feina per ajudar els altres. Com aquest de la forquilla, podria esmentar milers de petits detalls que conformen les biografies de cadascú: fer florir somriures amb una broma, fer un dibuix a la llum d'una finestra, jugar el primer partit de futbol amb una pilota de drap, guardar cucs en una capsa de sabates, assecat una flor entre les pàgines d'un llibre, cuidar un ocell que ha caigut del niu, demanar un desig fullejant una margarida. Tots aquests petits detalls, l'ordinari-extraordinari, mai no podran encaixar als algorismes. Perquè la forquilla, els acudits, la finestra, la pilota, la capsa de sabates, el llibre, l'ocell, la flor... es basen en la tendresa que es conserva en els records del cor.

21. El nucli de cada ésser humà, el seu centre més íntim, no és el nucli de l'ànima sinó de tota la persona en la seva identitat única, que és d'ànima i cos. Tot està unificat en el cor, que pot ser la seu de l'amor amb tots els seus components espirituals, psíquics i fins i tot físics. En definitiva, si hi regna l'amor, la persona arriba a la seva pròpia identitat d'una manera plena i il·luminosa, perquè cada ésser humà ha estat creat abans que res per amor, està fet en les seves fibres més profundes per estimar i ser estimat.

22. Per això, veient com se succeeixen noves guerres, amb la complicitat, la tolerància o la indiferència d'altres països, o amb meres lluites de

poder al voltant d'interessos partidistes, es podria pensar que la societat mundial està perdent el cor. Només cal mirar i escoltar les dones grans, de les diferents parts en conflicte, que són presoneres d'aquests conflictes devastadors. És esborronador veure-les plorar pels seus nets assassinats, o escoltar que desitgen la mort per haver perdut la casa on sempre han viscut. Elles, que tantes vegades han estat models de força i resistència durant unes vides difícils i sacrificades, ara que arriben a l'última etapa de la seva existència no reben una pau merescuda, sinó angoixa, por i indignació. Culpar als altres no resol aquest drama vergonyós. Veure les àvies plorar sense que això resulti intolerable és signe d'un món sense cor.

23. Quan cadascú reflexiona, busca, medita sobre el seu propi ésser i sobre la pròpia identitat, o analitza les preguntes més elevades; quan pensa en el sentit de la seva vida i encara que busqui Déu, encara que senti el plaer d'haver albirat alguna cosa de la veritat, tot això requereix trobar la seva culminació en l'amor. Estimant, una persona sent que sap per què i amb quina finalitat viu. Així, tot flueix en un estat de connexió i harmonia. Per tant, davant el misteri personal, potser la pregunta més decisiva que tothom es pot fer és aquesta: tinc cor?

El foc

24. Això té conseqüències per a l'espiritualitat. Per exemple, la teologia dels *Exercicis Espirituals* de sant Ignasi de Loiola té com a principi l'*affectus*. La dimensió discursiva es construeix sobre una voluntat fonamental (amb tota la força del cor), que dona energia i recursos a la tasca de reorganitzar la vida. Les regles i composicions de lloc que Ignasi implementa funcionen sobre la base d'un "fonament" diferent d'ells, el desconegut del cor. Michel de Certeau destaca com les "mocions" de les quals parla sant Ignasi són erupcions d'una voluntat de Déu i d'una voluntat del cor que es manté diferent de l'ordre manifest. Alguna cosa inesperada comença a parlar en el cor de la persona, quelcom que sorgeix de l'incognoscible, treu la superfície del que es coneix i s'hi oposa. És l'origen d'un nou "ordenament de la vida" a partir del cor. No són discursos racionals que s'hagin de posar en pràctica traduint-los a la vida, com si l'afectivitat i la pràctica fossin simplement conseqüències –dependents– d'un coneixement assegurat.¹⁶

¹⁶ Cf. Michel de Certeau, *Lo spazio del desiderio. Gli "Esercizi spirituali" di Loyola, a II parlare angelico: figure per una poetica della lingua. Secoli XVI e XVII.*

25. Allà on el filòsof s'atura amb els seus pensaments, el cor creient estima, adora, demana perdó i s'ofereix a servir en el lloc que el Senyor li dona a escollir per seguir-lo. Aleshores entén que ell és el "tu" de Déu i que pot ser un "jo" perquè Déu és un "tu" per a ell. El fet és que només el Senyor ofereix tractar-nos com un "tu" sempre i per sempre. Acceptar la seva amistat és una qüestió de cor i ens constitueix com a persones en el sentit ple del terme.

26. Sant Bonaventura deia que en una inspecció més propera cal qüestionar «no la llum, sinó el foc».¹⁷ I ensenyava que «la fe està en l'intel·lecte, per provocar afecte. Per exemple: saber que Crist va morir per nosaltres no és coneixement, sinó que necessàriament esdevé afecte, amor».¹⁸ En aquesta perspectiva, sant John Henry Newman va triar com a lema la frase «*Cor ad cor loquitur*», perquè, més enllà de qualsevol dialèctica, el Senyor ens salva parlant al nostre cor des del seu Sagrat Cor. Aquesta mateixa lògica va fer que per a ell, gran pensador, el lloc de la trobada més profunda amb ell mateix i amb el Senyor no fos la lectura ni la reflexió, sinó el diàleg orant, de cor a cor, amb Crist viu i present. Per això Newman va trobar en l'Eucaristia el Cor viu de Jesús, capaç d'alliberar, de donar sentit a cada moment i d'inculcar la veritable pau en l'home: «Oh santíssim i amable Cor de Jesús, estàs amagat en la santa Eucaristia, i aquí sempre bat per nosaltres. [...] T'adoro amb tot el meu amor i amb tota la meva veneració, amb el meu afecte fervent i amb la meva voluntat més submissa i decidida. Oh Déu meu, quan vinguis a mi en la sagrada comunió i facis la teva llar en mi, fes que el meu cor bategui a l'uníson amb el teu. Purifica'l de tot el que és orgull i sentit, que és duresa i crueltat, de tota perversitat, de tot desordre, de tota tebior. Omple'l tant de tu que ni els esdeveniments quotidians ni les circumstàncies de la vida el puguin molestar, i en el teu temor i en el teu amor pugui trobar la pau».¹⁹

27. Davant del Cor de Jesús viu i present, la nostra ment, il·luminada per l'Esperit, entén les paraules de Jesús. Així es posa en marxa la nostra voluntat per practicar-les. Però això podria continuar essent una forma de moralisme autosostenible. Sentir i tastar el Senyor i honrar-lo és cosa del cor. Només el cor és capaç de posar les altres facultats i passions i tota la nostra persona en una actitud de reverència i obediència amorosa al Senyor.

¹⁷ *Itinerarium mentis in Deum*, VII, 6: Sant Bonaventura, *Itinerario della mente in Dio, Riconduzione delle Arti allà Teologia*, Roma 1995, 93.

¹⁸ Id., *Proemium in I Sent.*, q. 3: *Opera Omnia*, Quaracchi 1882, vol. 1, 13.

¹⁹ S. John Henry Newman, *Meditazioni e Preghiere*, Milà 2002, 106.

El món pot canviar començant pel cor

28. Només partint del cor les nostres comunitats podran unir les diferents intel·ligències i voluntats i pacificar-les perquè l'Esperit ens guïi com a xarxa de germans, perquè la pacificació és també tasca del cor. El Cor de Crist és èxtasi, és una sortida, és un regal, és una trobada. En Ell ens tornem capaços de relacionar-nos d'una manera sana i feliç i de construir el Regne d'amor i de justícia en aquest món. El nostre cor unit al de Crist és capaç d'aquest miracle social.

29. Prendre's seriosament el cor té conseqüències socials. Com ensenya el Concili Vaticà II, «cadascun de nosaltres ha de treballar per canviar el cor, obrint els ulls al món sencer i a totes aquelles coses que els homes poden fer junts per conduir la humanitat cap a un destí millor»²⁰. Perquè «els desequilibris que pateix el món contemporani estan relacionats amb aquest desequilibri més profund que està arrelat al cor de l'home»²¹. Davant les tragèdies del món, el Concili ens convida a tornar al cor, explicant que l'ésser humà «en la seva interioritat, transcendeix l'univers de les coses: torna a aquelles profunditats, quan torna a si mateix, allà on l'espera aquell Déu que busca els cors (cf. 1Sa 16,7; Jr 17,10), allà on sota la mirada de Déu decideix el seu destí».²²

30. Això no vol dir confiar massa en nosaltres mateixos. Anem amb compte: adonem-nos que el nostre cor no és autosuficient, és fràgil i està ferit. Té dignitat ontològica, però al mateix temps ha de buscar una vida més digna.²³ També diu el Concili Vaticà II que «el ferment evangèlic ha despertat i desperta en el cor de l'home aquesta irrefrenable necessitat de dignitat»,²⁴ però per viure segons aquesta dignitat no n'hi ha prou de conèixer l'Evangeli ni de fer mecànicament el que ens mana. Necessitem l'ajuda de l'amor diví. Anem al Cor de Crist, el centre del seu ésser, que és un forn ardent d'amor diví i humà i és la plenitud més gran que pot aconseguir un ésser humà. És allà, en aquest Cor, on finalment ens reconeixem i aprenem a estimar.

31. Finalment, aquest Sagrat Cor és el principi unificador de la realitat, perquè «Crist és el cor del món; la seva Pasqua de mort i resurrecció és

²⁰ Constitució pastoral *Gaudium et spes*, 82.

²¹ *Ibid.*, 10.

²² *Ibid.*, 14.

²³ Cf. Dicasteri per a la Doctrina de la Fe, Declaració *Dignitas infinita* (2 abril 2024), 8. Cf. *L'Osservatore Romano*, 8 abril 2024.

²⁴ Constitució pastoral *Gaudium et spes*, 26.

el centre de la història, que gràcies a ell és la història de la salvació».²⁵ Totes les criatures «avancen, juntament amb nosaltres i a través nostre, cap a l'objectiu comú, que és Déu, en una plenitud transcendent on el Crist ressuscitat ho abraça i ho il·lumina tot».²⁶ Davant del Cor de Crist, demano al Senyor que torni a tenir compassió per aquesta terra ferida, que Ell va voler habitar com un de nosaltres. Que aboqui els tresors de la seva llum i el seu amor, perquè el nostre món, que sobreviu entre guerres, desequilibris socioeconòmics, consumisme i ús antihumà de la tecnologia, recuperi el més important i necessari: el Cor.

II. GESTOS I PARAULES D'AMOR

32. El Cor de Crist, que simbolitza el seu centre personal d'on brolla el seu amor per nosaltres, és el nucli viu del primer anunci. Hi ha l'origen de la nostra fe, la font que manté vives les creences cristianes.

Gestos que reflecteixen el cor

33. La manera com Crist ens estima és una cosa que no ens ha volgut explicar gaire. Ho va mostrar en els seus gestos. Veient-lo actuar podem descobrir com ens tracta a cadascun de nosaltres, encara que ens costa percebre-ho. Mirem doncs on la nostra fe el pot reconèixer: en l'Evangeli.

34. L'Evangeli diu que Jesús «va venir entre els seus» (Jn 1,11). Som seus, perquè no ens tracta com quelcom estrany. Ens considera propis, que guarda amb cura, amb afecte. Ens tracta com els seus. No en el sentit que som els seus esclaus, Ell mateix ho nega: «Ja no us dic servents» (Jn 15,15). El que proposa és la pertinença mútua dels amics. Va venir, va superar totes les distàncies, es va acostar a nosaltres com les coses més senzilles i quotidianes de l'existència. De fet, té un altre nom, que és “Emmanuel” i significa “Déu amb nosaltres”, Déu proper a la nostra vida, que viu entre nosaltres. El Fill de Déu es va encarnar i «s'anorrea, fins a prendre la condició d'esclau» (Fl 2,7).

35. Això és evident quan el veiem actuar. Sempre està mirant, a prop, constantment obert a la trobada. El contemplem quan s'atura a conver-

²⁵ Sant Joan Pau II, *Angelus*, 28 juny 1998: *L'Osservatore Romano*, 30 juny-1 juliol 1998, p. 7.

²⁶ Carta encíclica *Laudato si'* (24 maig 2015), 83: AAS (2015), 880.

sar amb la samaritana al pou on va anar a buscar aigua (cf. Jn 4,5-7). El veiem, ben entrada la nit, trobant-se amb Nicodem, que tenia por de ser vist amb Jesús (cf. Jn 3,1-2). L'admirem quan sense vergonya deixa que una prostituta li renti els peus (cf. Lc 7,36-50); quan diu, mirant fit a fit la dona adúltera: «No et condemno» (cf. Jn 8,11); o quan s'enfronta a la indiferència dels seus deixebles i diu amb afecte al cec del camí: «Què vols que et faci?» (Mc 10,51). Crist mostra que Déu és proximitat, compassió i tendresa.

36. Si curava algú, preferia acostar-se: «Va estendre la mà i el va tocar» (Mt 8,3); «li va tocar la mà» (Mt 8,15); «els va tocar els ulls» (Mt 9,29). I fins i tot s'aturava a guarir els malalts amb la seva pròpia saliva (cf. Mc 7,33), com una mare, perquè no el sentissin un estrany a la seva vida. Perquè «el Senyor coneix aquella bella ciència de les carícies. La tendresa de Déu: no ens estima amb paraules, s'acosta i estant a prop nostre ens dona el seu amor amb tota la tendresa possible».²⁷

37. Com que ens costa confiar, perquè hem estat ferits per tantes falsedats, agressions i decepcions, ens xiuxieja a l'orella: «Coratge, fill» (Mt 9,2), «coratge, filla» (Mt 9,22). Es tracta de vèncer la por i adonar-nos que amb Ell no tenim res a perdre. A Pere, que no es va confiar, «Jesús va estendre la mà, el va agafar i li va dir: [...] “Per què has dubtat?”» (Mt 14,31). No tinguis por. Deixa que s'acosti a tu, fes-lo seure al teu costat. Podem dubtar de moltes persones, però no d'ell. I no t'aturis a causa dels teus pecats. Recorda que molts pecadors «seien a taula amb Jesús» (Mt 9,10) i cap d'ells no es va escandalitzar. Els elitistes religiosos es van queixar i el van tractar com «un golafre i un borratxo, amic dels recaptadors d'impostos i dels pecadors» (Mt 11,19). Quan els fariseus van criticar la seva proximitat amb persones considerades de baix nivell o pecadors, Jesús els va dir: «Vull misericòrdia i no sacrificis» (Mt 9,13).

38. Aquell mateix Jesús avui t'espera per donar-te l'oportunitat d'il·luminar la teva existència, de fer-te aixecar, d'omplir-te de la seva força. Abans de morir, de fet, va dir als seus deixebles: «No us deixaré orfes: vindré a vosaltres. Una mica més i el món ja no em veurà; en canvi vosaltres em veureu» (Jn 14,18-19). Sempre troba una manera de manifestar-se en la teva vida, perquè puguis trobar-te amb Ell.

²⁷ Homília de la missa matinal a la Domus Sanctae Marthae, 7 juny 2013: *L'Osservatore Romano*, 8 juny 2013, p. 8.

La mirada

39. Diu l'Evangeli que va venir a Ell un home ric, ple d'ideals però sense força per canviar la seva vida. Aleshores «Jesús va fixar la seva mirada en ell» (Mc 10,21). T'imagines aquell moment, aquella trobada entre els ulls d'aquest home i la mirada de Jesús? Si et crida, si et convida a una missió, primer et mira, escruta les profunditats del teu ésser, percep i coneix tot el que hi ha en tu, posa la seva mirada sobre tu: «Quan caminava pel Mar de Galilea, va veure dos germans [...]. Anant més enllà, va veure dos germans més» (Mt 4,18.21).

40. Molts textos evangèlics ens mostren Jesús prestant tota la seva atenció a les persones, a les seves preocupacions, al seu sofriment. Per exemple: «En veure les multituds, en va sentir compassió, perquè estaven cansades i esgotades» (Mt 9,36). Quan ens sembla que tothom ens ignora, que a ningú no li interessa el que ens passa, que no som importants per a ningú, Ell ens està atent. Això és el que va assenyalar a Natanael, que estava sol i absort: «Abans que Felip et cridés, et vaig veure quan eres sota la figuera» (Jn 1,48).

41. Precisament perquè està atent amb nosaltres, és capaç de reconèixer cada bona intenció que tens, cada petita bona acció que fas. L'Evangeli diu que «va veure una vídua pobra que hi tirava dues monedes [al tresor del temple]» (Lc 21,2) i de seguida ho va indicar als seus apòstols. Jesús presta atenció de manera que admiri les coses bones que reconeix en nosaltres. Quan el centurió li va pregar amb total confiança, «en escoltar-lo, Jesús va quedar meravellat» (Mt 8,10). Què bonic és saber que si els altres ignoren les nostres bones intencions o les coses positives que podem fer, Jesús no les troba a faltar, sinó que les admira.

42. Ell, com a home, ho havia après de Maria, la seva mare. Ella, que tot ho contemplava amb cura i “ho guardava [...] en el seu cor” (cf. Lc 2,19.51), li va ensenyar des de petit, juntament amb sant Josep, a parar atenció.

Les paraules

43. Encara que a les Escriptures tenim la seva Paraula sempre viva i actual, de vegades Jesús ens parla internament i ens crida perquè ens porti al millor lloc. I el millor lloc és el seu Cor. Ens crida a entrar on puguem recuperar forces i pau: «Veni a mi, tots els que esteu cansats i afeixugats, i jo us faré descansar» (Mt 11,28). Per això demanava als seus deixebles: «Persevereu en mi» (Jn 15,4).

44. Les paraules que va dir Jesús mostraven que la seva santedat no eliminava els sentiments. En algunes ocasions van mostrar un amor apassionat, que pateix per nosaltres, s'emociona, es queixa i arriba a les llàgrimes. És evident que les preocupacions i angoixes comunes de la gent, com ara el cansament o la fam, no el deixaven indiferent: «Sento compassió per la multitud; [...] no tenen res per menjar. [...] Defalliran pel camí; i alguns d'ells han vingut de lluny» (Mc 8,2-3).

45. L'Evangeli no amaga els sentiments de Jesús envers Jerusalem, la ciutat estimada: «Quan s'acostava i veié la ciutat, plorà per ella» (Lc 19,41) i expressava el seu desig més gran: «Tant de bo que tu també haguessis entès, en aquest dia, què porta a la pau!» (Lc 19,42). Els evangelistes, tot i que de vegades el presenten com a poderós o gloriós, no deixen de mostrar els seus sentiments davant la mort i el dolor dels seus amics. Abans d'explicar que davant la tomba de Llätzer «Jesús va esclatar a plorar» (Jn 11,35), l'Evangeli s'atura per dir que «Jesús estimava Marta i la seva germana i Llätzer» (Jn 11,5) i que, veient Maria plorar i els qui eren amb ella «es commogué profundament i es contorbà» (cf. Jn 11,33). La narració no deixa cap dubte que va ser un crit sincer, sorgit d'una pertorbació interna. Finalment, no es va intentar amagar l'angoixa de Jesús davant la seva pròpia mort violenta a mans d'aquells que tant estimava: «Va començar a sentir por i angoixa» (Mc 14,33), fins al punt de dir: «La meva ànima està trista fins a la mort» (Mc 14,34). Aquesta pertorbació interior s'expressa amb tota la seva força en el crit del Crucificat: «Déu meu, Déu meu, per què m'has abandonat?» (Mc 15,34).

46. Tot això, a simple vista superficial, pot semblar un mer romanticisme religiós. Tanmateix, és el més seriós i decisiu. Troba la seva màxima expressió en Crist clavat a una creu. És la paraula d'amor més eloqüent. No és una closca buida, no és un sentiment pur, no és una evasió espiritual. És amor. Per això sant Pau, buscant les paraules adequades per explicar la seva relació amb Crist, va dir: «Em va estimar i es va lliurar per mi» (Ga 2,20). Aquesta era la seva creença més gran: saber que era estimat. La dedicació de Crist a la creu el va sotmetre, però només tenia sentit perquè hi havia alguna cosa encara més gran que aquella dedicació: «Ell m'estimà». Quan molta gent buscava la salvació, el benestar o la seguretat en diverses propostes religioses, Pau, tocat per l'Esperit, va poder mirar més enllà i meravellar-se amb allò més gran i fonamental: «Ell m'estimà».

47. Després d'haver contemplat Crist, mirant el que els seus gestos i les seves paraules ens permeten veure del seu Cor, recordem ara com l'Església reflexiona sobre el sant misteri del Cor del Senyor.

III. AQUEST ÉS EL COR QUE HA ESTIMAT TANT

48. La devoció al Cor de Crist no és el culte d'un òrgan separat de la Persona de Jesús. El que contemplem i adorem és tot Jesucrist, el Fill de Déu fet home, representat en una imatge on es destaca el seu cor. En aquest cas, el cor de la carn es pren com a imatge o signe privilegiat del centre més íntim del Fill encarnat i del seu amor que és alhora diví i humà, perquè més que qualsevol altre membre del seu cos és «l'índex natural, o bé el símbol de la seva immensa caritat».²⁸

L'adoració de Crist

49. És essencial subratllar que ens relacionem amb la Persona de Crist, en amistat i adoració, atrets per l'amor representat en la imatge del seu Cor. Venerem aquesta imatge que el representa, però l'adoració va dirigida només al Crist viu, en la seva divinitat i en tota la seva humanitat, per deixar-nos abraçar pel seu amor humà i diví.

50. Independentment de la imatge utilitzada, és segur que el Cor viu de Crist –mai una imatge– és objecte d'adoració, perquè forma part del seu cos santíssim i ressuscitat, inseparable del Fill de Déu que el va assumir per sempre. És adorat com «el cor de la persona del Verb, al qual està indissociablement unit».²⁹ No l'adorem aïlladament, sinó perquè amb aquest Cor és el mateix Fill encarnat que viu, estima i rep el nostre amor. Per tant, cada acte d'amor o adoració del seu Cor és en realitat «veritablement i realment tributat al mateix Crist»,³⁰ ja que aquesta figura es refereix espontàniament a Ell i és «un símbol i una imatge expressiva de la caritat infinita de Jesucrist».³¹

51. Per això ningú no ha de pensar que aquesta devoció pot separar-nos o distreure'ns de Jesucrist i del seu amor. De manera espontània i directa ens dirigeix a Ell i només a Ell, que ens crida a una amistat preciosa feta de diàleg, afecte, confiança, adoració. Aquest Crist amb el cor traspassat i ardent és el mateix que va néixer a Betlem per amor; ell és qui va caminar per Galilea curant, acaronent, vessant misericòrdia; ell és qui ens va

²⁸ Pius XII, Carta encíclica *Haurietis aquas* (15 maig 1956), I: AAS 48 (1956), 316.

²⁹ Pius VI, Constitució *Auctorem fidei* (28 agost 1794), 63: DH, 2663.

³⁰ Lleó XIII, Carta encíclica *Annum sacrum* (25 maig 1899): ASS 31 (1898-99), 649.

³¹ *Ibid.*: «Inest in Sacro Corde symbolum atque expressa imago infinitae Iesu Christi caritatis».

estimar fins al final, obrint els braços a la creu. Finalment, és el mateix que va ressuscitar i viu gloriósament entre nosaltres.

La veneració de la seva imatge

52. Cal assenyalar que la imatge de Crist amb el seu cor, encara que en cap cas és un objecte de culte, no és una de les moltes que podríem triar. No és quelcom inventat a la taula de dibuix o dissenyat per un artista, «no és un símbol imaginari, és un símbol real, que representa el centre, la font d'on va derivar la salvació de tota la humanitat».³²

53. Hi ha una experiència humana universal que fa que aquesta imatge sigui única. No hi ha dubte, de fet, que al llarg de la història i en diverses parts del món el cor s'ha convertit en símbol de la intimitat més personal i també dels afectes, les emocions i la capacitat d'estimar. Més enllà de qualsevol explicació científica, una mà posada al cor d'un amic expressa un afecte especial; quan un s'enamora i està a prop de la persona estimada, el cor s'accelera; quan pateixes l'abandó o l'engany per part d'un ésser estimat, sents una forta opressió al teu cor. Al capdavant, per expressar que una cosa és sincera, que realment ve del centre de la persona, diem: "T'ho dic de tot cor". El llenguatge poètic no pot ignorar la força d'aquestes experiències. Per tant, és inevitable que al llarg de la història el cor hagi aconseguit una capacitat simbòlica única, no merament convencional.

54. És comprensible, doncs, que l'Església hagi escollit la imatge del cor per representar l'amor humà i diví de Jesucrist i el nucli més íntim de la seva Persona. Tanmateix, tot i que el dibuix d'un cor amb flames de foc pot ser un símbol eloqüent que ens recordi l'amor de Jesús, convé que aquest cor formi part d'una imatge de Jesucrist. D'aquesta manera, la seva crida a la relació personal, el trobament i el diàleg esdevé encara més significativa.³³ Aquella imatge venerada de Crist, on destaca el seu

³² *Angelus*, 9 juny 2013: *L'Osservatore Romano*, 10-11 juny 2013, p. 8.

³³ Entenem, doncs, per què l'Església va prohibir la col·locació a l'altar de representacions només del cor de Jesús o de Maria (cf. Resposta de la Congregació de Ritus al reverend Charles Lecoq, PSS, 5 abril 1879: *Decreta authentica Congregationis Sacrorum Rituum ex actis ejusdem collecta*, vol III, 107-108. Fora de la Litúrgia, "per a la devoció privada" (*ibid.*), el simbolisme del cor es pot utilitzar com a expressió didàctica, figura estètica o emblema que ens convida a pensar en l'amor de Crist, però correm el risc de prendre el cor com a objecte d'adoració o diàleg espiritual separat de la persona de Crist. El 31 de març de 1887 la Congregació va donar una altra resposta semblant (*ibid.*, 187, n. 3673).

cor amorós, té alhora una mirada que crida a la trobada, al diàleg, a la confiança; té unes mans fortes capaces de donar-nos suport; té una boca que ens parla d'una manera única i molt personal.

55. El cor té l'avantatge de ser percebut no com un òrgan a part, sinó com un centre íntim unificador i, alhora, com una expressió de la totalitat de la persona, cosa que no passa amb altres òrgans de l'ésser humà. Si és el centre íntim de la totalitat de la persona, i per tant una part que representa el tot, el podem desvirtuar fàcilment si el contemplem separatament de la figura del Senyor. La imatge del cor ens ha de relacionar amb la totalitat de Jesucrist en el seu centre unificador i, alhora, des d'aquest centre unificador, ens ha de dirigir a contemplar Crist en tota la bellesa i riquesa de la seva humanitat i de la seva divinitat.

56. Això va més enllà de l'atractiu que poden tenir les diverses imatges creades del Cor de Crist, perquè, davant les imatges de Crist, no «els hem de demanar res, ni hem de confiar en les imatges, com feien els pagans en l'antiguitat, però a través de les imatges que besem i davant les quals ens descobrirem i ens postrem, adorem Crist».³⁴

57. A més, algunes d'aquestes imatges poden semblar poc atractives per a nosaltres i potser no ens mouen gaire a l'amor i a l'oració. Això és secundari, ja que la imatge és només una figura motivadora i, com dirien els orientals, no s'ha de mirar el dit que assenyala la lluna. Si bé l'Eucaristia és una presència real per ser adorada, en aquest cas només és una imatge que, tot i ser beneïda, ens convida a anar més enllà, ens dirigeix a elevar el nostre cor al de Crist viu i a unir-lo amb Ell. La imatge venerada convida, indica, emociona, perquè dediquem un temps a conèixer Crist i la seva adoració, com creiem millor imaginar-la. D'aquesta manera, mirant la imatge, ens situem davant de Crist, i davant d'ell «l'amor reuneix, contempla el misteri i l'assaboreix en silenci».³⁵

58. Dit tot això, no hem d'oblidar que la imatge del cor ens parla de la carn humana, de la terra, i per tant també ens parla de Déu que ha volgut entrar en la nostra condició històrica, fer història i compartir el nostre terrenal viatge. Un mode de devoció més abstracte o estilitzat no serà necessàriament més fidel a l'Evangeli, perquè en aquest signe sensible i

³⁴ Concili Ecumènic de Trento, Sess. XXV, Decret *Mandat Sancta Synodus* (3 desembre 1563): *DH*, 1823.

³⁵ V Conferència General de l'Episcopat Llatinoamericà i del Carib, *Document d'Aparecida* (29 juny 2007), n. 259.

accessible es manifesta la manera com Déu s'ha volgut revelar i estar a prop nostre.

Amor sensible

59. L'amor i el cor no estan necessàriament units, perquè l'odi, la indiferència i l'egoisme poden regnar en un cor humà. Però no arribem a la nostra plena humanitat si no sortim de nosaltres mateixos, i no esdevenim plenament nosaltres mateixos si no estimem. Per tant, el centre íntim de la nostra persona, creat per a l'amor, realitza el pla de Déu només si estima. Així, el símbol del cor simbolitza l'amor al mateix temps.

60. L'etern Fill de Déu, que em transcendeix sense límits, va voler estimar-me fins i tot amb un cor humà. Els seus sentiments humans esdevenen el sagrament d'un amor infinit i definitiu. Per tant, el seu cor no és un símbol físic que expressi només una realitat espiritual o una realitat separada de la matèria. La mirada dirigida al Cor del Senyor contempla una realitat física, la seva carn humana, i això fa possible que Crist tingui emocions i sentiments humans, com nosaltres, encara que totalment transformat pel seu amor diví. La devoció ha d'arribar a l'amor infinit de la persona del Fill de Déu, però hem d'afirmar que és inseparable del seu amor humà, i per això ens ajuda la imatge del seu cor de carn.

61. Si encara avui el cor és percebut en el sentiment popular com el centre emocional de tot ésser humà, és el que millor pot significar l'amor diví de Crist unit per sempre i inseparablement amb el seu amor integralment humà. Pius XII ja va recordar que la Paraula de Déu, on descriu «l'amor del Cor de Jesucrist, no sols inclou la caritat divina, sinó que s'estén als sentiments de l'afecte humà. [...] Per tant, el Cor de Jesucrist, hipostàticament unit a la divina Persona de la Paraula, sens dubte hagué de bategar d'amor i de qualsevol altre afecte sensible».³⁶

62. En els Pares de l'Església, davant d'alguns que van negar o relativitzar la veritable humanitat de Crist, trobem una forta afirmació de la realitat concreta i tangible dels afectes humans del Senyor. Així, sant Basili subratlla que l'encarnació del Senyor no és quelcom imaginatiu, sinó que «el Senyor posseïa els afectes naturals».³⁷ Sant Joan Crisòstom ofereix un exemple:

³⁶ Carta encíclica *Haurietis aquas* (15 maig 1956), I: AAS 48 (1956), 323-324.

³⁷ Ep. 261, 3: PG 32, 972.

«Si no hagués tingut la nostra naturalesa, no hauria viscut diverses vegades la tristesa».³⁸ Sant Ambròs diu: «Com que va prendre l'ànima, va agafar les passions de l'ànima».³⁹ I sant Agustí presenta els afectes humans com una realitat que, un cop assumida per Crist, ja no és aliena a la vida de gràcia: «El Senyor Jesús va prendre totes aquestes conseqüències pròpies de la debilitat humana (com va prendre la mort corporal), no per una necessitat que se li imposa, sinó per un desig de misericòrdia. [...] Per tant, si algú s'hagués entristit i patit enmig de les temptacions humanes, no s'hauria, per tant, de considerar-se abandonat per la gràcia de Crist».⁴⁰ Finalment, sant Joan Damascè creu que aquesta experiència afectiva real de Crist en la seva humanitat és la prova que Ell va assumir totalment i no parcialment la nostra naturalesa, per redimir-la i transformar-la del tot. Crist, doncs, va assumir tots els elements que formen la naturalesa humana, perquè tots fossin santificats.⁴¹

63. Val la pena recordar aquí la reflexió d'un teòleg, que reconeix que, «sota la influència del pensament grec, la teologia ha relegat durant molt de temps el cos i els sentiments al món del prehumà, de l'infrahumà o de la temptació del veritablement humà, però allò que la teologia no ha resolt en teoria, l'espiritualitat ho ha resolt a la pràctica. Ella i la religiositat popular han mantingut viva la relació amb els aspectes somàtics, psicològics i històrics de Jesús, la devoció a les seves ferides, l'espiritualitat de la preciosa sang, la devoció al cor de Jesús, les pràctiques eucarístiques [...]. Tot això va omplir els buits de la teologia alimentant la imaginació i el cor, l'amor i la tendresa per Crist, l'esperança i la memòria, el desig i la nostàlgia. La raó i la lògica han pres altres camins».⁴²

Amor triple

64. Ni tan sols ens aturem als seus sentiments humans, per bells i commovedors que siguin, perquè contemplant el Cor de Crist reconeixem com en els seus sentiments nobles i saludables, en la seva tendresa, en la vibració del seu afecte humà, es manifesta tota la veritat del seu amor diví i infinit. Així ho va expressar Benet XVI: «Des de l'horitzó infinit del seu amor, Déu va voler entrar als límits de la història i de la condició humana, va prendre

³⁸ *In Ioann. homil.* 63, 2: PG 59, 350.

³⁹ *De fide ad Gratianum*, II, 7, 56: PL 16, 594 (ed. 1880).

⁴⁰ *Enarr. en Ps.* 87, 3: PL 37, 1111.

⁴¹ Cf. *De fide orth.* 3, 6.20: PG 94, 1006.1081.

⁴² Olegario González de Cardedal, *La entraña del cristianismo*, Salamanca 2010, 70-71.

un cos i un cor; perquè puguem contemplar i trobar l'infinit en el finit, el Misteri invisible i inefable en el Cor humà de Jesús, el Natzarè».⁴³

65. En realitat, hi ha un amor triple que està contingut i ens enlluerna en la imatge del Cor del Senyor. En primer lloc, l'amor diví infinit que trobem en Crist. Però pensem també en la dimensió espiritual de la humanitat del Senyor. Des d'aquest punt de vista, el cor «és el símbol d'aquella caritat ardent, que, infusa en la seva ànima, constitueix la dotació preciosa de la seva voluntat humana». Finalment, «és un símbol del seu amor sensible».⁴⁴

66. Aquests tres amors no són capacitats separades, que funcionen de manera paral·lela o desconnectada, sinó que actuen i s'expressen conjuntament i en un flux constant de vida: «A la llum, de fet, de la fe, per la qual creiem que en la Persona de Crist existeix la unió entre la naturalesa humana i la divina, la nostra ment es fa apta per concebre els vincles molt estrets que hi ha entre l'amor sensible del cor físic de Jesús i el seu doble amor espiritual, l'humà i el diví».⁴⁵

67. Per tant, en entrar al Cor de Crist, ens sentim estimats per un cor humà, ple d'afectes i sentiments com el nostre. La seva voluntat humana vol estimar-nos lliurement, i aquesta voluntat espiritual està plenament il·luminada per la gràcia i la caritat. Quan arribem a les profunditats d'aquest Cor, som inundats per la glòria incommensurable del seu amor infinit com a Fill etern, que ja no podem separar del seu amor humà. És precisament en el seu amor humà, i no allunyant-se'n, on trobem el seu amor diví: trobem «l'infinit en el finit».⁴⁶

68. És un ensenyament constant i definitiu de l'Església que la nostra adoració a la seva Persona és única i abraça inseparablement tant la seva naturalesa divina com la seva naturalesa humana. Des de l'antiguitat l'Església ha ensenyat que cal «adorar un mateix Crist, Fill de Déu i home, en dues natures inseparables i indivises».⁴⁷ I això «amb una sola adoració [...], perquè el Verb es va fer carn».⁴⁸ De cap manera «Crist no és adorat en dues natures, de les quals s'introdueixen dues adoracions», sinó que «el Verb Déu encarnat amb la seva pròpia carn és adorat amb una sola adoració».⁴⁹

⁴³ *Angelus*, 1 de juny de 2008: *L'Osservatore Romano*, 2-3 juny 2008, p. 1.

⁴⁴ Pius XII, Carta encíclica *Haurietis aquas* (15 maig 1956), II: AAS 48 (1956), 327-328.

⁴⁵ *Ibid.*, 28: AAS 48 (1956), 343-344.

⁴⁶ Benet XVI, *Angelus*, 1 juny 2008: *L'Osservatore Romano*, 2-3 juny 2008, p. 1.

⁴⁷ Vigili, Constitució *Inter innumeras sollicitudines* (14 maig 553): DH, 420.

⁴⁸ Concili Ecumènic d'Efes, *Anatemes de Ciril d'Alexandria*, 8: DH, 259.

⁴⁹ II Concili Ecumènic de Constantinoble, Sess. VIII (2 juny 553), Can. 9: DH, 431.

69. Sant Joan de la Creu ha volgut expressar que en l'experiència mística l'amor incommensurable de Crist ressuscitat no es fa sentir com a estrany a la nostra vida. L'Infinit d'alguna manera s'abaixa perquè a través del Cor obert de Crist puguem experimentar una trobada d'amor veritablement mútua: «De fet, és possible que un ocell de vol baix prengui una àguila daurada amb vol sublim, si aquesta, amb ganes de ser presa, baixa».⁵⁰ I explica que «veient l'esposa pel seu amor i escoltant-la gemegar, ell és ferit pel seu amor ja que entre els amants la ferida de l'un és la ferida de l'altre i el sentiment que tenen és únic».⁵¹ Aquest místic entén la figura del costat ferit de Crist com una crida a la unió plena amb el Senyor. Ell és el cervol vulnerable, ferit quan encara no ens hem deixat tocar pel seu amor, que baixa als corrents d'aigua per saciar la seva set i troba consol cada vegada que ens dirigim a Ell:

«Gira, coloma,
ja que el cervol ferit
de l'alt turó apareix
a la brisa del teu vol i pren l'aire fresc».⁵²

Perspectives trinitàries

70. La devoció al Cor de Jesús és marcadament cristològica; és una contemplació directa de Crist que convida a la unió amb Ell. Això és legítim si tenim present el que demana la Carta als Hebreus: córrer la nostra carrera «tenint la mirada fixa en Jesús» (cf. 12,2). Tanmateix, no podem ignorar que, al mateix temps, Jesús es presenta com el camí per anar al Pare: «Jo soc el camí [...]. Ningú no ve al Pare sinó per mi» (Jn 14,6). Ell ens vol conduir al Pare. Per això la predicació de l'Església, des del principi, no ens fa aturar-nos en Jesucrist, sinó que ens condueix al Pare. És Ell qui al final, com a plenitud original, ha de ser glorificat.⁵³

71. Fixem-nos, per exemple, en la Carta als Efesis, on podem veure amb força i claredat com s'adreça la nostra adoració al Pare: «M'inclino davant

⁵⁰ Sant Joan de la Creu, *Càntic espiritual* A, vers 22, 4.

⁵¹ *Ibid.*, Estrofa 12,8.

⁵² *Ibid.*, Estrofa 12,1.

⁵³ «Per a nosaltres hi ha un sol Déu, el Pare, del qual provenen totes les coses i nosaltres som per a ell» (1Co 8,6). «Al nostre Déu i Pare sigui la glòria pels segles dels segles. Amén» (Fl 4,20). «Beneït sigui el Déu i Pare de nostre Senyor Jesucrist, el Pare de la misericòrdia i el Déu de tota consolació» (2Co 1,3).

el Pare» (Ef 3,14). «Hi ha un sol Déu i Pare de tots, que està per sobre de tots, obra a través de tots i és present en tots» (Ef 4,6). «Doneu gràcies contínuament a Déu Pare per tot» (Ef 5,20). El Pare és aquell a qui estem destinats (cf. 1Co 8,6). Per això, sant Joan Pau II deia que «tota la vida cristiana és com un gran pelegrinatge cap a la casa del Pare».⁵⁴ Això és el que va viure sant Ignasi d'Antioquia en el camí del martiri: «Una aigua viva murmura dins meu i em diu: Vine al Pare!».⁵⁵

72. És abans que res el Pare de Jesucrist: «Beneït el Déu i Pare de nostre Senyor Jesucrist» (Ef 1,3). Ell és «el Déu de nostre Senyor Jesucrist, el Pare de la glòria» (Ef 1,17). Quan el Fill es va fer home, tots els desitjos i aspiracions del seu cor humà es van dirigir cap al Pare. Si veiem com Crist es referia al Pare, podem captar aquesta fascinació del seu cor humà, aquesta orientació perfecta i constant cap al Pare.⁵⁶ La seva història en aquesta terra nostra va ser un viatge sentint en el seu cor humà una crida incessant a anar al Pare.⁵⁷

73. Sabem que el mot arameu amb què s'adreçava al Pare era “*Abba*”, que significa “pare”. En el seu temps alguns es van molestar per aquesta familiaritat (cf. Jn 5,18). És l'expressió que feia servir Jesús per comunicar-se amb el Pare quan va aparèixer l'angoixa de la mort: «*Abba* (Pare)! Tot és possible amb tu: allunya't de mi aquesta copa! Però no el que jo vull, sinó el que vols tu» (Mc 14,36). Sempre s'ha reconegut estimat pel Pare: «Vos m'estimaves abans de la creació del món» (Jn 17,24). I Jesús, en el seu cor humà, s'extasiava escoltant el Pare que li deia: «Tu ets el meu Fill estimat: en tu m'he complagut» (Mc 1,11).

74. El quart Evangeli diu que el Fill etern del Pare ha estat sempre «en el si del Pare» (Jn 1,18).⁵⁸ Sant Ireneu afirma que «el Fill de Déu ha existit sempre en presència del Pare».⁵⁹ I Orígenes sosté que el Fill persevera «en la contemplació incessant de l'abisme patern».⁶⁰ Per això, quan el Fill es va fer home, va passar nits senceres comunicant amb el Pare estimat, al cim de la muntanya (cf. Lc 6,12). Ell va dir: «He d'ocupar-me de les coses

⁵⁴ Carta apostòlica *Tertio millennio adveniente* (10 novembre 1994), 49: AAS 87 (1995), 35.

⁵⁵ *Ad Rom.*, 7: PG 5, 694.

⁵⁶ «El món ha de saber que estimo el Pare» (Jn 14,31). «Jo i el Pare som u» (Jn 10,30). «Jo estic en el Pare i el Pare és en mi» (Jn 14,10).

⁵⁷ «Me'n vaig al Pare» (*pros ton Patéra*: Jn 16,28). «Jo vinc a vosaltres» (*pros se*: Jn 17,11). «*Eis ton kolpon tou Patrós*».

⁵⁸ *Adv. Haer.*, III, 18, 1: PG 7, 932.

⁶⁰ *In Ioann*, II, 2: PG 14, 110.

del meu Pare» (Lc 2,49). Vegem les seves expressions de lloança: «Jesús es va alegrar en l'Esperit Sant i va dir: "Et lloo, Pare, Senyor del cel i de la terra"» (Lc 10,21). I les seves últimes paraules, plenes de confiança, van ser: «Pare, a les teves mans encomano el meu esperit» (Lc 23,46).

75. Mirem ara la nostra mirada cap a l'Esperit Sant, que omple el Cor de Crist i crema en Ell. Perquè, com deia sant Joan Pau II, el Cor de Crist és «l'obra mestra de l'Esperit Sant».⁶¹ No és només una cosa del passat, perquè «en el Cor de Crist és viva l'acció de l'Esperit Sant, a la qual Jesús va atribuir la inspiració de la seva missió (cf. Lc 4,18; Is 61,1) i que a l'Últim Sopar havia promès enviar. És l'Esperit qui ens ajuda a captar la riquesa del signe del costat traspassat de Crist, d'on va sorgir l'Església (cf. Constitució *Sacrosanctum Concilium*, 5)».⁶² En definitiva, «només l'Esperit Sant pot obrir davant nostre aquesta plenitud de "l'home interior", que es troba en el Cor de Crist. Només Ell pot garantir que els nostres cors humans també treguin força gradualment d'aquesta plenitud».⁶³

76. Si intentem aprofundir en el misteri de l'acció de l'Esperit, veiem que Ell gemega en nosaltres i diu «*Abba*»: «Que sou fills ho demostra el fet que Déu va enviar l'Esperit del seu Fill als nostres cors, que crida: "*Abba! Pare!*"» (Ga 4,6). En efecte, «l'Esperit mateix, juntament amb el nostre esperit, testimonien que som fills de Déu» (Rm 8,16). L'acció de l'Esperit Sant en el cor humà de Crist provoca incessantment aquesta atracció cap al Pare. I quan ens uneix per gràcia amb els sentiments de Crist, ens fa participants de la relació del Fill amb el Pare, és «l'Esperit que ens fa fills adoptius, a través del qual cridem: "*Abba! Pare!*"» (Rm 8,15).

77. La nostra relació amb el Cor de Crist es transforma llavors sota l'impuls de l'Esperit, que ens orienta cap al Pare, font de vida i origen últim de la gràcia. El mateix Crist no vol que ens aturem només en Ell. L'amor de Crist és «revelació de la misericòrdia del Pare».⁶⁴ El seu desig és que, impulsats per l'Esperit que brolla del seu Cor, «amb Ell i en Ell» anem al Pare. La glòria s'adreça al Pare «per» Crist,⁶⁵ «amb» Crist⁶⁶ i «en» Crist.⁶⁷

⁶¹ *Angelus*, 23 juny 2002: *L'Osservatore Romano*, 24-25 juny 2002, p. 1.

⁶² Sant Joan Pau II, *Missatge sobre el centenari de la consagració del gènere humà al diví Cor de Jesús*, Varsòvia, 11 juny 1999, Solemnitat del Sagrat Cor de Jesús: *L'Osservatore Romano*, 12 juny 1999, p. 5.

⁶³ Id., *Angelus*, 8 juny 1986, 4: *L'Osservatore Romano*, 9-10 juny 1986, p. 5.

⁶⁴ *Homilia*, Visita al Policlínic Gemelli i a la Facultat de Medicina de la Universitat Catòlica del Sagrat Cor, 27 juny 2014: *L'Osservatore Romano*, 29 juny 2014, p. 7.

⁶⁵ Ef 1,5,7; 2,18; 3,12.

⁶⁶ Ef 2,5,6; 4,15.

⁶⁷ Ef 1,3.4.6.7.11.13.15; 2,10.13.21.22; 3,6.11.21.

Sant Joan Pau II va ensenyar que «el Cor del Salvador ens convida a tornar a l'amor del Pare, que és la font de tot amor autèntic».⁶⁸ És precisament això el que l'Esperit Sant, que ve a nosaltres del Cor de Crist, vol alimentar en els nostres cors. Per això la Litúrgia, sota l'acció vivificant de l'Esperit, sempre es dirigeix al Pare des del Cor ressuscitat de Crist.

Expressions magisterials recents

78. El Cor de Crist ha estat present en la història de l'espiritualitat cristiana de diverses maneres. A la Bíblia i als primers segles de l'Església apareixia en la figura del costat ferit del Senyor, com a font de gràcia o com a recordatori d'una trobada íntima d'amor. Així ha reaparegut constantment en el testimoni de molts sants fins als nostres dies. En els darrers segles aquesta espiritualitat ha pres la forma d'un veritable culte al Cor del Senyor.

79. Alguns dels meus predecessors es van referir al Cor de Crist i amb expressions molt diferents que ens van convidar a unir-nos amb Ell. A finals del segle XIX, Lleó XIII ens va convidar a consagrar-nos a Ell i en la seva proposta va unir al mateix temps la invitació a la unió amb Crist i l'admiració per l'esplendor del seu amor infinit.⁶⁹ Uns trenta anys més tard, Pius XI va presentar aquesta devoció com un compendi de l'experiència de la fe cristiana.⁷⁰ A més, Pius XII afirmava que el culte al Sagrat Cor expressa d'una manera excel·lent, com a síntesi sublim, el nostre culte a Jesucrist.⁷¹

⁶⁸ *Missatge sobre el centenari de la consagració del gènere humà al diví Cor de Jesús*, Varsòvia, 11 juny 1999, Solemnitat del Sagrat Cor de Jesús: *L'Osservatore Romano*, 12 juny 1999, p. 5.

⁶⁹ «Quoniamque inest in Sacro Corde symbolum atque expressa imago infinitae Iesu Christi caritatis, quae movet ipsa nos ad amandum mutuo, ideo consentaneum est dicere se Cordi eius augustissimo: quod tamen nihil est aliud quam dedere atque obligare se Iesu Christo [...]. En alterum hodie oblatum oculis auspicatissimum divinissimumque signum: videlicet Cor Iesu sacratissimum, superimposita cruce, splendidissimo candore inter flammam elucens. In eo omnes collocandae spes: ex eo hominum petenda atque expectanda salus» (Carta encíclica *Annum Sacrum* [25 maig 1899]: ASS 31 [1898-99], 649; 651).

⁷⁰ «En aquell signe tan feliç i en la forma que n'emana, no hi ha potser continguda tota la substància de la religió i sobretot la norma d'una vida més perfecta, com la que guia les ments per un camí més fàcil per conèixer íntimament Jesucrist i porta els cors a estimar-lo amb més ardor i a imitar-lo amb més generositat?» (Carta encíclica *Miserentissimus Redemptor* [8 maig 1928]: AAS 20 (1928), 167).

⁷¹ «És un acte excel·lent de la virtut de la religió, és a dir, un acte de submissió i consagració absoluta i incondicional per part nostra a l'amor del Diví Redemptor, del qual el seu Cor traspasat és l'índex més expressiu i símbol [...]; podem admirar no sols el

80. Més recentment, sant Joan Pau II va presentar el desenvolupament d'aquest culte en els segles passats com una resposta al creixement d'espiritualitats rigoristes i desencarnades que oblidaven la misericòrdia del Senyor, però alhora com una crida actual davant un món que pretén construir-se sense Déu: «La devoció al Sagrat Cor, tal com es va desenvolupar a Europa fa dos segles, sota l'impuls de les experiències místiques de santa Margarida Maria Alacoque, va ser la resposta al rigorisme jansenista, que havia acabat ignorant la misericòrdia infinita de Déu. [...] L'home de l'any 2000 necessita el Cor de Crist per conèixer Déu i conèixer-se a si mateix; el necessita per construir la civilització de l'amor».⁷²

81. Benet XVI ens convida a reconèixer el Cor de Crist com una presència íntima i quotidiana en la vida de cadascú: «Cada persona ha de tenir un "centre" de la seva vida, una font de veritat i de bondat a la qual acudir per afrontar les diferents situacions i l'estrès de la vida quotidiana. Cadascú de nosaltres, quan estem en silenci, necessita escoltar no només el batec del nostre propi cor, sinó també, més profundament, el batec d'una presència fiable, perceptible amb els sentits de la fe i encara molt més real: la presència de Crist, cor del món».⁷³

Anàlisi en profunditat i actualitat

82. La imatge expressiva i simbòlica del Cor de Crist no és l'únic recurs que l'Esperit Sant ens dona per trobar l'amor de Crist, i sempre caldrà enriquir-se, il·luminar-se i renovar-se a través de la meditació, la lectura de l'Evangeli i la maduració espiritual. Ja deia Pius XII que l'Església no pretén «veure i adorar en el Cor de Jesús l'anomenada imatge formal, és a dir, el signe propi i perfecte del seu amor diví, ja que no és possible per a l'essència íntima de ser representat adequadament a partir de qualsevol imatge creada».⁷⁴

---

símbol sinó també, per dir-ho així, la síntesi de tot el misteri de la nostra redempció [...]. Jesucrist va indicar expressament i repetidament el seu Cor com el símbol més adequat per estimular els homes al coneixement i l'estima del seu amor; i alhora el va constituir com a senyal i far de misericòrdia i gràcia per a les necessitats espirituals de l'Església en els temps moderns» (Carta encíclica *Haurietis aquas* [15 maig 1956], Proemi; III; IV: AAS 48 (1956), 311; 336; 340).

⁷² *Catequesi*, 8 juny 1994, 2: *L'Osservatore Romano*, 9 juny 1994, p. 5.

⁷³ *Angelus*, 1 juny 2008: *L'Osservatore Romano*, 2-3 juny 2008, p. 1.

⁷⁴ Carta encíclica *Haurietis aquas* (15 maig 1956), IV: AAS 48 (1956), 344.

83. La devoció al Cor de Crist és essencial per a la nostra vida cristiana, ja que significa obertura plena de fe i adoració al misteri de l'amor diví i humà del Senyor, tant que podem afirmar una vegada més que el Sagrat Cor és un resum de l'Evangeli.⁷⁵ Cal recordar que les visions o manifestacions místiques narrades per alguns sants que proposaven apassionadament la devoció al Cor de Crist no són quelcom que els creients estiguin obligats a creure com si fossin la Paraula de Déu.⁷⁶ Són estímuls bells que poden motivar i fer molt bé, encara que ningú no s'ha de sentir obligat a seguir-los si no troba que l'ajuden en el seu camí espiritual. Cal recordar sempre, a més, com va afirmar Pius XII, que no es pot dir que aquest culte «degui el seu origen a revelacions privades».⁷⁷

84. La proposta de la Comunió Eucarística el primer divendres de cada mes, per exemple, era un missatge fort en un moment en què molta gent deixava de rebre la Comunió perquè no confiava en el perdó diví, en la seva misericòrdia, i consideraven la Comunió com una mena de premi per al perfecte. En aquell context jansenista, la promoció d'aquesta pràctica va fer molt de bé, ajudant a reconèixer en l'Eucaristia l'amor lliure i proper del Cor de Crist que ens crida a la unió amb Ell. Podem afirmar que encara faria molt bé per un altre motiu: perquè enmig del remolí del món actual i de la nostra obsessió pel temps lliure, el consum i l'entreteniment, els telèfons mòbils i les xarxes socials, ens oblidem d'alimentar la nostra vida amb el poder de l'Eucaristia.

85. Així mateix, ningú no s'ha de sentir obligat a fer una hora d'adoració el dijous. Però no ho podem recomanar? Quan algú viu aquesta pràctica amb fervor juntament amb molts germans i troba en l'Eucaristia tot l'amor del Cor de Crist, «adoren juntament amb l'Església el símbol i gairebé el vestigi de la Caritat divina, que ha arribat a estimar també amb el Cor del Verb Encarnat el gènere humà».⁷⁸

86. Això era difícil d'entendre per a molts jansenistes, que menyspreaven tot allò humà, emocional, corporal i, finalment, creien que aquesta devoció ens allunyava de la més pura adoració del Déu Altíssim. Pius XII va definir

⁷⁵ Cf. *ibid.*: AAS 48 (1956), 336.

⁷⁶ «El valor de les revelacions privades és essencialment diferent de la revelació pública única: aquesta requereix la nostra fe [...]. Una revelació privada [...] és una ajuda que s'ofereix, però de la qual no és obligatori fer ús» (Benet XVI, Exhortació apostòlica *Verbum Domini* [30 setembre 2010], 14: AAS 102 [2010], 696).

⁷⁷ Carta encíclica *Haurietis aquas* (15 maig 1956), IV: AAS 48 (1956), 340.

⁷⁸ *Ibid.*: AAS 48 (1956), 344.

com a «fals misticisme»⁷⁹ l'actitud elitista d'alguns grups que veien Déu tan alt, tan separat, tan llunyà, que consideraven perilloses i necessitades del control eclesiàstic les expressions sensibles de la pietat popular.

87. Es podria afirmar que avui, més que el jansenisme, ens trobem davant d'un fort avanç de la secularització, que aspira a un món lliure de Déu. A això s'afegeix que diverses formes de religiositat sense referència a una relació personal amb un Déu de l'amor, que són noves manifestacions d'una "espiritualitat descarnada". Això és cert. Tanmateix, he de notar que dins de la mateixa Església el nociu dualisme jansenista ha reascut amb noves cares. Ha adquirit una nova força en les últimes dècades, però és una manifestació d'aquell gnosticisme que ja va malmetre l'espiritualitat en els primers segles de la fe cristiana, i que ignorava la veritat de la "salvació de la carn". Per això giro la meua mirada cap al Cor de Crist i us convido a renovar la vostra devoció. Espero que també pugui ser atractiu per a la sensibilitat actual i d'aquesta manera ens ajudi a afrontar aquests vells i nous dualismes als quals ofereix una resposta adequada.

88. Vull afegir que el Cor de Crist ens allibera alhora d'un altre dualisme: el de comunitats i pastors centrats només en activitats externes, reformes estructurals desproveïdes de l'Evangeli, organitzacions obsessives, projectes mundans, reflexions secularitzades, sobre propostes diverses presentades com a requisits que de vegades es pretenen imposar a tothom. El resultat és sovint un cristianisme que ha oblidat la tendresa de la fe, l'alegria de la dedicació al servei, el fervor de la missió de persona a persona, ser conquerit per la bellesa de Crist, l'emocionant agraïment per l'amistat que ofereix i per el sentit últim que dona a la vida personal. En definitiva, una altra forma de transcendentalisme enganyós, igualment desencarnat.

89. Aquestes malalties tan actuals, per les quals, quan ens hem deixat atrapar, ni tan sols sentim el desig de guarir-nos, m'empenyen a proposar a tota l'Església un nou estudi de l'amor de Crist representat en el seu Sant Cor. Allà podem trobar tot l'Evangeli, allà es resumeix la veritat que creiem, hi ha allò que adorem i cerquem en la fe, allò que més necessitem.

90. Davant del Cor de Crist és possible tornar a la síntesi encarnada de l'Evangeli i viure el que vaig proposar fa poc, recordant l'estimada santa Teresa de l'Infant Jesús: «L'actitud més adequada és disposar la confiança del cor fora de nosaltres mateixos: en la misericòrdia infinita d'un Déu que

⁷⁹ *Ibid.*

estima sense límits i que ho va donar tot en la Creu de Jesús».⁸⁰ Ho va viure intensament perquè havia descobert en el Cor de Crist que Déu és amor: «M'ha donat la seva Misericòrdia infinita i és per ella que contemplo i adoro les altres perfeccions Divines!». ⁸¹ Per això la pregària més popular, dirigida com un dard al Cor de Crist, diu simplement: «Confio en tu». ⁸² No calen altres paraules.

91. En els propers capítols destacarem dos aspectes fonamentals que la devoció al Sagrat Cor avui ha de mantenir units per continuar nodrint-nos i apropant-nos a l'Evangeli: l'experiència espiritual personal i el compromís comunitari i missioner.

IV. L'AMOR QUE ET DONA A BEURE

92. Tornem a les Sagrades Escripures, als textos inspirats que són el lloc principal on trobem la Revelació. En ells i en la Tradició viva de l'Església es recull allò que el mateix Senyor ens ha volgut explicar al llarg de la història. Partint de la lectura de textos de l'Antic i del Nou Testament, recollirem alguns efectes de la Paraula en el llarg camí espiritual del Poble de Déu.

Set de l'amor de Déu

93. La Bíblia mostra que una gran quantitat d'aigua vivificant s'anunciava a la gent que havia caminat pel desert i esperava l'alliberament: «Amb goig sortireu a buscar l'aigua amb alegria de les fonts la salvació» (Is 12,3). Els anuncis messiànics van arribar en forma de font d'aigua purificadora: «Vessaré amb aigua pura i quedareu purificats. [...] posaré dins teu un esperit nou» (Ez 36,25-26). És l'aigua que retornarà a la gent una existència plena, com una font que brolla del temple i que al seu pas aboca vida i salut: «Vaig veure que a la vora de la riera hi havia una quantitat molt gran d'arbres a banda i banda. [...] Tot ésser viu que es mou per on arribi el torrent viurà [...], perquè on arriben aquelles aigües, guareixen, i allà on arriba el torrent tot tornarà a viure» (Ez 47,7.9).

⁸⁰ Exhortació apostòlica *C'est la confiance* (15 octubre 2023), 20: *L'Osservatore Romano*, 16 octubre 2023.

⁸¹ Santa Teresa de l'Infant Jesús, Ms A, 83vº.

⁸² Santa Maria Faustina Kowalska, Diari. *La Misericordia Divina nella mia anima* (1r quadern, 22 febrer 1931), Città del Vaticano 2021, 74.

94. La festa jueva dels Tabernacles (*Sukkot*), que commemorava quaranta anys al desert, havia anat agafant progressivament el símbol de l'aigua com a element central i incloïa una ofrena ritual d'aigua cada matí, que esdevenia molt solemne l'últim dia de la festa: es feia una gran processó fins al temple on, finalment, es feien set voltes al voltant de l'altar i s'oferia aigua a Déu enmig de molt soroll.⁸³

95. L'anunci de l'adveniment del temps messiànic es presentava com una font oberta per al poble: «Abocaré sobre la casa de David i sobre els habitants de Jerusalem un esperit de gràcia i de consol: miraran cap a mi, el que han traspassat. [...] Aquell dia hi haurà per a la casa de David i per als habitants de Jerusalem una font brollant per netejar el pecat i la impuresa» (Za 12,10; 13,1).

96. Un home traspassat, una font oberta, un esperit de gràcia i pregària. Els primers cristians veien clarament aquesta promesa complida en el costat obert de Crist, font d'on emana vida nova. Desplaçant-nos per l'Evangeli de Joan veiem com aquesta profecia es va complir en Crist. Contemplem el seu costat obert, d'on brollava l'aigua de l'Esperit: «Un dels soldats li va travessar el costat amb una llança, i de seguida en va sortir sang i aigua» (Jn 19,34). Llavors, l'evangelista afegeix: «Miraran aquell que han traspassat» (Jn 19,37). Reprèn així l'anunci del profeta que va prometre al poble una font oberta a Jerusalem, quan mirarien el traspassat (cf. Za 12,10). La font oberta és el costat ferit de Jesús.

97. Observem que el mateix Evangeli anunciava aquest moment sagrat, precisament «en l'últim dia, el més gran de la festa» dels Tabernacles (Jn 7,37). Aleshores Jesús va cridar al poble festiu en la gran processó: «Si algú té set, que vingui a mi i begui [...] del seu si brollaran rius d'aigua viva» (Jn 7,37-38). Perquè això succeís, havia d'arribar la seva «hora», perquè Jesús «encara no havia estat glorificat» (Jn 7,39). Tot es va fer a la font desbordant de la Creu.

98. En el Llibre de l'Apocalipsi tornen a aparèixer tant el Traspassat: «Tots els ulls el veuran, fins i tot els qui el van travessar» (Ap 1,7), i la font oberta: «Que vingui qui tingui set; qui vulgui, que prengui gratuïtament l'aigua de la vida» (Ap 22,17).

99. El costat traspassat és al mateix temps la seu de l'amor, un amor

⁸³ Cf. Mišna Sukkâ IV, 5. 9.

que Déu ha declarat al seu poble amb moltes paraules diferents que val la pena recordar:

«Ets preciós als meus ulls, perquè ets digne d'estimació i t'estimo» (Is 43,4).

«Pot oblidar-se una mare del seu infantó, pot deixar d'estimar el fill de les seves entranyes? Però, ni que alguna l'oblidés, jo mai no t'oblidaria» (Is 49,15-16).

«Encara que les muntanyes es moguessin i els turons es tremolessin, el meu afecte no s'allunyaria de tu, ni el meu pacte de pau no vacil·laria» (Is 54,10).

«T'he estimat amb un amor etern, per això continuo essent-te fidel» (Jr 31,3).

«El Senyor, el vostre Déu, és un poderós salvador entre vosaltres. Ell s'alegrarà per tu, et renovarà amb el seu amor, s'alegrarà per tu amb crits d'alegria» (So 3,17).

100. El profeta Osees arriba a parlar del cor de Déu: «Els atreia amb llaços de bondat, amb llaços d'amor» (Os 11,4). A causa d'aquest mateix amor menyspreat, va poder dir: «Això em trasbalsa el cor, s'encén la meva pietat» (Os 11,8). Però la misericòrdia sempre guanyarà (cf. Os 11,9), que arribarà a la seva màxima expressió en Crist, paraula definitiva d'amor.

101. En el Cor traspasat de Crist es concentren totes les expressions d'amor de les Escriptures, escrites en la carn. No és un amor simplement declarat, sinó que el seu costat obert és font de vida per als que són estimats, és aquella font que satisfà la set del seu poble. Com va ensenyar sant Joan Pau II, «els elements essencials d'aquesta devoció pertanyen, doncs, de manera permanent a l'espiritualitat de l'Església al llarg de la seva història, ja que des del principi l'Església ha dirigit la mirada cap al cor de Crist traspasat a la creu».⁸⁴

Ressonàncies de la Paraula en la història

102. Considerem alguns efectes que aquesta Paraula de Déu ha produït en la història de la fe cristiana. Diversos Pares de l'Església, especialment

⁸⁴ Carta al reverend pare Peter-Hans Kolvenbach, superior general de la Companyia de Jesús, Paray-le-Monial (França), 5 octubre 1986: *L'Osservatore Romano*, 7 octubre 1986, p. IX.

d'Àsia Menor, han esmentat la ferida al costat de Jesús com l'origen de l'aigua de l'Esperit: de la Paraula, de la seva gràcia i dels sagraments que la comuniquen. La força dels màrtirs viu de la «font celestial d'aigua viva que brolla de les entranyes de Crist»,⁸⁵ o, com tradueix Rufí, de les «fonts celestials i eternes que brollen de les entranyes de Crist».⁸⁶ Els creients, que renaixem per l'Esperit, venim d'aquella cova rocosa, «hem sortit del ventre de Crist».⁸⁷ El seu costat ferit, que interpretem com el seu cor, està ple de l'Esperit Sant i ve d'ell fins a nosaltres com rius d'aigua viva: «La font de l'Esperit està totalment en Crist».⁸⁸ Però l'Esperit que rebem no ens allunya del Senyor ressuscitat, sinó que ens omple d'ell, perquè bevent l'Esperit mateix bevem el mateix Crist: «Beveu Crist, perquè és la roca que aboca aigua. Beveu Crist perquè és la font de la vida. Beu Crist perquè Ell és el riu la força del qual alegra la ciutat de Déu. Beveu Crist perquè Ell és pau. Beu Crist, perquè del seu ventre brolla aigua viva».⁸⁹

103. Sant Agustí va ser pioner en la devoció al Sagrat Cor com a lloc de trobament personal amb el Senyor. Per a ell, és a dir, el pit de Crist no sols és la font de la gràcia i dels sagraments, sinó que el personalitza, presentant-lo com un símbol d'unió íntima amb Crist, com el lloc d'una trobada d'amor. Allà rau l'origen de la saviesa més preuada, que és el de conèixer-lo. De fet, Agustí escriu que Joan, l'estimat, quan va inclinar el cap sobre el pit de Jesús a l'últim sopar, es va acostar al lloc secret de la saviesa⁹⁰. No estem davant d'una simple contemplació intel·lectual d'una veritat teològica. Sant Jeroni ha explicat que una persona capaç de contemplar «no gaudeix de la bellesa del torrent d'aigua, sinó que beu l'aigua viva del costat del Senyor».⁹¹

104. Sant Bernat va prendre el simbolisme del costat traspassat del Senyor, entenent-lo explícitament com una revelació i do de l'amor del seu Cor. A través de la ferida se'ns fa accessible i podem fer nostre el gran misteri de l'amor i de la misericòrdia: «Prenc de les entranyes del Senyor allò que em falta, perquè abunden en misericòrdia, ni hi ha buits per on poden fluir cap a mi. Li van perforar les mans i els peus, li van perforar

⁸⁵ *Actes dels màrtirs de Lió*, a Eusebi de Cesarea, *Hist. Eccles.*, V, 1, 22: PG 20, 418.

⁸⁶ Rufí, V, 1, 22: GCS, Eusebi II, 1, p. 411, 13s.

⁸⁷ Sant Justí, *Dial.* 135: PG 6, 787.

⁸⁸ Novacià, *De Trinitate*, 29: PL 3, 944. Cf. Sant Gregori d'Elvira, *Tractatus Origenis de libris Ss. Scripturarum*, 20, París 1900, 210.

⁸⁹ Sant Ambrós, *Expl. Ps.* I, 33: PL 14, 983-984.

⁹⁰ *Vegeu Tractat. in Ioann.* 61, 6: PL 35, 1801.

⁹¹ *Epist. ad Rufinum* 3, 4.3: PL 22, 334.

el costat amb la llança, i per aquestes esquerdes puc xuclar la mel de la pedra i l'oli de la pedra molt dura, és a dir, tastar i veure com és de dolç el Senyor. [...] El ferro li va travessar l'ànima i s'acostà al seu cor perquè ja no pugui deixar de compadir les meves debilitats. S'obre l'entrada al secret del cor per a les ferides del cos, apareix aquell gran sagrament de pietat, apareixen les entranyes de la misericòrdia del nostre Déu».⁹²

105. Això es representa d'una manera particular en Guillem de Sant Teodor, que ens convida a entrar al Cor de Jesús, que ens nodreix del seu propi pit.⁹³ Això no és estrany, si recordem que per a aquest autor «l'art de les arts és l'art de l'amor. [...] L'amor és despertat pel Creador de la naturalesa [...]. L'amor és una força de l'ànima, que la condueix com per un pes natural al lloc i al propòsit que li són propis».⁹⁴ I el lloc que li és propi, on l'amor regna en plenitud, és el Cor de Crist: «Senyor, on condueixes els que abrades i tens entre els teus braços, sinó al teu cor? El teu cor, Jesús, és el dolç mannà de la teva divinitat (cf. He 9,4), que guardes dins teu en el vas d'or de la teva ànima, que supera tot coneixement. Felços els qui són conduïts allà per la teva abraçada. Felços els qui, immersos en aquestes profunditats, han estat amagats per tu en el secret del teu cor».⁹⁵

106. Sant Bonaventura uneix les dues línies espirituals al voltant del Cor de Crist: mentre el presenta com a font dels sagraments i de la gràcia, proposa que aquesta contemplació esdevingui una relació d'amistat, una trobada personal d'amor.

107. D'una banda, ens ajuda a reconèixer la bellesa de la gràcia i dels sagraments que brollen d'aquella font de vida que és el costat ferit del Senyor: «Perquè des del costat de Crist adormit a la creu l'Església es formaria i es compliria l'Escriptura que diu: "Miraran el qui han traspassat", un dels soldats el va colpejar amb una llança i li va obrir el costat. I això ho va permetre la divina providència, perquè, sang i aigua brollant de la ferida, vessés el preu de la nostra salvació, que, emanant de la font arcana del cor, donaria als sagraments de l'Església la virtut de confereixen la vida de gràcia, i van ser per als qui viuen en Crist com una copa plena a la font viva, que brolla per a la vida eterna».⁹⁶

⁹² *Sermones in Cant.* 61, 4: PL 183, 1072.

⁹³ Cf. *Expositio altera super Cantica Canticorum*, c. 1: PL 180, 487.

⁹⁴ Guillem de Sant Teodor, *De natura et dignitate amoris*, 1: PL 184, 379.

⁹⁵ Id., *Meditativae Orationes* 8, 6: PL 180, 230.

⁹⁶ Sant Bonaventura, *Lignum vitae. De mysterio passionis*, 30: *Opuscoli Spirituali*, 3, Roma 1992 (*Sancti Bonaventurae Opera*, XIII), 245.

108. Aleshores ens convida a fer un pas més, perquè l'accés a la gràcia no esdevingui quelcom màgic, o una mena d'emanació neoplatònica, sinó una relació directa amb Crist, habitant en el seu Cor, perquè qui beu és amic de Crist, un cor que estima: «Aixeca't, doncs, ànima amiga de Crist, i sigues el colom que niu a la paret d'una cova; sigues la tórtora que ha trobat una llar i no deixa de vigilar-la; sigues el colom que amaga els pollets del seu amor cast en aquella obertura més sagrada».⁹⁷

La difusió de la devoció al Cor de Crist

109. A poc a poc el costat ferit, on resideix l'amor de Crist, del qual emana al seu torn la vida de gràcia, va anar agafant forma del cor, especialment en la vida monàstica. Sabem que al llarg de la història el culte al Cor de Crist no s'ha manifestat de la mateixa manera i que els aspectes desenvolupats a l'època moderna, vinculats a diverses experiències espirituals, no es poden extrapolar i comparar amb les formes medievals i encara menys amb les bíbliques on podem albirar les llavors d'aquest culte. Tanmateix, avui l'Església no menysprea res del bé que ens ha donat l'Esperit Sant al llarg dels segles, sabent que sempre serà possible reconèixer un sentit més clar i ple d'alguns detalls de la devoció, o comprendre i revelar aspectes nous.

110. Diverses dones santes van explicar experiències de la seva trobada amb Crist, caracteritzada pel repòs en el Cor del Senyor, font de vida i pau interior. És el cas de santa Lutgarda, de santa Matilde de Hackeborn, de santa Àngela de Foligno, de Juliana de Norwich, entre d'altres. Santa Gertrudis d'Helfta, monja cistercenca, va narrar un moment de pregària en què va recolzar el cap sobre el Cor de Crist i va escoltar el batec del seu cor. En un diàleg amb sant Joan Evangelista li va preguntar per què en el seu Evangeli no havia parlat del que havia sentit quan va viure aquesta mateixa experiència. Gertrudis conclou que «la dolçor d'aquests batecs s'ha reservat als temps moderns, perquè, escoltant-los, el món vell i tebi es renova en l'amor de Déu».⁹⁸ Podríem pensar que és un anunci per als nostres temps, una crida a reconèixer com de "vell" s'ha fet aquest món, en necessitat de percebre el missatge sempre nou de l'amor de Crist? Santa Gertrudis i santa Matilde eren considerades entre «les confidents més íntimes del Sagrat Cor».⁹⁹

⁹⁷ *Ibid.*, 47.

⁹⁸ Santa Gertrudis de Helfta, *Legatus divinae pietatis*, IV, 4, 4: SCH, 255, 66.

⁹⁹ Leone Dehon, *Directoire spirituel des prêtres du Sacré Cœur de Jésus*, Turnhout 1936, II, cap. VII, n. 141.

111. Els cartoixans, animats sobretot per Ludolf de Saxònia, van trobar en la devoció al Sagrat Cor una manera d'omplir d'afecte i proximitat la seva relació amb Jesucrist. Qui entra per la ferida del seu Cor s'inflama d'afecte. Santa Caterina de Siena va escriure que els sofriments patits pel Senyor no són quelcom que podem presenciar, sinó que el Cor obert de Crist és per a nosaltres la possibilitat d'una trobada actual i personal amb tant d'amor: «Això us ho vaig manifestar en el obertura del meu costat, on pots trobar el secret del cor: demostrar que t'estimo més del que puc demostrar amb aquest dolor passat».¹⁰⁰

112. La devoció al Cor de Crist va anar més enllà de la vida monàstica i va omplir l'espiritualitat de sants mestres, predicadors i fundadors de congregacions religioses que la van estendre als llocs més remots de la terra.¹⁰¹

113. Va ser especialment interessant la iniciativa de sant Joan Eudes, que «després d'haver realitzat una fervent missió a Rennes amb els seus missioners, va aconseguir que el senyor bisbe aprovés per a aquella diòcesi la celebració de la festa de l'Adorable Cor de Nostre Senyor Jesucrist. Aquesta va ser la primera vegada que aquesta festa s'autoritzava oficialment a l'Església. Posteriorment, els bisbes de Coutances, Evreux, Bayeux, Lisieux i Rouen van autoritzar la mateixa festa per a les seves respectives diòcesis entre 1670 i 1671».¹⁰²

Sant Francesc de Sales

114. En l'època moderna és digne de destacar l'aportació de sant Francesc de Sales. Sovint va contemplar el Cor obert de Crist, que ens convida a habitar en ell en una relació personal d'amor, en la qual s'il·luminen els misteris de la vida. Podem veure en el pensament d'aquest sant doctor com, davant d'una moral rigorista o d'una religiositat de mera observança, el Cor de Crist se li va aparèixer com una crida a la plena confiança en l'acció misteriosa de la seva gràcia. Així ho expressava en la seva proposta a la baronessa de Chantal: «És molt clar per a mi que ja no romandrem en nosaltres mateixos [...] i que habitarem per sempre al costat esquíngat

¹⁰⁰ Santa Caterina de Siena, *Dialogo della divina provvidenza*, LXXV: Fiorilli M. – Caramella S. (ed.), Bari 1928, 144.

¹⁰¹ Cf. per exemple Angelus Walz, *De veneratione divini cordis Iesu in Ordine Praedicatorum*, Roma 1937.

¹⁰² Rafael García Herreros, *Vida de San Juan Eudes*, Bogotá 1943, 42.

del Salvador; sense ell, de fet, no sols no podem, sinó que encara que poguéssim, no voldríem fer res».¹⁰³

115. Per a ell, la devoció estava lluny d'esdevenir una forma de superstició o una objectivació indeguda de la gràcia, perquè suposava la invitació a una relació personal en la qual cadascú se senti únic davant Crist, reconegut en la seva realitat irrepètible, pensada per Crist és considerat de manera directa i exclusiva: «Aquest cor adorable i estimable del nostre Mestre, ardent de l'amor que ens professa, cor en el qual veiem escrits tots els nostres noms [...]. Sens dubte és un gran consol ser estimat amb tant d'afecte per Nostre Senyor que sempre ens porta en el seu Cor».¹⁰⁴ Aquell nom propi escrit al Cor de Crist va ser la manera com sant Francesc de Sales va intentar simbolitzar fins a quin punt l'amor de Crist per cada individu no és abstracte ni genèric, sinó que implica una personalització per la qual el creient se sent valorat i reconegut per ell mateix: «Que bonic és aquest cel ara que el Salvador s'ha convertit en el seu sol i el seu pit és una font d'amor de la qual beuen els benaurats. Tothom va a contemplar-lo i veu el seu amor escrit al seu interior en personatges d'amor que només l'amor pot llegir i que només l'amor ha esculpit. Ah, filla meva, els nostres noms no apareixeran en tu? Sí, hi figuraran, sens dubte, perquè encara que el nostre cor no tingui amor, sí que té el desig d'amor i el començament de l'amor».¹⁰⁵

116. Considerava aquesta experiència com una cosa fonamental per a una vida espiritual que situava aquesta convicció entre les grans veritats de la fe: «Sí, Filla meva estimada, pensa en tu, i no solament en tu, sinó també en el més petit dels cabells del teu cap: és una veritat de fe que no s'ha de posar en dubte».¹⁰⁶ En deduïa que el creient esdevé capaç d'abandonar-se completament en el Cor de Crist, on troba repòs, consol i força: «Oh Déu, quina felicitat ser així als braços i al pit [del Salvador]. [...] Queda't així, estimada filla, i com un altre petit sant Joan, mentre els altres mengen diversos aliments a la taula del Salvador, descanses i inclines, amb una confiança molt senzilla, el teu cap, la teva ànima, el teu

¹⁰³ *Lettera a S. Giovanna Francesca di Chantal*, 24 abril 1610: *Opere complete di Francesco di Sales*, vol. s, vol. 8/2: *Lettere 1605-1610*, Roma 2021, 686.

¹⁰⁴ *Sermò del 2n diumenge de Quaresma*, 20 febrer 1622.

¹⁰⁵ *Lettera a S. Giovanna Francesca di Chantal nella Solennità dell'Ascensione del 1612: Sant Francesc de Sales, Tutte le lettere*, vol. II (1611-1618). Roma 1967, 183, lett. n. 781.

¹⁰⁶ *Lettera a Maria Amata di Blonay*, 18 febrer 1618: *ibid.*, 1056, lett. n. 140.

esperit sobre el teu pit amor del estimat Senyor». ¹⁰⁷ «Espero que estiguis en esperit a la cova del colom i al costat esquingat del nostre estimat Salvador. [...] Que bo és aquest Senyor, filla meva estimada! Que bonic és el seu cor! Restem allà, en aquell sant domicili». ¹⁰⁸

117. Fidel, però, al seu ensenyament sobre la santificació en la vida ordinària, proposa que aquesta es visqui enmig de les activitats, tasques i deures de la vida diària: «Em preguntes com les ànimes que són atretes en la pregària per aquesta santa senzillesa i aquest perfecte abandonament a Déu? Responc que, no sols en la pregària, sinó en la conducta de tota la seva vida, han de caminar invariablement amb esperit de senzillesa, abandonant i entregant tota la seva ànima, les seves accions i els seus èxits a la voluntat de Déu, amb un amor de confiança perfecta i absoluta, abandonant-se a la gràcia i cura de l'amor etern que la Divina Providència sent per ells». ¹⁰⁹

118. Per tots aquests motius, a l'hora de pensar en un símbol que pogués resumir la seva proposta de vida espiritual, va concloure: «Per això vaig pensar, estimada Mare, si hi estàs d'acord, que hem de prendre com a escut un cor únic travessat per dues fletxes, tancat en una corona d'espines». ¹¹⁰

Una nova declaració d'amor

119. És sota la saludable influència d'aquesta espiritualitat de sant Francesc de Sales que van tenir lloc els fets de Paray-le-Monial a finals del segle XVII. Santa Margarida Maria Alacoque va relatar importants aparicions ocorregudes entre finals de desembre de 1673 i juny de 1675. És fonamental una declaració d'amor que destaca en la primera gran aparició. Jesús diu: «El meu Cor diví és tan apassionat d'amor pels homes i per vosaltres en particular, que, no podent contenir ja en si les flames del seu Amor ardent, sent la necessitat d'escampar-les per vosaltres i de manifestar-se als homes per enriquir-los amb els preciosos tresors que descobriré per a vosaltres». ¹¹¹

¹⁰⁷ *Lettera a S. Giovanna Francesca di Chantal*, finals de novembre de 1609: *ibid*, 610, lett. n. 552.

¹⁰⁸ *Lettera a S. Giovanna Francesca di Chantal*, vers el 25 de febrer de 1610: *ibid.*, 654, lett. n. 573.

¹⁰⁹ *Entretien XIV, De la simplicité et prudence religieuse*.

¹¹⁰ *Lettera a S. Giovanna Francesca di Chantal*, 10 juny 1611: Sant Francesc de Sales, *Tutte le lettere*, vol. II (1611-1618), Roma 1967, 56, lett. n. 69.

¹¹¹ Santa Margarida Maria Alacoque, *Autobiografia*, n. 53, Roma 1983, 131.

120. Santa Margarida Maria ho resumeix tot d'una manera poderosa i fervorosa: «Em va descobrir les meravelles del seu Amor i els secrets inexplicables del seu Sagrat Cor, que m'havia mantingut amagat fins aquell moment, en què me'l va obrir per la primera vegada. I ho va fer d'una manera tan real i sensible que no em va permetre cap ombra de dubte». ¹¹² En manifestacions posteriors es reitera la bellesa d'aquest missatge: «Em va revelar les meravelles inexplicables del seu Amor pur i fins a quin excés això l'havia empès a estimar els homes». ¹¹³

121. Aquest intens reconeixement de l'amor de Jesús que santa Margarida Maria ens va transmetre ens ofereix estímuls preciosos per a la nostra unió amb Ell. Això no vol dir que ens sentim obligats a acceptar o assumir tots els detalls d'aquesta proposta espiritual, on, com sovint passa, l'acció divina es barreja amb elements humans vinculats als desitjos, inquietuds i imatges internes del subjecte ¹¹⁴. Aquesta proposta s'ha de rellegir sempre a la llum de l'Evangeli i de tota la rica tradició espiritual de l'Església, alhora que reconeixem el bé que ha fet a tantes germanes i germans. Això ens permet reconèixer els dons de l'Esperit Sant dins d'aquesta experiència de fe i amor. Més important que els detalls és el nucli del missatge que ens transmet i que es pot resumir en aquelles paraules que va escoltar santa Margarida: «Aquí tens aquell Cor que tant estimava els homes i que no estalviava res fins a esgotar-se i malgastant-se per donar-los testimoni del seu Amor». ¹¹⁵

122. Aquesta manifestació és una invitació a créixer en el trobament amb Crist, gràcies a una confiança sense reserves, fins a arribar a una unió plena i definitiva: «Que el Cor diví de Jesús ens substitueixi tant que visqui i actuï només en nosaltres i per a nosaltres. La seva Voluntat [...] pot actuar absolutament sense resistència per part nostra; en conclusió, els seus afectes, desitjos, pensaments són al lloc dels nostres, però sobretot el seu amor que s'estimarà en nosaltres i per nosaltres. I així, aquest Cor estimable de Jesús essent-ho tot per a nosaltres en cada cosa, podem dir amb sant Pau que ja no vivim sinó que és ell qui viu en nosaltres». ¹¹⁶

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ *Ibid.*, 134.

¹¹⁴ Cf. Dicasteri per a la Doctrina de la Fe, *Normes per a procedir en el discerniment dels suposats fenòmens sobrenaturals*, 17 maig 2024, I, A, 12.

¹¹⁵ Santa Margarida Maria Alacoque, *Autobiografia*, n. 92, Roma 1983, 180.

¹¹⁶ *Id.*, *Lettera a Suor de la Barge*, 22 octubre 1689: *Vita e opere di Santa Margherita Maria Alacoque*, vol. II, Roma 1985, 301.

123. De fet, en el primer missatge rebut, presenta aquesta experiència d'una manera més personal, més concreta, plena de foc i de tendresa: «Em va demanar el meu cor i li vaig suplicar que l'agafés. El va agafar i el va col·locar al seu adorable Cor, en el qual me'l va mostrar com un petit àtom, que es consumia en aquell forn de foc».¹¹⁷

124. En un altre punt observem que Aquell que s'entrega a nosaltres és el Crist ressuscitat, ple de glòria, ple de vida i de llum. Tot i que en diversos moments parla del sofriment que va patir per nosaltres i de la ingratitud que rep, aquí no hi destaquen la sang i les ferides doloroses, sinó la llum i el foc del Vivent. Les ferides de la Passió, que no desapareixen, es transfiguren. Així, el Misteri de la Pasqua es manifesta aquí en la seva totalitat: «Una vegada, [...] mentre s'exposava el Sant Sagrament, [...] Jesucrist, el meu dolç Mestre, se'm va presentar tot resplendent de glòria amb les seves cinc ferides ardents com cinc sols. De cada part d'aquella sagrada Humanitat sortien flames, però sobretot del seu adorable pit, que s'assemblava a un forn de foc. Després de descobrir-ho, em va mostrar el seu Cor amorós i més estimable, la font viva d'aquelles flames. Va ser llavors quan em va revelar les meravelles inexplicables del seu Amor pur i fins a quin excés això l'havia empès a estimar els homes, dels quals llavors no va rebre més que ingratitud i indiferència».¹¹⁸

Sant Claudi de La Colombière

125. Quan sant Claudi de La Colombière va conèixer les vivències de santa Margarida, de seguida es va convertir en el seu defensor i divulgador. Va tenir un paper especial en la comprensió i difusió d'aquesta devoció al Sagrat Cor, però també en la seva interpretació a la llum de l'Evangeli.

126. Mentre que algunes expressions de santa Margarida, si s'entenen malament, poden portar a confiar massa en els propis sacrificis i ofrenes, sant Claudi mostra que la contemplació del Cor de Crist, si és autèntica, no provoca autosatisfacció ni vanagloria en l'ésser humà, experiències o esforços, sinó un abandonament indescriptible en Crist que omple la vida de pau, seguretat i decisió. Va expressar molt bé aquesta confiança absoluta en una famosa oració:

«Per mi, Déu meu, estic massa convençut que tu vetlles pels qui es-

¹¹⁷ Id., *Autobiografia*, n. 53, *Op. cit.*, 132.

¹¹⁸ *Ibid.*, n. 55, *Op. cit.*, 134.

peren en tu, i que no els hi pot faltar res quan ho esperen tot de tu. Per tant, estic decidit a viure el futur sense cap mena de preocupació, i a deixar-vos totes les meves angoixes [...]. Mai no perdré la meva esperança, la mantindré fins a l'últim moment de la meva vida; i tots els dimonis de l'infern treballaran en va en aquell moment per treure-me-la [...]. Que esperi qui vol la seva felicitat per riquesa o enginy; que els altres confiïn en la innocència de la seva vida o en el rigor de la seva penitència, o en l'abundància de les seves almoines, o en el fervor de les seves pregàries [...]. Per a mi, Senyor, tota la meva confiança està dipositada només en tu. Tampoc aquesta confiança no ha enganyat mai ningú [...]. Per tant, puc estar segur que seré eternament feliç, perquè espero fermament ser-ho i perquè ets tu, Déu meu, de qui ho espero».¹¹⁹

127. Sant Claudi va escriure una nota el gener de 1677, precedida d'unes línies que fan referència a la certesa que sentia sobre la seva missió: «Vaig saber que Déu volia que el servís intentant fer realitat els seus desitjos pel que fa a la devoció que ha suggerit a una persona amb qui es comunica confidencialment, i a favor de la qual volia fer ús de la meva debilitat; ja l'he inspirat a diverses persones».¹²⁰

128. És important remarcar com, en l'espiritualitat de La Colombière, hi ha una feliç síntesi entre la rica i bella experiència espiritual de santa Margarida i la contemplació molt concreta dels Exercicis ignasians. Va escriure a l'inici de la Tercera Setmana del mes dels Exercicis: «M'han emocionat extraordinàriament dues coses. La primera és el tarannà amb què Jesús es presentava als qui el cercaven. El seu Cor està immers en una amargor horrible; totes les passions es dissolen dins d'ell, tota la naturalesa es desconcerta, i a través de tots aquests desordres, totes aquestes temptacions, el Cor es dirigeix directament a Déu; no dubta a prendre la part que li suggereix la virtut i la virtut més alta. La segona és el comportament d'aquest mateix Cor envers Judes que el traeix, els apòstols que l'abandonen covards, els sacerdots i els altres autors de la persecució a què està sotmès; tot això no va poder despertar en Ell el més mínim sentiment d'odi o d'indignació. Em represento, doncs, aquell Cor sense amargor, sense acritud, ple d'autèntica tendresa envers els seus enemics».¹²¹

¹¹⁹ Sant Claudi de La Colombière, *Discorso sulla confidenza in Dio: Discorsi sacri su N.S. Gesù Cristo, su Maria Vergine Santissima, sui Santi, sui Novissimi, etc.*, vol. III, Torí 1913, 484-485.

¹²⁰ Id., *Recés a Londres*, 1-8 febrer 1677.

¹²¹ Id., *Exercicis espirituals a Lió*, octubre-novembre 1674.

Sant Carles de Foucauld i santa Teresa de l'Infant Jesús

129. Sant Carles de Foucauld i santa Teresa de l'Infant Jesús, sense pretendre-ho, van remodelar alguns elements de devoció al Cor de Crist, ajudant-nos a entendre'l d'una manera encara més fidel a l'Evangeli. Vegem ara com es va expressar aquesta devoció en les seves vides. En el següent capítol hi tornarem per mostrar l'originalitat de la dimensió missionera que tots dos, de diferents maneres, han desenvolupat.

Jesus Caritas

130. A Louye, sant Carles de Foucauld va visitar el Santíssim Sagrament amb la seva cosina, Madame de Bondy, i un dia li va assenyalar una imatge del Sagrat Cor.¹²² Aquesta cosina va ser fonamental en la conversió de Carles, com ell mateix reconeix: «Atès que el bon Senyor t'ha fet el primer instrument de les seves misericòrdies envers mi, tots descendeixen de tu: si no m'haguessis convertit, reconduït a Jesús, si no m'haguessis ensenyat a poc a poc, quasi paraula per paraula, què és bo i piadós, seria avui en aquest punt?». ¹²³ Però el que ella va despertar en ell va ser precisament la consciència ardent de l'amor de Jesús. Tot era allà, això era el més important. I això es va concentrar especialment en la devoció al Cor de Crist, on va trobar una misericòrdia sense límits: «Esperem en la misericòrdia infinita d'Aquell de qui m'has donat a conèixer el Sagrat Cor». ¹²⁴

131. Més tard, el seu director espiritual, don Henri Huvelin, l'ajudarà a aprofundir en aquest preciós misteri: «Aquest Cor beneït del qual ens parlava tant sovint». ¹²⁵ El 6 de juny de 1889, Carles es va consagrar al Sagrat Cor, en el qual va trobar l'amor absolut. Diu a Crist: «M'has omplert de tals beneficis que em semblaria desagraït envers el teu cor no creure que està disposat a omplir-me de tot bé, per gran que sigui, i que el seu

¹²² Cf. Sant Charles de Foucauld, *Lettre à Madame de Bondy*, 27 abril 1897: a *Fonds Charles de Foucauld – Archives Diocésaines Viviers*.

¹²³ Id., *Carta a Madame de Bondy*, 28 abril 1901: C. de Foucauld, *Lettere a Madame de Bondy. Dalla Trappa a Tamanrasset*, Roma 1968, 73. Cf. *Carta a Madame de Bondy*, 5 abril 1909: «És a través vostre que vaig conèixer les exposicions del Santíssim Sagrament, les benediccions i el Sagrat Cor!»: *ibid.*, 154.

¹²⁴ *Carta a Madame de Bondy*, 7 abril 1890: C. de Foucauld, *Op cit.*, 29.

¹²⁵ *Carta a Don Huvelin*, 27 juny 1892: C. de Foucauld – Don Huvelin, *Corrispondenza inedita*, Torino-Leumann 1965, 30.

amor i la seva generositat són sense mesura». ¹²⁶ Serà l'ermità «sota el nom del Sagrat Cor». ¹²⁷

132. El 17 de maig de 1906, el mateix dia en què el germà Carles, sol, ja no podia celebrar missa, va escriure aquesta promesa: «Deixar que el Cor de Jesús visqui en mi perquè ja no sigui jo qui visqui, sinó el Cor de Jesús que viu en mi, tal com va viure a Natzaret». ¹²⁸ La seva amistat amb Jesús, cor a cor, no tenia res d'un devocionisme intimista. Va ser l'arrel d'aquella vida despullada de Natzaret amb la qual Carles va voler imitar Crist i configurar-se a Ell. Aquella tendra devoció al Cor de Crist va tenir conseqüències molt concretes en el seu estil de vida i el seu Natzaret es va nodrir d'aquesta relació tan personal amb el Cor de Crist.

Santa Teresa de l'Infant Jesús

133. Com sant Carles de Foucauld, santa Teresa de l'Infant Jesús respirava l'enorme devoció que va inundar França al segle XIX. El sacerdot Almire Pichon era el director espiritual de la seva família i era considerat un gran apòstol del Sagrat Cor. Una de les seves germanes va prendre el nom religiós de «Maria del Sagrat Cor», i el monestir on va entrar la santa estava dedicat al Sagrat Cor. Tanmateix, la seva devoció va adquirir unes característiques pròpies, més enllà de les formes en què s'expressava en aquella època.

134. Quan tenia quinze anys, va trobar una manera de resumir la seva relació amb Jesús: «Aquell el cor del qual bateja a l'uníson amb el meu». ¹²⁹ Dos anys més tard, quan li parlaven d'un Cor coronat d'espines, afegia en una carta: «Ja ho saps: no miro el Sagrat Cor com tots; penso que el cor del meu espòs és només meu, com el meu només pertany a ell, i així en solitud li parlo d'aquest deliciós cor a cor, esperant poder contemplar-lo un dia cara a cara». ¹³⁰

¹²⁶ Sant Charles de Foucauld, *Meditacions sobre l'Antic Testament (1896-1897)*, XXX, 1-21: C. de Foucauld, *Chi può resistere a Dio? Meditazioni sulla la Sacra Scrittura (1896-1898)*, Roma 1983, 77-78.

¹²⁷ Id., *Carta a Don Huvelin*, 16 maig 1900: C. de Foucauld – Don Huvelin, *Corrispondenza inedita*, Torino-Leumann 1965, 132-133.

¹²⁸ Id., *Diario*, 17 maig 1906: *Opere spirituali*, Roma 1983, 346.

¹²⁹ Santa Teresa de l'Infant Jesús, *Carta 67 a la seva tia Madame Guérin*, 18 novembre 1888: *Opere complete*, Città del Vaticano 1997, 354.

¹³⁰ Id., *Carta 122 a Celina*, 14 octubre 1890: *Opere complete*, 421.

135. En un poema expressava el sentit de la seva devoció, feta més d'amistat i confiança que de seguretat en els seus propis sacrificis:

«Busco un cor càlid de tendresa,
quin suport hi ha per a mi sense intercanvi,
que tot sobre mi, inclosa la debilitat,
estima'm i dia i nit no m'abandonis [...].

Vull un Déu que amb la meva naturalesa
em sigui germà i pugui patir [...].
Sé prou que totes les nostres justícies
no tenen cap valor als seus ulls [...].

Per purgatori trio feliç
el teu Amor ardent, Cor del meu Déu!». ¹³¹

136. Potser el text més important per entendre el sentit de la seva devoció al Cor de Crist és la carta que va escriure, tres mesos abans de la seva mort, al seu amic Maurice Bellière: «Quan veig la Magdalena avançar entre els nombrosos convidats, banyar amb les seves llàgrimes els peus del seu adorat Mestre, a qui toca per primera vegada, sento que *el seu cor* ha entès els abismes d'amor i de misericòrdia *del Cor de Jesús* i que, per pecadora que sigui, aquest Cor d'amor no sols està disposat a perdonar-la, sinó també a prodigar-li els beneficis de la seva intimitat divina, per elevar-la als cims més alts de la contemplació. Ah, estimat germà meu petit, des que he pogut entendre així l'amor del Cor de Jesús, confesso que ha allunyat tota por del meu cor. El record de les meves faltes m'humilia, em porta a no confiar mai en la meva força que no és més que debilitat; però encara més aquest record em parla de misericòrdia i amor». ¹³²

137. Les ments moralistes, que pretenen controlar la misericòrdia i la gràcia, dirien que ella podia dir això perquè era santa, però que un pecador no ho podia dir. En fer-ho, deixen fora de l'espiritualitat de Teresa la seva bella novetat que reflecteix el cor de l'Evangeli. Malauradament, aquest intent de tancar l'Esperit Sant en un esquema que et permet tenir-ho tot sota la teva supervisió s'ha tornat freqüent en alguns cercles cristians. Tanmateix, aquest assenyada Doctora de l'Església els nega i contradiu directament aquesta interpretació reductiva amb les següents paraules ben clares: «Si hagués comès tots els delictes possibles, tindria sempre

¹³¹ Id., *Poemes* 23, "Al Sagrat Cor de Jesús", juny i octubre 1895: *Opere complete*, 667-668.

¹³² Id., *Carta* 247, al reverend Maurice Bellière, 21 juny 1897: *Opere complete*, 587.

la mateixa confiança, sento que tota aquesta multitud de delictes serien com una gota d'aigua llençada a un braser ardent».¹³³

138. Va respondre àmpliament a Sor Maria, que la va lloar pel seu amor generós a Déu, fins i tot disposat al martiri, en una carta que avui és una de les fites de la història de l'espiritualitat. Aquesta pàgina s'ha de llegir mil vegades per la seva profunditat, claredat i bellesa. En ella ajuda la germana "del Sagrat Cor" a no concentrar aquesta devoció en un aspecte dolorós, ja que alguns van entendre la reparació com una mena de primàcia dels sacrificis o de la realització moralista. Ella, però, ho resumeix tot en la confiança com la millor ofrena, agradable al Cor de Crist: «Els meus desitjos de martiri no són res; no són aquests desitjos els que em donen la confiança il·limitada que sento al cor. En realitat, són les riqueses espirituals les que fan injustícia quan un hi descansa complaent i creu que són una cosa gran. [...] El que li agrada és veure'm estimant la meua petitesa i la meua pobresa, és l'esperança cega que tinc en la seva misericòrdia! Aquí tens el meu únic tresor. [...] Si vol sentir alegria, sentir-se atreta pel sofriment, busca el seu consol. [...] Entengueu que, per estimar Jesús, per ser la seva víctima de l'amor, com més dèbil és, sense desitjos ni virtuts, més adequat és a les operacions d'aquest Amor que consumeix i transforma! [...] Oh, com m'agradaria poder fer-te entendre el que sento! És la confiança i res més que la confiança el que ens ha de portar a l'Amor!».¹³⁴

139. En molts dels seus textos notem la seva lluita contra formes d'espiritualitat massa centrades en l'esforç humà, en el propi mèrit, en l'ofrena de sacrificis, en certes realitzacions per "guanyar-se el cel". Per a ella, «el mèrit no consisteix a fer o donar molt, sinó a rebre».¹³⁵ Llegim de nou alguns dels textos tan significatius en què insisteix en aquest camí, que és una manera senzilla i ràpida de conquerir el Senyor a través del cor.

140. Així escriu a la seva germana Lleònia: «T'asseguro que el bon Déu és molt millor del que et penses: es satisfà amb una mirada, un sospir d'amor. Pel que fa a mi, em resulta molt fàcil practicar la perfecció, perquè he entès que només em queda agafar Jesús pel cor! Mira un nen, que acaba

¹³³ Id., *Últimes converses. Quadern groc*, 11 juliol 1897: *Opere complete*, 1014-1015.

¹³⁴ Id., *Carta 197, a Sor Maria del Sagrat Cor*, 17 setembre 1896: *Opere complete*, 537-538. Això no vol dir que Teresina no oferís sacrificis, dolors, angoixes com a forma d'associar-se amb els sofriments de Crist, però quan va voler arribar al fons va tenir cura de no donar a aquestes ofrenes una importància que no tenen.

¹³⁵ Id., *Carta 142, a Celina*, 6 juliol 1893: *Opere complete*, 451.

de disgustar la seva mare. [...] Si ell li allarga els seus braços somrient i dient: “Abraça’m, no tornaré a fer-ho”, potser la seva mare no l’agafarà al cor amb tendresa i oblidarà les seves mancances infantils? Tanmateix, sap bé que el seu estimat petit tornarà a començar a la propera oportunitat, però això no importa: si encara la pren pel cor, mai no serà castigat». ¹³⁶

141. En una carta al pare Adolphe Roulland diu: «El meu camí és un camí totalment de confiança i amor; no entenc les ànimes que tenen por d’un Amic tan tendre. De vegades, quan llegeixo certs tractats espirituals, en què la perfecció es presenta a través de mil obstacles, envoltat d’una multitud d’il·lusions, el meu pobre esperit es cansa molt ràpidament; tanco el llibre docte, que em trenca el cap i m’asseca el cor, i prenc la Sagrada Escriptura. Aleshores tot em sembla brillant: una sola paraula revela horitzons infinits a la meua ànima; la perfecció em sembla fàcil; veig que n’hi ha prou de conèixer el no-res i abandonar-se com un nen als braços del bon Déu». ¹³⁷

142. I dirigint-se al reverend Maurice Bellière, sobre un pare, observa: «No crec que el cor d’aquell pare feliç pugui resistir la confiança filial del seu fill, del qual coneix la sinceritat i l’amor. No obstant això, no ignora que el seu fill tornarà a caure en els mateixos errors més d’una vegada, però està disposat a perdonar-lo sempre, el seu fill el tornarà a guanyar pel cor». ¹³⁸

Ressonàncies en la Companyia de Jesús

143. Hem vist com sant Claudi de La Colombière connectava l’experiència espiritual de santa Margarida amb la proposta dels Exercicis espirituals. Crec que el lloc del Sagrat Cor en la història de la Companyia de Jesús mereix un breu esment.

144. L’espiritualitat de la Companyia de Jesús sempre ha proposat un «coneixement interior del Senyor per estimar-lo i seguir-lo millor». ¹³⁹ Sant Ignasi ens convida, en els seus Exercicis espirituals, a posar-nos davant l’Evangeli que ens diu que «[Jesús] va ser ferit amb la llança i va sortir aigua i sang». ¹⁴⁰ Quan l’exercitant es troba davant del costat ferit de Crist, Ignasi suggereix que entri al Cor de Crist. Es tracta d’una manera de madurar el

¹³⁶ Id., *Carta 191, a Lleònia*, 12 juliol 1896: *Opere complete*, 528.

¹³⁷ Id., *Carta 226, a P. Roulland*, 9 maig 1897: *Opere complete*, 573.

¹³⁸ Id., *Carta 258 al reverend Maurice Bellière*, 18 juliol 1897: *Opere complete*, 598.

¹³⁹ Cf. Sant Ignasi de Loiola, *Exercicis espirituals*, n. 104.

¹⁴⁰ *Ibid.*, n. 297.

cor de la mà d'un "mestre dels afectes", segons l'expressió utilitzada per sant Pere Favre en una de les seves cartes a sant Ignasi.¹⁴¹ El pare Juan Alfonso de Polanco també en parla a la seva biografia de sant Ignasi: «[El cardenal Contarini] va reconèixer que havia trobat en el pare Ignasi un mestre dels afectes».¹⁴² Les converses que proposa sant Ignasi són part essencial d'aquesta educació del cor, perquè escoltem i assaborim amb el cor un missatge de l'Evangeli i en conversem amb el Senyor. Sant Ignasi diu que podem comunicar els nostres afers al Senyor i demanar-li consell al respecte. Qualsevol practicant pot reconèixer que en els Exercicis hi ha un diàleg de cor a cor.

145. Sant Ignasi acaba les contemplacions al peu del Crucifix convidant l'exercitant a dirigir-se amb molt d'afecte al Senyor crucificat i a preguntar-li, «com un amic parla a un altre amic, o un servent al seu senyor», què hauria de fer per Ell.¹⁴³ L'itinerari dels Exercicis culmina amb la «Contemplació per aconseguir l'amor», de la qual prové l'acció de gràcies i l'ofrena de «memòria, intel·ligència i voluntat» al Cor que és la font i l'origen de tot bé.¹⁴⁴ Aquest coneixement interior del Senyor no es construeix amb les nostres capacitats i els nostres esforços, es demana com a do.

146. Aquesta mateixa experiència és la base d'una llarga cadena de sacerdots jesuïtes que van fer referència explícita al Cor de Jesús, com sant Francesc de Borja, sant Pere Favre, sant Alonso Rodríguez, el pare Álvarez de Paz, el pare Vincenzo Caraffa, el pare Kasper Druzbicki i molts altres. L'any 1883 els jesuïtes van declarar que «la Companyia de Jesús accepta i rep amb un esperit desbordant d'alegria i de gratitud, la dolça càrrega que li ha confiat nostre Senyor Jesucrist per practicar, promoure i propagar la devoció al seu Cor diviníssim».¹⁴⁵ El desembre de 1871, el pare Pieter Jan Beckx va consagrar la Companyia al Sagrat Cor de Jesús i, testimoniant que continua essent un element actual de la vida de la Companyia, el pare Pedro Arrupe ho va tornar a fer l'any 1972, amb una convicció que s'expressa amb aquestes paraules: «Vull dir a la Companyia una cosa que crec que no s'ha de callar. Des del meu noviciat, sempre he estat convençut que allò que anomenem "Devoció al Sagrat Cor" conté una expressió simbòlica del nucli més profund de l'esperit ignasià, i una

¹⁴¹ Cf. *Carta a Sant Ignasi*, 23 gener 1541.

¹⁴² *De Vita P. Ignatii et Societatis Iesu initis*, c. 8, 96, Bilbao-Santander 2021, 147.

¹⁴³ Sant Ignasi de Loiola, *Exercicis espirituals*, 54.

¹⁴⁴ Cf. *ibid.*, 230 ss.

¹⁴⁵ XXIII Congregació General de la Companyia de Jesús, Decret 46, 1: *Institutum Societatis Iesu*, 2, Florència 1893, 511.

eficàcia extraordinària –*ultra quam speraverint*– tant per la seva pròpia perfecció com per la seva fecunditat apostòlica. Encara tinc la mateixa creença. [...] En aquesta devoció trobo una de les fonts més íntimes de la meua vida interior».¹⁴⁶

147. Quan sant Joan Pau II va convidar «tots els membres de la Companyia a promoure encara amb més zel aquesta devoció que respon més que mai a les expectatives dels nostres temps», ho va fer perquè reconeixia els vincles íntims entre la devoció al Cor de Crist i l'espiritualitat ignasiana, ja que «el desig de “conèixer el Senyor íntimament” i de “mantenir un diàleg” amb Ell, de cor a cor, és característic, gràcies als Exercicis Espirituals, del dinamisme espiritual i apostòlic ignasià, totalment al servei de l'amor del Cor de Déu».¹⁴⁷

Un llarg corrent de vida interior

148. La devoció al Cor de Crist reapareix en el camí espiritual de molts sants molt diferents i en cadascun d'ells aquesta devoció adquireix aspectes nous. Sant Vicenç de Paül, per exemple, deia que el que Déu vol és el cor: «Déu demana abans que res el cor, el cor: això és el principal. Per què algú que no té res pot tenir més mèrit que algú que té grans possessions a les quals renuncia? Perquè els que no tenen res venen a Ell amb més afecte; i això és el que Déu vol d'una manera molt particular».¹⁴⁸ Això implica acceptar que el cor està unit al de Crist: «Una monja que fa tot el que pot per disposar el seu cor a unir-se amb el de Nostre Senyor [...] quines benediccions no rebrà de Déu!».¹⁴⁹

149. A vegades estem temptats de considerar aquest misteri d'amor com un fet admirable del passat, com una bella espiritualitat d'altres temps, i sempre hem de recordar de nou, com deia un sant missioner, que «aquest Cor diví que tolerava ser esquinqat per una llança enemiga per poder abocar els Sagraments d'aquella obertura sagrada, d'on es va formar l'Església, no ha deixat d'estimar d'altra manera».¹⁵⁰ Altres sants més recents, com sant

¹⁴⁶ «*In Lui solo... la speranza*», Milà 1983, 180-181.

¹⁴⁷ *Carta al superior general de la Companyia de Jesús*, Paray-le-Monial, 5 octubre 1986.

¹⁴⁸ *Conferències als sacerdots de la missió*, 132 (13 agost 1655), «La pobresa»: Sant Vicenç de Paül, *Opere*, vol. 10, Roma 2008, 208.

¹⁴⁹ *Conferències a les Filles de la Caritat*, 89 (9 desembre 1657), «Mortificació, correspondència, àpats, sortides» (*Regles comunes*, articles 24-27): *Op. cit.*, vol. 9, 807.

¹⁵⁰ Sant Daniel Comboni, *Escrits*, 3324: Daniele Comboni, *Gli scritti*, Bolonya 1991, 998.

Pius de Pietrelcina, santa Teresa de Calcuta i molts altres, parlen amb sincera devoció del Cor de Crist. Però també m'agradaria recordar les vivències de santa Faustina Kowalska, que proposen la devoció al Cor de Crist amb un fort èmfasi en la vida gloriosa del Ressuscitat i en la misericòrdia divina. En efecte, motivat per aquestes experiències de la santa i aprofitant el llegat espiritual deixat pel bisbe sant Józef Sebastian Pelczar (1842-1924),¹⁵¹ sant Joan Pau II va connectar íntimament la seva reflexió sobre la misericòrdia amb la devoció al Cor de Crist: «L'Església sembla professar la misericòrdia de Déu d'una manera particular i venerar-la recorrent al Cor de Crist. De fet, és precisament apropant-nos a Crist en el misteri del seu Cor que ens permet detenir-nos en aquest punt [...] de la revelació de l'amor misericordiós del Pare, que va constituir el contingut central de la missió messiànica del Fill de l'home».¹⁵² El mateix sant Joan Pau II, referint-se al Sagrat Cor, reconeixia d'una manera molt personal: «M'ha parlat des de jove».¹⁵³

150. La rellevància de la devoció al Cor de Crist és especialment evident en l'obra evangelitzadora i educativa de nombroses congregacions religioses femenines i masculines que han estat marcades des dels seus orígens per aquesta experiència espiritual cristològica. Citar-los tots seria una empresa interminable. Vegem només dos exemples presos a l'atzar: «El Fundador [St. Daniele Comboni] va trobar la força per al seu compromís missioner en el misteri del Cor de Jesús».¹⁵⁴ «Impulsats per l'amor del Cor de Jesús, busquem fer créixer les persones en la seva dignitat humana i com a fills i filles de Déu, a partir de l'Evangeli i les seves peticions d'amor, perdó, justícia i solidaritat amb els pobres i els marginats».¹⁵⁵ Així mateix, els Santuaris consagrats al Cor de Crist, escampats pel món, són una font atractiva d'espiritualitat i fervor. Dirigeixo la meva benedicció paterna a tots aquells que d'alguna manera participen en aquests llocs de fe i caritat.

La devoció del consol

151. La ferida del costat, de la qual brolla aigua viva, roman oberta en el Ressuscitat. Aquesta gran ferida produïda per la llança i les ferides de la

¹⁵¹ Cf. *Homília a la Missa de canonització*, 18 maig 2003: *L'Osservatore Romano*, 19-20 maig 2003, p. 6.

¹⁵² Carta encíclica *Dives in misericordia* (30 novembre 1980), 13: AAS 72 (1980), 1219.

¹⁵³ *Catequesi*, 20 juny 1979: *L'Osservatore Romano*, 22 juny 1979, p. 1.

¹⁵⁴ Missioners combonians del Cor de Jesús, *Regla de vida, Constitucions i Directori general*, Roma 1988, 3.

¹⁵⁵ Religioses del Sagrat Cor de Jesús (Societat del Sagrat Cor), *Constitucions de 1982*, 7.

corona d'espines, que apareixen sovint en representacions del Sagrat Cor, són inseparables d'aquesta devoció. En ella, de fet, contemplem l'amor de Jesús que va ser capaç de lliurar-se fins al final. El cor del Ressuscitat conserva aquests signes d'entrega total que ens van comportar un sofriment intens. És, doncs, d'alguna manera inevitable que el creient desitgi respondre no sols a aquest gran amor, sinó també al dolor que Crist va acceptar suportar per tant d'amor.

Amb Ell a la Creu

152. Val la pena recuperar aquesta expressió de l'experiència espiritual desenvolupada al voltant del Cor de Crist: el desig interior de donar-li consol. No m'ocuparé ara de la pràctica de la "reparació", que considero millor situada en el context de la dimensió social d'aquesta devoció i que desenvoluparé en el proper capítol. Ara voldria centrar-me només en aquell desig que sovint emergeix en el cor del creient en l'amor quan contempla el misteri de la Passió de Crist i el viu com un misteri que no només es recorda, sinó que per gràcia es fa present, o millor dit, ens porta a estar místicament presents en aquell moment redemptor. Si l'Amat és el més important, per què no voler consolar-lo?

153. El Papa Pius XI cercà de donar fonament a aquesta experiència invitant-nos a reconèixer que el misteri de la Redempció a través de la Passió de Crist ultrapassa, per la gràcia de Déu, totes les distàncies de temps i d'espai, de tal manera que si Ell a la Creu es va donar també per als pecats futurs, els nostres pecats, de la mateixa manera que els nostres actes oferts avui per al seu consol, vencent els temps, han arribat al seu Cor ferit: «Si també per culpa dels nostres pecats futurs, però previs, l'ànima de Jesús es va entristir fins a la seva mort, no hi ha dubte que ja llavors va sentir algun consol per la predicció de la nostra reparació, quan "se li va aparèixer l'Àngel del cel" (Lc 22,43) per consolar el seu cor oprimat per tristesa i angoixa. I així fins i tot ara, d'una manera meravellosa però veritable, podem i hem de consolar aquell Sagrat Cor que és ferit contínuament pels pecats dels homes ingrats».¹⁵⁶

Les raons del cor

154. Pot semblar que aquesta expressió de devoció no té prou suport teològic, però en realitat el cor té les seves raons. El *sensus fidelium* in-

¹⁵⁶ Carta encíclica *Miserentissimus Redemptor* (8 maig 1928): AAS 20 (1928), 174.

tueix que aquí hi ha quelcom de misteriós que va més enllà de la nostra lògica humana, i que la Passió de Crist no és un simple fet del passat: podem participar-hi a través de la fe. Meditar el do de Crist que es fa a la creu és, per a la pietat dels fidels, quelcom més gran que un simple record. Aquesta creença està sòlidament fonamentada en la teologia.¹⁵⁷ A això s'afegeix la consciència del propi pecat, que portava sobre les seves espatlles ferides, i de la pròpia insuficiència davant de tant d'amor, que sempre ens supera infinitament.

155. En tot cas, ens preguntem com és possible relacionar-nos amb el Crist viu, ressuscitat, plenament feliç i, alhora, consolar-lo en la Passió. Considerem el fet que el Cor ressuscitat conserva la seva ferida com un record constant i que l'acció de la gràcia provoca una experiència que no està del tot continguda en l'instant cronològic. Aquestes dues creences ens permeten admetre que ens trobem davant d'un camí místic que supera els intents de la raó i expressa allò que la mateixa Paraula de Déu ens suggereix. «Però —escriu el papa Pius XI—, com podrà dir-se que Crist regna feliç al Cel si pot ser consolat per aquests actes de reparació? “Dona'm una ànima que estima i entendrà el que jo dic” (*In Ioannis evangelium*, XXVI, 4), responem amb les paraules d'Agustí, que són precisament per al nostre propòsit. De fet, tota ànima, realment inflamada en l'amor de Déu, si amb consideració es vol al temps passat, meditant veu i contempla Jesús sofrint per l'home, afligit, enmig dels dolors més greus, “per nosaltres, els homes i per la nostra salvació”, per la tristesa, l'angoixa i l'oprobri gairebé oprimits, de fet “esclafats pels nostres crims” (Is 53,5), i en l'acte de guarir-nos amb les seves contusions. Les ànimes pietoses mediten aquestes coses amb més veritat perquè els pecats i crims dels homes, comesos en qualsevol moment, van ser la causa per la qual el Fill de Déu va ser lliurat a la mort».¹⁵⁸

156. Cal tenir present aquest ensenyament de Pius XI. De fet, quan l'Es-critura diu que els creients que no viuen segons la seva fe «en la mesura que poden [...] crucifiquen de nou el Fill de Déu» (He 6,6), o que quan suporten el sofriment pels altres «i complir allò que falta als sofriments de Crist en la meua carn» (Col 1,24), o que Crist, en la seva Passió, pregués no únicament pels seus deixebles de l'aleshores, sinó «per aquells que creuen

¹⁵⁷ *Catecisme de l'Església Catòlica*, n. 1085: «Tot el que és Crist, tot el que va fer i va patir per tots els homes, participa de l'eternitat divina i, per tant, abraça tots els temps i es fa present en ells».

¹⁵⁸ Pius XI, Carta encíclica *Miserentissimus Redemptor* (8 maig 1928): AAS 20 (1928), 174.

en mi per la seva paraula» (Jn 17,20), està dient alguna cosa que trenca els nostres patrons limitats. Ens demostra que no és possible establir un abans i un després sense cap connexió, encara que els nostres pensaments no sàpiguen explicar-ho. L'Evangeli, en els seus diferents aspectes, no sols cal ser reflexionat o recordat, sinó que cal viure-ho, tant en obres d'amor com en experiència interior, i això és especialment cert pel que fa al misteri de la mort i la resurrecció de Crist. Les separacions temporals que fa servir la nostra ment no semblen contenir la veritat d'aquesta experiència de creença en la qual s'uneixen la unió amb el Crist que pateix i alhora la força, el consol i l'amistat que gaudim amb el Ressuscitat.

157. Veiem llavors la unitat del misteri pasqual, en els seus dos aspectes inseparables que s'il·luminen mútuament. Aquest Misteri únic, que es fa present a través de la gràcia en les seves dues dimensions, fa que mentre intentem oferir alguna cosa a Crist per al seu consol, els nostres propis sofriments s'il·luminen i transfiguren per la llum pasqual de l'amor. El que passa és que participem d'aquest Misteri en la nostra vida concreta, perquè abans el mateix Crist volia participar de la nostra vida, va voler experimentar per endavant com a cap allò que experimentaria el seu cos eclesial, tant en les ferides com en els consols. Quan vivim en la gràcia de Déu, aquesta participació mútua esdevé una experiència espiritual. En definitiva, és el Ressuscitat qui, amb l'acció de la seva gràcia, ens fa possible unir-nos misteriosament amb la seva Passió. Els cors creients que experimenten l'alegria de la resurrecció ho saben, però al mateix temps volen participar en el destí del seu Senyor. Estan disposats a participar d'aquesta manera amb el patiment, el cansament, les decepcions i les pors que formen part de la seva vida. No viuen aquest Misteri en solitud, perquè aquestes ferides són igualment una participació en el destí del cos místic de Crist que camina entre el poble sant de Déu i que porta en si el destí de Crist en cada temps i lloc de la història. La devoció de la consolació no és ahistòrica ni abstracta, es fa de carn i ossos en el camí de l'Església.

La compunció

158. El desig irrefrenable de consolar Crist, que parteix del dolor de contemplar allò que Ell va patir per nosaltres, es nodreix també del reconeixement sincer de la nostra esclavitud, vincles, manca d'alegria en la fe, recerques vanes i, alhora, més enllà dels pecats concrets, la manca de correspondència del cor amb el seu amor i el seu projecte. És una experiència que ens purifica, perquè l'amor necessita la purificació de les

llàgrimes que, en definitiva, ens deixa més assedegats de Déu i menys obsessionats amb nosaltres mateixos.

159. Així veiem que com més profund es fa el desig de consolar el Senyor, més s'aprofundeix la compunció del cor creient, que «no és un sentiment de culpa que ens llença a terra, no és un escrúpol que paralitzi, sinó és un agulló beneficiós que crema per dins i cura, perquè el cor, quan veu el seu propi mal i es reconeix com a pecador, s'obre, acull l'acció de l'Esperit Sant, aigua viva que el sacseja i fa fluir les llàgrimes per la seva cara [...]. No es tracta de sentir pena per nosaltres mateixos, com sovint estem temptats de fer. [...] Tenir llàgrimes de compunció, però, significa penedir-se seriosament d'haver entristit Déu amb el pecat; vol dir reconèixer que sempre estem endeutats i mai en crèdit [...]. Com una gota cava una pedra, així les llàgrimes caven lentament els cors endurits. D'aquesta manera assistim al miracle de la tristesa, de la bona tristesa que porta a la dolçor [...]. La compunció no és fruit del nostre treball, sinó que és una gràcia i com a tal cal demanar-la en la pregària».¹⁵⁹ És demanar «dolor amb el Crist abandonat, turment amb el Crist turmentat, llàgrimes, dolor íntim pel gran dolor que va patir Crist per mi».¹⁶⁰

160. Demano, doncs, que ningú no es mofi de les expressions de fervor creient del poble sant i fidel de Déu, que en la seva pietat popular busca consolar Crist. I convido a tothom a preguntar-se si no hi ha més racionalitat, més veritat i més saviesa en determinades manifestacions d'aquest amor que pretén consolar el Senyor que en els actes d'amor freds, distants, calculats i mínims dels que reivindiquem posseir una fe més reflexiva, conreada i madura.

Consolats per consolar

161. En aquesta contemplació del Cor de Crist entregant-se fins a l'extrem som consolats. El dolor que sentim al cor deixa pas a la confiança total, i al final el que queda és gratitud, tendresa, pau; el seu amor continua essent el que regna a les nostres vides. La compunció «no provoca angoixa, sinó que alleuja l'ànima de càrregues, perquè actua en la ferida del pecat, preparant-nos per rebre allà mateix la carícia del Senyor».¹⁶¹

¹⁵⁹ *Homilia a la missa crismal*, 28 març 2024: *L'Osservatore Romano*, 28 març 2024, p. 2.
¹⁶⁰ Sant Ignasi de Loiola, *Exercicis espirituals*, 203.

¹⁶¹ *Homilia a la missa crismal*, 28 març 2024: *L'Osservatore Romano*, 28 març 2024, p. 2.

I el nostre sofriment s'uneix al de Crist a la creu, perquè quan diem que la gràcia ens permet superar totes les distàncies, això també vol dir que Crist, quan va patir, es va unir amb tots els sofriments dels seus deixebles al llarg de tota la història. Així, si patim, podem experimentar el consol interior de saber que el mateix Crist pateix amb nosaltres. Desitjosos de consolar-lo, en sortim consolats.

162. Però en un moment determinat d'aquesta contemplació del cor creient, ha de ressonar aquella crida dramàtica del Senyor: «Consoleu, consoleu el meu poble» (Is 40,1). I ens venen al cap les paraules de sant Pau, que ens recorden que Déu ens consola «perquè també nosaltres puguem consolar els qui es troben en tota mena d'afflicció amb el consol amb què nosaltres mateixos som consolats per Déu» (2Co 1,4).

163. Això ens convida ara a intentar aprofundir en la dimensió comunitària, social i missionera de tota devoció autèntica al Cor de Crist. De fet, en el mateix moment en què el Cor de Crist ens condueix al Pare, ens envia als nostres germans. En els fruits del servei, de la fraternitat i de la missió que el Cor de Crist produeix a través nostre, es compleix la voluntat del Pare. D'aquesta manera es tanca el cercle: «En això és glorificat el meu Pare, que doneu molt fruit» (Jn 15,8).

V. AMOR PER AMOR

164. En les vivències espirituals de santa Margarida Maria, juntament amb la declaració ardent d'amor de Jesús, trobem també una ressonància interior que crida a donar la vida. Saber que som estimats i dipositar tota la nostra confiança en aquest amor no vol dir anul·lar tota la nostra capacitat de donar, no implica renunciar al desig irrefrenable de donar alguna resposta amb les nostres petites i limitades capacitats.

Una queixa i una petició

165. A partir de la segona gran manifestació de santa Margarida, Jesús expressa el dolor perquè el seu gran amor pels homes «no va rebre a canvi més que ingratitud i indiferència, fredor i repulsió. Això –diu el Senyor– em fa patir més que tot el que vaig patir en la meva Passió»¹⁶².

¹⁶² Santa Margarida Maria Alacoque, *Autobiografia*, n. 55, Roma 1983, 134.

166. Jesús parla de la seva set de ser estimat, mostrant-nos que el seu Cor no és indiferent a la nostra reacció davant el seu desig: «Tinc set, set tan ardent de ser estimat pels homes en el Santíssim Sagrament que em consumeix. Però no trobo ningú que, segons el meu desig, intenti saciar la meua set corresponent al meu amor».¹⁶³ La petició de Jesús és amor. Quan el cor creient ho descobreix, la resposta que sorgeix espontàniament no és una recerca onerosa de sacrificis o el mer compliment d'un deure pesat, sinó que és una qüestió d'amor: «He rebut del meu Déu gràcies extraordinàries del seu Amor; em vaig sentir impulsada pel desig de correspondre'l i de donar-li amor per amor».¹⁶⁴ Això és el que ensenya Lleó XIII, que escriu que, a través de la imatge del Sagrat Cor, la caritat de Crist «ens impulsa a correspondre l'amor per l'amor».¹⁶⁵

Prolonga el seu amor en els germans

167. Cal tornar a la Paraula de Déu per reconèixer que la millor resposta a l'amor del seu Cor és l'amor als germans; no hi ha gest més gran que li puguem oferir per intercanviar amor per amor. La Paraula de Déu ho diu amb total claredat:

«Tot el que vau fer a un d'aquests germans meus més petits, a mi ho vau fer» (Mt 25,40).

«Tota la Llei troba la seva plenitud en un sol precepte: estimaràs el teu proïsme com a tu mateix» (Ga 5,14).

«Sabem que hem passat de la mort a la vida, perquè estimem els germans. Qui no estima roman en la mort» (1Jn 3,14).

«Qui no estima el seu germà a qui veu, no pot estimar Déu que no veu» (1Jn 4,20).

168. L'amor als nostres germans no es fabrica, no és fruit del nostre esforç natural, sinó que requereix una transformació del nostre cor egoista. Aleshores sorgeix espontàniament la coneguda súplica: «Jesús, fes semblant el nostre cor al teu». Per aquest mateix motiu, la invitació de sant Pau no va ser: «Esforceu-vos per fer bones obres». La seva invitació va ser precisament: «Tingueu entre vosaltres els mateixos sentiments que Jesucrist» (Fl 2,5).

¹⁶³ Id., *Carta* 133, 10: *Scritti autobiografici*, Roma 1984, 182-183.

¹⁶⁴ Id., *Autobiografia*, n. 92, *Op. cit.*, 180.

¹⁶⁵ Carta encíclica *Annum sacrum* (25 maig 1899): ASS 31 (1898-99), 649.

169. És bo recordar que a l'Imperi Romà molts pobres, estrangers i molts altres rebutjats trobaven respecte, afecte i cura en els cristians. Això explica el raonament de l'emperador apòstata Julià, que es preguntava per què els cristians eren tan respectats i seguits, i creia que un dels motius era el seu compromís d'ajudar els pobres i els estrangers, atès que l'Imperi els ignorava i els menyspreava. Per a aquest emperador era intolerable que els seus pobres no rebessin ajuda d'ell, mentre que els odiats cristians «alimenten els seus, i també els nostres».¹⁶⁶ En una carta se centra sobretot en l'ordre de crear institucions benèfiques per competir amb els cristians i atraure el respecte de la societat: «Obre nombrosos allotjaments a totes les ciutats, perquè els estrangers gaudeixin de la nostra humanitat. [...] Acostuma els hel·lens a les obres de caritat».¹⁶⁷ Però no va assolir el seu objectiu, certament perquè darrere d'aquestes obres no hi havia amor cristià, que permetia reconèixer a cadascú una dignitat única.

170. Identificant-se amb els més petits de la societat (cf. Mt 25,31-46) «Jesús va portar la gran novetat de reconèixer la dignitat de cada persona, i també i sobretot d'aquelles persones que van ser qualificades d'«indignes»». Aquest nou principi de la història de la humanitat –segons el qual l'ésser humà és tant més «digne» de respecte i d'amor com més feble, miserable i sofert és, fins al punt de perdre la pròpia «figura» humana– ha canviat el rostre del món, donant vida a institucions que atenen persones que es troben en condicions desfavorides: nadons abandonats, orfes, ancians deixats sols, malalts mentals, persones que pateixen malalties incurables o amb malformacions greus, persones que viuen al carrer».¹⁶⁸

171. Fins i tot des del punt de vista de la ferida del seu Cor, mirar al Senyor, que «va prendre sobre si les nostres febleses i va suportar les nostres malalties» (Mt 8,17), ens ajuda a prestar més atenció al sofriment i a les necessitats dels altres, ens fa forts per participar en la seva obra d'alliberament, com a instruments per a la difusió del seu amor.¹⁶⁹ Si contemplem el do d'ell mateix que Crist va fer per a tothom, esdevé inevitable preguntar-nos per què no som capaços de donar la vida pels altres: «En això hem conegut l'amor, en el fet que va donar la seva vida per nosaltres; per això també hem de donar la nostra vida pels germans» (1Jn 3,16).

¹⁶⁶ Julià, *Ep. XLIX ad Arsacium Pontificem Galatiae*, Mainz 1828, 90-91.

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ Dicasteri per a la Doctrina de la Fe, Decret. *Dignitas infinita* (2 abril 2024), 19: *L'Osservatore Romano*, 8 abril 2024.

¹⁶⁹ Cf. Benet XVI, *Carta al Superior general de la Companyia de Jesús amb motiu del 50è aniversari de l'Encíclica Haurietis aquas* (15 maig 2006): AAS 98 (2006), 461.

Algunes ressonàncies en la història de l'espiritualitat

172. Aquesta unió entre la devoció al Cor de Jesús i el compromís amb els nostres germans recorre la història de l'espiritualitat cristiana. Vegem-ne alguns exemples.

Ser una font per als altres

173. Partint d'Orígenes, diversos Pares de l'Església han interpretat el text de Joan 7,38 –«brollaran del seu si rius d'aigua viva»– com a referint-se al mateix creient, encara que sigui conseqüència del fet que ell mateix va beure de Crist. Així, la unió amb Crist pretén no únicament apagar la nostra pròpia set, sinó fer-nos convertir en una font d'aigua dolça per als altres. Orígenes deia que Crist compleix la seva promesa fent brotar torrents d'aigua de nosaltres: «L'ànima de l'ésser humà, que és a imatge de Déu, pot contenir en si mateix i produir pous, fonts i rius».¹⁷⁰

174. Sant Ambròs va recomanar beure de Crist «perquè abundi dins teu la font d'aigua que brolla per a la vida eterna».¹⁷¹ I Mari Victorí sostenia que l'Esperit Sant es dona amb tanta abundància que «qui el rep es converteix en un si que aboca rius d'aigua viva».¹⁷² Sant Agustí deia que aquest riu que brolla del creient és la benevolència.¹⁷³ Sant Tomàs d'Aquino va reiterar aquesta idea sostenint que quan algú «s'apressa a comunicar als altres els diversos dons de gràcia que ha rebut de Déu, del seu si brolla aigua viva».¹⁷⁴

175. De fet, si «el sacrifici de la Creu, ofert amb ànima amorosa i obedient, presenta una satisfacció sobreabundant i infinita pels pecats del gènere humà»,¹⁷⁵ l'Església, que neix del Cor de Crist, perllonga i comunica en tot temps i arreu els efectes de la Passió única redemptora, que orienten les persones a la unió directa amb el Senyor.

176. Dins l'Església, la mediació de Maria, intercessora i mare, només es pot entendre «com a participació en aquesta font única que és la mediació

¹⁷⁰ *In Num. homil.* 12, 1: PG 12, 657.

¹⁷¹ *Epist.* 29, 24: PL 16, 1060.

¹⁷² *Adv. Arium* 1, 8: PL 8, 1044.

¹⁷³ *Tractat. in Ioannem* 32, 4: PL 35, 1643.

¹⁷⁴ *In Ev. S. Ioannis*, cap. VII, lliçó 5.

¹⁷⁵ Pius XII, Carta encíclica. *Haurietis aquas* (15 maig 1956), II: AAS 48 (1956), 321.

del mateix Crist»,¹⁷⁶ únic Redemptor, i «l'Església no dubta de reconèixer aquesta funció subordinada a Maria».¹⁷⁷ La devoció al cor de Maria, en efecte, no vol treure res de l'única adoració deguda al Cor de Crist, sinó estimular-la: «La funció materna de Maria envers els homes de cap manera enfosquia ni disminueix aquesta singular mediació de Crist, però mostra la seva eficàcia».¹⁷⁸ Gràcies a la immensa font que brolla del costat obert de Crist, l'Església, Maria i tots els creients, de diferents maneres, esdevenen canals d'aigua viva. D'aquesta manera Crist mateix desplega la seva glòria en la nostra petitesa.

Fraternitat i mística

177. Sant Bernat, mentre convidava a la unió amb el Cor de Crist, aprofitava la riquesa d'aquesta devoció per proposar un canvi de vida basat en l'amor. Creia que era possible una transformació de l'afectivitat, esclavitzada pels plaers, que no s'allibera amb l'obediència cega a un manament, sinó com a resposta a la dolçor de l'amor de Crist. El mal es venç amb el bé, el mal es venç amb el creixement de l'amor: «Estima, doncs, el Senyor, el teu Déu, amb tot l'afecte del teu cor, estima'l amb tota l'atenció i cura de la raó, després estima'l amb totes les teves forces; no tinguis por de morir pel seu amor [...]. Que el Senyor Jesús sigui dolç i dolç al vostre afecte, contra les temptacions agradables però ruïnoses de la vida carnal; que la dolçor conquereixi la dolçor, com un clau treu un clau».¹⁷⁹

178. Sant Francesc de Sales va ser il·luminat sobretot per la petició de Jesús: «Aprèn de mi, que soc dolç i humil de cor» (Mt 11,29). Així, deia, en les coses més senzilles i corrents robarem el cor del Senyor: «Només serà feliç amb nosaltres si ens cuidem de servir-lo bé en les coses grans i importants, així com en les petites i insignificants; tant amb l'un com amb l'altre, li podem robar el cor [...]. Els petits gestos quotidians de caritat, un mal de cap, un mal de queixal, un lleuger malestar, una raresa del marit o de la dona, un gerro trencat, un despit, una ganyota, la pèrdua d'un guant, d'un anell, d'un mocador; aquell petit esforç d'anar a dormir d'hora al vespre i aixecar-se d'hora a pregar, a rebre la comunió; aquella petita vergonya que sents en fer un acte de devoció en públic; en definitiva,

¹⁷⁶ Sant Joan Pau II, Carta encíclica *Redemptoris Mater* (25 març 1987), 38: AAS 79 (1987), 411.

¹⁷⁷ Concili Ecumènic Vaticà II, Constitució dogmàtica *Lumen gentium*, 62.

¹⁷⁸ *Ibid.*, 60.

¹⁷⁹ *Sermones super Cant.*, XX, 4: PL 183, 869.

totes les petites adversitats acceptades i abraçades amb amor donen un plaer infinit a la Bondat divina».¹⁸⁰ Però, en darrera instància, la clau de la nostra resposta a l'amor del Cor de Crist és l'amor al proïsme: «un amor estable, constant, immutable, que, no demorant-se en les petiteses, ni en les qualitats o condicions de les persones, no està subjecte a canvis ni a no agradar [...]. Nostre Senyor ens estima sense interrupció, tolera els nostres defectes com les nostres imperfeccions; per tant, hem de fer el mateix amb els nostres germans, sense cansar-nos mai de suportar-los».¹⁸¹

179. Sant Carles de Foucauld va voler imitar Jesús, viure com Ell, actuar com Ell va actuar, fer sempre el que Jesús hauria fet en el seu lloc. Per assolir plenament aquest objectiu, necessitava adaptar-se als sentiments del Cor de Crist. Així apareix novament l'expressió “amor per amor”, quan diu: «Desig de sofriment per retornar amor per amor; [...] participar en la seva tasca d'oferir-me amb ell, malgrat el no-res que soc, com a sacrifici, com a víctima, per a la santificació dels homes».¹⁸² El desig de portar l'amor de Jesús, el seu compromís missioner entre els més pobres i oblidats de la terra, el va portar a adoptar com a lema *Jesus Caritas*, amb el símbol del Cor de Crist coronat per una creu.¹⁸³ No va ser una decisió superficial: «Amb totes les meves forces intento mostrar, demostrar a aquests pobres germans equivocats que la nostra religió és tota caritat, tota fraternitat, que el seu emblema és un Cor».¹⁸⁴ I el seu desig era establir-se amb altres germans «al Marroc en el nom del Cor de Jesús».¹⁸⁵ D'aquesta manera, la seva obra evangelitzadora hauria estat una radiació: «La caritat ha d'irradiar de les fraternitats, com irradia des del cor de Jesús».¹⁸⁶ Aquest desig el va convertir a poc a poc en germà universal, perquè, deixant-se modelar pel Cor de Crist, va voler acollir tota la humanitat que pateix en el seu cor fraternal: «El nostre cor, com el de l'Església, com el de Jesús ha d'abraçar tots els homes».¹⁸⁷

¹⁸⁰ *Introducció a la vida devota*, p. III, c. XXXV: *Opere complete di Francesco di Sales*, vol. 3: *Filotea. Introduzione alla vita devota*, Roma 2009, 220-221.

¹⁸¹ *Sermó per al XVII diumenge després de Pentecosta*.

¹⁸² *Jesús, la seva passió, Recés fet a Natzaret, 5-15 novembre 1987*: C. de Foucauld, *La vita nascosta. Ritiri a Terra Santa (1897-1900)*, Roma 1974, 72.

¹⁸³ Des del 19 de març de 1902 totes les seves cartes anaven encapçalades amb les paraules *Jesus Caritas* separades per un cor coronat per la creu.

¹⁸⁴ *Carta a Don Huvelin*, 15 juliol 1904: *Opere spirituali*, Roma 1983, 633.

¹⁸⁵ *Carta a Dom Martin*, 25 gener 1903: C. de Foucauld, «*Cette chère dernière place*». *Lettres à mes frères de la Trappe*, París 2012, 311.

¹⁸⁶ Citat a René Voillaume, *Les fraternités du Père de Foucauld*, París, 1946, 173.

¹⁸⁷ *Meditacions dels Sants Evangelis sobre els passatges relatius a quinze virtuts, Natzaret 1897-1898, Caritat 77 (Mt 20,28)*: C. de Foucauld, *Meditazioni sui passi dei vangeli relativi a Dio solo, fede, speranza, carità (1897-1898)*, Roma 1973, 325.

«L'amor del Cor de Jesús pels homes, aquest amor que manifesta en la seva Passió, això és el que hem de tenir per tots els éssers humans».¹⁸⁸

180. Don Huvelin, director espiritual de sant Carles de Foucauld, deia que «quan nostre Senyor viu en un cor, li dona aquests sentiments, i aquest cor s'abaixa cap als més petits. Aquesta era la disposició del cor d'un Vicenç de Paül. [...] Quan nostre Senyor viu en l'ànima d'un sacerdot, l'inclina cap als pobres».¹⁸⁹ És important assenyalar com aquesta dedicació de sant Vicenç, que descriu don Huvelin, també va ser alimentada per la devoció al Cor de Crist. Vicenç ens va exhortar a extreure «des del cor de Nostre Senyor unes paraules de consol per al pobre malalt».¹⁹⁰ Perquè això s'aconsegueixi, cal que el cor s'hagi transformat per l'amor i la mansuetud del Cor de Crist, i sant Vicenç va repetir molt aquesta creença en els seus sermons i consells, tant és així que es va convertir en un element destacat de les Constitucions de la seva Congregació: «Tothom es posarà també el màxim esforç per aprendre aquesta lliçó que ens va ensenyar Jesús: "Apreneu de mi que soc mansuet i humil de cor"; tenint en compte que, com ell mateix diu, amb mansuetud es posseeix la terra, perquè amb la pràctica d'aquesta virtut es guanya el cor dels homes per convertir-los a Déu, cosa que els que es comporten amb els seus proïmes de manera dura i aspre».¹⁹¹

La reparació: construcció sobre les ruïnes

181. Tot això ens permet comprendre, a la llum de la Paraula de Déu, quin sentit hem de donar a la "reparació" que s'ofereix al Cor de Crist, allò que el Senyor espera realment que reparem amb l'ajuda de la seva gràcia. S'ha parlat molt al respecte, però sant Joan Pau II va oferir una resposta clara per orientar els cristians d'avui cap a un esperit de reparació més en sintonia amb l'Evangeli.

Significat social de la reparació al Cor de Crist

182. Sant Joan Pau II va explicar que, oferint-nos juntament amb el Cor de Crist, «sobre les ruïnes acumulades per l'odi i la violència, es pot cons-

¹⁸⁸ *Ibid.*, Caritat 90 (Mt 27,30): Op. cit., 338.

¹⁸⁹ H. Huvelin, *Quelques directeurs d'âmes au XVII siècle*, París 1911, 97.

¹⁹⁰ Cf. *Conferències a les Filles de la Caritat*, 85 (11 novembre 1657), «Servei als malalts, cura de la salut» (*Regles comunes*, articles 12-16): St. Vincenç de Paül, *Opere*, vol. 9, Roma 2008, 757.

¹⁹¹ *Constitucions i Estatuts de la Congregació de la Missió*.

truir la civilització de l'amor tan desitjat, el regne del cor de Crist»; això implica certament que som capaços d'«unir l'amor filial a Déu amb l'amor al proïsme»; bé, «aquesta és la veritable reparació que demana el Cor del Salvador».¹⁹² Juntament amb Crist, sobre les ruïnes que deixem en aquest món amb el nostre pecat, estem cridats a construir una nova civilització de l'amor. Això significa reparar com el Cor de Crist espera de nosaltres. Enmig del desastre deixat pel mal, el Cor de Crist ha volgut necessitar la nostra col·laboració per reconstruir la bondat i la bellesa.

183. És cert que tot pecat danya l'Església i la societat, de manera que «a cada pecat se li pot atribuir [...] el caràcter de pecat social», encara que això sigui especialment cert per a alguns pecats que «constitueixen, pel seu mateix objecte, un atac directe als altres».¹⁹³ Sant Joan Pau II va explicar que la repetició d'aquests pecats contra els altres sovint acaba consolidant una «estructura de pecat» que afecta el desenvolupament dels pobles.¹⁹⁴ Això sovint forma part d'una mentalitat dominant que considera normal o racional allò que en realitat és només egoisme i indiferència. Aquest fenomen es pot definir com l'«alienació social»: «Queda alienada la societat que, en les seves formes d'organització social, producció i consum, dificulta la realització d'aquest do i l'establiment d'aquesta solidaritat interhumana».¹⁹⁵ No és només una norma moral la que ens empeny a resistir aquestes estructures socials alienades, a posar-les al nu i a promoure un dinamisme social que restaura i construeix la bondat, sinó que és la mateixa «conversió del cor» la que «imposa l'obligació»¹⁹⁶ de reparar aquestes estructures. És la nostra resposta al Cor amorós de Jesucrist que ens ensenya a estimar.

184. Precisament perquè la reparació evangèlica té aquest sentit social tan fort, els nostres actes d'amor, servei i reconciliació, per ser eficaçment reparadors, requereixen que Crist els exhorti, els motivi i els faci possibles. Sant Joan Pau II també va dir que «per construir la civilització de l'amor», la humanitat actual necessita el Cor de Crist.¹⁹⁷ La reparació cristiana no es pot entendre només com un conjunt d'obres externes, tanmateix indispen-

¹⁹² *Carta al superior general de la Companyia de Jesús* (Paray-le-Monial, 5 octubre 1986): *L'Osservatore Romano*, 6 octubre 1986, p. 7.

¹⁹³ St. Joan Pau II, Exhortació apostòlica postsinodal *Reconciliatio et paenitentia* (2 desembre 1984), 16: AAS 77 (1985), 215.

¹⁹⁴ Cf. Id., Carta encíclica *Sollicitudo rei socialis* (30 desembre 1987), 36: AAS 80 (1988), 561-562.

¹⁹⁵ Id., Carta encíclica *Centesimus annus* (1 maig 1991), 41: AAS 83 (1991), 844-845.

¹⁹⁶ *Catecisme de l'Església Catòlica*, n. 1888.

¹⁹⁷ Cf. *Catequesi*, 8 juny 1994, 2: *L'Osservatore Romano*, 9 juny 1994, p. 5.

sables i de vegades admirables. Requereix una espiritualitat, una ànima, un sentit que li doni força, empena i creativitat incansable. Necessita la vida, el foc i la llum que provenen del Cor de Crist.

Reparar els cors ferits

185. A més, una reparació merament externa no és suficient ni per al món ni per al Cor de Crist. Si cadascú pensa en els seus propis pecats i en les seves conseqüències sobre els altres, descobrirà que reparar el dany fet a aquest món també implica el desig de reparar els cors ferits, on s'ha produït el dany més profund, la ferida més dolorosa.

186. L'esperit de reparació «ens convida a esperar que tota ferida es guareixi, encara que sigui profunda. La reparació completa de vegades sembla impossible, quan les possessions o els éssers estimats es perden definitivament o quan determinades situacions s'han tornat irreversibles. Però la intenció de reparar i de fer-ho concretament és essencial per al procés de reconciliació i el retorn de la pau al cor».¹⁹⁸

La bellesa de demanar perdó

187. No n'hi ha prou amb la bona intenció; és indispensable un dinamisme intern del desig que provoqui conseqüències externes. En el fons, «la reparació, per ser cristiana, tocar el cor de la persona ofesa i no ser un simple acte de justícia commutativa, pressuposa dues actituds exigents: reconèixer-se culpable i demanar perdó. [...] És d'aquest reconeixement honest del mal fet al germà, i del sentiment profund i sincer que l'amor ha estat ferit, neix el desig de reparar».¹⁹⁹

188. No hem de pensar que reconèixer el nostre pecat davant dels altres és quelcom degradant o perjudicial per a la nostra dignitat humana. Al contrari, és deixar de mentir-se a un mateix, és reconèixer la pròpia història tal com és, marcada pel pecat, sobretot quan hem fet mal als nostres germans: «Acusar-se forma part de la saviesa cristiana. [...] Això agrada al Senyor, perquè el Senyor acull el cor contrit».²⁰⁰

¹⁹⁸ Discurs als participants al col·loqui internacional «Réparer l'irréparable», en el 350è aniversari de les aparicions de Jesús a Paray-le-Monial, 4 maig 2024: *L'Osservatore Romano*, 4 maig 2024, p. 12.

¹⁹⁹ *Ibid.*

²⁰⁰ Homilia de la missa matinal a la Domus Sanctae Marthae, 6 març 2018: *L'Osservatore Romano*, 5-6 març 2018, p. 8.

189. Part d'aquest esperit de reparació és l'hàbit de demanar perdó als nostres germans, que representa una gran noblesa enmig de la nostra fragilitat. Demanar perdó és una manera de guarir les relacions perquè «reobre el diàleg i manifesta el desig de restablir el vincle en la caritat fraterna. [...] Toca el cor del germà, el consola i li inspira l'acceptació del perdó demanat». Així, «si l'irreparable no es pot reparar del tot, l'amor sempre pot renéixer, fent suportable la ferida».²⁰¹

190. Un cor capaç de compunció pot créixer en fraternitat i solidaritat, perquè «qui no plora retrocedeix, envelleix per dins, mentre que qui arriba a una pregària més senzilla i íntima, feta d'adoració i d'emoció davant Déu, madura. Cada cop es lliga menys a si mateix i més a Crist, i es fa pobre d'esperit. D'aquesta manera se sent més a prop dels pobres, de l'estimat de Déu».²⁰² En conseqüència, neix un autèntic esperit de reparació, perquè «qui plora en el seu cor se sent més germà que tots els pecadors del món, se sent més germà sense aparença de superioritat ni duresa de judici, sinó sempre amb ganes d'estimar i reparar».²⁰³ Aquesta solidaritat generada per la compunció fa possible alhora la reconciliació. La persona capaç de compunció, «en comptes d'enfadar-se i escandalitzar-se pel mal comès pels seus germans, plora pels seus pecats. No s'escandalitza. Es produeix una mena de reversió, on la tendència natural a ser indulgent amb un mateix i inflexible amb els altres s'inverteix i, per gràcia de Déu, un es torna ferm amb un mateix i misericordiós amb els altres».²⁰⁴

La reparació: una extensió del Cor de Crist

191. Hi ha una altra manera complementària d'entendre la reparació, que ens permet situar-la en una relació encara més directa amb el Cor de Crist, sense excloure d'aquesta reparació el compromís concret amb els nostres germans i germanes del qual hem parlat.

192. En un altre context vaig afirmar que «d'alguna manera Ell [Déu] va voler limitar-se» i «moltes coses que considerem mals, perills o fonts de

²⁰¹ Discurs als participants al col·loqui internacional «Réparer l'irréparable», en el 350è aniversari de les aparicions de Jesús a Paray-le-Monial, 4 maig 2024: *L'Osservatore Romano*, 4 maig 2024, p. 12.

²⁰² Homilia a la missa crismal, 28 de març de 2024: *L'Osservatore Romano*, 28 març 2024, p. 2.

²⁰³ *Ibid.*

²⁰⁴ *Ibid.*

sofriment, formen en realitat part dels dolors del part, que ens estimulen a col·laborar amb el Creador».²⁰⁵ La nostra col·laboració pot permetre que el poder i l'amor de Déu s'estenguin a la nostra vida i al món, mentre que el rebuig o la indiferència ho poden impedir. Algunes expressions bíbliques ho expressen metafòricament, com quan el Senyor diu: «Si realment vols tornar, Israel, hauràs de tornar a mi» (Jr 4,1). O quan diu, davant el rebuig del seu poble: «Això em trasbalsa el cor, s'encén la meva pietat» (Os 11,8).

193. Encara que no es pot parlar d'un nou sofriment del Crist gloriós, «el misteri pasqual de Crist [...] i tot el que és Crist, tot allò que va fer i va patir per tots els homes, participa de l'eternitat divina i, per tant, abraça tots els temps i es fa present en ells».²⁰⁶ En canvi, podem dir que Ell mateix es va comprometre a limitar la glòria expansiva de la seva resurrecció, a contenir la difusió del seu amor immens i ardent per deixar espai a la nostra lliure cooperació amb el seu Cor. Això és tan real que la nostra negativa l'atura en aquest impuls de donació, de la mateixa manera que la nostra confiança i l'ofrena de nosaltres mateixos obre un espai, ofereix un canal lliure d'obstacles per a l'efusió del seu amor. El nostre rebuig o la nostra indiferència limiten els efectes del seu poder i la fecunditat del seu amor en nosaltres. Si no troba en mi confiança i obertura, el seu amor es veu privat –perquè Ell mateix ho ha volgut així– de la seva extensió en la meva vida, que és única i irreplicable, i en el món en què em crida per fer-la present. Això no deriva de la seva fragilitat, sinó de la seva llibertat infinita, del seu poder paradoxal i de la perfecció del seu amor per cadascun de nosaltres. Quan l'omnipotència de Déu es manifesta en la debilitat de la nostra llibertat, «només la fe pot reconèixer-la».²⁰⁷

194. De fet, santa Margarida Maria relata que, en una de les manifestacions de Crist, li va parlar del seu Cor apassionat d'amor per nosaltres, que «ja no pot contenir en si les flames del seu Amor ardent, sent la necessitat per difondre'ls».²⁰⁸ Atès que el Senyor, que ho pot tot, en la seva llibertat divina ha volgut necessitar-nos, la reparació s'entén com l'eliminació dels obstacles que posem a l'expansió de l'amor de Crist al món amb la nostra falta de confiança, gratitud i dedicació.

²⁰⁵ Carta encíclica *Laudato si'* (24 maig 2015), 80: AAS 107 (2015), 879.

²⁰⁶ *Catecisme de l'Església Catòlica*, n. 1085.

²⁰⁷ *Ibid.*, n. 268.

²⁰⁸ *Autobiografia*, n. 53, Roma 1983, 131.

L'ofrena a l'Amor

195. Per reflexionar millor sobre aquest misteri, la lluminosa espiritualitat de santa Teresa de l'Infant Jesús ens ve de nou en ajuda. Sabia que algunes persones havien desenvolupat una forma extrema de reparació, amb la bona voluntat de donar-se pels altres, que consistia a oferir-se com una mena de “parallamps” perquè es pogués assolir la justícia divina: «Pensava en les ànimes que s'ofereixen com a víctimes a la Justícia de Déu amb l'objectiu d'evitar i atreure sobre ells mateixos els càstigs reservats als culpables».²⁰⁹ Però, per admirable que pogués semblar aquesta oferta, no estava massa convençuda: «Jo estava lluny de sentir-me inclinat a fer-ho».²¹⁰ Aquesta insistència en la justícia divina va portar finalment a la creença que el sacrifici de Crist era incomplet o parcialment efectiu, o que la seva misericòrdia no era prou intensa.

196. Amb la seva intuïció espiritual, santa Teresa va descobrir que hi ha una altra manera d'oferir-se, en la qual no cal saciar la justícia divina, sinó deixar que l'amor infinit del Senyor s'escampi sense obstacles: «Oh Déu meu! El teu amor menysprea ha de romandre al teu cor? Em sembla que si trobessis ànimes que s'ofereixen com a Víctimes d'holocaust al teu Amor, les consumiries ràpidament; em sembla que estaries feliç de no comprimir gens els torrents de tendresa infinita que hi ha dins teu».²¹¹

197. No hi ha res a afegir a l'únic sacrifici redemptor de Crist, però és cert que el rebuig de la nostra llibertat no permet que el Cor de Crist expandeixi en aquest món les seves «onades de tendresa infinita». I això és així perquè el mateix Senyor vol respectar aquesta possibilitat. És això, més que la justícia divina, el que pertorba el cor de santa Teresa de l'Infant Jesús, ja que per a ella la justícia només es pot entendre a la llum de l'amor. Hem vist que adorava totes les perfeccions divines mitjançant la misericòrdia, i així les hem vist transfigurades, radiants d'amor. Deia: «Fins i tot la Justícia (i potser fins i tot més que qualsevol altra) em sembla vestida d'amor».²¹²

198. Així va néixer el seu acte d'ofrena, no a la justícia divina, sinó a l'Amor misericordiós: «M'ofereixo com a víctima de l'holocaust al teu Amor misericordiós, suplicant-te que em consumis sense parar, deixant que les

²⁰⁹ Santa Teresa de l'Infant Jesús, Ms A, 84r^o: *Opere complete*, Roma 1997, 209-210.

²¹⁰ *Ibid.*: *Op. cit.*, 210.

²¹¹ *Ibid.*

²¹² *Id.*, Ms A, 83v^o: *Op. cit.*, 209; cf. *Carta 226 al P. Adolfo Roulland*, 9 maig 1897: *Op. cit.* 572.

onades d'una tendresa infinita que estan recloses en tu desbordin en la meua ànima, perquè em torni màrtir del teu Amor, Déu meu!». ²¹³ És important remarcar que no únicament es tracta de permetre que el Cor de Crist difongui la bellesa del seu amor en els nostres cors, a través de la confiança total, sinó també que a través de la pròpia vida arribi als altres i transformi el món: «En el Cor de l'Església, Mare meua, seré l'Amor! [...] Així que el meu somni es farà realitat». ²¹⁴ Els dos aspectes estan inseparablement units.

199. El Senyor va acceptar la seva ofrena. De fet, temps després ella mateixa va manifestar un amor intens als altres i va afirmar que provenia del Cor de Crist que continuava a través d'ella. Així va dir a la seva germana Lleònia: «T'estimo mil vegades més tendrament que les germanes corrents, perquè puc estimar-te amb el Cor del nostre Espòs celestial». ²¹⁵ I un temps després va dir a Maurice Bellière: «Com voldria fer-vos entendre la tendresa del Cor de Jesús, què espera de vós!». ²¹⁶

Integritat i harmonia

200. Germanes i germans, proposo que desenvolupem aquesta forma de reparació, que és, en definitiva, oferir al Cor de Crist una nova possibilitat d'estendre les flames de la seva ardent tendresa en aquest món. Si és cert que la reparació implica el desig de «retribuir els insults de qualsevol manera causats a l'Amor increat, per oblit o ofensa», ²¹⁷ la manera més adequada és que el nostre amor ofereixi al Senyor la possibilitat d'expandir-se a canvi d'aquells moments en què va ser rebutjat o denegat. Això passa si anem més enllà de la simple "consolació" a Crist de la qual parlàvem al capítol anterior, i es tradueix en actes d'amor fratern amb què guarim les ferides de l'Església i del món. D'aquesta manera oferim noves expressions al poder restaurador del Cor de Crist.

201. Les renúncies i els sofriments que exigeixen aquests actes d'amor al proïsme ens uneixen a la passió de Crist, i patint amb Crist en «aquella crucifixió mística de la qual parla l'Apòstol, els fruits més copiosos de pro-

²¹³ Id., *Ofrena de mi mateix com a víctima de l'Holocaust a l'amor misericordiós del Bon Déu*, 2^a-2^a: Op. cit., 943.

²¹⁴ Id., *Ms B*, 3^v: Op. cit., 223.

²¹⁵ Id., *Carta 186, a Lleònia*, 11 abril 1896: Op. cit., 521.

²¹⁶ Id. *Carta 258, al reverend Maurice Bellière*, 18 juliol 1897, 2^a: Op. cit., 598.

²¹⁷ Cf. Pius XI, *Carta encíclica Miserentissimus Redemptor* (8 maig 1928): AAS 20 (1928), 169.

piciació i d'expiació recollirem per a nosaltres i per als altres».²¹⁸ Només Crist salva amb el seu sacrifici a la creu per nosaltres, només Ell redimeix, perquè hi ha «un sol Déu i un sol mitjancer entre Déu i els homes, l'home Jesucrist, que es va lliurar a si mateix en rescate per tots» (1Tm 2,5-6). La reparació que oferim és una participació lliurement acceptada en el seu amor redemptor i sacrifici únic. Així complim «el que falta als sofriments de Crist en la [nostra] carn, a favor del seu cos que és l'Església» (Col 1,24), i és Crist mateix qui perllonga per amor els efectes de la seva donació total.

202. Sovint els sofriments tenen relació amb el nostre ego ferit, però és precisament la humilitat del Cor de Crist la que ens indica el camí cap a la humiliació. Déu ha volgut venir a nosaltres anorreant-se, fent-se petit. L'Antic Testament ja ho ensenya a través de diverses metàfores que mostren un Déu que entra en les petites coses de la història i es deixa rebutjar pel seu poble. El seu amor es barreja amb la vida quotidiana de les persones estimades i es converteix en una resposta suplicant, com si demanés permís per mostrar la seva glòria. D'altra banda, «potser només una vegada, amb les seves pròpies paraules, el Senyor Jesús es va referir al seu cor. I va destacar aquest únic tret: "la mansuetud i la humilitat". Com si volgués dir que només així vol conquerir l'home».²¹⁹ Quan Crist va dir: «Apreneu de mi, que soc mansuet i humil de cor» (Mt 11,29) ens va indicar que «per expressar-se necessita la nostra petitesa, la nostra humiliació».²²⁰

203. En el que hem dit és important remarcar diversos aspectes inseparables, perquè aquestes accions d'amor cap als altres, amb totes les renúncies, abnegacions, sofriments i esforços que comporten, compleixen aquesta funció quan es nodreixen de la caritat del mateix Crist. Ell ens permet estimar com Ell ha estimat i així Ell mateix estima i serveix a través de nosaltres. Si d'una banda sembla encongir-se, aniquilar-se, perquè ha volgut mostrar el seu amor a través dels nostres gestos, de l'altra, en les més senzilles obres de misericòrdia, el seu Cor es glorifica i manifesta tota la seva grandesa. Un cor humà que fa lloc a l'amor de Crist a través de la confiança total i li permet expandir-se en la vida amb el seu foc, esdevé capaç d'estimar els altres com Crist, fent-se petit i proper a tothom. Així Crist sacia la seva pròpia set i escampa gloriosament les flames de la seva ardent tendresa en nosaltres i a través de nosaltres. Observem la bella harmonia que hi ha en tot això.

²¹⁸ *Ibid.*

²¹⁹ Sant Joan Pau II, *Catequesi*, 20 juny 1979: *L'Osservatore Romano*, 22 juny 1979, p. 1.

²²⁰ *Homilia de la missa matinal a la Domus Sanctae Marthae*, 27 juny 2014: *L'Osservatore Romano*, 28 juny 2014, p. 8.

204. Finalment, per entendre aquesta devoció en tota la seva riquesa, cal afegir, reprenent el que s'ha dit sobre la seva dimensió trinitària, que la reparació de Crist com a ésser humà s'ofereix al Pare a través de l'obra del Sant Esperit en nosaltres. Per tant, la nostra reparació al Cor de Crist s'adreça en darrer terme al Pare, que es complau de veure'ns units a Crist quan ens oferim per Ell, amb Ell i en Ell.

Fer enamorar el món

205. La proposta cristiana és atractiva quan es pot viure i expressar íntegrament: no com un simple refugi de sentiments religiosos o ritus sumptuosos. Quin tipus d'adoració seria per a Crist si estiguéssim satisfets amb una relació individual sense interès a ajudar els altres a patir menys i viure millor? Podria agradar potser al Cor que tant estimava que romanguéssim en una experiència religiosa íntima, sense conseqüències fraternals i socials? Siguem sincers i llegim la Paraula de Déu en la seva totalitat. Però per aquest mateix motiu diem que ni tan sols es tracta d'una promoció social desproveïda de sentit religiós, que al final seria voler per a l'home menys del que Déu li vol donar. Per això hem de concloure aquest capítol recordant la dimensió missionera del nostre amor al Cor de Crist.

206. Sant Joan Pau II, a més de parlar de la dimensió social de la devoció al Cor de Crist, es va referir a «la reparació, que és la cooperació apostòlica per a la salvació del món».²²¹ De la mateixa manera, la consagració al Cor de Crist «s'ha de comparar amb l'acció missionera de la mateixa Església, perquè respon al desig del Cor de Jesús de propagar-se al món, a través dels membres del seu Cos, la seva dedicació total al Regne».²²² En conseqüència, a través dels cristians, «l'amor s'abocarà al cor dels homes, perquè es construeixi el cos de Crist que és l'Església i es construeixi també una societat de justícia, pau i fraternitat».²²³

207. L'extensió de les flames d'amor del Cor de Crist es produeix també en l'obra missionera de l'Església, que porta l'anunci de l'amor de Déu

²²¹ *Missatge sobre el centenari de la consagració del gènere humà al Cor diví de Jesús, Varsòvia, 11 de juny de 1999, Solemnitat del Sagrat Cor de Jesús: L'Osservatore Romano, 12 juny 1999, p. 5.*

²²² *Ibid.*

²²³ *Carta a l'arquebisbe de Lió amb motiu del pelegrinatge a Paray-le-Monial, pel centenari de la consagració del gènere humà al diví Cor de Jesús, 4 juny 1999: L'Osservatore Romano, 12 juny 1999, p. 4.*

manifestat en Crist. Sant Vicenç de Paül ho va ensenyar molt bé quan va convidar els seus deixebles a demanar al Senyor «aquest cor, aquest cor que ens fa anar a tot arreu, aquest cor del Fill de Déu, cor de Nostre Senyor, [...] que ens disposa a anar, com ell aniria [...] i també ens envia com ells [els apòstols] a portar foc per tot arreu».²²⁴

208. Sant Pau VI, adreçant-se a les Congregacions que difonen la devoció al Sagrat Cor, va recordar que «no hi ha dubte que el compromís pastoral i el zel missioner s'abrandaran si els sacerdots i els fidels, per propagar la glòria de Déu, contemplaran l'exemple de l'amor etern que Crist ens ha mostrat, i dirigirà els seus esforços perquè tots els homes participin de les riqueses inescrutables de Crist».²²⁵ A la llum del Sagrat Cor, la missió esdevé una qüestió d'amor, i el risc més gran d'aquesta missió és que es diguin i es facin moltes coses, però no és possible provocar el trobament feliç amb l'amor de Crist que abraça i salva.

209. La missió, entesa en la perspectiva d'irradiar l'amor del Cor de Crist, requereix missioners enamorats, que encara es deixin conquerir per Crist i que no puguin deixar de transmetre aquest amor que els ha canviat la vida. Per tant, els fa mal perdre el temps discutint temes secundaris o imposant veritats i regles, perquè la seva principal preocupació és comunicar el que viuen i, sobretot, que els altres puguin percebre la bondat i la bellesa de l'Amat amb el seu pobre esforç. No és això el que passa a tots els amants? Val la pena prendre com a exemple les paraules amb què Dante Alighieri, enamorat, va intentar expressar aquesta lògica:

«Jo dic que pensant el seu valor
l'amor tan dolç em fa sentir,
que si no perdés el coratge llavors,
parlant, faria que la gent s'enamorés de mi».²²⁶

210. Parlar de Crist, amb testimoni o paraula, perquè els altres no hagin de fer un gran esforç per estimar-lo, aquest és el desig més gran d'un missioner de l'ànima. No hi ha proselitisme en aquesta dinàmica d'amor: les paraules de l'amant no pertorben, no imposen, no obliguen, només porten els altres a preguntar-se com és possible aquest amor. Amb el màxim

²²⁴ Conferències als sacerdots de la missió, 135 (22 agost 1655), «Repetició de l'oració»: Sant Vicenç de Paül, *Opere*, vol. 10, Roma 2008, 237-238.

²²⁵ Carta *Diserti interpretes* (25 maig 1965), 4: *Enchiridion della Vita consecrata*, Bologna-Milà 2001, n. 3809.

²²⁶ *Vita Nova*, XIX, 5-6.

respecte per la llibertat i la dignitat de l'altre, l'amant només espera que li permetin parlar d'aquesta amistat que omple la seva vida.

211. Crist et demana, sense faltar en la prudència i el respecte, que no t'avergonyeixis de reconèixer la teva amistat amb Ell. Et demana que tinguis el coratge de dir als altres que és bo que l'hagis conegut: «Qui em reconegui davant dels homes, jo també el reconeixeré davant el meu Pare que és al cel» (Mt 10,32). Però per al cor enamorat no és una obligació, és una necessitat difícil de contenir: «Ai de mi si no anuncio l'Evangeli» (1Co 9,16). «En el meu cor hi havia un foc ardent, subjectat als meus ossos; Vaig intentar contenir-lo, però no vaig poder» (Jr 20,9).

En comunió de servei

212. Aquesta missió de comunicar Crist no s'ha de pensar com si fos només una cosa entre jo i Ell. Es viu en comunió amb la pròpia comunitat i amb l'Església. Si ens allunyem de la comunitat, també ens allunyarem de Jesús. Si l'oblidem i no ens en preocupem, la nostra amistat amb Jesús es refredarà. Aquest secret no s'ha d'oblidar mai. L'amor als germans de la pròpia comunitat –religiosa, parroquial, diocesana– és com un combustible que nodreix la nostra amistat amb Jesús. Els actes d'amor cap als germans de la comunitat poden ser la millor manera, o de vegades l'única possible, d'expressar l'amor de Jesucrist als altres. El mateix Senyor ho va dir: «En això tothom coneixerà que sou deixebles meus, si us estimeu els uns als altres» (Jn 13,35).

213. És un amor que esdevé servei comunitari. No em canso de recordar que Jesús ho va dir amb molta claredat: «Tot el que vau fer a un d'aquests germans meus més petits, a mi ho vau fer» (Mt 25,40). Et proposa que el trobis també allà, en cada germà i germana, sobretot en els més pobres, menyspreats i abandonats de la societat. Quina trobada més bonica!

214. Per tant, si ens dediquem a ajudar algú, no vol dir que ens oblidem de Jesús, al contrari, el trobem d'una altra manera. I quan intentem aixecar i curar algú, Jesús és al nostre costat. De fet, és bo recordar que quan va enviar els seus deixebles a una missió «el Senyor va actuar juntament amb ells» (Mc 16,20). Ell és allà, treballant, lluitant i fent el bé amb nosaltres. D'una manera misteriosa, és el seu amor el que es manifesta a través del nostre servei, és Ell mateix qui parla al món en aquella llengua que de vegades no pot tenir paraules.

215. T'envia a difondre la bondat i t'empeny des de dins. Per això et crida amb vocació de servei: faràs el bé com a metge, com a mare, com

a mestre, com a sacerdot. Allà on siguis, podràs sentir que Ell et crida i t'envia a viure aquesta missió a la terra. Ell mateix ens diu: «Jo us envio» (Lc 10,3). Això forma part de l'amistat amb Ell. Per tant, perquè aquesta amistat maduri, has de deixar-te enviar per Ell per dur a terme una missió en aquest món, amb confiança, amb generositat, amb llibertat, sense por. Si et tanques a les teves comoditats, això no et donarà seguretat, sempre apareixeran les pors, la tristesa, les angoixes. Qui no compleix la seva missió en aquesta terra no pot ser feliç, està frustrat. Així que és millor que el deixis que t'envii, que el deixis que et porti allà on vol. No oblidis que Ell t'acompanya. No et llença a l'abisme i et deixa abandonat a les teves pròpies forces. T'empeny i t'acompanya. Va prometre i ho fa: «Jo estic amb vosaltres sempre» (Mt 28,20).

216. D'alguna manera has de ser missioner, missionera, com ho van ser els apòstols de Jesús i els primers deixebles, que van anar a anunciar l'amor de Déu, van anar a dir que Crist és viu i val la pena conèixer-lo. Santa Teresa de l'Infant Jesús ho va viure com un element essencial de la seva ofrena a l'Amor misericordiós: «Volia donar a beure al meu Estimat i jo mateix em vaig sentir devorada per la set de les ànimes».²²⁷ Aquesta és també la vostra missió. Cadascú ho fa a la seva manera, i veuràs com pots ser missioner. Jesús s'ho mereix. Si tens el coratge, Ell t'il·luminarà. T'acompanyarà i t'enfortirà, i tindrà una experiència preciosa que et farà molt bé. No importa si aconsegueixes veure resultats, deixa això al Senyor que treballa en el secret dels cors, però no deixis d'experimentar l'alegria d'intentar comunicar l'amor de Crist als altres.

CONCLUSIÓ

217. El que expressa aquest document ens permet descobrir que allò que està escrit a les encícliques socials *Laudato si'* i *Fratelli tutti* no és estrany al nostre trobament amb l'amor de Jesucrist, perquè bevent d'aquest amor ens tornem capaços de teixir vincles fraterns, per reconèixer la dignitat de cada ésser humà i per cuidar junts la nostra llar comuna.

218. Avui tot es compra i es paga, i sembla que el mateix sentit de la dignitat depèn de les coses que s'obtenen amb el poder dels diners. No-més som empesos a acumular, consumir i distreure'ns, empresonats per un sistema degradant que no ens permet mirar més enllà de les nostres

²²⁷ Ms A, 45v: *Opere complete*, Roma 1997, 146.

necessitats immediates i mesquines. L'amor de Crist està fora d'aquest mecanisme pervers i només Ell ens pot alliberar d'aquesta febre en què ja no hi ha lloc per a l'amor gratuït. És capaç de donar un cor a aquesta terra i reinventar l'amor on creiem que la capacitat d'estimar ha mort per sempre.

219. L'Església també ho necessita, per no substituir l'amor de Crist per estructures peribles, obsessions d'altres temps, adoració de la pròpia mentalitat, fanatismes de tota mena que acaben substituint l'amor gratuït de Déu que allibera, anima, fa alegrar el cor i nodreix les comunitats. De la ferida del costat de Crist continua brollant aquell riu que no s'esgota mai, que no passa mai, que sempre s'ofereix de nou als qui volen estimar. Només el seu amor farà possible una nova humanitat.

220. Prego el Senyor Jesús perquè del seu Sant Cor brollin riuades d'aigua viva per guarir les ferides que ens causem, per enfortir la nostra capacitat d'estimar i de servir, per impulsar-nos a aprendre a caminar junts cap a un món just, solidari i fraternal. Això continuarà fins que celebrem plegats el banquet del Regne celestial. Allà hi haurà el Crist ressuscitat, que harmonitzarà totes les nostres diferències amb la llum que flueix incessantment del seu Cor obert. Que sigui sempre beneït!

*Donat a Roma, a Sant Pere, el 24 d'octubre de l'any 2024,
dotzè del Pontificat.*

Francesc

Asamblea del Sínodo

Document final del Sínodo de Bisbes

Introducción

Jesús llegó, se puso en medio y les dijo: “La paz esté con vosotros”. Dicho esto, les mostró las manos y el costado. Y los discípulos se alegraron al ver al Señor (Jn 20,19-20).

1.- Cada nuevo paso en la vida de la Iglesia es un regreso a la fuente, una experiencia renovada del encuentro con el Resucitado que los discípulos experimentaron en el Cenáculo la tarde de Pascua. Como ellos, también nosotros, participantes en esta Asamblea sinodal, nos hemos sentido abrazados por su misericordia y conmovidos por su belleza. Viviendo la conversación en el Espíritu, escuchándonos unos a otros, hemos percibido su presencia en medio de nosotros: la presencia de Aquel que, donando el Espíritu Santo, sigue suscitando en su Pueblo una unidad que es armonía de las diferencias.

2.- Contemplando al Resucitado, recordamos que “hemos sido bautizados en su muerte” (Rm 6,3). Hemos visto las marcas de sus heridas, transfiguradas por la vida nueva, pero grabadas para siempre en su humanidad. Esas heridas siguen sangrando en el cuerpo de tantos hermanos y hermanas, tantas en causa de nuestras culpas. Nuestra mirada al Señor no nos aparta de los dramas de la historia, sino que abre nuestros ojos para reconocer el sufrimiento que nos rodea y nos penetra: los rostros de los niños aterrorizados por la guerra, el llanto de las madres, los sueños rotos de tantos jóvenes, los refugiados que afrontan viajes terribles, las víctimas del cambio climático y de la injusticia social. Sus sufrimientos resonaron entre nosotros a través de la voz de los medios de comunicación, sino también en las voces de muchos que estuvieron personalmente implicados con sus familias y pueblos en estos trágicos acontecimientos. En los días que llevamos reunidos en esta Asamblea, muchas, demasiadas noticias han seguido causando muerte y destrucción, deseo de venganza y pérdida de conciencia.

Nos resuenan los reiterados llamamientos del Papa Francisco a favor de la paz, convocando al diálogo, a la fraternidad y la reconciliación. Una paz auténtica y duradera es posible y juntos podemos construirla. “Los gozos y las esperanzas, las tristezas y las angustias de los hombres de hoy, sobre todo de los pobres y de todos los que sufren” (GS 1) son, una vez más, los gozos y las tristezas de todos nosotros, discípulos de Cristo.

3.- Desde que el Santo Padre inauguró este Sínodo en 2021, nos hemos embarcado en un viaje cuya riqueza y fecundidad vamos descubriendo cada vez más. Hemos estado a la escucha, atentos a captar en las múltiples voces lo que “el Espíritu dice a las Iglesias” (Ap 2,7). El camino comenzó con la amplia consulta al Pueblo de Dios en nuestras Diócesis y Eparquías. Continuó con etapas nacionales y continentales, en la circularidad de un diálogo constantemente relanzado por la Secretaría General del Sínodo a través de documentos de síntesis y de trabajo. La celebración de la XVI Asamblea General Ordinaria del Sínodo de los Obispos en sus dos Sesiones nos permite ahora entregar al Santo Padre y a todas las Iglesias el testimonio de lo vivido y el fruto de nuestro discernimiento, para un renovado impulso misionero. El camino ha estado marcado en cada etapa por la sabiduría del “sentido de la fe” del Pueblo de Dios. Paso a paso, hemos comprendido que en el corazón del Sínodo 2021-2024, Para una Iglesia sinodal. Comuni3n, participaci3n, misi3n hay una llamada a la alegrí3 y a la renovaci3n de la Iglesia en el seguimiento del Se3or, en el compromiso al servicio de su misi3n, en la b3squeda de caminos para serle fiel.

4.- Esta llamada se basa en la identidad bautismal com3n, se enraíz3 en la diversidad de contextos en los que la Iglesia est3 presente y encuentra su unidad en el 3nico Padre, el 3nico Se3or y el 3nico Esp3ritu. Interpela a todos los bautizados, sin excepci3n: “Todo el Pueblo de Dios es sujeto del anuncio del Evangelio. En 3l, todo bautizado es convocado para ser protagonista de la misi3n, porque todos somos disc3pulos misioneros” (CTI 53). El camino sinodal nos orienta as3 hacia una unidad plena y visible de los cristianos, como han atestiguado con su presencia los Delegados de las otras tradiciones cristianas. La unidad fermenta silenciosamente en el seno de la Santa Iglesia de Dios: es una profecí3 de unidad para el mundo entero.

5.- Todo el camino sinodal, enraizado en la Tradici3n de la Iglesia, se ha desarrollado a la luz del magisterio conciliar. El Concilio Vaticano II ha sido, de hecho, como una semilla sembrada en el campo del mundo y de la Iglesia. La vida cotidiana de los creyentes, la experiencia de las Iglesias en todos los pueblos y culturas, los numerosos testimonios de santidad, la reflexi3n de los te3logos fueron el terreno en el que germin3 y creci3.

El Sínodo 2021-2024 sigue aprovechando la energía de esa semilla y desarrollando su potencial. En efecto, el camino sinodal está poniendo en práctica lo que el Concilio enseñó sobre la Iglesia como Misterio y Pueblo de Dios, llamada a la santidad a través de una conversión continua que nace de la escucha del Evangelio. En este sentido, constituye un verdadero acto de una ulterior recepción del Concilio, prolongando su inspiración y relanzando su fuerza profética para el mundo de hoy.

6.- No ocultamos que hemos experimentado en nosotros mismos el cansancio, la resistencia al cambio y la tentación de hacer que nuestras ideas prevalezcan sobre la escucha de la Palabra de Dios y la práctica del discernimiento. Sin embargo, la misericordia de Dios, Padre lleno de ternura, nos permite abrir el corazón y continuar nuestro camino. Lo reconocimos al comenzar la Segunda Sesión con una Vigilia penitencial, en la que pedimos perdón por nuestros pecados, nos avergonzamos y elevamos nuestra intercesión por las víctimas de nuestra violencia. Llamamos a nuestros pecados por su nombre: contra la paz, contra la creación, los pueblos del mundo, las mujeres, los pobres, los jóvenes y la comunión. Esto nos hizo darnos cuenta de que la sinodalidad exige arrepentimiento y conversión. En la celebración del sacramento de la misericordia de Dios nos sentimos amados incondicionalmente: la dureza de los corazones ha sido superada y nos abre a la comunión. Por eso queremos ser una Iglesia misericordiosa, capaz de compartir con todos el perdón y la reconciliación que vienen de Dios; pura gracia de la que no somos dueños, sino sólo testigos.

7.- Del camino sinodal iniciado en 2021, ya hemos podido constatar los primeros frutos. Los más sencillos pero más preciosos están fermentando en la vida de las familias, parroquias, Asociaciones y Movimientos, pequeñas comunidades en la vida de las familias, parroquias, pequeñas comunidades cristianas, escuelas y comunidades religiosas donde crece la práctica de la conversación en el Espíritu, el compartir comunitario, el compartir los dones vocacionales y la corresponsabilidad en la misión. El encuentro de los párrocos para el Sínodo (Sacrofano [Roma], 28 de abril – 2 de mayo de 2024) permitió apreciar estas ricas experiencias y relanzar su camino. Estamos agradecidos y contentos por la voz de tantas comunidades y fieles que viven la Iglesia como lugar de acogida, esperanza y alegría.

8.- La Primera Sesión de la Asamblea dio otros frutos. El Informe de Síntesis llamó la atención sobre una serie de temas de gran relevancia para la vida de la Iglesia, que el Santo Padre, al término de una consulta internacional, confió a Grupos de Estudio formados por pastores y expertos de todos

los continentes, llamados a trabajar con un método sinodal. Los ámbitos de la vida y misión de la Iglesia que ya han comenzado a profundizar son los siguientes:

1. Algunos aspectos de las relaciones entre las Iglesias católicas orientales y la Iglesia latina.
2. Escuchar el clamor de los pobres.
3. La misión en el entorno digital.
4. La revisión de la Ratio Fundamental Institutionis Sacerdotalis en la perspectiva de sinodal misionera.
5. Algunas cuestiones teológicas y canónicas en torno a formas ministeriales específicas.
6. La revisión, en una perspectiva sinodal y misionera, de los documentos que rigen las relaciones entre obispos, religiosos y agregaciones eclesiales (asociaciones, movimientos y nuevas comunidades).
7. Algunos aspectos de la figura y del ministerio del obispo (en particular: criterios de selección de los candidatos al episcopado, función judicial del obispo, naturaleza y desarrollo de las visitas ad limina Apostolorum) en una perspectiva sinodal misionera.
8. El papel de los Representantes Pontificios en una perspectiva sinodal misionera.
9. Criterios teológicos y metodologías sinodales para un discernimiento común de cuestiones controvertidas doctrinales, pastorales y éticas.
10. La recepción de los frutos del camino ecuménico en el Pueblo de Dios.

A estos Grupos se añaden la Comisión Canónica al servicio de las necesarias innovaciones en la normativa eclesial, activada de acuerdo con el Dicasterio para los Textos Legislativos y el discernimiento, confiado al Simposio de las Conferencias Episcopales de África y Madagascar, sobre el acompañamiento pastoral de las personas en matrimonios polígamos. Los trabajos de estos Grupos y Comisiones iniciaron la fase de implementación, enriquecieron los trabajos de la Segunda Sesión y ayudarán al Santo Padre en sus opciones pastorales y de gobierno.

9.- El proceso sinodal no termina con el final de la actual Asamblea del Sínodo de los Obispos, sino que incluye la fase de implementación. Como miembros de la Asamblea, sentimos que es nuestra tarea comprometernos en su animación como misioneros de la sinodalidad dentro de las comunidades de las que procedemos. Pedimos a todas las Iglesias locales que

continúen su camino cotidiano con una metodología sinodal de consulta y discernimiento, identificando caminos concretos e itinerarios formativos para realizar una conversión sinodal tangible en las diversas realidades eclesiales (Parroquias, Institutos de Vida Consagrada y Sociedades de Vida Apostólica, Asociaciones de Fieles, Diócesis, Conferencias Episcopales, grupos de Iglesias, etc.). También debería preverse una evaluación de los progresos realizados en materia de sinodalidad y de participación de todos los bautizados en la vida de la Iglesia. Sugerimos que las Conferencias Episcopales y los Sínodos de Iglesias sui iuris dediquen personas y recursos para acompañar el camino de crecimiento como Iglesia sinodal en misión y para mantenerse en contacto con la Secretaría General del Sínodo (cf. EC)

10.- El Documento final expresa las conclusiones alcanzadas por la Asamblea sinodal en esta fase del proceso. La elaboración del Documento final debe realizarse con la máxima atención y en un clima de oración y discernimiento, para que sea una verdadera expresión del sentir del Pueblo de Dios, que camina junto con sus Pastores y bajo la guía del Espíritu Santo.

11.- En el ámbito de la escucha del Espíritu, se pidió que las reflexiones y propuestas recogidas durante las fases previas sean objeto de discernimiento profundo y que se pongan en relación con las experiencias vividas en las comunidades locales. El Sínodo, a partir de las distintas fases de consulta, ha puesto en evidencia que la práctica del discernimiento es un medio eficaz para responder a los desafíos y oportunidades que se presentan en este tiempo a la vida de la Iglesia.

12.- Elaboración de la síntesis de la Asamblea. La síntesis de la Asamblea es un acto de discernimiento colectivo, que busca dar voz a las diversas realidades eclesiales presentes. Recogiendo las contribuciones de los Grupos de Estudio y de las Circuli menores, la síntesis es un reflejo de la escucha del Espíritu y de la experiencia de fe de todo el Pueblo de Dios, que ha sido partícipe de las consultas a lo largo de este proceso sinodal. A partir de estas contribuciones se elabora un documento que recoge las intuiciones y las propuestas que se presentan para la etapa siguiente del camino sinodal.

13.- En el ámbito de la escucha del Espíritu, se pidió que las reflexiones y propuestas recogidas durante las fases previas sean objeto de discernimiento profundo y que se pongan en relación con las experiencias vividas en las comunidades locales. El Sínodo, a partir de las distintas fases de consulta, ha puesto en evidencia que la práctica del discernimiento es

un medio eficaz para responder a los desafíos y oportunidades que se presentan en este tiempo a la vida de la Iglesia.

14.- El Espíritu Santo nos impulsa a avanzar juntos en el camino de la conversión pastoral y misionera, que implica una profunda transformación de las mentalidades, actitudes y estructuras eclesiales. Se ha subrayado la necesidad de superar las resistencias al cambio, asumiendo la lógica del Evangelio y dejando de lado las rutinas que nos impiden responder con creatividad y valentía a los desafíos actuales. Este proceso requiere una disponibilidad permanente a la conversión del corazón y a la humildad para aceptar que, en este camino, debemos aprender unos de otros y reconocer que el Espíritu Santo actúa en todos los fieles.

15.- Pedimos que no deje de vigilarse la entidad sinodal, el método de trabajo de los Grupos de Estudio, así como el seguimiento de los frutos de la Asamblea General en la vida ordinaria de la Iglesia, que debe permanecer en un estado de escucha del Espíritu y de conversión constante.

Parte I – El corazón de la sinodalidad

Llamados por el Espíritu Santo a la conversión

16.- Quiso Dios santificar y salvar a los hombres no aisladamente, sin conexión alguna de unos con otros, sino constituyendo un pueblo, que lo confesara en verdad y le sirviera santamente” (LG 9). El Espíritu suscita en el pueblo de Dios, iluminado por el Evangelio y la Eucaristía, la fuerza de la caridad, “porque hay un solo pan, nosotros, aunque somos muchos, formamos un solo cuerpo, pues todos participamos de un solo pan” (1 Co 10,17). La Iglesia, iluminada por el sacramento del Cuerpo del Señor, es constituida como su Cuerpo (cf. LG 7). “Vosotros sois el cuerpo de Cristo, y cada uno según su parte, sus miembros” (1Cor 12,27). Vivificados por la gracia, es el Templo del Espíritu Santo (cf. LG 17): es Él, en efecto, quien lo anima y construye, haciendo de todos nosotros las piedras vivas de un edificio espiritual (cf. 1Pe 2,5; LG 6).

17.- El proceso sinodal nos ha hecho experimentar el “sabor espiritual” (EG 268) de ser Pueblo de Dios, reunido de todas las tribus, lenguas, pueblos y naciones, viviendo en contextos y culturas diferentes. Nunca es la mera suma de los bautizados, sino el sujeto comunitario e histórico de la sinodalidad y de la misión, todavía peregrino en el tiempo y ya en

comuni3n con la Iglesia del cielo. En los diversos contextos en los que est1n arraigadas cada una de las Iglesias, el Pueblo de Dios anuncia y testimonia la Buena Nueva de la salvaci3n; viviendo en el mundo y para el mundo, camina junto a todos los pueblos de la tierra, dialoga con sus religiones y culturas, reconociendo en ellas las semillas de la Palabra, avanzando hacia el Reino. Incorporados a este Pueblo por la fe y el Bautismo, somos sostenidos y acompa1ados por la Virgen Mar1a, “signo de esperanza segura y de consuelo” (LG 68), por los Ap3stoles, por aquellos que han dado testimonio de su fe hasta dar la vida, por los santos de todo tiempo y lugar.

18.- En el Pueblo Santo de Dios, que es la Iglesia, la comuni3n de los fieles (*communio Fidelium*) es al mismo tiempo comuni3n de las Iglesias (*communio Ecclesiarum*), que se manifiesta en la comuni3n de los Obispos (*communio Episcoporum*), en raz3n del antiqu1simo principio de que “la Iglesia est1 en el Obispo y el Obispo est1 en la Iglesia” (S. Cipriano, Ep1stola 66, 8). Al servicio de esta comuni3n multiforme, el Se1or puso al ap3stol Pedro (cf. Mt 16, 18) y a sus sucesores. En virtud del ministerio petrino, el Obispo de Roma es “principio y fundamento perpetuo y visible” (LG 23) de la unidad de la Iglesia.

19.- “En el coraz3n de Dios hay un lugar preferente para los pobres” (EG 197), los marginados y excluidos, y por tanto tambi3n en el de la Iglesia. En ellos la comunidad cristiana encuentra el rostro y la carne de Cristo, que, de rico que era, se hizo pobre para enriquecernos con su pobreza (cf. 2 Co 8,9). La opci3n preferencial por los pobres est1 impl1cita en la fe cristol3gica. Los pobres tienen un conocimiento directo de Cristo sufriente (cf. EG 198) que los convierte en herederos de una salvaci3n recibida como don y en testigos de la alegr1a del Evangelio. La Iglesia est1 llamada a ser el hogar de los pobres, que a menudo son la mayor1a de los fieles, y a escucharlos, aprendi3ndolos juntos a reconocer los carismas que reciben del Esp1ritu, y a ofrecerlos, asoci1ndolos desde ya a sus propias opciones apost3licas y de evangelizaci3n.

20.- “Cristo es la luz de los pueblos” (LG 1) y esta luz brilla en el rostro de la Iglesia, aunque est3 marcada por la fragilidad de la condici3n humana y la opacidad del pecado. Recibe de Cristo el don y la responsabilidad de ser fermento eficaz de los v1nculos, las relaciones y la fraternidad de la familia humana (cf. AG 2-4), testimoniando en el mundo el sentido y la meta de su camino (cf. GS 3 y 42). Asume hoy esta responsabilidad en un tiempo dominado por la crisis de la participaci3n –es decir, de sentirse parte y actores de un destino com1n– y por una concepci3n individualista

de la felicidad y de la salvación. Su vocación y su servicio profético (LG 12) consisten en dar testimonio del designio de Dios de unir a sí a toda la humanidad en libertad y comunión. La Iglesia, que es “el Reino de Cristo ya presente en el misterio” (LG 3) y “de este Reino constituye en la tierra la semilla y el principio” (LG 5), camina, por tanto, junto con toda la humanidad, comprometiéndose con todas sus fuerzas por la dignidad humana, el bien común, la justicia y la paz, y “anhela el Reino perfecto” (LG 5), cuando Dios será “todo en todos” (1Cor 15,28).

Las raíces sacramentales del Pueblo de Dios

21.- El camino sinodal de la Iglesia nos ha llevado a redescubrir que la variedad de vocaciones, carismas y ministerios tiene una raíz: “todos fuimos bautizados por un solo Espíritu en un solo cuerpo” (1Cor 12,13). El bautismo es el fundamento de la vida cristiana, porque introduce a todos en el don más grande: ser hijos de Dios, es decir, partícipes de la relación de Jesús con el Padre en el Espíritu. No hay nada más alto que esta dignidad, concedida por igual a toda persona, que nos hace revestirnos de Cristo e injertarnos en Él como los sarmientos en la vid. El nombre de “cristiano”, que tenemos el honor de llevar, está contenida la gracia que fundamenta nuestra vida y nos hace caminar juntos como hermanos y hermanas.

22.- En virtud del Bautismo “el pueblo santo de Dios participa de la función profética de Cristo, dando testimonio vivo de Él sobre todo con una vida de fe y de caridad” (LG 12). Gracias a la unción del Espíritu Santo recibida en el Bautismo (cf. 1Jn 2,20.27), todos los creyentes poseen un instinto para la verdad del Evangelio, llamado *sensus fidei*. Consiste en una cierta connaturalidad con las realidades divinas, basada en el hecho de que en el Espíritu Santo los bautizados “son hechos partícipes de la naturaleza divina” (DV 2). De esta participación deriva la aptitud para captar intuitivamente lo que es conforme a la verdad de la Revelación en la comunión de la Iglesia. Por eso, la Iglesia está segura de que el santo Pueblo de Dios no puede equivocarse al creer cuando la totalidad de los bautizados expresa su consenso universal en materia de fe y de moral (cf. LG 12). El ejercicio del *sensus fidei* no debe confundirse con la opinión pública. Está siempre unido al discernimiento de los Pastores en los distintos niveles de la vida eclesial, como muestra la articulación de las fases del proceso sinodal. Pretende alcanzar ese consenso de los fieles (*consensus fidelium*) que constituye “un criterio seguro para determinar si una doctrina o práctica particular pertenece a la fe apostólica” (Comisión Teológica Internacional, *El sensus fidei en la vida de la Iglesia*, 2014, n. 3).

23.- Por el Bautismo todos los cristianos participan del *sensus fidei*. Por tanto, no es sólo el principio de la sinodalidad, sino también el fundamento del ecumenismo. “El camino de la sinodalidad, que la Iglesia católica está siguiendo, es y debe ser ecuménico, así como el camino del ecumenismo es sinodal” (Papa Francisco, Discurso a Su Santidad Mar Awa III, 19 de noviembre de 2022). El ecumenismo es sobre todo una cuestión de reconciliación exigente. Exige procesos de arrepentimiento y de sanación de la memoria, de las heridas del pasado, hasta la valentía de la corrección fraterna en un espíritu de caridad evangélica. En la Asamblea resonaron testimonios esclarecedores de cristianos de distintas tradiciones eclesiales que comparten la amistad, la vida y el compromiso al servicio de los pobres y el cuidado de la casa común. En no pocas regiones del mundo existe, sobre todo, el ecumenismo de la sangre: cristianos de distintas tradiciones que juntos dan su vida por la fe en Jesucristo. El testimonio de su martirio es más elocuente que cualquier palabra: la unidad viene de la Cruz del Señor.

24.- No es posible comprender plenamente el Bautismo sino dentro de la Iniciación cristiana, es decir, el itinerario a través del cual el Señor, por el ministerio de la Iglesia y el don del Espíritu, nos introduce en la fe pascual y en la comunión trinitaria y eclesial. Este itinerario conoce una importante variedad de formas, según la edad en la que se emprende, los diferentes acentos propios de las tradiciones orientales y occidentales, y las especificidades de cada Iglesia local. La iniciación nos pone en contacto con una gran variedad de vocaciones y ministerios eclesiales. En ellos se expresa el rostro misericordioso de una Iglesia que enseña a sus hijos a caminar con ellos. Los escucha y, al mismo tiempo que responde a sus dudas e interrogantes, se enriquece con la novedad que cada uno aporta con su historia y su cultura. En la práctica de esta acción pastoral, la comunidad cristiana experimenta, a menudo sin ser plenamente consciente de ello, la primera forma de sinodalidad.

25.- Dentro del itinerario de la iniciación cristiana, el sacramento de la Confirmación enriquece la vida de los creyentes con una particular efusión del Espíritu con miras al testimonio. El Espíritu que llenó Jesús (cf. Lc 4,18), que lo ungió y lo envió a anunciar el Evangelio (cf. Lc 4,18), es el mismo Espíritu que se derrama sobre los creyentes como sello de pertenencia a Dios y como unción que santifica. Por eso la Confirmación, que hace presente la gracia de Pentecostés en la vida del bautizado y de la comunidad, es un don de gran valor para renovar el prodigio de una Iglesia movida por el fuego de la misión, que tiene el valor de salir a los

caminos del mundo y la capacidad de hacerse comprender por todos los pueblos y culturas. Todos los cristianos están llamados a contribuir a este impulso, acogiendo los carismas que el Espíritu distribuye abundantemente a cada uno y comprometiéndose a ponerlos al servicio de los demás con humildad e ingenio creativo.

26.- La celebración de la Eucaristía, especialmente el domingo, es la primera y fundamental forma de reunión y encuentro del Pueblo Santo de Dios. La celebración eucarística “significa y realiza la unidad de la Iglesia” (UR 2). En la “participación plena, consciente y activa” (SC 14) de todos los fieles, en la presencia de los diversos ministros y en la presidencia del Obispo o Presbítero, se hace visible la comunidad cristiana, en la que se realiza una corresponsabilidad diferenciada de todos para la misión. Por eso la Iglesia, Cuerpo de Cristo, depende de la Eucaristía a articular unidad y pluralidad: unidad de la Iglesia y multiplicidad de asambleas eucarísticas; unidad del misterio sacramental y variedad de tradiciones litúrgicas; unidad de la celebración y diversidad de vocaciones, carismas y ministerios. Nada muestra mejor que la Eucaristía que la armonía creada por el Espíritu no es uniformidad y que todo don está destinado a la edificación común. Cada celebración de la Eucaristía es también convocación de todos los fieles, llamada a la unidad de todos los bautizados, que todavía no es plena y visible, pero se hace posible a la celebración dominical de la Eucaristía, la comunidad cristiana se reúne en torno a la celebración de la Palabra, donde Cristo está presente.

27.- Existe un estrecho vínculo entre synaxis y synodos, entre la asamblea eucarística y la asamblea sinodal. Aunque bajo formas diferentes, en ambas se realiza la promesa de Jesús de estar presente allí donde dos o tres se reúnen en su nombre (cf. Mt 18, 20). Las asambleas sinodales son acontecimientos que celebran la unión de Cristo con su Iglesia por la acción del Espíritu. Es Él quien asegura la unidad del cuerpo eclesial de Cristo en la asamblea eucarística como en la asamblea sinodal. La liturgia es una escucha de la Palabra de Dios y una respuesta a su iniciativa de alianza. La asamblea sinodal es también una escucha de la misma Palabra, que resuena tanto en los signos de los tiempos como en el corazón de los fieles, y una respuesta de la asamblea que discierne la voluntad de Dios para ponerla en práctica. Profundizar el vínculo entre liturgia y sinodalidad ayudará a todas las comunidades cristianas, en la pluriformidad de sus culturas y tradiciones, a adoptar estilos celebrativos que manifiesten el rostro de una Iglesia sinodal. Con este fin, solicitamos la creación de un Grupo de estudio específico, al que confiamos también

la reflexión sobre cómo hacer que las celebraciones litúrgicas sean más expresivas de la sinodalidad; también podría ocuparse de la predicación dentro de las celebraciones litúrgicas y del desarrollo de una catequesis sobre la sinodalidad en clave mistagógica.

Significado y dimensiones de la sinodalidad

28.- Los términos “sinodalidad” y “sinodal” derivan de la antigua y constante práctica eclesial de reunirse en sínodo. En las tradiciones de las Iglesias orientales y occidentales, la palabra “sínodo” se refiere a instituciones y acontecimientos que han adoptado diferentes formas a lo largo del tiempo, implicando una pluralidad de temas. En su variedad, todas estas formas están unidas por el hecho de reunirse para dialogar, discernir y decidir. Gracias a la experiencia de los últimos años, el significado de estos términos se ha comprendido mejor y se ha vivido aún más. Se han asociado cada vez más al deseo de una Iglesia más cercana a las personas y más relacional, que sea hogar y familia de Dios. A lo largo del proceso sinodal, ha madurado una convergencia sobre el significado de la sinodalidad que subyace en este Documento: la sinodalidad es el caminar juntos de los cristianos con Cristo y hacia el Reino de Dios, en unión con toda la humanidad; orientada a la misión, implica reunirse en asamblea en los diferentes niveles de la vida eclesial, la escucha recíproca, el diálogo, el discernimiento comunitario, llegar a un consenso como expresión de la presencia de Cristo en el Espíritu, y la toma de decisiones en una corresponsabilidad diferenciada. En esta línea entendemos mejor lo que significa que la sinodalidad sea una dimensión constitutiva de la Iglesia (CTI 1). En términos simples y sintéticos, podemos decir que la sinodalidad es un camino de renovación espiritual y de reforma estructural para hacer a la Iglesia más participativa y misionera, es decir, para hacerla más capaz de caminar con cada hombre y mujer irradiando la luz de Cristo.

29.- En la Virgen María, Madre de Cristo, de la Iglesia y de la humanidad, resplandecen a plena luz los rasgos de una Iglesia sinodal, misionera y misericordiosa. Ella es, en efecto, la figura de la Iglesia que escucha, ora, medita, dialoga, acompaña, discierne, decide y actúa. De ella aprendemos el arte de la escucha, la atención a la voluntad de Dios, la obediencia a su Palabra, la capacidad de captar las necesidades de los pobres, la valentía de ponerse en camino, el amor que ayuda, el canto de alabanza y la exultación en el Espíritu. Por eso, como afirmaba san Pablo VI, “la acción de la Iglesia en el mundo es como una prolongación de la solicitud de María” (MC 28).

30.- Más detalladamente, la sinodalidad designa tres aspectos distintos de la vida de la Iglesia:

- a) en primer lugar, se refiere al “estilo peculiar que califica la vida y la misión de la Iglesia, expresando su naturaleza de caminar juntos y reunirse como asamblea del Pueblo de Dios convocado por el Señor Jesús con la fuerza del Espíritu Santo para anunciar el Evangelio. Debe expresarse en el modo ordinario de vivir y obrar de la Iglesia. Este *modus vivendi et operandi* se realiza mediante la escucha comunitaria de la Palabra y la celebración de la Eucaristía, la fraternidad de comunión, y la corresponsabilidad y participación de todo el Pueblo de Dios, en sus diversos niveles y en la distinción de sus diferentes ministerios y funciones, en su vida y misión” (CTI, n. 70a);
- b) en segundo lugar, “la sinodalidad designa entonces, en un sentido más específico y determinado desde el punto de vista teológico y canónico, aquellas estructuras y procesos eclesiales en los que la naturaleza sinodal de la Iglesia se expresa a nivel institucional, de modo análogo, en los diversos niveles de su realización: local, regional, universal. Tales estructuras y procesos están al servicio del discernimiento autorizado de la Iglesia, llamada a identificar la dirección a seguir en la escucha del Espíritu Santo” (CTI 70b);
- c) en tercer lugar, la sinodalidad designa “la realización puntual de aquellos *eventos sinodales* en los que la Iglesia es convocada por la autoridad competente y según procedimientos específicos determinados por la disciplina eclesiástica, implicando de diferentes modos, a nivel local, regional y universal todo el Pueblo de Dios bajo la presidencia de los Obispos en comunión colegial y jerárquica con el Obispo de Roma, para el discernimiento de su camino y de las cuestiones particulares, y para la toma de decisiones y orientaciones en orden al cumplimiento de su misión evangelizadora” (CTI 70c).

31.- En el contexto de la eclesiología conciliar del Pueblo de Dios, el concepto de comunión expresa la sustancia profunda del misterio y de la misión de la Iglesia, que tiene en la celebración de la Eucaristía su fuente y su culmen, es decir, la unión con Dios Trinidad y la unidad entre las personas humanas que se realiza en Cristo por medio del Espíritu Santo. En este contexto, la sinodalidad “indica el modo específico de vivir y obrar de la Iglesia, pueblo de Dios, que manifiesta y realiza concretamente en su comunión en el ‘caminar juntos’, en la reunión como asamblea y en la participación activa de todos sus miembros en su misión evangelizadora” (CTI 6).

32.- La sinodalidad no es un fin en sí misma, sino que apunta a la misión que Cristo ha confiado a la Iglesia en el Espíritu. Evangelizar es “la misión esencial de la Iglesia [...] es la gracia y la vocación propia de la Iglesia, su identidad profunda” (EN 14). Estando cerca de todos, sin diferencia de personas, predicando y enseñando, bautizando, celebrando la Eucaristía y el sacramento de la Reconciliación, todas las Iglesias locales y toda la Iglesia responden concretamente al mandato del Señor de anunciar el Evangelio a todas las naciones (cf. Mt 28, 19-20; Mc 16, 15-16). Valorando todos los carismas y ministerios, la sinodalidad permite al Pueblo de Dios anunciar y testimoniar auténtica y eficazmente el Evangelio a las mujeres y a los hombres de todo lugar y tiempo, haciéndose “sacramento visible” (LG 9) de la fraternidad y unidad en Cristo querida por Dios. Sinodalidad y misión están íntimamente ligadas: la misión ilumina la sinodalidad y la sinodalidad impulsa a la misión.

33.- La autoridad de los pastores “es un don específico del Espíritu de Cristo Cabeza para la edificación de todo el Cuerpo” (CTI 67). Este don está vinculado al sacramento del Orden, que configura a quienes lo reciben con Cristo Cabeza, Pastor y Siervo, y los pone al servicio del Pueblo Santo de Dios para salvaguardar la apostolicidad del anuncio y promover la comunión eclesial a todos los niveles. La sinodalidad ofrece “el marco interpretativo más adecuado para comprender el propio ministerio jerárquico” (Francisco, *Discurso en conmemoración del 50 aniversario de la institución del Sínodo de los Obispos*, 17 de octubre de 2015) y sitúa en la justa perspectiva el mandato que Cristo confía, en el Espíritu Santo, a los Pastores. Por ello, invita a toda la Iglesia, incluidos los que ejercen la autoridad, a la conversión y a la reforma.

Unidad como armonía

34.- “La criatura humana, al ser de naturaleza espiritual, se realiza en las relaciones interpersonales. Cuanto más las vive auténticamente, más madura su identidad personal. No es aislándose como el hombre se valora a sí mismo, sino poniéndose en relación con los demás y con Dios. La importancia de estas relaciones se convierte así en fundamental” (CV 53). Una Iglesia sinodal se caracteriza por ser un espacio donde las relaciones pueden prosperar, gracias al amor mutuo que constituye el mandamiento nuevo dejado por Jesús a sus discípulos (cf. Jn 13, 34-35). Dentro de culturas y sociedades cada vez más individualistas, la Iglesia, “pueblo que deriva su unidad de la unidad del Padre, del Hijo y del Espíritu Santo” (LG 4), puede dar testimonio de la fuerza de las relaciones fundadas en la

Trinidad. Las diferencias de vocación, edad, sexo, profesión, condición y pertenencia social, presentes en toda comunidad cristiana, ofrecen a cada persona ese encuentro con la alteridad indispensable para la maduración personal.

35.- Es ante todo en el seno de la familia, que con el Concilio “podría llamarse Iglesia doméstica” (LG 11), donde se experimenta la riqueza de las relaciones entre personas unidas en su diversidad de carácter, edad y función. Por eso las familias son un lugar privilegiado para aprender y experimentar las prácticas esenciales de una Iglesia sinodal. A pesar de las fracturas y el sufrimiento que experimentan las familias, siguen siendo lugares donde aprendemos a intercambiar el don del amor, la confianza, el perdón, la reconciliación y la comprensión. Es en la familia donde aprendemos que tenemos la misma dignidad, que hemos sido creados para la reciprocidad, que necesitamos ser escuchados y somos capaces de escuchar, de discernir y decidir juntos, de aceptar y ejercer la autoridad animados por la caridad, de ser corresponsables y rendir cuentas de nuestros actos. “La familia humaniza a las personas mediante la relación del ‘nosotros’ y, al mismo tiempo, promueve las legítimas diferencias de cada uno” (Francisco, Discurso a los participantes en la Plenaria de la Pontificia Academia de Ciencias Sociales, 29 de abril de 2022).

36.- El proceso sinodal ha mostrado que el Espíritu Santo suscita constantemente una gran variedad de carismas y ministerios en el Pueblo de Dios. “En la edificación del Cuerpo de Cristo hay también diversidad de miembros y funciones. Uno es el Espíritu que distribuye diversos dones para el bien de la Iglesia en proporción a sus riquezas y a las exigencias de sus servicios (cf. 1 Co 12,11)” (LG 7). Del mismo modo, surgió la aspiración de ampliar las posibilidades de participación y ejercicio de corresponsabilidad diferenciada de todos los bautizados, hombres y mujeres. En este sentido, sin embargo, se expresó la tristeza por la falta de participación de tantos miembros del Pueblo de Dios en este camino de renovación eclesial y el cansancio generalizado para experimentar plenamente una sana relacionalidad entre hombres y mujeres, entre generaciones y entre personas y grupos de diferentes identidades culturales y condiciones sociales, especialmente los pobres y excluidos.

37.- Además, el proceso sinodal ha puesto de relieve el patrimonio espiritual de las Iglesias locales, en las cuales y a partir de las cuales existe la Iglesia católica, y la necesidad de articular sus experiencias. En virtud de la catolicidad, “cada una de las partes aporta a las otras y a toda la Iglesia el beneficio de sus propios dones, para que el todo y cada una de

las partes crezcan en un intercambio mutuo universal y en un esfuerzo común hacia la plenitud en la unidad” (LG 13). El ministerio del Sucesor de Pedro “garantiza la legítima diversidad y hace que las particularidades, lejos de ser perjudiciales para la unidad, por el contrario la sirvan” (ibid.; cf. AG 22).

38.- La Iglesia entera ha sido siempre una pluralidad de pueblos y lenguas, de Iglesias con sus ritos, disciplinas y herencias teológicas y espirituales particulares, de vocaciones, carismas y ministerios al servicio del bien común. La unidad de esta variedad la realizan Cristo, piedra angular, y el Espíritu, maestro de armonía. Esta unidad en la diversidad está designada precisamente por la catolicidad de la Iglesia. ‘Signo de ello es la pluralidad de Iglesias sui iuris, cuya riqueza ha puesto de relieve el proceso sinodal. La Asamblea pide que continuemos por el camino del encuentro, de la comprensión mutua y del intercambio de dones que alimentan la comunión de una Iglesia de Iglesias.

39.- La renovación sinodal favorece la valoración de los contextos como el lugar donde se hace presente y se realiza la llamada universal de Dios a formar parte de su Pueblo, de ese Reino de Dios que es “justicia, paz y alegría en el Espíritu Santo” (Rm 14,17). De este modo, las diferentes culturas son capaces de captar la unidad que subyace a su pluralidad y las abre a la perspectiva de un intercambio de dones. “La unidad de la Iglesia no es la uniformidad, sino la integración orgánica de las legítimas diversidades” (NMI 46). La variedad de expresiones del mensaje salvífico evita reducirlo a una comprensión única de la vida de la Iglesia y de las formas teológicas, litúrgicas, pastorales y disciplinarias en que se expresa.

40.- La valoración de los contextos, culturas y diversidades, y de las relaciones entre ellos, es clave para crecer como Iglesia sinodal misionera y caminar, bajo el impulso del Espíritu Santo, hacia la unidad visible de los cristianos. Reafirmamos el compromiso de la Iglesia católica de continuar e intensificar el camino ecuménico con los demás cristianos, en virtud de nuestro Bautismo común y en respuesta a la llamada a vivir juntos la comunión y la unidad entre los discípulos por la que Cristo oró en la Última Cena (cf. Jn 17, 20-26). La Asamblea saluda con alegría y gratitud el progreso de las relaciones ecuménicas en los últimos sesenta años, los documentos de diálogo y las declaraciones que expresan la fe común. La participación de los Delegados Fraternos enriqueció los trabajos de la Asamblea, y esperamos con interés los próximos pasos en el camino hacia la plena comunión mediante la incorporación de los frutos del camino ecuménico a las prácticas eclesiales.

41.- En todas partes de la tierra, los cristianos conviven con personas que no están bautizadas y sirven a Dios practicando una religión diferente. Por ellos rezamos solemnemente en la liturgia del Viernes Santo, con ellos colaboramos y nos esforzamos por construir un mundo mejor, y junto con ellos imploramos al único Dios que libre al mundo de los males que lo afligen. El diálogo, el encuentro y el intercambio de dones propios de una Iglesia sinodal están llamados a abrirse a las relaciones con otras tradiciones religiosas, con el fin de “establecer la amistad, la paz, la armonía y compartir valores y experiencias morales y espirituales en un espíritu de verdad y amor” (Conferencia Episcopal Católica de la India, **Respuesta de la Iglesia en la India a los desafíos actuales**, 9 de marzo de 2016, citada en FT 271). En algunas regiones, los cristianos que se comprometen a construir relaciones fraternas con personas de otras religiones sufren persecución. La Asamblea les anima a perseverar en sus esfuerzos con esperanza.

42.- La pluralidad de religiones y culturas, la variedad de tradiciones espirituales y teológicas, la variedad de dones y tareas del Espíritu en la comunidad, así como la diversidad de edad, sexo y pertenencia social dentro de la Iglesia, son una invitación a que cada uno reconozca y asuma su propia parcialidad, renunciando a la pretensión de ser el centro y abriéndose a acoger otras perspectivas. Cada uno es portador de una contribución peculiar e indispensable para completar la obra común. La Iglesia sinodal puede describirse recurriendo a la imagen de la orquesta: la variedad de instrumentos es necesaria para dar vida a la belleza y a la armonía de la música, dentro de la cual la voz de cada uno mantiene sus propios rasgos distintivos al servicio de la misión común. Así se manifiesta la armonía que obra en la Iglesia el Espíritu, que es armonía en persona (cf. S. Basilio, **Sobre el Salmo 29.1**; **Sobre el Espíritu Santo**, XVI.38).

Espiritualidad sinodal

43.- La sinodalidad es ante todo una disposición espiritual que impregna la vida cotidiana de los bautizados y todos los aspectos de la misión de la Iglesia. Una espiritualidad sinodal brota de la acción del Espíritu Santo y requiere escucha de la Palabra de Dios, contemplación, silencio y conversión del corazón. Como afirmó el Papa Francisco en el discurso de apertura de esta segunda sesión, “el Espíritu Santo es un guía seguro, y nuestra primera tarea es aprender a discernir su voz, porque Él habla en todos y en todas las cosas”. Una espiritualidad sinodal exige también ascesis, humildad, paciencia y disponibilidad para perdonar y ser perdonado.

Acoge con gratitud y humildad la variedad de dones y tareas distribuidos por el Espíritu Santo para el servicio del único Señor (cf. 1 Co 12,4-5). Lo hace sin ambiciones ni envidias, ni deseos de dominio o control, cultivando los mismos sentimientos de Cristo Jesús, que “se despojó de sí mismo asumiendo la condición de siervo” (Flp 2,7). Reconocemos el fruto cuando la vida de la Iglesia está marcada por la unidad y la armonía en la pluriformidad. Nadie puede recorrer solo un camino de auténtica espiritualidad. Necesitamos acompañamiento y apoyo, incluida la formación y la dirección espiritual, como individuos y como comunidad.

44.- La renovación de la comunidad cristiana sólo es posible reconociendo la primacía de la gracia. Si falta la profundidad espiritual personal y comunitaria, la sinodalidad se reduce a un expediente organizativo. Estamos llamados no sólo a traducir los frutos de la experiencia espiritual personal en procesos comunitarios, sino más profundamente a experimentar cómo la práctica del mandamiento nuevo del amor mutuo es el lugar y la forma de un auténtico encuentro con Dios. En este sentido, la perspectiva sinodal, a la vez que se inspira en el rico patrimonio espiritual de la Tradición, contribuye a renovar sus formas: una oración abierta a la participación, un discernimiento vivido juntos, una energía misionera que nace del compartir y se irradia como servicio.

45.- La conversación en el Espíritu es una herramienta que, aun con sus limitaciones, resulta fructífera para permitir una escucha auténtica y discernir “lo que el Espíritu dice a las Iglesias” (Ap 2,7). Su práctica ha provocado alegría, asombro y gratitud y se ha experimentado como un camino de renovación que transforma a las personas, a los grupos y a la Iglesia. La palabra “conversación” expresa algo más que un mero diálogo: entrelaza armoniosamente pensamiento y sentimiento y genera un mundo de vida compartido. Por eso puede decirse que en la conversación está en juego la conversión. Es un dato antropológico que se encuentra en pueblos y culturas diferentes, unidos por la práctica de reunirse solidariamente para debatir y decidir sobre cuestiones vitales para la comunidad. La gracia lleva a término esta experiencia humana: conversar “en el Espíritu” significa vivir la experiencia de compartir a la luz de la fe y en la búsqueda de la voluntad de Dios, en un clima auténticamente evangélico en el que el Espíritu Santo puede hacer oír su voz inconfundible.

46.- En todas las etapas del proceso sinodal, resonó la necesidad de sanación, reconciliación y reconstrucción de la confianza dentro de la Iglesia, en particular tras demasiados escándalos de abusos, y dentro de la sociedad. La Iglesia está llamada a poner en el centro de su vida y de

su acción el hecho de que en Cristo, por el Bautismo, estamos confiados los unos a los otros. Reconocer esta realidad profunda se convierte en un deber sagrado que nos permite reconocer los errores y reconstruir la confianza. Recorrer este camino es un acto de justicia y un compromiso misionero del Pueblo de Dios en nuestro mundo y un don que debemos invocar desde lo alto. El deseo de seguir recorriendo este camino es el fruto de la renovación sinodal.

La sinodalidad como profecía social

47.- Practicada con humildad, el estilo sinodal puede hacer de la Iglesia una voz profética en el mundo de hoy. “La Iglesia sinodal es como un estandarte alzado entre las naciones (cf. Is 11,12)” (Francisco, *Discurso para la conmemoración del 50 aniversario de la constitución del Sínodo de los Obispos*, 17 de octubre de 2015). Vivimos en una época marcada por el aumento de las desigualdades, la creciente desilusión con los modelos tradicionales de gobierno, el desencanto con el funcionamiento de la democracia, las crecientes tendencias autocráticas y dictatoriales, el dominio del modelo de mercado sin tener en cuenta la vulnerabilidad de las personas y la creación, y la tentación de resolver los conflictos por la fuerza en lugar del diálogo. Las prácticas auténticas de sinodalidad permiten a los cristianos desarrollar una cultura capaz de profetizar críticamente frente al pensamiento dominante y ofrecer así una contribución distintiva a la búsqueda de respuestas a muchos de los retos a los que se enfrentan las sociedades contemporáneas y a la construcción del bien común.

48.- El modo sinodal de vivir las relaciones es un testimonio social que responde a la profunda necesidad humana de ser acogido y sentirse reconocido dentro de una comunidad concreta. Es un desafío al creciente aislamiento de las personas y al individualismo cultural, que incluso la Iglesia ha absorbido con frecuencia, y nos llama al cuidado mutuo, a la interdependencia y a la corresponsabilidad por el bien común. Asimismo, desafía un exagerado comunitarismo social que asfixia a las personas y no les permite ser sujetos de su propio desarrollo. La disponibilidad de escuchar a todos, especialmente a los pobres, contrasta con un mundo en el que la concentración de poder aísla a los pobres, a los marginados, a las minorías y a la tierra, nuestra casa común. Tanto la sinodalidad como la ecología integral asumen la perspectiva de las relaciones e insisten en la necesidad de cuidar los vínculos: por eso se corresponden y se complementan en el modo de vivir la misión de la Iglesia en el mundo contemporáneo.

Parte II. En el barco, juntos

La conversión de las relaciones

Estaban juntos Simón Pedro, Tomás llamado Dídimo, Natanael de Caná de Galilea, los hijos de Zebedeo y otros dos discípulos. Simón Pedro les dijo: “Voy a pescar.” Ellos le dijeron: “Nosotros también vamos contigo” (Jn 21,2-3).

49.- En el lago de Tiberíades empezó todo. Pedro, Andrés, Santiago y Juan habían dejado la barca y las redes para ir tras Jesús. Después de Pascua, partieron de nuevo de aquel lago. Por la noche, un diálogo resuena en la orilla: “Voy a pescar”. “Nosotros también vamos contigo”. También el camino sinodal comenzó así: escuchamos la invitación del sucesor de Pedro y la aceptamos; partimos con él y detrás de él. Juntos hemos rezado, reflexionado, luchado y dialogado. Pero sobre todo hemos experimentado que son las relaciones las que sostienen su vitalidad, animando sus estructuras. Una Iglesia sinodal misionera necesita renovar ambas cosas.

Nuevas relaciones

50.- A lo largo del recorrido del Sínodo y en todas las latitudes, surgió la llamada a una Iglesia más capaz de alimentar las relaciones: con el Señor, entre hombres y mujeres, en las familias, en las comunidades, entre todos los cristianos, entre los grupos sociales, entre las religiones, con la creación. Muchos expresaron su sorpresa por haber sido preguntados y su alegría por poder hacer oír su voz en la comunidad; tampoco faltaron quienes compartieron el sufrimiento de sentirse excluidos o juzgados también por su situación matrimonial, su identidad y su sexualidad. El deseo de relaciones más auténticas y significativas no sólo expresa la aspiración a pertenecer a un grupo cohesionado, sino que corresponde a una profunda conciencia de fe: la calidad evangélica de las relaciones concretas es decisiva para el testimonio que el Pueblo de Dios está llamado a dar en la historia. “En esto conocerán todos que sois mis discípulos: si os tenéis amor los unos a los otros” (Jn 13,35). Las relaciones renovadas por la gracia y la hospitalidad ofrecida a los últimos según la enseñanza de Jesús son el signo más elocuente de la acción del Espíritu Santo en la comunidad de los discípulos. Ser Iglesia sinodal exige, pues, una verdadera conversión relacional. Debemos aprender de nuevo del Evangelio que el cuidado de las relaciones no es una estrategia o una herramienta para una mayor eficacia organi-

zativa, sino que es la forma en que Dios Padre se ha revelado en Jesús y en el Espíritu. Cuando nuestras relaciones, incluso en su fragilidad, dejan traslucir la gracia de Cristo, el amor del Padre y la comunión del Espíritu, confesamos con nuestra vida nuestra fe en Dios Trinidad.

51.- Es a los Evangelios a donde debemos dirigirnos para trazar el mapa de la conversión que se requiere de nosotros, aprendiendo a hacer nuestras las actitudes de Jesús. Los Evangelios “nos lo presentan constantemente a la escucha de la gente que se le acerca por los caminos de Tierra Santa” (DTC 11). Hombres o mujeres, judíos o paganos, doctores de la ley o publicanos, justos o pecadores, mendigos, ciegos, leprosos o enfermos, Jesús no despidió a nadie sino que se detiene a escuchar y a entablar un diálogo. Reveló el rostro del Padre saliendo al encuentro de cada persona allí donde se está su historia y su libertad. De la escucha profunda de las necesidades y de la fe de las personas con las que se encontraba, brotaban palabras y gestos que renovaban sus vidas, abriendo el camino a relaciones restauradas. Jesús es el Mesías que “hace oír a los sordos y hablar a los mudos” (Mc 7,37). Nos pide a nosotros, sus discípulos, que nos comportemos de la misma manera y nos da, con la gracia del Espíritu Santo, la capacidad de hacerlo, modelando nuestro corazón según el suyo: sólo “el corazón hace posible cualquier vínculo auténtico, porque una relación que no se construye con el corazón es incapaz de superar la fragmentación del individualismo” (DN 17). Cuando escuchamos a nuestros hermanos, participamos de la actitud en la que Dios, en Jesucristo, sale al encuentro de cada uno.

52.- La necesidad de conversión en las relaciones concierne inequívocamente a las relaciones entre hombres y mujeres. El dinamismo relacional está inscrito en nuestra condición de criaturas. La diferencia sexual constituye la base de la relacionalidad humana. “Dios creó al hombre a su imagen y semejanza [...] varón y hembra los creó” (Gn 1,27). En el plan de Dios, esta diferencia original no implica desigualdad entre el hombre y la mujer. En la nueva creación, se reinterpreta a la luz de la dignidad del bautismo: “Todos los que han sido bautizados en Cristo se han revestido de Cristo. Ya no hay judío ni griego; no hay esclavo ni libre; no hay hombre ni mujer, porque todos vosotros sois uno en Cristo Jesús” (Gal 3,27-28). Como cristianos, estamos llamados a acoger y respetar, en las distintas formas y contextos en que se expresa, esta diferencia que es de Dios y fuente de vida. Damos testimonio del Evangelio cuando intentamos vivir relaciones que respeten la igual dignidad y reciprocidad entre hombres y mujeres. Las expresiones recurrentes de dolor y sufrimiento por parte de mujeres de todas las regiones y continentes, tanto laicas como consagradas, durante el proceso sinodal revelan con qué frecuencia no lo hacemos.

En una pluralidad de contextos

53.- La llamada a la renovación de las relaciones en el Señor Jesús resuena en la pluralidad de contextos en los que sus discípulos viven y llevan a cabo la misión de la Iglesia. Cada uno de estos contextos posee riquezas particulares que hay que tener en cuenta, vinculadas al pluralismo de las culturas. Sin embargo, todos ellos, aunque de manera diferente, llevan los signos de lógicas relacionales distorsionadas y a veces opuestas a las del Evangelio. A lo largo de la historia, el cierre a las relaciones se solidifica en verdaderas estructuras de pecado (cf. SRS 36), que influyen en el modo de pensar y actuar de las personas. En particular, generan bloqueos y miedos, que es necesario afrontar y atravesar para emprender el camino de la conversión relacional.

54.- Enraizados en esta dinámica están los males que afligen a nuestro mundo, empezando por las guerras y los conflictos armados, y la ilusión de que se puede alcanzar una paz justa por la fuerza de las armas. Igualmente letal es la creencia de que toda la creación, incluso las personas, puede ser explotada a voluntad con fines lucrativos. Esta es la consecuencia de las muchas y variadas barreras que dividen a las personas, incluso en las comunidades cristianas, y limitan las posibilidades de unos en comparación con las que disfrutaban otros: desigualdades entre hombres y mujeres, racismo, división de castas, discriminación de las personas con discapacidad, violación de los derechos de las familias de todo tipo, falta de voluntad para acoger a los migrantes. Incluso la relación con la tierra, nuestra hermana y madre (cf. LS 1), presenta los signos de una fractura que pone en peligro la vida de innumerables comunidades, sobre todo en las regiones más empobrecidas, cuando no de pueblos enteros y tal vez de toda la humanidad. La clausura más radical y dramática es la que se refiere a la propia vida humana, que conduce al descarte de los niños, desde el seno materno, y de los ancianos.

55.- Tanto males que asolan nuestro mundo se manifiestan también en la Iglesia. La crisis de los abusos, en sus diversas y trágicas manifestaciones, ha traído un sufrimiento indecible y a menudo duradero a las víctimas y sobrevivientes, y a sus comunidades. La Iglesia necesita escuchar con particular atención y sensibilidad las voces de las víctimas y sobrevivientes de abusos sexuales, espirituales, económicos, institucionales, de poder y de conciencia por parte de miembros del clero o de personas con cargos eclesiales. La escucha auténtica es un elemento fundamental del camino hacia la sanación, el arrepentimiento, la justicia y la reconciliación. En una época que experimenta una crisis global de confianza y que anima

a las personas a vivir en la desconfianza y la sospecha, la Iglesia debe reconocer sus propios defectos, pedir perdón humildemente, atender a las víctimas, dotarse de herramientas preventivas y esforzarse por reconstruir la confianza mutua en el Señor.

56.- La escucha de los que sufren la exclusión y la marginación refuerza la conciencia de la Iglesia de que forma parte de su misión asumir el peso de estas relaciones heridas para que el Señor, el “Viviente”, pueda sanarlas. Sólo así puede ser “en cierto modo sacramento, signo e instrumento de la íntima unión con Dios y de la unidad de todo el género humano” (LG 1). Al mismo tiempo, la apertura al mundo nos permite descubrir que en cada rincón del planeta, en cada cultura y en cada grupo humano, el Espíritu ha sembrado las semillas del Evangelio. Éstas fructifican en la capacidad de vivir relaciones sanas, de cultivar la confianza mutua y el perdón, de superar el miedo a la diversidad y dar vida a comunidades acogedoras, de promover una economía que cuide de las personas y del planeta, de reconciliarse después de un conflicto. La historia nos deja un legado de conflictos motivados también en nombre de la afiliación religiosa, que socavan la credibilidad de las propias religiones. Una fuente de sufrimiento es el escándalo de la división entre las comuniones cristianas, la enemistad entre hermanos y hermanas que han recibido el mismo Bautismo. La renovada experiencia de impulso ecuménico que acompaña el camino sinodal, uno de los signos de la conversión relacional, abre la esperanza.

Carismas, vocaciones y ministerios para la misión

57.- Los cristianos, personalmente o en forma asociada, están llamados a hacer fructificar los dones que el Espíritu concede con vistas al testimonio y al anuncio del Evangelio. “Hay carismas diversos, pero uno es el Espíritu; hay ministerios diversos, pero uno es el Señor; hay actividades diversas, pero uno es Dios, que todo lo obra en todos. A cada uno le es dada una manifestación particular del Espíritu para el bien común” (1 Co 12, 4-7). En la comunidad cristiana, todos los bautizados están enriquecidos con dones para compartir, cada uno según su vocación y condición de vida. Las diferentes vocaciones eclesiales son, de hecho, expresiones múltiples y articuladas de la única llamada bautismal a la santidad y a la misión. La variedad de carismas, que tiene su origen en la libertad del Espíritu Santo, tiene como finalidad la unidad del cuerpo eclesial de Cristo (cf. LG 32) y la misión en los diversos lugares y culturas (cf. LG 12). Estos dones no son propiedad exclusiva de quienes los reciben y ejercen, ni pueden ser motivo de reivindicación para sí mismos o para un grupo. Están llamados

a contribuir tanto a la vida de la comunidad cristiana, también mediante una adecuada pastoral vocacional, como al desarrollo de la sociedad en sus múltiples dimensiones.

58.- Cada bautizado responde a las exigencias de la misión en los contextos en los que vive y trabaja desde sus propias inclinaciones y capacidades, manifestando así la libertad del Espíritu en la concesión de sus dones. Gracias a este dinamismo en el Espíritu, el Pueblo de Dios, escuchando la realidad en la que vive, puede descubrir nuevos ámbitos de compromiso y nuevas formas de realizar su misión. Los cristianos que, en distintas capacidades –en la familia y en otros estados de vida, en el lugar de trabajo y en las profesiones, en el compromiso cívico o político, social o ecológico, en el desarrollo de una cultura inspirada en el Evangelio como en la evangelización de la cultura del entorno digital–, recorren los caminos del mundo y en sus ambientes de vida anuncian el Evangelio, están sostenidos por los dones del Espíritu.

59.- Piden a la Iglesia que no les deje solos, sino que se sientan enviados y apoyados. Piden alimentarse del pan de la Palabra y de la Eucaristía, así como de los lazos fraternos de la comunidad. Piden que se reconozca su compromiso como lo que es: una acción de la Iglesia basada en la fuerza del Evangelio, no una opción privada. Por último, piden que la comunidad acompañe a quienes, por su testimonio, se han sentido atraídos por el Evangelio. En una Iglesia sinodal misionera, bajo la guía de sus Pastores, las comunidades podrán enviar y sostener a los enviados. Por tanto, se concebirán a sí mismas principalmente al servicio de la misión que los fieles llevan a cabo en la sociedad, en la vida familiar y laboral, sin centrarse exclusivamente en las actividades que tienen lugar en su interior y en sus necesidades organizativas.

60.- En virtud del Bautismo, hombres y mujeres gozan de igual dignidad en el Pueblo de Dios. Sin embargo, las mujeres siguen encontrando obstáculos para obtener un reconocimiento más pleno de sus carismas, de su vocación y de su lugar en los diversos ámbitos de la vida de la Iglesia, en detrimento del servicio a la misión común. La Escritura atestigua el papel destacado de muchas mujeres en la historia de la salvación. A una mujer, María Magdalena, se le confió el primer anuncio de la Resurrección; el día de Pentecostés, en el Cenáculo, era presente María, la Madre de Dios, junto a muchas mujeres que habían seguido al Señor. Es importante que los pasajes pertinentes de la Escritura encuentren un espacio apropiado en los leccionarios litúrgicos. Algunas coyunturas cruciales en la historia de la Iglesia confirman la contribución esencial de las mujeres movidas por

el Espíritu. Las mujeres constituyen la mayoría de los fieles y a menudo son los primeros testigos de la fe en las familias. Participan activamente en la vida de pequeñas comunidades cristianas y parroquias; dirigen escuelas, hospitales y centros de acogida; lideran iniciativas en favor de la reconciliación y la promoción de la dignidad humana y la justicia social. Las mujeres contribuyen a la investigación teológica y están presentes en puestos de responsabilidad en instituciones relacionadas con la Iglesia, la Curia diocesana y la Curia Romana. Hay mujeres en puestos de autoridad o como líderes comunitarias. Esta Asamblea hace un llamamiento a la plena aplicación de todas las oportunidades ya previstas en la legislación vigente en relación con el papel de la mujer, en particular en los lugares donde aún no se han explorado. No hay nada en las mujeres que les impida desempeñar funciones de liderazgo en las Iglesias: lo que viene del Espíritu Santo no debe detenerse. También sigue abierta la cuestión del acceso de las mujeres al ministerio diaconal. Es necesario un mayor discernimiento a este respecto. La Asamblea pide también que se preste más atención al lenguaje y a las imágenes utilizadas en la predicación, la enseñanza, la catequesis y la redacción de los documentos oficiales de la Iglesia, dando más espacio a la contribución de mujeres santas, teólogas y místicas.

61.- Dentro de la comunidad cristiana, hay que prestar una atención especial a los niños: no sólo hay que acompañarlos en la aventura de crecer, sino que tienen mucho que aportar a la comunidad de creyentes. Cuando los apóstoles discuten entre ellos quién es el más grande, Jesús pone en el centro a un niño, presentándolo como criterio para entrar en el Reino (cf. Mc 9, 33-37). La Iglesia no puede ser sinodal sin la aportación de los niños, portadores de un potencial misionero que hay que valorizar. Su voz es necesaria para la comunidad: debemos escucharla y comprometernos para que todos en la sociedad la escuchen, especialmente los que tienen responsabilidades políticas y educativas. Una sociedad que no sabe acoger y cuidar a los niños es una sociedad enferma; el sufrimiento que muchos de ellos padecen a causa de la guerra, la pobreza y el abandono, los abusos y el tráfico es un escándalo que requiere el valor de la denuncia y el compromiso de la solidaridad.

62.- Los jóvenes tienen también una contribución que aportar a la renovación sinodal de la Iglesia. Son particularmente sensibles a los valores de fraternidad y de compartir, al tiempo que rechazan las actitudes paternalistas o autoritarias. A veces su actitud hacia la Iglesia aparece como una crítica, pero a menudo adopta la forma positiva de un compromiso personal en favor de una comunidad acogedora, comprometida en la lucha

contra la injusticia social y en el cuidado de la casa común. La petición de “caminar juntos en la vida cotidiana”, planteada por los jóvenes en el Sínodo a ellos dedicado en 2018, corresponde exactamente al horizonte de una Iglesia sinodal. Por eso, es esencial ofrecerles un acompañamiento atento y paciente; en particular, merecer ser asumida la propuesta, surgida gracias a su contribución, de “una experiencia de acompañamiento con vistas al discernimiento”, que incluye la vida fraterna compartida con educadores adultos, un compromiso apostólico para vivir juntos al servicio de los más necesitados; ofrecer una espiritualidad enraizada en la oración y la vida sacramental (cf. *Documento final de la XV Asamblea General Ordinaria del Sínodo de los Obispos, “Los jóvenes, la fe y el discernimiento vocacional”*, 161).

63.- Al promover la corresponsabilidad en la misión de todos los bautizados, reconocemos las capacidades apostólicas de las personas con discapacidades que se sienten llamadas y enviadas como agentes activos de evangelización. Queremos valorar la aportación que proviene de la inmensa riqueza de humanidad que traen consigo. Reconocemos sus experiencias de sufrimiento, marginación, discriminación, a veces sufridas incluso dentro de la propia comunidad cristiana, debido a actitudes paternalistas de lástima. Para favorecer su participación en la vida y misión de la Iglesia, se propone la creación de un Observatorio Eclesial de la Discapacidad.

64.- Entre las vocaciones con las que la Iglesia se enriquece, destaca la de los esposos. El Concilio Vaticano II enseñó que “en su estado de vida y en su función, tienen un don propio en medio del Pueblo de Dios” (LG 11). Al sacramento del matrimonio se le asigna una misión particular que concierne al mismo tiempo a la vida de la familia, a la edificación de la Iglesia y al compromiso en la sociedad. En particular, en los últimos años ha crecido la conciencia de que las familias son sujetos y no sólo destinatarios de la pastoral familiar. Por eso necesitan encontrarse y trabajar en red, también con la ayuda de las instituciones eclesiales dedicadas a la educación de niños y jóvenes. Una vez más, la Asamblea expresa su cercanía y apoyo a quienes viven una condición de soledad como opción de fidelidad a la Tradición y al Magisterio de la Iglesia sobre el matrimonio y la ética sexual, en los que reconocen una fuente de vida.

65.- A lo largo de los siglos, los dones espirituales han dado origen también a diversas expresiones de vida consagrada. Desde los primeros tiempos, la Iglesia ha reconocido la acción del Espíritu en la vida de aquellos hombres y mujeres que han elegido seguir a Cristo por el camino de los consejos evangélicos, consagrándose al servicio de Dios tanto en la contemplación

como en las múltiples formas de servicio. La vida consagrada está llamada a interpelar a la Iglesia y a la sociedad con su voz profética. En su experiencia secular, las familias religiosas han madurado prácticas de vida sinodal y discernimiento en común, aprendiendo a armonizar los dones individuales y la misión común. Las órdenes y congregaciones, las sociedades de vida apostólica, los institutos seculares, así como las asociaciones, movimientos y nuevas comunidades tienen una contribución especial que hacer al crecimiento de la sinodalidad en la Iglesia. Hoy, muchas comunidades de vida consagrada son un laboratorio de interculturalidad que constituye una profecía para la Iglesia y el mundo. Al mismo tiempo, la sinodalidad invita -y a veces desafía- a la vida consagrada y a las agregaciones eclesiales (institutos, movimientos y nuevas comunidades) a entrar plenamente en relación con las Iglesias locales en las que viven y trabajan, para dar lugar a un intercambio de dones al servicio de la misión común.

66.- La misión implica a todos los bautizados. La primera tarea de los laicos, hombres y mujeres, es impregnar y transformar las realidades temporales con el espíritu del Evangelio (cf. LG 31,33; AA 5-7). El proceso sinodal, apoyado en un estímulo del Papa Francisco (cf. Carta Apostólica en forma de Motu proprio **Spiritus Domini**, 10 de enero de 2021), ha exhortado a las Iglesias locales a responder con creatividad y valentía a las necesidades de la misión, discerniendo entre los carismas algunos que conviene que tomen forma ministerial, dotándolos de criterios, instrumentos y procedimientos adecuados. No todos los carismas deben configurarse como ministerios, ni todos los bautizados deben ser ministros, ni todos los ministerios deben ser instituidos. Para que un carisma se configure como ministerio, es necesario que la comunidad identifique una verdadera necesidad pastoral, acompañada de un discernimiento realizado por el párroco junto con la comunidad sobre la conveniencia de crear un nuevo ministerio. Como fruto de este proceso, la autoridad competente toma la decisión. En una Iglesia sinodal misionera, se pide la promoción de más formas de ministerios laicales, es decir, ministerios que no requieren el sacramento del Orden, no sólo en el ámbito litúrgico. Pueden ser instituidos o no instituidos. También se debe reflexionar sobre cómo conformar los ministerios laicales en una época en la que las personas se desplazan de un lugar a otro cada vez con mayor facilidad, precisando los tiempos y los espacios para su ejercicio.

67.- Entre los muchos servicios eclesiales, la Asamblea reconoció la contribución a la comprensión de la fe y al discernimiento que ofrece la teología en la variedad de sus expresiones. Los teólogos y teólogas ayudan al Pueblo de Dios a desarrollar una comprensión de la realidad iluminada por la

Revelación y a elaborar respuestas adecuadas y un lenguaje apropiado para la misión. En la Iglesia sinodal y misionera “el carisma de la teología está llamado a desempeñar un servicio específico [...]. Junto con la experiencia de fe y la contemplación de la verdad del pueblo fiel y la predicación de los Pastores, contribuye a la penetración cada vez más profunda del Evangelio. Además, ‘como cualquier carisma o vocación cristiana, el ministerio del teólogo, además de personal, es también comunitario y colegial’” (CTI 75), sobre todo cuando se ejerce en forma de enseñanza a la que se confía una misión canónica en instituciones académicas eclesiales. “La sinodalidad eclesial compromete, por tanto, a los teólogos a hacer teología de forma sinodal, promoviendo entre ellos la capacidad de escuchar, dialogar, discernir e integrar la multiplicidad y variedad de instancias y aportaciones”. En esta línea, es urgente fomentar, a través de formas institucionales adecuadas, el diálogo entre los Pastores y los que se dedican a la investigación teológica. La Asamblea invita a las instituciones teológicas a continuar la investigación dirigida a clarificar y profundizar el significado de la sinodalidad y la formación que la acompaña en las Iglesias locales.

El ministerio ordenado al servicio de la armonía

68.- Como todos los ministerios de la Iglesia, el episcopado, el presbiterado y el diaconado están al servicio del anuncio del Evangelio y de la edificación de la comunidad eclesial. El Concilio Vaticano II ha recordado que el ministerio ordenado, de institución divina, “es ejercido en diversos órdenes, por los ya antiguamente llamados obispos, presbíteros y diáconos” (LG 28). En este contexto, el Concilio Vaticano II afirmó la sacramentalidad del episcopado (LG 21), recuperó la realidad comunitaria del presbiterado (LG 28) y preparó el camino para la restauración del ejercicio permanente del diaconado en la Iglesia latina (LG 29).

El ministerio del obispo: componer los dones del Espíritu en la unidad

69.- La tarea del obispo es presidir una Iglesia local, como principio visible de unidad en su interior y vínculo de comunión con todas las Iglesias. La afirmación del Concilio según la cual “por la consagración episcopal se confiere la plenitud del sacramento del Orden” (Lumen gentium, 21) permite comprender la identidad del obispo en el entramado de las relaciones sacramentales con Cristo y con la “porción del Pueblo de Dios” (CD 11) que le ha sido confiada y a la que está llamado a servir en nombre de Cristo Buen Pastor. Al que es ordenado obispo no se le confían prerrogativas y

tareas que deba realizar solo. Al contrario, recibe la gracia y la tarea de reconocer, discernir y componer en la unidad los dones que el Espíritu derrama sobre las personas y las comunidades, trabajando en el vínculo sacramental con los presbíteros y los diáconos, corresponsables con él del servicio ministerial en la Iglesia local. De este modo, realiza lo que es más propio y específico de su misión en el contexto de la preocupación por la comunión de las Iglesias.

70.- El obispo es un servicio en, con y para la comunidad (LG 20), realizado a través de la proclamación de la Palabra, presidiendo la celebración de la Eucaristía y de los demás sacramentos. Por ello, la Asamblea sinodal desea que el Pueblo de Dios tenga más voz en la elección de los obispos. Recomienda también que la ordenación del Obispo tenga lugar en la Diócesis a la que está destinado como Pastor y no en la Diócesis de origen, como sucede a menudo, y que los consagrantes sean elegidos entre los Obispos de la provincia eclesiástica, incluido, en la medida de lo posible, el Metropolitano. Así aparecerá mejor que quien se convierte en Obispo contrae un vínculo con la Iglesia a la que está destinado, asumiendo públicamente ante ella los compromisos de su ministerio. Es igualmente importante que, sobre todo durante las visitas pastorales, pueda pasar tiempo con los fieles, para escucharlos con vistas a su discernimiento. Esto les ayudará a experimentar la Iglesia como familia de Dios. La relación constitutiva del Obispo con la Iglesia local no aparece hoy con suficiente claridad en el caso de los Obispos titulares, por ejemplo, los Representantes Pontificios y los que sirven en la Curia Romana. Será oportuno seguir reflexionando sobre esta cuestión.

71.- Los Obispos también necesitan ser acompañados y apoyados en su ministerio. El Metropolitano puede desempeñar un papel en la promoción de la fraternidad entre Obispos de Diócesis vecinas. A lo largo del camino sinodal, surgió la necesidad de ofrecer a los Obispos caminos de formación permanente también en los contextos locales. Se recordó la necesidad de clarificar el papel de los Obispos auxiliares y de ampliar las tareas que el Obispo puede delegar. También debe valorizarse la experiencia de los obispos eméritos en su nuevo modo de estar al servicio del Pueblo de Dios. Es importante ayudar a los fieles a no cultivar expectativas excesivas e irreales respecto al Obispo, recordando que también él es un hermano frágil, expuesto a la tentación, necesitado de ayuda como todos. Una visión idealizada del Obispo no facilita su delicado ministerio, que en cambio se sostiene por la participación de todo el Pueblo de Dios en la misión en una Iglesia verdaderamente sinodal.

Con el Obispo: Presbíteros y Diáconos

72.- En una Iglesia sinodal, los presbíteros están llamados a vivir su servicio en una actitud de cercanía a las personas, de acogida y escucha de todos, abriéndose a un estilo auténticamente sinodal. Los presbíteros “constituyen junto con su Obispo un único Presbiterio” (LG 28) y colaboran con él en el discernimiento de los carismas y en el acompañamiento y guía de la Iglesia local, con particular atención al servicio de la unidad. Están llamados a vivir la fraternidad presbiteral y a caminar juntos en el servicio pastoral. También forman parte del presbiterio los presbíteros miembros de Institutos de vida consagrada y de Sociedades de vida apostólica, que lo enriquecen con la peculiaridad de su carisma. Ellos, así como los presbíteros **fidei donum** y los que proceden de otras naciones o Iglesias **sui iuris**, ayudan al clero local a abrirse a las mayores riquezas de toda la Iglesia, mientras que los presbíteros locales ayudan a otros hermanos a formar parte de la historia de una diócesis concreta, con sus tradiciones y riquezas espirituales. De este modo, también en el presbiterio tiene lugar un verdadero intercambio de experiencias en la misión. Los presbíteros también necesitan ser acompañados y apoyados, especialmente en las primeras etapas de su ministerio y en los momentos de debilidad y fragilidad.

73.- Servidores de los misterios de Dios y de la Iglesia (cf. LG 41), los diáconos son ordenados “no para el sacerdocio, sino para el ministerio” (LG 29). Lo ejercen en el servicio de la caridad, en el anuncio y en la liturgia, mostrando en cada contexto social y eclesial en el que están presentes la relación entre el Evangelio anunciado y la vida vivida en el amor, y promoviendo en toda la Iglesia una conciencia y un estilo de servicio hacia todos, especialmente hacia los más pobres. Las funciones de los diáconos son múltiples, como muestran la tradición, la oración litúrgica y la práctica pastoral. Deben especificarse en respuesta a las necesidades de cada Iglesia local, en particular para despertar y sostener la atención de todos hacia los más pobres, en el marco de una Iglesia sinodal misionera y misericordiosa. El ministerio diaconal sigue siendo desconocido para muchos cristianos, también porque, aunque fue restablecido por el Vaticano II en la Iglesia latina como un grado propio y permanente (cf. LG 29), todavía no ha sido aceptado en todas las áreas geográficas. La enseñanza del Concilio deberá ser profundizada ulteriormente, también sobre la base de una revisión de las numerosas experiencias en curso, pero ya ofrece sólidas motivaciones a las Iglesias locales para que no tarden en promover de manera más generosa el diaconado permanente, reconocido en este ministerio un factor precioso para la maduración de una Iglesia servidora

en el seguimiento del Señor Jesús, que se hizo servidor de todos. Esta profundización puede ayudar también a comprender mejor el significado de la ordenación diaconal de los que llegarán a ser sacerdotes.

Colaboración entre ministros ordenados dentro de la Iglesia sinodal

74.- Varias veces, durante el proceso sinodal, se expresó gratitud a los obispos, presbíteros y diáconos por la alegría, el compromiso y la dedicación con que desempeñan su servicio. También se escucharon las dificultades que los pastores encuentran en su ministerio, principalmente relacionadas con la sensación de aislamiento, soledad, así como el sentirse abrumados por las exigencias de atender todas las necesidades. La experiencia del Sínodo puede ayudar a obispos, presbíteros y diáconos a redescubrir la corresponsabilidad en el ejercicio de su ministerio, que requiere también la colaboración con otros miembros del Pueblo de Dios. Una distribución más articulada de tareas y responsabilidades, un discernimiento más valiente de lo que pertenece propiamente al ministerio ordenado y de lo que puede y debe delegarse en otros, favorecerá su ejercicio de una manera espiritualmente más sana y pastoralmente más dinámica en cada uno de sus órdenes. Esta perspectiva no dejará de repercutir en unos procesos de toma de decisiones caracterizados por un estilo más claramente sinodal. También ayudará a superar el clericalismo entendido como el uso del poder en beneficio propio y la distorsión de la autoridad de la Iglesia que está al servicio del Pueblo de Dios. Se expresa especialmente en los abusos sexuales, económicos, de conciencia y de poder por parte de los ministros de la Iglesia. “El clericalismo, fomentado tanto por los mismos sacerdotes como por los laicos, genera un cisma en el cuerpo eclesial que fomenta y ayuda a perpetuar muchos de los males que hoy denunciamos” (Francisco, *Carta al Pueblo de Dios*, 20 de agosto de 2018).

Juntos por la misión

75.- En respuesta a las necesidades de la comunidad y de la misión, a lo largo de su historia la Iglesia ha dado origen a ciertos ministerios, distintos de los ordenados. Estos ministerios son la forma que toman los carismas cuando son reconocidos públicamente por la comunidad responsable de guiarlos, y se ponen de manera estable al servicio de la misión. Algunos se orientan más específicamente al servicio de la comunidad cristiana. De particular relevancia son los ministerios instituidos, que son conferidos por el obispo, una vez en la vida, con un rito específico, tras el oportuno

discernimiento y la adecuada formación de los candidatos. No se trata de un simple mandato o asignación de tareas; la atribución del ministerio es un sacramental que configura a la persona y define su modo de participar en la vida y misión de la Iglesia. En la Iglesia latina, son el ministerio del lector y del acólito (cf. Carta apostólica en forma de Motu proprio **Spiritus Domini**, 10 de enero de 2021), y el del catequista (cf. Carta apostólica en forma de Motu proprio **Antiquum ministerium**, 10 de mayo de 2021). Los términos y el modo de su ejercicio deben ser definidos por mandato de la autoridad legítima. Corresponde a las Conferencias Episcopales establecer las condiciones personales que deben cumplir los candidatos y elaborar los itinerarios de formación para acceder a estos ministerios.

76.- Estos están flanqueados por ministerios no instituidos ritualmente, pero ejercidos con estabilidad por mandato de la autoridad competente, como, por ejemplo, el ministerio de coordinar una pequeña comunidad eclesial, dirigir la oración comunitaria, organizar acciones caritativas, etc., que admiten una gran variedad según las características de la comunidad local. Un ejemplo de ello son los catequistas que siempre han estado a cargo de comunidades sin sacerdotes en muchas regiones de África. Aunque no exista un rito prescrito, es aconsejable hacer pública la encomienda mediante un mandato ante la comunidad para favorecer su reconocimiento efectivo. También existen ministerios extraordinarios, como el ministerio extraordinario de la comunión, la presidencia de las celebraciones dominicales en espera de presbítero, la administración de ciertos sacramentales y otros. El orden canónico latino y oriental ya prevé que, en algunos casos, los fieles laicos, hombres o mujeres, puedan ser también ministros extraordinarios del bautismo. En el orden canónico latino, el Obispo (con autorización de la Santa Sede) puede delegar la asistencia en los matrimonios a fieles laicos, hombres o mujeres. Sobre la base de las necesidades de los contextos locales, se debe considerar la posibilidad de ampliar y estabilizar estas oportunidades de ejercicio ministerial por parte de los fieles laicos. Por último, están los servicios espontáneos, que no necesitan más condiciones ni reconocimiento explícito. Muestran que todos los fieles, de diversas maneras, participan en la misión a través de sus dones y carismas.

77.- A los fieles laicos, hombres y mujeres, se les deben ofrecer más oportunidades de participación, explorando también otras formas de servicio y ministerio en respuesta a las necesidades pastorales de nuestro tiempo, en un espíritu de colaboración y corresponsabilidad eclesial y sinodal. Del proceso sinodal surgen, en particular, algunas necesidades concretas, a las que se debe responder de manera adecuada a los diferentes contextos:

- a) una participación más amplia de los laicos y laicas en los procesos de discernimiento eclesial y en todas las fases de los procesos de toma de decisiones (elaboración y toma de decisiones);
- b) un acceso más amplio de los laicos y laicas a los puestos de responsabilidad en las diócesis y las instituciones eclesiales, incluidos los seminarios, los institutos y las facultades de teología, en consonancia con las disposiciones vigentes;
- c) un mayor reconocimiento y apoyo a la vida y a los carismas de los consagrados y consagradas y a su empleo en puestos de responsabilidad eclesial;
- d) el aumento del número de laicos cualificados que actúan como jueces en los procesos canónicos;
- e) el reconocimiento efectivo de la dignidad y el respeto de los derechos de quienes trabajan como empleados de la Iglesia y de sus instituciones.

78.- El proceso sinodal ha renovado la conciencia de que la escucha es un componente esencial de todos los aspectos de la vida de la Iglesia: la administración de los sacramentos, especialmente el de la Reconciliación, la catequesis, la formación y el acompañamiento pastoral. En este marco, la Asamblea dedicó atención a la propuesta de crear un ministerio de escucha y acompañamiento, mostrando diversas orientaciones. Algunos se mostraron a favor, porque dicho ministerio sería una forma profética de subrayar la importancia de la escucha y el acompañamiento en la comunidad. Otros afirmaron que la escucha y el acompañamiento son tarea de todos los bautizados, sin necesidad de un ministerio específico. Otros subrayaron la necesidad de profundizar, por ejemplo, en la relación entre este posible ministerio y el acompañamiento espiritual, el consejo pastoral y la celebración del sacramento de la reconciliación. También surgió la sugerencia de que el posible ministerio de escucha y acompañamiento debería dirigirse especialmente a acoger a los que están al margen de la comunidad eclesial, a los que vuelven después de haberse alejado, a los que buscan la verdad y desean que se les ayude a encontrarse con el Señor. Por tanto, sigue siendo necesario un mayor discernimiento a este respecto. Los contextos locales donde esta necesidad es más sentida podrán promover la experimentación y desarrollar posibles modelos sobre los que discernir.

Parte III – “Echad la red”

Conversión de procesos

Jesús les dijo: “Hijos míos, ¿no tenéis nada que comer?”. Ellos le respondieron: “No”. Entonces les dijo: “Echad la red a la derecha de la barca y encontraréis”. La echaron y ya no pudieron sacarla por la gran cantidad de peces. (Jn 21, 5-6)

79.- La pesca no ha dado fruto y es hora de volver a la orilla. Pero resuena una Voz, autoritaria, que les invita a hacer algo que los discípulos solos no habrían hecho, señalándoles una posibilidad que sus ojos y sus mentes no podían percibir: “Echad la red a la derecha de la barca y encontraréis”. A lo largo del proceso sinodal, intentamos escuchar esta Voz y aceptar lo que nos decía. En la oración y el diálogo fraterno, reconocimos que el discernimiento eclesial, el cuidado de los procesos de toma de decisiones y el compromiso de rendir cuentas y evaluar el resultado de las decisiones tomadas son prácticas con las que respondemos a la Palabra que nos muestra los caminos de la misión.

80.- Estas tres prácticas están estrechamente interrelacionadas. Los procesos de toma de decisiones requieren un discernimiento eclesial, que exige escuchar en un clima de confianza, que la transparencia y la responsabilidad apoyan. La confianza debe ser mutua: los responsables de la toma de decisiones deben ser capaces de confiar y escuchar al Pueblo de Dios, que a su vez debe ser capaz de confiar en aquellos que ejercen la autoridad. Esta visión integral subraya que cada una de estas prácticas depende y apoya a las demás, sirviendo a la capacidad de la Iglesia para cumplir su misión. Participar en procesos de toma de decisiones basados en el discernimiento eclesial y asumir una cultura de transparencia, responsabilidad y evaluación requiere una formación adecuada que no sea sólo técnica, sino capaz de explorar sus fundamentos teológicos, bíblicos y espirituales. Todos los bautizados necesitan esta formación en el testimonio, la misión, la santidad y el servicio, que hace hincapié en la corresponsabilidad. Adopta formas particulares para quienes ocupan puestos de responsabilidad o están al servicio del discernimiento eclesial.

Discernimiento eclesial para la misión

81.- Para promover relaciones capaces de sostener y orientar la misión de la Iglesia, es una exigencia prioritaria ejercer la sabiduría evangélica

que permitió a la comunidad apostólica de Jerusalén sellar el resultado del primer acontecimiento sinodal con las palabras: “Porque al Espíritu Santo y a nosotros nos pareció bien” (Hch 15, 28). Es el discernimiento que, ejercido por el Pueblo de Dios en vista de la misión, podemos calificar de “eclesial”. El Espíritu, que el Padre ha enviado en nombre de Jesús y que enseña todas las cosas (cf. Jn 14,26), guía en todo momento a los creyentes “a toda la verdad” (Jn 16,13). Por su presencia y acción continuas, la “tradición, que viene de los apóstoles, progresa en la Iglesia” (DV 8). Invocando su luz, el Pueblo de Dios, participe de la función profética de Cristo (cf. LG 12), “trata de discernir en los acontecimientos, exigencias y aspiraciones, en los que comparte junto con los demás hombres de nuestro tiempo, cuáles son los verdaderos signos de la presencia o designio de Dios” (GS 11). Tal discernimiento se sirve de todos los dones de sabiduría que el Señor distribuye en la Iglesia y hunde sus raíces en el **sensus fidei** comunicado por el Espíritu a todos los bautizados. En este espíritu debe entenderse y reorientarse la vida de la Iglesia sinodal misionera.

82.- El discernimiento eclesial no es una técnica organizativa, sino una práctica espiritual que hay que vivir en la fe. Requiere libertad interior, humildad, oración, confianza mutua, apertura a la novedad y abandono a la voluntad de Dios. No es nunca la afirmación de un punto de vista personal o de grupo, ni se resuelve en la simple suma de opiniones individuales; cada uno, hablando según su conciencia, está abierto a escuchar lo que los demás comparten en conciencia, para buscar juntos reconocer “lo que el Espíritu dice a las Iglesias” (Ap 2,7). Contemplando la contribución de todas las personas implicadas, el discernimiento eclesial es a la vez condición y expresión privilegiada de la sinodalidad, en la que se viven juntos comunión, misión y participación. El discernimiento es tanto más rico cuanto más se escucha a todos. Por eso es esencial promover una amplia participación en los procesos de discernimiento, cuidando especialmente la implicación de quienes se encuentran en los márgenes de la comunidad cristiana y de la sociedad.

83.- La escucha de la Palabra de Dios es el punto de partida y el criterio de todo discernimiento eclesial. La Sagrada Escritura, en efecto, testimonia que Dios ha hablado a su Pueblo, hasta darnos en Jesús la plenitud de toda la Revelación (DV 2), e indica los lugares donde podemos escuchar su voz. Dios se comunica con nosotros ante todo en la liturgia, porque es Cristo mismo quien habla “cuando en la Iglesia se lee la Sagrada Escritura” (SC 7). Dios habla a través de la Tradición viva de la Iglesia, de su Magisterio, de la meditación personal y comunitaria de la Escritura y de las prácticas de piedad popular. Dios sigue manifestándose a través

del clamor de los pobres y de los acontecimientos de la historia humana. Además, Dios se comunica con su Pueblo a través de los elementos de la creación, cuya existencia misma señala la acción del Creador y está llena de la presencia del Espíritu vivificador. Por último, Dios habla también en la conciencia personal de cada uno, que es “el núcleo más secreto y el sancta sanctorum del hombre, donde está a solas con Dios, cuya voz resuena en su propia intimidad” (GS 16). El discernimiento eclesial exige el continuo cuidado y formación de las conciencias y la maduración del *sensus fidei*, para no descuidar ninguno de los lugares donde Dios habla y sale al encuentro de su pueblo.

84.- Las etapas del discernimiento eclesial pueden articularse de diferentes maneras, según los lugares y las tradiciones. También sobre la base de la experiencia sinodal, es posible identificar algunos elementos clave que no deberían faltar:

- a) la presentación clara del objeto de discernimiento y el suministro de información e instrumentos adecuados para su comprensión;
- b) un tiempo adecuado para prepararse con la oración, la escucha de la Palabra de Dios y la reflexión sobre el tema;
- c) una disposición interior de libertad con respecto a los propios intereses, personales y de grupo, y un compromiso con la búsqueda del bien común;
- d) una escucha respetuosa y profunda de las palabras del otro;
- e) la búsqueda del consenso más amplio posible, que surgirá a través de aquello que más “hace arder los corazones” (cf. Lc 24,32), sin ocultar los conflictos y sin buscar compromisos a la baja;
- f) la formulación por quienes dirigen el proceso del consenso alcanzado y su presentación a todos los participantes, para que puedan expresar si están o no de acuerdo con él.

A partir del discernimiento, madurará la decisión adecuada, que compromete la adhesión de todos, incluso cuando la opinión de uno no haya sido aceptada, y un tiempo de acogida en la comunidad, que puede dar lugar a verificaciones y evaluaciones posteriores.

85.- El discernimiento se realiza siempre en un contexto concreto, cuyas complejidades y peculiaridades es necesario conocer lo mejor posible. Para que el discernimiento sea efectivamente “eclesial”, es necesario valerse de los medios necesarios, entre los cuales una adecuada exégesis de

los textos bíblicos que ayude a interpretarlos y comprenderlos, evitando enfoques parciales o fundamentalistas; el conocimiento de los Padres de la Iglesia, de la Tradición y de las enseñanzas magisteriales, según sus diversos grados de autoridad; las aportaciones de las diversas disciplinas teológicas; las aportaciones de las ciencias humanas, históricas, sociales y administrativas, sin las cuales no es posible conocer seriamente el contexto en el que y con vistas al cual se realiza el discernimiento.

86.- En la Iglesia existe una gran variedad de enfoques del discernimiento y de metodologías establecidas. Esta variedad es una riqueza: con las oportunas adaptaciones a los distintos contextos, la pluralidad de enfoques puede resultar fecunda. Con vistas a la misión común, es importante que entablen un diálogo cordial, sin dispersar las especificidades de cada uno y sin atrincheramientos identitarios. En las Iglesias locales, a partir de las pequeñas comunidades eclesiales y de las parroquias, es esencial ofrecer oportunidades de formación que difundan y alimenten una cultura de discernimiento eclesial para la misión, particularmente entre los responsables. Igualmente importante es la formación de acompañantes o facilitadores, cuya contribución resulta a menudo crucial para llevar a cabo los procesos de discernimiento.

La articulación de los procesos de toma de decisiones

87.- En la Iglesia sinodal “toda la comunidad, en la libre y rica diversidad de sus miembros, es convocada para orar, escuchar, analizar, dialogar, discernir y aconsejar en la toma de decisiones” (CTI 68) para la misión. Fomentar la participación más amplia posible de todo el Pueblo de Dios en los procesos de toma de decisiones es la manera más eficaz de promover una Iglesia sinodal. Si es cierto, en efecto, que la sinodalidad define el **modus vivendi et operandi** que califica a la Iglesia, indica al mismo tiempo una práctica esencial en el cumplimiento de su misión: discernir, consensuar, decidir mediante el ejercicio de las diferentes estructuras e instituciones de la sinodalidad.

88.- La comunidad de los discípulos convocados y enviados por el Señor no es un sujeto uniforme y amorfo. Es su Cuerpo con muchos y diversos miembros, un sujeto histórico comunitario en el que el Reino de Dios se da como “semilla y principio” al servicio de su venida en toda la familia humana. Ya los Padres de la Iglesia reflexionaron sobre el carácter comunitario de la misión del Pueblo de Dios a través de un triple **nihil sine**: “nada sin el obispo” (San Ignacio de Antioquía, **Carta a los Tralianos**,

2.2), “nada sin el consejo de los presbíteros, nada sin el consentimiento del Pueblo” (San Cipriano de Cartago, *Carta* 14.4). Cuando se rompe esta lógica del *nihil sine*, se oscurece la identidad de la Iglesia y se inhibe su misión.

89.- El compromiso de promover la participación sobre la base de la corresponsabilidad diferenciada se sitúa en un marco de referencia eclesiológico. Cada miembro de la comunidad debe ser respetado, valorando sus capacidades y dones con vistas a una toma de decisiones compartida. Se requieren formas más o menos articuladas de mediación institucional, en función del tamaño de la comunidad. La legislación vigente ya prevé órganos de participación a distintos niveles, de los que se ocupará el documento más adelante.

90.- Para facilitar su funcionamiento, parece oportuno reflexionar sobre la articulación de los procesos de toma de decisiones. Éste suele incluir una fase de elaboración o instrucción “mediante un trabajo conjunto de discernimiento, consulta y cooperación” (CTI 69), que informa y apoya la posterior toma de decisiones, que corresponde a la autoridad competente. Entre ambas fases no hay competencia ni contraposición, sino que por su articulación contribuyen a que las decisiones que se tomen sean fruto de la obediencia de todos a lo que Dios quiere para su Iglesia. Por ello, es necesario promover procedimientos que hagan efectiva la reciprocidad entre la asamblea y quienes la presiden, en un clima de apertura al Espíritu y confianza mutua, en busca de un consenso lo más unánime posible. El proceso debe incluir también la fase de aplicación de la decisión y la de su evaluación, en las que las funciones de los sujetos implicados se articulan de manera nueva.

91.- Hay casos en los que la legislación vigente ya prescribe que la autoridad está obligada a consultar antes de tomar una decisión. La autoridad pastoral tiene el deber de escuchar a los participantes en la consulta y, por consiguiente, no puede actuar como si no los hubiera escuchado. No se apartará, por tanto, del fruto de la consulta, cuando esté de acuerdo, sin una razón que prevalezca que debe ser convenientemente expresada (cf. CIC, c. 127, § 2, 2°; CCEO c. 934, § 2, 3°). Como en toda comunidad que vive según la justicia, en la Iglesia el ejercicio de la autoridad no consiste en la imposición de una voluntad arbitraria. En las diversas formas en que se ejerce, está siempre al servicio de la comunión y de la acogida de la verdad de Cristo, en la cual y hacia la cual el Espíritu Santo nos guía en tiempos y contextos diversos (cf. Jn 14, 16).

92.- En una Iglesia sinodal, la competencia decisoria del Obispo, del Colegio episcopal y del Obispo de Roma es irrenunciable, ya que hunde sus raíces en la estructura jerárquica de la Iglesia establecida por Cristo al servicio de la unidad y del respeto de la legítima diversidad (cf. LG 13). Sin embargo, no es incondicional: no se puede ignorar una consulta que surge en el proceso consultivo como resultado de un correcto discernimiento, sobre todo si es llevado a cabo por los órganos de participación. Una oposición entre consulta y deliberación es, por tanto, inadecuada: en la Iglesia, la deliberación tiene lugar con la ayuda de todos, nunca sin que la autoridad pastoral decida en virtud de su oficio. Por eso, la fórmula recurrente en el CIC, que habla de un “voto sólo consultivo” (**tantum consultivum**), debe ser reexaminada para eliminar posibles ambigüedades. Por lo tanto, parece oportuna una revisión de las normas canónicas en clave sinodal, que aclare tanto la distinción como la articulación entre consultivo y deliberativo, e ilumine las responsabilidades de quienes participan en los procesos de toma de decisiones en sus diversas funciones.

93.- El cuidado del orden y una clara asunción de responsabilidades por parte de los participantes son factores cruciales para que los procesos de toma de decisiones de la forma aquí prevista sean fructíferos:

- a) incumbe en particular a la autoridad: definir claramente el objeto de la consulta y la deliberación, así como la parte responsable de tomar la decisión; identificar a las personas que deben ser consultadas, también en razón de sus conocimientos específicos o de su implicación en el asunto; garantizar que todos los participantes tengan acceso efectivo a la información pertinente, de modo que puedan formular su opinión razonadamente;
- b) Quienes expresan su opinión en una consulta, individualmente o como miembros de un órgano colegiado, asumen la responsabilidad de: ofrecer una opinión sincera y honesta, según su leal saber y entender; respetar la confidencialidad de la información recibida; ofrecer una formulación clara de su opinión, identificando sus puntos principales, de modo que la autoridad, en caso de decidir de manera distinta a la opinión recibida, pueda explicar cómo la tuvo en cuenta en su deliberación;
- c) una vez que la autoridad competente ha formulado la decisión, habiendo respetado el proceso de consulta y expresado claramente los motivos de la misma, en razón del vínculo de comunión que une a los bautizados, todos están obligados a respetarla y a ponerla en práctica, incluso cuando no corresponda al propio punto de vista, sin

perjuicio del deber de participar honestamente también en la fase de evaluación. Siempre queda la posibilidad de apelar a una autoridad superior, en las formas establecidas por el derecho.

94.- Una correcta y decidida puesta en práctica de procesos decisorios auténticamente sinodales contribuirá al progreso del Pueblo de Dios en una perspectiva participativa, en particular a través de las mediaciones institucionales previstas por el derecho canónico, especialmente los órganos de participación. Sin cambios concretos a corto plazo, la visión de una Iglesia sinodal no será creíble y esto alejará a los miembros del Pueblo de Dios que han sacado fuerza y esperanza del camino sinodal. Corresponde a las Iglesias locales encontrar los medios adecuados para poner en práctica estos cambios.

Transparencia, responsabilidad y evaluación

95.- La toma de decisiones no concluye el proceso decisorio. Debe ir acompañada y seguida de prácticas de rendición de cuentas y evaluación, en un espíritu de transparencia inspirado en criterios evangélicos. La rendición de cuentas del propio ministerio a la comunidad pertenece a la tradición más antigua, que se remonta a la Iglesia apostólica. *Hechos* 11 de los *Hechos de los Apóstoles* nos ofrece un ejemplo de ello: cuando Pedro regresa a Jerusalén tras haber bautizado a Cornelio, un pagano, “los creyentes circuncidados le increparon diciendo: ¡Has entrado en casa de hombres incircuncisos y has comido con ellos! Pedro responde explicando las razones de sus acciones.

96.- En particular, con respecto a la transparencia, surgió la necesidad de iluminar su significado vinculándola a una serie de términos como verdad, lealtad, claridad, honradez, integridad, coherencia, rechazo de la opacidad, la hipocresía y la ambigüedad, y ausencia de segundas intenciones. Se hizo referencia a la bienaventuranza evangélica de los puros de corazón (Mt 5,8), al mandato de ser “sencillos como palomas” (Mt 10,16) y a las palabras del apóstol Pablo: “Hemos rechazado los disimulos vergonzosos, no actuando con astucia ni falseando la palabra de Dios, sino proclamando abiertamente la verdad y presentándonos ante toda conciencia humana, a los ojos de Dios” (2 Cor 4,2). Se hace referencia, por tanto, a una actitud subyacente, enraizada en la Escritura, más que a un conjunto de procedimientos o requisitos administrativos o de gestión. La transparencia, en su correcto sentido evangélico, no compromete el respeto a la intimidad y a la confidencialidad, la protección de las personas, de su dignidad y

de sus derechos, incluso frente a pretensiones indebidas de la autoridad civil. Todo ello, sin embargo, nunca puede justificar prácticas contrarias al Evangelio ni convertirse en pretexto para eludir o encubrir acciones contra el mal. En todo caso, por lo que se refiere al secreto confesional, “el sello sacramental es indispensable y ningún poder humano tiene jurisdicción sobre él, ni puede pretenderla” (Francisco, *Discurso a los participantes en el XXX Curso sobre el Foro Interno organizado por la Penitenciaría Apostólica*, 29 de marzo de 2019).

97.- La actitud de transparencia, en el sentido que acabamos de indicar, constituye un guardián de esa confianza y credibilidad de las que una Iglesia sinodal, atenta a las relaciones, no puede prescindir. Cuando se viola la confianza, son los más débiles y vulnerables quienes sufren las consecuencias. Allí donde la Iglesia goza de confianza, las prácticas de transparencia, responsabilidad y evaluación contribuyen a consolidarla, y son un elemento aún más crítico allí donde la credibilidad de la Iglesia debe ser reconstruida. Esto es especialmente importante en la protección de menores y personas vulnerables (*salvaguardia*).

98.- En cualquier caso, estas prácticas contribuyen a asegurar la fidelidad de la Iglesia a su misión. Su ausencia es una de las consecuencias del clericalismo y, al mismo tiempo, lo alimenta. Se basa en la suposición implícita de que los que tienen autoridad en la Iglesia no son responsables de sus acciones y decisiones, como si estuvieran aislados o por encima del resto del Pueblo de Dios. La transparencia y la responsabilidad no sólo deben exigirse cuando se trata de abusos sexuales, financieros y de otro tipo. También concierne al estilo de vida de los pastores, los planes pastorales, los métodos de evangelización y el modo en que la Iglesia respeta la dignidad de la persona humana, por ejemplo, en lo que respecta a las condiciones de trabajo dentro de sus instituciones.

99.- Si la Iglesia sinodal quiere ser acogedora, la rendición de cuentas debe convertirse en una práctica habitual a todos los niveles. Sin embargo, quienes ocupan puestos de autoridad tienen una mayor responsabilidad al respecto y están llamados a rendir cuentas a Dios y a su Pueblo. Si bien la práctica de rendir cuentas a los superiores se ha conservado a lo largo de los siglos, es preciso recuperar la dimensión de la rendición de cuentas que la autoridad está llamada a dar a la comunidad. Las instituciones y procedimientos consolidados en la experiencia de la vida consagrada (como los capítulos, las visitas canónicas, etc.), pueden ser fuente de inspiración en este sentido.

100.- Igualmente necesarias son las estructuras y formas de evaluación periódica del modo en que se ejercen las responsabilidades ministeriales de todo tipo. La evaluación no constituye un juicio sobre las personas, sino que permite poner de relieve los aspectos positivos y las áreas de posible mejora en la actuación de quienes tienen responsabilidades ministeriales, y ayuda a la Iglesia a aprender de la experiencia, a recalibrar los planes de acción y a permanecer atenta a la voz del Espíritu Santo, centrando la atención en los resultados de las decisiones en relación con la misión.

101.- Además de observar lo ya previsto por las normas canónicas sobre los criterios y mecanismos de control, corresponde a las Iglesias locales, y sobre todo a sus agrupaciones, construir sinodalmente formas y procedimientos eficaces de rendición de cuentas y de evaluación, adecuados a la variedad de contextos, a partir del marco normativo civil, de las legítimas expectativas de la sociedad y de la disponibilidad efectiva de competencias en la materia. En este trabajo, es necesario privilegiar las metodologías de evaluación participativa, potenciar las competencias de quienes, especialmente los laicos, están más familiarizados con los procesos de rendición de cuentas y evaluación, y discernir las buenas prácticas ya presentes en la sociedad civil local, adaptándolas a los contextos eclesiales. La forma en que se aplican los procesos de rendición de cuentas y evaluación a nivel local formará parte del informe presentado durante las visitas **ad limina**.

102.- En particular, en formas adecuadas a los distintos contextos, parece necesario garantizar como mínimo:

- a) funcionamiento eficaz de los Consejos de Asuntos Económicos;
- b) la implicación efectiva del Pueblo de Dios, especialmente de los miembros más competentes, en la planificación pastoral y económica;
- c) la preparación y publicación (adecuada al contexto local y con accesibilidad efectiva) de un estado financiero anual, certificado en la medida de lo posible por auditores externos, que haga transparente la gestión del patrimonio y de los recursos financieros de la Iglesia y de sus instituciones;
- d) la elaboración y publicación de un informe anual sobre el desempeño de la misión, que incluya una ilustración de las iniciativas emprendidas en el ámbito de la **salvaguardia** (protección de menores y personas vulnerables) y la promoción del acceso de los laicos a puestos de autoridad y su participación en los procesos de toma de decisiones, especificando la proporción en relación con el género;

- e) procedimientos para la evaluación periódica del desempeño de todos los ministerios y de cada orden de la Iglesia.

Tenemos que darnos cuenta de que no se trata de un empeño burocrático porque sí, sino de un esfuerzo comunicativo que se revela como una poderosa herramienta educativa para cambiar la cultura, además de permitirnos dar mayor visibilidad a muchas iniciativas valiosas de la Iglesia y sus instituciones, que con demasiada frecuencia permanecen ocultas.

Sinodalidad y órganos de participación

103.- La participación de los bautizados en los procesos de toma de decisiones, así como las prácticas de rendición de cuentas y de evaluación tienen lugar a través de mediaciones institucionales, en primer lugar los órganos de participación que a nivel de la Iglesia local ya prevé el derecho canónico. En la Iglesia latina, éstos son Sínodo Diocesano (CIC, can. 460), Consejo Presbiteral (CIC, can. 500, § 2), Consejo Pastoral Diocesano (CIC, can. 466), Consejo Pastoral Parroquial (CIC, can. 536), Consejo Diocesano y Parroquial para los Asuntos Económicos (CIC, can. 493 y 537). En las Iglesias orientales católicas son: Asamblea Eparquial (CCEO, can. 235 ss.), Consejo Eparquial para Asuntos Económicos (CCEO, can. 262 ss.), Consejo Presbiteral (CCEO, can. 264), Consejo Pastoral Eparquial (CCEO can. 272 ss.), Consejos Parroquiales (CCEO can. 295). Los miembros lo son en función de su función eclesial según sus responsabilidades diferenciadas de diversas maneras (carismas, ministerios, experiencia o competencia, etc.). Cada uno de estos órganos participa en el discernimiento necesario para el anuncio inculturado del Evangelio, la misión de la comunidad en su propio ambiente y el testimonio de los bautizados que la componen. También participa en los procesos de toma de decisiones en las formas establecidas y constituye un ámbito de rendición de cuentas y evaluación. Los órganos de participación son uno de los ámbitos de actuación más prometedores para una rápida aplicación de las orientaciones sinodales, que conduzca a cambios perceptibles con rapidez.

104.- Una Iglesia sinodal se basa en la existencia, eficiencia y vitalidad efectiva, y no meramente nominal, de estos órganos de participación, así como en su funcionamiento conforme a las disposiciones canónicas o a la costumbre legítima, y en el cumplimiento de los estatutos y reglamentos que los rigen. Por esta razón, deberían ser obligatorios, como se requiere en todas las etapas del proceso sinodal, y poder desempeñar plenamente su papel, no de manera puramente formal, sino de forma adecuada a los diferentes contextos locales.

105.- Además, conviene intervenir en el funcionamiento de estos organismos, empezando por la adopción de una metodología de trabajo sinodal. La Conversación en el Espíritu, con las adaptaciones oportunas, puede ser un punto de referencia. Debe prestarse especial atención al modo de designación de los miembros. Cuando no esté prevista la elección, deberá realizarse una consulta sinodal que exprese lo más posible la realidad de la comunidad o de la Iglesia local, y la autoridad deberá hacer el nombramiento en función de sus resultados, respetando la articulación entre consulta y deliberación descrita anteriormente. También debe preverse que los miembros de los consejos pastorales diocesano y parroquial tengan la facultad de proponer puntos para incluir en el orden del día, por analogía con los miembros del Consejo Presbiteral.

106.- La misma atención debe prestarse a la composición de los órganos de participación, de modo que se favorezca una mayor implicación de las mujeres, de los jóvenes y de quienes viven en condiciones de pobreza o marginación. Además, es esencial que estos órganos incluyan a personas bautizadas comprometidas con el testimonio de la fe en las realidades ordinarias de la vida y las dinámicas sociales, con una reconocida disposición apostólica y misionera, y no sólo a personas dedicadas a organizar la vida y los servicios dentro de la comunidad. De este modo, el discernimiento eclesial se beneficiaría de una mayor apertura, capacidad de análisis de la realidad y pluralidad de perspectivas. En función de las necesidades de los distintos contextos, puede ser oportuno prever la participación de representantes de otras Iglesias y Comuniones cristianas, a semejanza de lo que ocurre en la Asamblea sinodal, o de representantes de otras religiones en función de zona. Las Iglesias locales y sus agrupaciones pueden indicar más fácilmente algunos criterios para la composición de los órganos de participación adecuados a cada contexto.

107.- La Asamblea prestó especial atención a las experiencias de reforma y a las buenas prácticas ya existentes, como la creación de redes de consejos pastorales a nivel de comunidades de base, parroquias y zonas, hasta llegar al consejo pastoral diocesano. Como modelo de consulta y de escucha, se propone también que se celebren con cierta regularidad asambleas eclesiales a todos los niveles, procurando no limitar la consulta dentro de la Iglesia católica, sino estar abiertos a escuchar la aportación de las demás Iglesias y Comuniones cristianas, y permanecer atentos a las religiones de la zona.

108.- La Asamblea propone dar mayor relieve al Sínodo diocesano y a la Asamblea eparquial como instancia de consulta periódica por parte del

Obispo de la porción del Pueblo de Dios que le ha sido confiada, como lugar de escucha, oración y discernimiento, especialmente cuando se trata de opciones relevantes para la vida y la misión de una Iglesia local. El Sínodo diocesano debe ser también un foro de reflexión de cuentas y de evaluación: ante él, el obispo presenta una relación de la actividad pastoral en los diversos sectores, de la aplicación del plan pastoral, de la acogida de los pobres, así como de la administración de las finanzas y de los bienes temporales. Por tanto, es necesario reforzar las disposiciones canónicas en la materia, para reflejar mejor el carácter sinodal misionero de cada Iglesia local, previendo que se reúnan a intervalos regulares no excesivamente infrecuentes.

Parte IV – Una pesca abundante

La conversión de los vínculos

Pero los otros discípulos vinieron con la barca, arrastrando la red llena de peces [...] Entonces Simón Pedro subió a la barca y sacó a tierra la red llena de ciento cincuenta y tres peces grandes. Y aunque eran muchos, la red no se rompió (Jn 21,8.11).

109.- Las redes echadas según la palabra del Resucitado permiten una pesca abundante. Todos colaboran en el arrastre de la red, Pedro tiene un papel especial. En el Evangelio, la pesca es una acción realizada en común: cada uno tiene una tarea precisa, distinta pero coordinada con la de los demás. Así es la Iglesia sinodal, hecha de vínculos que unen en comunión y espacios para la variedad de cada pueblo y de cada cultura. En un momento en el que cambia la experiencia de los lugares donde la Iglesia está arraigada y peregrina, es necesario cultivar en formas nuevas el intercambio de dones y el entrelazamiento de los vínculos que nos unen, sostenidos por el ministerio de los Obispos en comunión entre sí y con el Obispo de Roma.

Arraigado y peregrino

110.- El anuncio del Evangelio, al suscitar la fe en el corazón de los hombres, lleva a la fundación de una Iglesia en un lugar concreto. La Iglesia no puede entenderse sin estar enraizada en un territorio concreto, en un espacio y en un tiempo donde se forma una experiencia compartida de

encuentro con Dios que salva. La dimensión local de la Iglesia conserva la rica diversidad de expresiones de fe arraigadas en contextos culturales e históricos específicos, y la comunión de Iglesias manifiesta la comunión de los fieles dentro de la única Iglesia. Así pues, la conversión sinodal invita a cada persona a ampliar el espacio de su corazón, el primer “lugar” donde resuenan todas nuestras relaciones, enraizadas en la relación personal de cada uno con Cristo Jesús y su Iglesia. Esta es la fuente y la condición de toda reforma en clave sinodal de los vínculos de pertenencia y de los lugares eclesiales. La acción pastoral no puede limitarse a cuidar las relaciones entre las personas que ya están en sintonía, sino que debe favorecer el encuentro con cada hombre y cada mujer.

111.- La experiencia del enraizamiento debe hacer frente a profundos cambios socioculturales que modifican la percepción del lugar. El concepto de lugar ya no puede entenderse en términos puramente geográficos y espaciales, sino que en nuestra época evoca la pertenencia a una red de relaciones y a una cultura cuyas raíces territoriales son más dinámicas y flexibles que nunca. La urbanización es uno de los principales factores de este cambio: hoy, por primera vez en la historia de la humanidad, la mayoría de la población mundial vive en centros urbanos. Las grandes ciudades son a menudo aglomeraciones humanas sin historia ni identidad en las que las personas viven como islas. Los vínculos territoriales tradicionales cambian de significado, haciendo que los límites de las parroquias y de las diócesis estén menos definidos. La Iglesia está llamada a vivir en estos contextos, reconstruyendo la vida comunitaria, dando rostro a realidades anónimas y tejiendo relaciones fraternas. Para ello, además de aprovechar al máximo las estructuras todavía adecuadas, se requiere una creatividad misionera que explore nuevas formas de pastoral e identifique caminos concretos de atención.

Sin embargo, también es cierto que las realidades rurales, algunas de las cuales son verdaderas periferias existenciales, no deben descuidarse y requieren una atención pastoral específica, al igual que los lugares de marginación y exclusión.

112.- Nuestra época también se caracteriza por una mayor movilidad humana, motivada por diversas razones. Los refugiados y los migrantes forman a menudo comunidades dinámicas, incluso en sus prácticas religiosas, lo que hace que el lugar donde se instalan sea pluricultural. Algunos de ellos mantienen estrechos lazos con sus países de origen, sobre todo gracias a los medios digitales, y experimentan dificultades para forjar vínculos en el nuevo país; otros permanecen desarraigados. Los habitantes de los

lugares de inmigración también se ven interpelados por la acogida de los que llegan. Todos experimentan el impacto causado por el encuentro con la diversidad de orígenes geográficos, culturales y lingüísticos y están llamados a construir comunidades interculturales. No debe pasarse por alto el impacto de los fenómenos migratorios en la vida de las Iglesias. Emblemática en este sentido es la situación de algunas Iglesias católicas orientales, debido al creciente número de fieles en la diáspora; se requieren nuevos enfoques para que se mantengan los vínculos con su Iglesia de origen y se creen otros nuevos, respetando las diferentes raíces espirituales y culturales.

113.- La difusión de la cultura digital, especialmente evidente entre los jóvenes, también está cambiando profundamente la percepción del espacio y del tiempo, influyendo en las actividades cotidianas, las comunicaciones y las relaciones interpersonales, incluida la fe. Las posibilidades que ofrece la Red reconfiguran las relaciones, los vínculos y las fronteras. Aunque hoy estamos más conectados que nunca, a menudo experimentamos soledad y marginación. Además, las redes sociales pueden ser utilizadas para intereses económicos y políticos que, manipulando a las personas, difunden ideologías y generan polarizaciones agresivas. Esta realidad nos encuentra desprevenidos y nos exige dedicar recursos para el encuentro digital. Las iglesias locales deben animar, apoyar y acompañar a quienes se dedican a la misión en el entorno digital. Las comunidades y grupos de vida apostólica, especialmente de jóvenes, también están llamados a reflexionar sobre cómo crear lazos de pertenencia, promover el encuentro y el diálogo, ofrecer formación entre iguales y desarrollar una forma sinodal de ser Iglesia. La red ofrece nuevas oportunidades para vivir mejor la dimensión sinodal de la Iglesia.

114.- Esta evolución social y cultural exige que la Iglesia se interroge sobre el significado de su dimensión “local” y cuestione sus formas organizativas para servir mejor a su misión. Sin dejar de reconocer el valor de la presencia en contextos geográficos y culturales concretos, es esencial entender el “lugar” como la realidad histórica en la que toma forma la experiencia humana. Es allí, en la red de relaciones que se establecen, donde la Iglesia está llamada a expresar su sacramentalidad (cf. LG 1) y a realizar su misión.

115.- La relación entre el lugar y espacio sugiere también una reflexión sobre la iglesia como hogar. Cuando no se entiende como un espacio cerrado, inaccesible que hay que defender a toda costa, la imagen del hogar evoca posibilidades de acogida hospitalidad e inclusión. La creación

es una casa común en la que los miembros de la única familia humana viven con todas las demás criaturas. Nuestro compromiso sostenido por el espíritu es asegurar que la iglesia sea percibida como un hogar acogedor, como un sacramento de encuentro y salvación, una escuela de comunión para todos los hijos e hijas de Dios. La Iglesia es también pueblo de Dios en camino con Cristo, en el que cada uno está llamado a ser peregrino de esperanza. La práctica tradicional de las peregrinaciones es un signo de ello. La piedad popular es uno de los lugares de una Iglesia sinodal misionera.

116.- La Iglesia local, entendida como Diócesis o Eparquía, es el ámbito fundamental en el que se manifiesta de modo más pleno la comunión en Cristo de los bautizados. En ella se reúne la comunidad en la celebración de la Eucaristía presidida por el Obispo. Cada Iglesia local se articula en sí misma y, al mismo tiempo, está en relación con las demás Iglesias locales.

117.- Una de las principales articulaciones de la Iglesia local que nos ha legado la historia es la parroquia. La comunidad parroquial, que se reúne en la celebración de la Eucaristía, es un lugar privilegiado de relación, acogida, discernimiento y misión. Los cambios en la concepción y en la forma de vivir la relación con el territorio obligan a reconsiderar su configuración. Lo que la caracteriza es ser una propuesta comunitaria sobre una base no electiva. Reúne a personas de diferentes generaciones, profesiones, orígenes geográficos, clases sociales y condiciones de vida. Para responder a las nuevas exigencias de la misión, está llamada a abrirse a nuevas formas de acción pastoral que tengan en cuenta la movilidad de las personas y el “territorio existencial” en el que se desarrolla su vida. Promoviendo de manera particular la iniciación cristiana y ofreciendo acompañamiento y formación, podrá apoyar a las personas en las diferentes etapas de la vida y en el cumplimiento de su misión en el mundo. De este modo, quedará más claro que la parroquia no está centrada en sí misma, sino orientada a la misión y llamada a apoyar el compromiso de tantas personas que, de diferentes maneras, viven y dan testimonio de su fe en su profesión y en su actividad social, cultural y política. En muchas regiones del mundo, las pequeñas comunidades cristianas o comunidades eclesiales de base son el terreno en el que pueden florecer intensas relaciones de proximidad y reciprocidad, que ofrecen la oportunidad de vivir concretamente la sinodalidad.

118.- Reconocemos la capacidad de los Institutos de vida consagrada, de las Sociedades de vida apostólica, así como de las Asociaciones, Movimientos y nuevas Comunidades, de arraigarse en el territorio y, al mismo

tiempo, de conectar lugares y ámbitos diversos, incluso a nivel nacional o internacional. A menudo es su acción, junto con la de tantas personas individuales y grupos informales, la que lleva el Evangelio a los lugares más diversos: hospitales, cárceles, residencias de ancianos, centros de acogida para emigrantes, menores, marginados y víctimas de la violencia; lugares de educación y formación, escuelas y universidades, donde se encuentran jóvenes y familias; lugares de cultura, política y desarrollo humano integral donde se imaginan y construyen nuevas formas de convivencia. También miramos con gratitud a los monasterios, lugares de convocatoria y discernimiento, profecía de un “más allá”, que concierne a toda la Iglesia y guía su camino. Es responsabilidad específica del obispo diocesano o eparquial animar esta multiplicidad y cuidar los lazos de unidad. Los institutos y agregaciones (asociaciones, movimientos y nuevas comunidades) están llamados a actuar en sinergia con la Iglesia local, participando en el dinamismo de la sinodalidad.

119.- La valorización de los lugares “intermedios” entre la Iglesia local y la Iglesia toda –como la provincia eclesiástica y las agrupaciones de Iglesias de ámbito nacional o continental– puede favorecer también una presencia más significativa de la Iglesia en los lugares de nuestro tiempo. La creciente movilidad y las interconexiones actuales hacen que las fronteras entre las Iglesias sean fluidas y exigen a menudo pensar y actuar dentro de un “vasto territorio socio-cultural”, en el que, excluyendo cualquier forma de “falso particularismo”, la vida cristiana está “a la índole y al carácter de cada cultura” (AG 22).

Intercambio de dones

120.- Caminar juntos en los diferentes lugares como discípulos de Jesús en la diversidad de carisma y ministerios, así como en el intercambio de dones entre las Iglesias, es un signo eficaz de la presencia del amor y de la misericordia de Dios en Cristo, que acompaña, sostiene y dirige con el soplo del Espíritu Santo el camino de la humanidad hacia el Reino. El intercambio de dones implica todas las dimensiones de la vida de la Iglesia. Constituida en comunidad como Pueblo de Dios por todos los pueblos de la tierra y articulada dinámicamente en las comuniones de las Iglesias locales, de sus agrupaciones, de las Iglesias *suluris* dentro de la Iglesia en católica, viva y misión favoreciendo y acogiendo “purifica, fortalece y eleva todas las capacidades y riquezas y costumbres de los pueblos en lo que tienen de bueno” (LG 13). La exhortación del apóstol Pedro – “como buenos administradores de la multiforme gracia de Dios, ponga cada

uno al servicio de los demás el don que ha recibido” (1 Pe 4,10)- puede aplicarse ciertamente a cada Iglesia local. Un ejemplo paradigmático e inspirador de este intercambio de dones, que debe vivirse y revisarse hoy con particular atención debido a las cambiantes y apremiantes circunstancias históricas, es el que se da entre las Iglesias de tradición latina y las Iglesias católicas orientales. Un horizonte significativo de novedad y esperanza en el que se pueden realizar formas de intercambio de dones, de búsqueda del bien común y de compromiso coordinado en cuestiones sociales de relevancia global es el que se está configurando, por ejemplo, en grandes áreas geográficas supranacionales e interculturales como la Amazonía, la cuenca del río Congo, y el Mediterráneo.

121.- La Iglesia, a nivel local y en su unidad católica, se propone como una red de relaciones a través de la cual circula y se promueve la profecía de la cultura del encuentro, de la justicia social, de la inclusión de los grupos marginados, de la fraternidad entre los pueblos, del cuidado de la casa común. El ejercicio concreto de esta profecía exige que los bienes de cada Iglesia sean compartidos con espíritu de solidaridad, sin paternalismos ni asistencialismos, respetando las diferentes identidades y promoviendo una sana reciprocidad, con el compromiso, -cuando sea necesario- de curar las heridas de la memoria y de emprender caminos de reconciliación. El intercambio de dones y la puesta en común de recursos entre Iglesias locales de diferentes regiones fomentan la unidad de la Iglesia, creando vínculos entre las comunidades cristianas implicadas. Es necesario centrarse en las condiciones que hay que garantizar para que los presbíteros que acuden en ayuda de las Iglesias pobres en clero no sean solo un remedio funcional, sino un recurso para el crecimiento de la Iglesia que los envía y la Iglesia que los acoge. Del mismo modo, debemos trabajar para que la ayuda económica no degenera en asistencialismo, sino que promueva una auténtica solidaridad evangélica y se gestione de manera transparente y honrada.

122.- El intercambio de dones tiene también un significado crucial en el camino hacia la unidad plena y visible entre todas las Iglesias y Comuniones cristianas y, además, es un signo eficaz de esta unidad, en la fe y el amor de Cristo, que favorece la credibilidad y el impacto de la misión cristiana (cf. Jn 17, 21). San Juan Pablo II aplicó esta expresión al diálogo ecuménico: “El diálogo no es sólo un intercambio de ideas. Siempre es de todos modos un ‘intercambio de dones’” (UUS 28). Ha sido en el compromiso de encarnar el único Evangelio en la diversidad de contextos culturales, circunstancias históricas y desafíos sociales donde las distintas tradiciones cristianas, a la escucha de la Palabra de Dios y de la voz del Espíritu Santo, han generado a lo largo de los siglos copiosos frutos

de santidad, caridad, espiritualidad, teología y solidaridad a nivel social y cultural. Ha llegado el momento de atesorar estas preciosas riquezas haciéndonos don de los unos a los otros sin asumir que son propiedad exclusiva nuestra. El ejemplo de los santos y testigos de la fe de otras Iglesias y Comuniones cristianas es también un don que podemos recibir, incluyendo su memoria en nuestro calendario litúrgico, especialmente en el de los mártires.

123.- En el Documento sobre la fraternidad humana por la paz mundial y la convivencia común, firmado por el Papa Francisco y el Gran Imán de Al-Azhar Ahmed Al-Tayyeb en Abu Dabi el 4 de febrero de 2019, se declara la voluntad de “asumir la cultura del diálogo como camino; la colaboración común como conducta; el conocimiento recíproco como método” y “no se trata de una aspiración anhelada ni de un aspecto opcional en el camino del Pueblo de Dios en la historia actual. En este camino, una Iglesia sinodal se compromete a caminar, en los diferentes lugares donde vive, con creyentes de otras religiones y con personas de otras convicciones, compartiendo libremente la alegría del Evangelio y acogiendo con gratitud sus respectivos dones: construir juntos, como hermanos y hermanas todos, en un espíritu de intercambio y ayuda mutua (cf. GS 40), la justicia, la fraternidad, la paz y el diálogo interreligioso. En algunas regiones, las pequeñas comunidades de barrio, donde se reúnen las personas independientemente de su pertenencia religiosa, ofrecen un ambiente propicio para un triple diálogo: de vida, de acción y de oración.

Vínculos para la unidad: Conferencias Episcopales y Asambleas Eclesiales

124.- El horizonte de comunión en el intercambio de dones es el criterio inspirador de las relaciones entre las Iglesias. Combina la atención a los vínculos que forman la unidad de toda la Iglesia con el reconocimiento y la valoración de las particularidades ligadas al contexto en el que vive cada Iglesia local, con su historia y su tradición. Adoptar un estilo sinodal permite a las Iglesias moverse a ritmos diferentes. Las diferencias de ritmo pueden valorarse como expresión de una diversidad legítima y como una oportunidad para intercambiar dones y enriquecerse mutuamente. Este horizonte común requiere discernir, identificar y promover estructuras y prácticas concretas para ser una Iglesia sinodal en misión.

125.- Las Conferencias Episcopales expresan y ponen en práctica la colegialidad de los Obispos para favorecer la comunión entre las Iglesias

y responder más eficazmente a las necesidades de la vida pastoral. Son un instrumento fundamental para crear vínculos, compartir experiencias y buenas prácticas entre las Iglesias, adaptando la vida cristiana y la expresión de la fe a las diferentes culturas. También desempeñan un papel importante en el desarrollo de la sinodalidad, con la participación de todo el Pueblo de Dios. Sobre la base de lo que surgió durante el proceso sinodal, se propone:

- a) recoger los frutos de la reflexión sobre el estatuto teológico y jurídico de las Conferencias Episcopales;
- b) precisar el ámbito de la competencia doctrinal y disciplinar de las Conferencias Episcopales. Sin comprometer la autoridad del Obispo en la Iglesia que le ha sido confiada, ni poner en peligro la unidad y la catolicidad de la Iglesia, el ejercicio colegial de esta competencia puede favorecer la auténtica enseñanza de la única fe de manera adecuada e incultura en los diversos contextos, identificando las expresiones litúrgicas catequéticas disciplinares. Pastorales, teológicas y espirituales apropiadas. (AG22).
- c) realizar una evaluación de la experiencia del funcionamiento efectivo de las Conferencias Episcopales, de las relaciones entre los Episcopados y con la Santa Sede, con el fin de identificar las reformas concretas a realizar. Las visitas ad limina Apostolorum podrían ser una ocasión propicia para dicha evaluación;
- d) garantizar que todas las diócesis formen parte de una Provincia Eclesiástica y de una Conferencia Episcopal (cf. CD 40);
- e) precisar el vínculo eclesial que las decisiones tomadas por una Conferencia Episcopal generan, respecto a su propia diócesis, para cada Obispo que haya participado en esas mismas decisiones;

126.- En el proceso sinodal, las siete Asambleas Eclesiales Continentales, celebradas a comienzos de 2023, representaron una novedad significativa y son un legado que hay que valorar como una forma eficaz de poner en práctica la enseñanza del Concilio sobre el valor de “cada gran territorio sociocultural” en la búsqueda de “una acomodación más profunda en todo el ámbito de la vida cristiana” (AG 22). Su estatuto teológico y canónico, así como el de las agrupaciones continentales de Conferencias Episcopales, deberá clarificarse mejor para poder explotar su potencial para el ulterior desarrollo de una Iglesia sinodal. Corresponde especialmente a los Presidentes de las agrupaciones continentales de Conferencias Episcopales alentar y apoyar esta experiencia.

127.- En las asambleas eclesiales (regionales, nacionales, continentales) los miembros, que expresan y representan la variedad del Pueblo de Dios (incluidos los Obispos), participan colegialmente en el discernimiento para los Obispos, colegialmente, tomar las decisiones a las que están obligados por virtud del ministerio que les ha sido confiado. Esta experiencia muestra cómo la sinodalidad articula real y concretamente la implicación de todos (el Pueblo santo de Dios) y el ministerio de algunos (el colegio episcopal) en el proceso de toma de decisiones sobre la misión de la Iglesia. Se propone que el discernimiento pueda incluir, en formas adaptadas a la diversidad de los contextos, espacios de escucha y diálogo con los otros cristianos, representantes de otras religiones, instituciones públicas, organizaciones de la sociedad civil y la sociedad en general.

128.- A causa de particulares situaciones sociales y políticas, algunas Conferencias Episcopales tienen dificultades para participar en asambleas continentales o en organismos eclesiales supranacionales. Será cuidado de la Santa Sede ayudar a estas Conferencias Episcopales promoviendo el diálogo y la confianza recíproca con los Estados, para que les dé la posibilidad de entrar en relación con otras Conferencias Episcopales, con vistas al intercambio de dones.

129.- Para lograr una “saludable ‘descentralización’” (EG 16) y una efectiva inculturación de la fe, es necesario no sólo reconocer el papel de las Conferencias Episcopales, sino también revalorizar la institución de los Concilios Particulares, tanto provinciales como plenarios, cuya celebración periódica ha sido una obligación durante gran parte de la historia de la Iglesia y que están previstos por el derecho vigente en el ordenamiento latino (cf. CIC can. 439-446). Deben convocarse periódicamente. Debería reformarse el procedimiento de reconocimiento de las conclusiones de los Concilios particulares por parte de la Santa Sede (recognitio), para favorecer su publicación oportuna, indicando plazos precisos o, en el caso de cuestiones puramente pastorales o disciplinarias (que no se refieran directamente a cuestiones de fe, moral o disciplina sacramental), introduciendo una presunción legal, equivalente al consentimiento tácito.

El servicio del Obispo de Roma

130.- El proceso sinodal ha ayudado también a revisar los modos de ejercicio del ministerio del Obispo de Roma a la luz de la sinodalidad. En efecto, la sinodalidad articula de manera sinfónica las dimensiones comunitaria (“todos”), colegial (“algunos”) y personal (“uno”) de cada

una de las Iglesias y de la Iglesia toda. En esta perspectiva, el ministerio petrino del Papa es inherente a la dinámica sinodal, así como el aspecto comunitario, que incluye a todo el Pueblo de Dios, y la dimensión colegial del ministerio episcopal (cf. CTI 64).

131.- Se comprende así de modo más rico y profundo la afirmación conciliar según la cual “en la comunión eclesial existen legítimamente las Iglesias particulares, que gozan de tradiciones propias, sin perjuicio del primado de la Cátedra de Pedro, que preside la comunión universal de la caridad, garantiza la legítima diversidad y, al mismo tiempo, hace que lo particular no sólo no perjudique la unidad, sino que la sirva” (LG 13). El Obispo de Roma, principio y fundamento de la unidad de la Iglesia (LG 23), es el garante de la sinodalidad: a él corresponde convocar a la Iglesia en Sínodo, presidirlo y confirmar sus resultados. Como sucesor de Pedro, tiene un papel único en la salvaguardia del depósito de la fe y de las costumbres, asegurando que los procesos sinodales sean fructíferos para la unidad y el testimonio. Junto con el Obispo de Roma, el Colegio episcopal tiene un papel insustituible en apacentar la Iglesia universal (cf. LG 22-23) y en la promoción de la sinodalidad en todas las Iglesias locales.

132.- Como garante de la unidad en la diversidad, el Obispo de Roma vela por la salvaguardia de la identidad de las Iglesias orientales católicas, en el respeto de sus seculares tradiciones teológicas, canónicas, litúrgicas, espirituales y pastorales. Estas Iglesias están dotadas de sus propias estructuras sinodales deliberativas: Sínodo de los Obispos de las Iglesias Patriarcales y Arquidiocesanias Mayores (CCEO c. 102. ss., 152), Concilio Provincial (CCEO can. 137), Consejo de Jerarcas (CCEO cc. 155, § 1, 164 ss.) y, finalmente, Asambleas de Jerarcas de diversas Iglesias sui iuris (CCEO can. 322). Como Iglesias sui iuris en plena comunión con el Obispo de Roma, conservan su identidad y autonomía orientales. En el marco de la sinodalidad, es oportuno revisar juntos la historia para curar las heridas del pasado y desarrollar nuevos modelos de comunión que produzcan un cambio profundo en las relaciones entre las Iglesias orientales católicas y la Curia romana. Las relaciones entre la Iglesia latina y las Iglesias orientales católicas deben caracterizarse por el intercambio de dones, la colaboración y el enriquecimiento mutuo.

133.- Para incrementar estas relaciones, la Asamblea sinodal propone crear un Consejo de Patriarcas, Arzobispos Mayores y Metropolitanos de las Iglesias orientales católicas presidido por el Papa, que sería una expresión de la sinodalidad y un instrumento para promover la comunión y compartir el patrimonio litúrgico, teológico, canónico y espiritual. El éxodo

de muchos fieles orientales hacia regiones de rito latino corre el riesgo de comprometer su identidad. Para hacer frente a esta situación, deben desarrollarse instrumentos y normas que refuercen al máximo la cooperación entre la Iglesia latina y las Iglesias católicas orientales. La Asamblea sinodal recomienda un diálogo sincero y una cooperación fraterna entre los Obispos latinos y orientales, para asegurar una mejor atención pastoral a los fieles orientales que carecen de presbíteros de su propio rito y para garantizar, con la debida autonomía, la participación de los Obispos orientales en las Conferencias Episcopales. Por último, propone al Santo Padre que convoque un Sínodo especial para promover la consolidación y el renacimiento de las Iglesias orientales católicas.

134.- La reflexión sobre el ejercicio del ministerio petrino en clave sinodal debe realizarse en la perspectiva de la “saludable ‘descentralización’” (EG 16), pedida con insistencia por el Papa Francisco y solicitada por muchas Conferencias Episcopales. En la formulación dada por la Constitución Apostólica *Praedicate Evangelium*, se supone “dejar a la competencia de los Pastores la facultad de resolver en el ejercicio de ‘su propio cargo del magisterio’” y como Pastores las cuestiones que conocen bien y que no afectan a la unidad de doctrina, disciplina y comunión de la Iglesia, actuando siempre con esa corresponsabilidad que es fruto y expresión de ese *mysterium communionis* específico que es la Iglesia” (PE II, 2). Para proceder en esta dirección, se podría identificar mediante un estudio teológico y canónico qué materias deben reservarse al Papa (*reservatio papalis*) y cuáles deben ser restituidas a los Obispos en sus Iglesias o agrupaciones de Iglesias, en línea con el reciente *Motu Proprio Competentias quasdam decernere* (15 de febrero de 2022). De hecho, asigna “algunas competencias, sobre disposiciones del código destinadas a garantizar la unidad de la disciplina de la Iglesia universal, a la potestad ejecutiva de las Iglesias y de las instituciones eclesiales locales, promueve la dinámica eclesial de comunión y valoriza la proximidad” (*proem*). La elaboración de la legislación canónica por parte de quienes tienen la tarea y la autoridad en la Iglesia latina debe tener en un sentido sinodal y madurar como fruto del discernimiento eclesial.

135.- La Constitución Apostólica *Praedicate Evangelium* ha configurado el servicio de la Curia Romana en sentido sinodal y misionero, insistiendo en que “no se sitúa entre el Papa y los Obispos, sino que se pone al servicio de ambos en la forma que conviene a la naturaleza de cada uno” (PE I.8). Su aplicación debe promover una mayor colaboración entre los Dicasterios y favorecer la escucha de las Iglesias locales. Antes de publicar documentos normativos importantes, se exhorta a los Dicasterios a iniciar una consulta

con las Conferencias Episcopales y las instituciones correspondientes de las Iglesias Orientales *sui iuris*. En la lógica de la transparencia y de la responsabilidad, esbozada más arriba, podrían preverse formas de evaluación periódica del trabajo de la Curia. Dicha evaluación, en una perspectiva sinodal misionera, podría concernir también a los Representantes Pontificios. Las Visitas *ad limina Apostolorum* son el momento culminante de las relaciones de los Pastores de las Iglesias locales con el Obispo de Roma y sus más estrechos colaboradores de la Curia Romana. Muchos Obispos desearían que se revisara la forma en que tienen lugar, para que sean cada vez más ocasiones de intercambio abierto y de escucha recíproca. Es importante para el bien de la Iglesia favorecer el conocimiento recíproco y los lazos de comunión entre los miembros del Colegio cardenalicio, teniendo en cuenta también su diversidad de origen y de cultura. La sinodalidad debe inspirar su colaboración en el ministerio petrino y su discernimiento colegial en los consistorios ordinarios y extraordinarios.

136.- Entre los lugares para practicar la sinodalidad y la colegialidad a nivel de la Iglesia toda, destaca ciertamente el Sínodo de los Obispos, que la Constitución apostólica **Episcopalis communio** ha transformado de acontecimiento puntual en proceso eclesial. Establecido por san Pablo VI como asamblea de Obispos convocada para participar, a través del consejo, en la solicitud del Romano Pontífice por toda la Iglesia, es ahora, en forma de proceso por etapas, expresión e instrumento de la relación constitutiva entre todo el Pueblo de Dios, el Colegio de los Obispos y el Papa. En efecto, todo el santo Pueblo de Dios, los Obispos a quienes se les confía sus porciones y el Obispo de Roma, participan plenamente en el proceso sinodal, cada uno según su propia función. Esta participación se manifiesta en la Asamblea sinodal reunida en torno al Papa, que, en su composición, muestra la catolicidad de la Iglesia. En particular, como explicó el Papa Francisco, la composición de esta XVI Asamblea General Ordinaria es “más que un hecho contingente. Esta expresa una modalidad del ejercicio del ministerio episcopal coherente con la Tradición viva de la Iglesia y con la enseñanza del Concilio Vaticano II” (**Discurso a la Primera Congregación General de la Segunda Sesión de la XVI Asamblea General Ordinaria del Sínodo de los Obispos**, 2 de octubre de 2024). El Sínodo de los Obispos, aun conservando su naturaleza episcopal, ha visto y podrá ver en el futuro, en la participación de otros miembros del Pueblo de Dios, “la forma en que está llamado a asumir el ejercicio de la autoridad episcopal en una Iglesia consciente de ser constitutivamente relacional y por ello sinodal” (*ibid.*), para la misión. En la profundización de la identidad del Sínodo de los Obispos, es esencial que la articulación entre la implicación de todos (el Pueblo santo de Dios), el ministerio de algunos (el Colegio

episcopal) y la presidencia de uno (el Sucesor de Pedro) aparezca y se realice concretamente en el proceso sinodal y en las Asambleas.

137.- Entre los frutos más significativos del Sínodo 2021-2024 está la intensidad del impulso ecuménico. La necesidad de encontrar “una forma de ejercicio del primado que [...] se abra a una situación nueva” (UUS 95) es en desafío fundamental tanto para una Iglesia sinodal misionera como para la unidad de los cristianos. El Sínodo acoge con satisfacción la reciente publicación del Dicasterio para la Promoción de la Unidad de los Cristianos *El Obispo de Roma. Promotor y garante de los diálogos ecuménicos y en las respuestas a la encíclica *Ut unum sint*, que ofrece perspectivas para una profundización posterior. El documento muestra que la promoción de la unidad de los cristianos es un aspecto esencial del ministerio del Obispo de Roma y que el camino ecuménico ha favorecido una comprensión más profunda del mismo. Las propuestas concretas que contiene sobre una relectura o un comentario oficial de las definiciones dogmáticas del Concilio Vaticano I sobre el primado, una distinción más clara entre las distintas responsabilidades del Papa, la promoción de la sinodalidad y la búsqueda de un modelo de unidad basado en una eclesiología de comunión, ofrecen perspectivas prometedoras para el camino ecuménico. La Asamblea sinodal espera que este documento sirva de base para una ulterior reflexión con los otros cristianos, “por supuesto juntos”, sobre el ejercicio del ministerio de unidad del Obispo de Roma como “servicio de amor reconocido por unos y otros” (UUS 95).

138.- La riqueza que representa la participación de Delegados fraternos de otras Iglesias y Comuniones cristianas en la Asamblea sinodal nos invita a prestar más atención a las prácticas sinodales de nuestros interlocutores ecuménicos, tanto de Oriente como de Occidente. El diálogo ecuménico es fundamental para desarrollar prácticas sinodales auténticamente ecuménicas, unidad de la Iglesia. Nos empuja a imaginar prácticas sinodales sobre cuestiones urgentes de interés común, incluso hacia formas de consulta y discernimiento sobre la evangelización. También nos invita a incluso hacia formas de consulta y discernimiento sobre la evangelización. También nos invita a la celebración de un sínodo ecuménico sobre la evangelización y sobre lo que somos, lo que hacemos y lo que enseñamos. En la raíz de esta posibilidad está el hecho de que estamos unidos en el único Bautismo, del que brota la identidad del Pueblo de Dios y el dinamismo de la comunión, la participación y la misión.

139.- El 2025, Año del Jubileo, es también el aniversario del primer Concilio Ecuménico, en el que se formuló, de manera sinodal, el símbolo de la fe

que une a todos los cristianos. La preparación y conmemoración conjunta del 1700 aniversario del Concilio de Nicea debería ser una ocasión para profundizar y confesar juntos la fe cristológica y poner en práctica formas de sinodalidad entre los cristianos de todas las tradiciones. Será también una ocasión para promover iniciativas audaces en favor de una fecha común de pascua, de modo que podamos celebrar la resurrección del Señor el mismo día, como providencialmente sucederá en 2025, y dar así mayor fuerza misionera al anuncio de Aquel que es la vida y la salvación del mundo entero.

Parte V. “Yo también os envío”

Formar un pueblo de discípulos misioneros

Jesús les dijo de nuevo: “¡Paz a vosotros! Como el Padre me ha enviado, también yo os envío”. Dicho esto, sopló y les dijo: “Recibid el Espíritu Santo” (Jn 20,21-22).

140.- En la tarde de Pascua, Cristo entrega a los discípulos el don mesiánico de su paz y los hace partícipes de su misión. Su paz es plenitud de ser, armonía con Dios, con los hermanos y las hermanas, y con la creación; la misión es anunciar el Reino de Dios, ofreciendo a toda persona, sin excluir a nadie, la misericordia y el amor del Padre. El gesto delicado que acompaña las palabras del Resucitado recuerda lo que Dios hizo al principio. Ahora, en el Cenáculo, con el soplo del Espíritu comienza la nueva creación: nace un pueblo de discípulos misioneros.

141.- Para que el Pueblo santo de Dios pueda testimoniar toda la alegría del Evangelio, creciendo en la práctica de la sinodalidad, necesita una formación adecuada: ante todo en la libertad de hijos e hijas de Dios en el seguimiento de Jesucristo, contemplado en la oración y reconocido en los pobres. La sinodalidad, en efecto, implica una profunda conciencia vocacional y misionera, fuente de un estilo renovado en las relaciones eclesiales, de nuevas dinámicas participativas y de discernimiento eclesial, así como de una cultura de la evaluación, que no puede establecerse sin el acompañamiento de procesos formativos específicos. La formación en el estilo sinodal de la Iglesia promoverá la conciencia de que los dones recibidos en el Bautismo son talentos que hay que hacer fructificar para el bien de todos: no pueden ocultarse ni permanecer inoperantes.

142.- La formación del discípulo misionero comienza con la iniciación cristiana y hunde sus raíces en ella. En la historia de cada uno está el encuentro con muchas personas y grupos o pequeñas comunidades de fe que han contribuido a introducirnos en la relación con el Señor y en la comunión de la Iglesia: padres y familiares, padrinos y madrinass, catequistas y educadores, animadores de la liturgia y trabajadores en el campo de la caridad, diáconos, presbíteros y el mismo Obispo. A veces, una vez terminado el camino de la Iniciación, el vínculo con la comunidad se debilita y se descuida la formación. Sin embargo, ser discípulos misioneros del Señor no es una meta que se alcanza de una vez para siempre. Implica conversión continua, crecimiento en el amor “hasta la medida de la plenitud de Cristo” (Ef 4,13) y apertura a los dones del Espíritu para un testimonio vivo y gozoso de la fe. Por eso es importante redescubrir la celebración dominical de la Eucaristía, que forma a los cristianos en el sentido más profundo del término: “La plenitud de nuestra formación es la conformación con Cristo [...] no se trata de un proceso mental y abstracto, sino de llegar a ser Él” (Francisco, Carta apostólica **Desiderio Desideravi**, 29 de junio de 2022, 41). Para muchos fieles, la Eucaristía dominical es el único contacto con la Iglesia: cuidar su celebración de la mejor manera, con particular atención a la homilía y a la “participación activa” (SC 14) de todos, es decisivo para la sinodalidad. En la Misa, de hecho, acontece como una gracia concedida desde lo alto, antes de ser el resultado de nuestros propios esfuerzos: bajo la presidencia de uno y gracias al ministerio de algunos, todos pueden participar en la doble mesa de la Palabra y del Pan. El don de la comunión, de la misión y de la participación –las tres piedras angulares de la sinodalidad– se realiza y se renueva en cada Eucaristía.

143.- Una de las peticiones que ha surgido con más fuerza de todas las partes a lo largo del proceso sinodal es que la formación sea integral, continua y compartida. Su finalidad no es sólo la adquisición de conocimientos teóricos, sino la promoción de habilidades de apertura y encuentro, de compartir y colaborar, de reflexión y discernimiento en común, de lectura teológica de experiencias concretas. Por tanto, debe cuestionar todas las dimensiones de la persona (intelectual, afectiva, relacional y espiritual) e incluir experiencias concretas debidamente acompañadas. Igualmente pronunciada fue la insistencia en la necesidad de una formación en la que participen juntos hombres y mujeres, Laicos, Consagrados, Ministros Ordenados y los que se forman para el Ministerio Ordenado, que les permita crecer en el conocimiento y estima mutuos y en la capacidad de colaborar. Esto requiere la presencia de formadores idóneos y competentes, capaces de confirmar con la vida lo que transmiten con la palabra: sólo así la

formación será verdaderamente generadora y transformadora. Tampoco debemos pasar por alto la contribución que las disciplinas pedagógicas pueden aportar a la preparación de cursos de formación bien orientados, atentos a los procesos de aprendizaje en la edad adulta y al acompañamiento de las personas y las comunidades. Por tanto, debemos invertir en la formación de formadores.

144.- La Iglesia dispone ya de muchos lugares y recursos para la formación de discípulos misioneros: familias, pequeñas comunidades, parroquias, agregaciones eclesiales (institutos, movimientos y nuevas comunidades), seminarios, comunidades religiosas, instituciones académicas, pero también lugares de servicio y de trabajo con los marginados, experiencias de misión y de voluntariado. En todos estos ámbitos la comunidad expresa su capacidad de educar en el discipulado y de acompañar en el testimonio, en un encuentro que a menudo reúne a personas de distintas generaciones. La piedad popular es también un tesoro precioso de la Iglesia, que enseña camino a todo el Pueblo de Dios. En la Iglesia nadie es mero destinatario de la formación: todos son sujetos activos y tienen algo que dar a los demás.

145.- Entre las prácticas formativas que pueden recibir un nuevo impulso de la sinodalidad, se debe prestar particular atención a la catequesis para que, además de declinarse en los itinerarios de la Iniciación, sea cada vez más “en salida”. Las comunidades de discípulos misioneros sabrán practicarla en el signo de la misericordia y acercarla a la experiencia de cada uno, llevándola a las periferias existenciales, sin perder en esto la referencia al **Catecismo de la Iglesia Católica**. Puede convertirse así en un “laboratorio de diálogo” con los hombres y mujeres de nuestro tiempo (cf. Pontificio Consejo para la Promoción de la Nueva Evangelización, **Directorio general para la catequesis**, 54) e iluminar su búsqueda de sentido. En muchas Iglesias, los catequistas son el recurso fundamental para el acompañamiento y la formación; en otras, su servicio debe ser más valorado y sostenido por la comunidad, alejándose de una lógica de delegación, que contradice la sinodalidad. Teniendo en cuenta la amplitud de los fenómenos migratorios, es importante que la catequesis promueva el conocimiento mutuo entre las Iglesias de los países de origen y de acogida.

146.- Además de los ambientes y recursos específicamente pastorales, la comunidad cristiana está presente en muchas otras instituciones de formación, como la escuela, la formación profesional, la universidad, la formación para el compromiso social y político, el mundo del deporte, la música y el arte. A pesar de la diversidad de contextos culturales, que

determinan prácticas y tradiciones muy diferentes, las instituciones de formación de inspiración católica están a menudo en contacto con personas que no frecuentan otros ambientes eclesiales. Inspiradas en las prácticas de la sinodalidad, pueden convertirse en un laboratorio de relaciones amistosas y participativas, en un contexto en el que el testimonio de vida, las competencias y la organización educativa son principalmente laicos e implican prioritariamente a las familias. En particular, las escuelas y universidades de inspiración católica desempeñan un papel importante en el diálogo entre fe y cultura y en la educación moral en valores, ofreciendo una formación orientada a Cristo, icono de la vida en plenitud. Cuando lo consiguen, se muestran capaces de promover una alternativa a los modelos dominantes, a menudo inspirados en el individualismo y la competencia, asumiendo así también una función profética. En algunos contextos, son el único ámbito en el que los niños y los jóvenes entran en contacto con la Iglesia. Cuando se inspiran en el diálogo intercultural e interreligioso, su acción educativa es apreciada también por personas de otras tradiciones religiosas como una forma de auténtica promoción humana.

147.- La formación sinodal compartida para todos los bautizados constituye el horizonte dentro del cual comprender y practicar la formación específica necesaria para los ministerios individuales y para los diversos estados de vida. Para ello es necesario que se realice como intercambio de dones entre las diversas vocaciones (comunidad), en la perspectiva de un servicio a realizar (misión) y en un estilo de implicación y educación en la corresponsabilidad diferenciada (participación). Esta exigencia, surgida con fuerza del proceso sinodal, requiere no pocas veces un exigente cambio de mentalidad y un enfoque renovado de los ambientes y procesos formativos. Implica, sobre todo, una disposición interior a dejarse enriquecer por el encuentro con hermanos y hermanas en la fe, superando prejuicios y visiones partidistas. La dimensión ecuménica de la formación no puede sino favorecer este cambio de mentalidad.

148.- A lo largo del proceso sinodal se ha expresado ampliamente la petición de que los itinerarios de discernimiento y formación de los que se preparan al Ministerio Ordenado se configuren al estilo sinodal. Esto significa que deben prever una presencia significativa de figuras femeninas, instruidas en la vida cotidiana de las comunidades y una educación para colaborar con todos en la Iglesia y practicar el discernimiento eclesial. Esto implica una valiente inversión de energía en la preparación de los formadores. La Asamblea pide una revisión de la **Ratio Fundamental Institutionis Sacerdotalis** que incorpore las peticiones maduras en el Sínodo, traduciéndolas en indicaciones precisas para una formación a la

sinodalidad. Los cursos de formación deben ser capaces de despertar en los candidatos la pasión por la misión **ad gentes**. No menos necesaria es la formación de los Obispos, para que puedan asumir mejor su misión de componer en la unidad los dones del Espíritu y ejercer en estilo sinodal la autoridad que les ha sido conferida. El estilo sinodal de formación implica que la dimensión ecuménica esté presente en todos los aspectos del camino hacia el ministerio ordenado.

149.- En la formación del Pueblo de Dios a la sinodalidad, es necesario considerar también algunos ámbitos específicos, a los que el proceso sinodal ha llamado insistentemente la atención. El primero se refiere al impacto del entorno digital en los procesos de aprendizaje, en la capacidad de concentración, en la percepción de sí mismo y del mundo, y en la construcción de las relaciones interpersonales. La cultura digital constituye una dimensión crucial del testimonio de la Iglesia en la cultura contemporánea, así como un campo misionero emergente. Por eso es necesario cuidar que el mensaje Cristiano esté presente en la red de formas fiables que no distorsionen su contenido de forma ideológica. Aunque lo digital tiene un gran potencial para mejorar nuestras vidas, también puede causar daños y perjuicios a través del acoso, la desinformación, la explotación sexual y la adicción. Es importante que las instituciones educativas de la Iglesia ayuden a niños y adultos a desarrollar habilidades críticas para navegar con seguridad por la red.

150.- Otro ámbito de gran importancia es la promoción en todos los ambientes eclesiales de una cultura de tutela y protección (**safeguarding**), para hacer de las comunidades lugares cada vez más seguros para los menores y las personas vulnerables. Ya se ha comenzado a trabajar por dotar a las estructuras eclesiales de normas y procedimientos legales que permitan prevenir los abusos y responder a tiempo ante comportamientos inadecuados. Es necesario continuar con este compromiso, ofreciendo una formación específica y adecuada a quienes trabajan en contacto con menores y adultos vulnerables, para que puedan actuar con competencia y sepan captar las señales, a menudo silenciosas, de quienes están viviendo un drama y necesitan ayuda. La acogida y el apoyo a las víctimas es una tarea delicada e indispensable que requiere una gran humanidad y debe llevarse a cabo con la ayuda de personas cualificadas. Todos debemos dejarnos estremecer por su sufrimiento y practicar esa proximidad que, mediante opciones concretas, les alivia, les ayuda y prepara un futuro diferente para todos. Es imperativo que en todo el mundo la Iglesia active y promueva una cultura de prevención y tutela (**safeguarding**), haciendo de las comunidades lugares cada vez más seguros para los niños y

las personas vulnerables. Aunque se han tomado medidas para prevenir los abusos, es necesario reforzar este compromiso ofreciendo formación específica y continua a quienes trabajan con niños y adultos vulnerables. Los procesos de *safeguarding* deben ser objeto de seguimiento y evaluación constantes. Las víctimas y los supervivientes deben ser recibidos y apoyados con gran sensibilidad.

151.- Los temas de la doctrina social de la Iglesia, el compromiso por la paz y la justicia, el cuidado de la casa común y el diálogo intercultural e interreligioso también deben ser más difundidos en el Pueblo de Dios, para que la acción de los discípulos misioneros incida en la construcción de un mundo más justo y fraterno. El compromiso por la defensa de la vida y de los derechos de la persona, por el orden justo de la sociedad, por la dignidad del trabajo, por una economía justa y solidaria, por una ecología integral, forman parte de la misión evangelizadora que la Iglesia está llamada a vivir y encarnar en la historia.

Conclusión

Un banquete para todos los pueblos

En cuanto desembarcaron, vieron una hoguera con pescado y pan. Jesús les dijo: “Venid y comed”. Y ninguno de los discípulos se atrevió a preguntarle: “¿Quién eres?”, porque sabían bien que era el Señor. Jesús se acercó, tomó el pan y se lo dio, y también el pescado (Juan 21: 9,12-13).

152.- El relato de la pesca milagrosa termina con un banquete. El Resucitado ha pedido a los discípulos que obedezcan su palabra, que echen las redes y las saquen a tierra; es Él, sin embargo, quien prepara la mesa y les invita a comer. Hay panes y peces para todos, como cuando los había multiplicado para la multitud hambrienta. Por encima de todo, está la maravilla y el encanto de su presencia, tan clara y resplandeciente que no se hacen preguntas. Al comer con los suyos, después de que le habían abandonado y negado, el Resucitado abre de nuevo el espacio de la comunión e imprime para siempre en los discípulos la huella de una misericordia que se abre de par en par al futuro. Por eso, los testigos de la Pascua se calificarán así: “nosotros que comimos y bebimos con él después de su resurrección de entre los muertos” (Hch 10,41).

153.- En el banquete del Resucitado encuentra cumplimiento la imagen del profeta Isaías que inspiró los trabajos de la Asamblea sinodal: una

mesa sobreabundante y deliciosa preparada por el Señor en la cima del monte, símbolo de convivialidad y comunión, destinada a todos los pueblos (Is 25,6-8). La mesa que el Señor prepara para los suyos después de la Pascua es un signo de que el banquete escatológico ya ha comenzado. Aunque sólo en el cielo tendrá su plenitud, la mesa de la gracia y de la misericordia ya está puesta para todos y la Iglesia tiene la misión de llevar este espléndido anuncio a un mundo cambiante. Mientras se alimenta en la Eucaristía del Cuerpo y de la Sangre del Señor, sabe que no puede olvidar a los pobres, a los últimos, a los excluidos, a los que no conocen el amor y están sin esperanza, porque los que creen en Dios o no se reconocen en ninguna religión instituida. Los lleva al Señor en la oración y luego sale a su encuentro, con la creatividad y audacia que le inspira el Espíritu. Así, la sinodalidad de la Iglesia se convierte en profecía social, inspirando nuevos caminos también para la política y la economía, colaborando con todos los que creen en la fraternidad y la paz en un intercambio de dones con el mundo.

154.- Viviendo el proceso sinodal hemos tomado nueva conciencia de que la salvación que hay que recibir y proclamar pasa a través de las relaciones. Se vive y se testimonia juntos. La historia se nos presenta trágicamente marcada por la guerra, la rivalidad por el poder, injusticias y abusos. Sabemos, sin embargo, que el Espíritu ha puesto en el corazón de cada ser humano un deseo profundo y silencioso de relaciones auténticas y de vínculos verdaderos. La creación misma habla de unidad y de compartir, de variedad y de entrelazamiento entre las distintas formas de vida. Todo nace de la armonía y tiende a la armonía, incluso cuando sufre la herida devastadora del mal. El sentido último de la sinodalidad es el testimonio que la Iglesia está llamada a dar de Dios, Padre, Hijo y Espíritu Santo, la armonía del amor que se derrama de sí misma para darse al mundo. Caminando en estilo sinodal, en el entrelazamiento de nuestras vocaciones, carismas y ministerios, y saliendo al encuentro de todos para llevar la alegría del Evangelio, podremos experimentar la comunión que salva: con Dios, con toda la humanidad y con toda la creación. Entonces comenzaremos ya a experimentar, compartiendo, el banquete de vida que Dios ofrece a todos los pueblos.

155.- A la Virgen María, que lleva el espléndido título de *Odighitria*, Aquella que indica y guía el camino, confiamos los resultados de este Sínodo. Que Ella, Madre de la Iglesia, que en el Cenáculo ayudó a la comunidad naciente a abrirse a la novedad de Pentecostés, nos enseñe a ser un Pueblo de discípulos misioneros que caminan juntos: una Iglesia sinodal.

Provincia
Eclesiàstica
de Barcelona

Província Eclesiàstica de Barcelona

FRA XABIER GÓMEZ GARCÍA, NOU BISBE DE SANT FELIU DE LLOBREGAT

El dimarts dia 8 d'octubre de 2024, la Santa Seu va fer públic que el papa Francesc ha nomenat nou bisbe de Sant Feliu de Llobregat el dominic fra Xabier Gómez García, OP.

L'ordenació episcopal i presa de possessió de fra Xabier Gómez García com a bisbe de Sant Feliu de Llobregat tindrà lloc dissabte 30 de novembre, a les 11 h, a la catedral de Sant Llorenç de Sant Feliu de Llobregat.

La Conferència Episcopal Tarraconense felicita fraternalment el nou bisbe electe de Sant Feliu de Llobregat, i prega per ell i el seu ministeri episcopal, així com també expressa l'enhorabona a tots els fidels de l'Església de Sant Feliu de Llobregat per aquest nou pastor que el Sant Pare els envia.

Perfil biogràfic de fra Xabier Gómez García

Fra Xabier Gómez García va néixer l'11 d'abril de 1970 a Azkoitia. Va rebre l'ordenació presbiteral a la diòcesi de Sant Sebastià l'any 1994. Després de nou anys al servei d'aquesta diòcesi, va iniciar el noviciat amb els dominics a Salamanca i va emetre la professió el setembre de 2004. Del 2016 al 2018, va ser prior del convent de Santa Caterina de Barcelona.

És llicenciat en Teologia per la Facultat de Teologia San Esteban de Salamanca. Té un màster en Orientació i Mediació Familiar i s'ha especialitzat en Mediació Social Intercultural.

Actualment, és coordinador de l'Observatori de Drets Humans Samba Martine (des de 2016), director d'O_Lumen, espai per a les arts i la paraula (des de 2021), director del departament de migracions de la Conferència Episcopal Espanyola (des de 2021), director del prenoviciat dels dominics de la província d'Hispania (des de 2022) i prior del convent Santo Tomás de Aquino-El Olivar i conseller de província.

Conferència
Episcopal
Tarraconense

Conferència Episcopal Tarraconense

Comunicat de la reunió n. 257 de la CET

Els dies 18 i 19 de setembre de 2024 va tenir lloc la reunió n. 257 de la Conferència Episcopal Tarraconense (CET), al Seminari Major Interdiocesà (Barcelona).

Els bisbes van manifestar la seva ben cordial felicitació al monjo de Montserrat, P. Ignasi M. Fossas Colet, que el passat 7 de setembre va ser elegit Abat President de la Congregació Sublacense Cassinesa OSB.

1.- Aquest any s'ha posat en marxa el curs propedèutic unificat per als seminaristes de les diòcesis amb seu a Catalunya, un temps que té com a finalitat el discerniment de la vocació i la introducció a l'espiritualitat i el tarannà propis del prevere diocesà. Per presentar els passos fets fins ara i els reptes que s'hi plantegen ha participat en la reunió Mn. Jordi Domènech, prevere de l'arquebisbat de Barcelona i formador d'aquest curs.

El lloc de residència dels 11 seminaristes que hi participen és a l'edifici del Seminari Conciliar de Barcelona, tot i que el seu funcionament és independent. Al llarg del curs s'hi encabiran temps de formació acadèmica; moments específics per a la seva formació espiritual, el coneixement i la inserció en algunes realitats socials que atenen situacions de vulnerabilitat i pobresa; i el contacte proper amb els diversos bisbats de Catalunya. També hi haurà moments de trobada i compartició amb els seminaristes dels cursos superiors.

En el diàleg amb els bisbes s'ha posat l'accent en la tasca que s'encomana al formador i al director espiritual en l'acompanyament i el discerniment vocacional que s'hi ha d'anar realitzant.

2.- El director del Secretariat Interdiocesà de Conservació i promoció de l'art sacre (SICPAS), Mn. Josep Maria Riba, ha presentat les línies de treball d'aquest Secretariat, i el Sr. Dani Font, coordinador de "Catalonia Sacra", ha lliurat la memòria de 2023 i la proposta d'objectius per a aquest any, en les seves diverses perspectives de treball: saber transmetre la naturalesa del patrimoni cultural de l'Església; l'organització i la difusió d'activitats que ajudin a conèixer-lo; donar suport a les persones que porten la gestió dels diversos equipaments integrats a la xarxa; explicar el que fa l'Església per conservar-lo; i comunicar les activitats de "Catalonia Sacra" i les activitats de les diverses realitats patrimonials que la integren.

3.- El bisbe de Lleida i president del Secretariat Interdiocesà de Mitjans de comunicació social (SIMCOS), Mons. Salvador Giménez, ha presentat la publicació *Església Catòlica. Diòcesis amb seu a Catalunya. Memòria 2023*, que es difondrà el proper mes de novembre, en el marc de la jornada que vol conscienciar encara més els fidels sobre la seva col·laboració en el manteniment econòmic de l'Església. D'una manera senzilla es presenta la tasca que han realitzat el conjunt de les diòcesis catalanes al llarg de l'any 2023: qui la forma i què s'ha fet en el camp de l'anunci de la fe, en la seva celebració i en l'atenció als més febles i necessitats. També es fa una mirada a la seva economia, tant d'on provenen els fons així com a quins camps s'han destinat.

4.- S'han compartit diversos aspectes en relació amb la celebració de la trobada del clergat de les diòcesis amb seu a Catalunya del proper 30 d'octubre, amb motiu del mil·lenari del Monestir de Montserrat. Trobada en la que estan convidats a participar els preveres, diaques i seminaristes de totes i cada una de les diòcesis. Amb aquest encontre es reprèn la tradició de trobades semblants que s'havien realitzat en diversos llocs amb motiu d'esdeveniments de caire eclesial.

5.- Els bisbes han tractat diversos aspectes sobre les iniciatives que diòcesis i Secretariats interdiocesans preparen en relació amb el Jubileu del 2025: «Pelegrins d'esperança»; així com la reedició del Ritual del matrimoni.

El dijous 19, els bisbes han participat en la inauguració del curs de l'Ateneu Universitari Sant Pacià, que també ha comptat amb la presència del Conseller de Justícia de la Generalitat de Catalunya, el Sr. Ramon Espadaler, i el recentment nomenat Director general d'Afers religiosos, el Sr. Ramon Bassas.

El Tren Missioner arriba a Montserrat en la Jornada del DOMUND 2024

La segona edició a Catalunya de la Trobada del Tren Missioner es va celebrar el 19 d'octubre de 2024 a Montserrat, organitzada per Cristians Sense Fronteres i el conjunt de Delegacions i Secretariats de Missions, amb la col·laboració de les Obres Missionals Pontifícies de les diòcesis de Catalunya, el suport dels bisbes de la Conferència Episcopal Tarraconense i la Comunitat Benedictina del Santuari de Montserrat.

L'objectiu principal de l'esdeveniment va ser promoure l'animació missionera i conscienciar sobre la responsabilitat de tots els batejats com a missioners, especialment en el marc de la celebració del DOMUND (Diumenge Mundial de les Missions).

En aquesta edició, hi van participar un total de 503 persones, incloent infants, joves i famílies procedents de parròquies, escoles i institucions religioses de les diòcesis amb seu a Catalunya.

Participants destacats

Durant la trobada, van presidir i participar l'Arquebisbe de Tarragona, Mons. Joan Planellas, el Bisbe auxiliar de Barcelona, Mons. David Abadías, i el Bisbe Coadjutor d'Urgell, Mons. Josep-Lluís Serrano.

La benvinguda a Montserrat va ser a càrrec del P. Joan Maria Mayol, Rector del Santuari, qui va dirigir unes paraules d'agraïment a tots els participants per triar Montserrat com a lloc d'acollida i celebració.

Acollida, animació i convivència

L'esdeveniment va començar amb l'arribada dels grups a l'estació de Monistrol, seguida de la pujada en tren cremallera fins a Montserrat. Això va simbolitzar la sortida de les comunitats de procedència cap a un lloc de trobada, amb l'objectiu de conèixer l'altre, germà en la fe, i donar testimoni del compromís missioner.

La jornada va incloure moments de cants i animació, amb el grup de música cristiana Praiselord, així com espais per a la reflexió, la celebració de l'eucaristia, temps lliure, i va culminar amb la festa de l'enviament.

Espai per a la reflexió i treball en grups

Durant l'esdeveniment, els participants es van dividir en grups per reflexionar sobre la realitat i la tasca pastoral dels missioners arreu dels cinc continents, en els anomenats Territoris de Missió. Els grups van debatre sobre qui són els missioners, quins són els continents amb més presència missionera, les dificultats que afronten i com poden superar-les.

A més, es va reflexionar sobre el paper de cada cristià en el suport als missioners i es va animar els participants a sortir de la seva zona de confort i estar disponibles per ser enviats per l'Esperit com a missioners en la seva vida diària. Els compromisos concrets identificats pels participants van ser escrits en cors de paper i dipositats en una cistella que es va presentar durant l'eucaristia.

Celebració de l'Eucaristia

A l'interior del Santuari, el Pare Abat de Montserrat, Manel Gasch, va dirigir unes paraules als participants, recordant-los que enguany Montserrat celebra el Mil·lenari, sent el Tren Missioner un dels molts actes que formen part d'aquesta celebració. Mil anys donant testimoni de fe i vida cristiana, com fan els missioners arreu del món.

L'eucaristia, presidida per Mons. David Abadías, va subratllar la importància del DOMUND i el paper dels missioners en la difusió de l'Evangeli. Es va destacar que més de 10.000 missioners espanyols estan escampats pel món, dels quals 440 són catalans. La celebració va estar plena de signes visuals, com la presentació de banderes de països amb presència missionera, portades per infants, i una dinàmica amb globus durant l'homilia per reforçar el missatge del compromís missioner.

També es van recordar aquells que han donat la seva vida en el servei missioner.

Testimonis i compromís missioner

Es van presentar dos testimonis missioners: el de Carlos Rosas, seminarista del bisbat d'Urgell, que va passar un temps al Marroc, i el de María Ángeles Domínguez, de les Germanes Carmelites Tereses de Sant Josep, del bisbat de Tarragona, qui va ser missionera a Moçambic.

Festa de l'Enviament

La Festa de l'Enviament va ser l'últim acte de la trobada, amenitzada pel grup d'animació Bufanúvols, que va fer ballar i cantar els participants amb danses i cançons d'arreu del món. Mons. Joan Planelles va instar els més de 500 participants a comprometre's a ser "petits-grans missioners" en els seus entorns propers, il·luminant la vida dels altres amb el seu testimoni.

Finalment, es va llegir el pregó missioner, amb el qual els assistents es van comprometre a viure com a cristians alegres, pregar pels missioners i compartir la fe en les seves comunitats. Per simbolitzar aquest compromís, es va lliurar una espelma a cada grup, juntament amb el text llegit.

L'esdeveniment va concloure amb una benedicció conjunta, recordant la missió compartida de portar l'amor de Déu a tots els racons del món.

Propera edició

Aquesta trobada té la intenció de celebrar-se cada dos anys, i la tercera edició tindrà lloc el 17 d'octubre de 2026.

Conferència
Episcopal
Espanyola

Conferència Episcopal Espanyola

Nota final de la 268ª Comisión Permanente

La Comisión Permanente celebró su 268ª reunión los días 26 y 27 de septiembre en la sede de la Conferencia Episcopal Española (CEE), en Madrid.

Congreso de Vocaciones, 7-9 de febrero de 2025

Uno de los temas del orden del día fue el Congreso Nacional de Vocaciones “¿Para quién soy? Asamblea de llamados a la misión”, que se va a celebrar en Madrid del 7 al 9 de febrero. Con este encuentro, la CEE cierra el ciclo del plan pastoral 2021-2025.

El presidente de la CEE, Mons. Luis Argüello, como responsable del Servicio de Pastoral Vocacional, avanzó algunos datos sobre la preparación de este Congreso que quiere ser una “gran fiesta” de la Iglesia para avivar en el Pueblo de Dios el deseo y la necesidad de las vocaciones. Una invitación a descubrir el valor de cada vocación y a promover la “espiritualidad de la vocación”.

Para la participación en el Congreso, se han asignado una serie de plazas por diócesis. También se contará con la presencia de la vida consagrada, movimientos y asociaciones de ámbito nacional. En total, unos 3.500 participantes se encontrarán estos días en el pabellón Madrid Arena y el pabellón Satélite, en la Casa de Campo de Madrid.

En la página web del Congreso (<https://paraquiensoy.com/>) se van actualizando los materiales del Congreso y ya están disponibles los recursos que

se ofrecen para estos meses previos de preparación: el documento de trabajo y cuatro fichas para el discernimiento.

Celebración ecuménica con ocasión del 1700º aniversario del Concilio de Nicea

La Comisión Permanente aprobó la propuesta de la Comisión Episcopal para la Doctrina de la Fe de organizar una celebración ecuménica con ocasión del 1700º aniversario del Concilio de Nicea. Esta celebración, basada en el Credo, tendrá lugar en noviembre de 2025.

También se aprobó la publicación de una nota de esta misma Comisión sobre la “sanación intergeneracional”.

Semana del Matrimonio

El director del secretariado de la Subcomisión Episcopal para la Familia y la Defensa de la Vida, Miguel Garrigós, y el director del secretariado de la Comisión Episcopal para las Comunicaciones Sociales, José Gabriel Vera, presentaron el balance de la campaña de comunicación, enfocada especialmente a las redes sociales, con motivo de la Semana del Matrimonio 2024. El objetivo de esta Semana, que por tercer año consecutivo se celebró en la semana de S. Valentín, del 14 al 19 de febrero, es visibilizar la grandeza y dignidad del matrimonio cristiano y mostrar a la sociedad su belleza.

Además, la Comisión Permanente, a petición de la Subcomisión Episcopal para la Familia y la Defensa de la Vida, renovó el presupuesto para la campaña de comunicación del próximo año y ha acordado que esta Semana del Matrimonio sea una campaña ordinaria de la Iglesia, en el mes de febrero.

Otros temas del orden del día

También intervino el presidente del Órgano de Cumplimiento Normativo, Alfredo Dagnino, para presentar la primera fase del trabajo que, siguiendo el calendario previsto, ya ha concluido. El sistema de *Compliance* para la Conferencia Episcopal Española fue aprobado en la Asamblea Plenaria de noviembre de 2022.

Los obispos de la Comisión Permanente recibieron la información sobre el estado actual de Ábside Media (TRECE y COPE), sobre el Instituto Español de Misiones Extranjeras (IEME) y sobre la Confederación Católica Nacional de Padres de Familia y Padres de Alumnos (CONCAPA), tras su relevo en la presidencia.

En el capítulo económico, revisaron, para su paso a la Plenaria de noviembre, la propuesta de constitución y distribución del Fondo Común Interdiocesano para el año 2025 y de los presupuestos, para este mismo año, de la CEE y de los organismos que de ella dependen.

Como es habitual, la Permanente aprobó el orden del día de la próxima Asamblea Plenaria y distintos nombramientos; además ha tratado distintos temas de seguimiento.

Nombramientos:

- Cecilia Ruiloba Castelazo, laica consagrada del Regnum Christi, como directora del secretariado de la Subcomisión Episcopal para las Universidades y Cultura.
- Luis Miguel Rojo Septién, CM, sacerdote de la congregación de la Misión (San Vicente de Paúl), como delegado de Cáritas Española.
- José Cristóbal Moreno García, sacerdote de la diócesis de Orihuela-Alicante, como consiliario nacional de la Federación del Apostolado de la Divina Misericordia en España.
- José Ruiz Pérez, laico de la diócesis de Albacete, como presidente de la Federación del Apostolado de la Divina Misericordia en España.
- Marta Ventura Arasanz, laica de la archidiócesis de Barcelona, como presidenta nacional de la Federación Española de Hospitalidades de Nuestra Señora de Lourdes.
- Jorge López Martínez, sacerdote de la archidiócesis de Burgos, como asesor eclesial de la Obra de Cooperación Apostólica Seglar Hispano Americana (OCASHA).

VII Encuentro de responsables de oficinas de protección de menores en Madrid el 25 y 26 de octubre

El Servicio de coordinación y asesoramiento de las oficinas de protección de menores de la Conferencia Episcopal Española (CEE), en el que también participa la Conferencia Española de Religiosos (CONFER), ha vuelto a convocar a los responsables y miembros de las oficinas de protección de menores.

Tras la reunión del pasado mes de abril, este viernes y sábado han celebrado una nueva jornada formativa. En esta ocasión se han abordado dos temas: la familia como factor de riesgo y factor de protección y las oficinas como lugar de acogida y seguimiento de las víctimas.

Los abusos sexuales en el entorno familiar y en movimientos asociativos

El programa del viernes 25 de octubre incluía cinco ponencias, dos mesas redondas y un papel de experiencias que permitieron desarrollar, desde distintas perspectivas, el tema de los abusos sexuales en el entorno familiar y en movimientos asociativos. Precisamente por el tema que se trató, también estaban invitados los delegados diocesanos de Apostolado Seglar y Familia y los responsables de movimientos y asociaciones laicales.

Por la mañana se contó con las intervenciones de Javier de la Torre, director del departamento de Teología Moral y Praxis de la Vida Cristiana en la Facultad Teología de la Universidad Pontificia Comillas, que habló sobre educación afectivo-sexual en el entorno familiar, teniendo a los padres como protagonistas; Olalla Rodríguez, psicóloga y psicoterapeuta en el Hospital Severo Ochoa de Leganés y responsable del Ministerio Nacional de Jóvenes de la Renovación Carismática Católica, que se centró en la familia como factor de protección y de riesgo de abusos; y la pedagoga Irene Arrimadas, directora del departamento de Innovación Pedagógica de Escuelas Católicas, que presentó la protección al niño como un deber de todos y cada uno y también se detuvo en el papel de padres y profesores ante los abusos en el seno de la familia. Tras las exposiciones, hubo una mesa redonda y un tiempo para el diálogo con estos tres ponentes.

La sesión de la tarde se abrió con la presentación del grupo de Justicia Restaurativa. Después, fue el tiempo para compartir experiencias. Así, Amparo Medina, como responsable de Protección y buen trato de la Orden Hospitalaria de San Juan de Dios, explicó cómo trabajan la protección en Discapacidad. Mayte Gómez explicó la mirada al menor en el Movimiento Scout Católico, al que pertenece, para protegerle en el ámbito asociativo.

Las otras dos ponencias programadas estuvieron a cargo de Montse Soria, coordinadora de Programas de Juventud de la Fundación Pere Tarrés, que habló sobre la violencia infanto-juvenil y familiar; y de Carlos Presa, director del departamento de Enseñanza y de la Oficina de Atención a Víctimas de la diócesis de Lugo, que contestó al interrogante ¿Cómo sanar el daño intrafamiliar?

El día de encuentro se cerró con otra mesa redonda y el diálogo con los cuatro ponentes de la tarde.

Gestión, acompañamiento, terapia y derivación

Los trabajos del sábado, 26 de octubre, se orientaron a la gestión, acompañamiento, terapia y derivación en las oficinas de protección de Menores.

La jornada comenzó con la presentación del PRIVA por parte de Jesús Rodríguez Torrente y Jesús Miguel Zamora Martín, ambos miembros del Servicio de Coordinación y Asesoramiento de las Oficinas de Protección de Menores, por parte de la CEE y de CONFER, respectivamente.

Después, el grupo de Trabajo de Victimología ofreció unas claves y criterios para que una Oficina funcione bien. También han hablado del abuso desde otra perspectiva, la Teología del Abuso.

Además, se escucharon otras dos conferencias. La responsable de la Oficina de Entornos seguros de la CONFER, Gloria Rodríguez, ha hablado sobre acoger, acompañar y derivar. Y sobre las heridas de los abusos y la función terapéutica ha hecho su exposición Almudena Olivares, también de la CONFER, pero de su centro médico-psicológico. Entre ambas intervenciones, se ha dedicado un tiempo a talleres por grupos.

Con unas palabras del secretario general, Mons. Francisco César García Magán, en torno a las 14.00 horas, se clausuró este VII encuentro.

Sumari

ESGLÉSIA DIOCESANA

Bisbe diocesà

Decrets.....	5
Comunicacions diocesanes	7
Homilia	9
Cartes dominicals	13
Activitats del Sr. Bisbe.....	17

Secretaria General i Cancelleria

Ordenació	32
Nomenaments.....	32
Comunicacions.....	34

Vida diocesana

Crònica diocesana	36

SANTA SEU

Sant Pare

Carta encíclica <i>Dilexit nos</i>	45

Assemblea del Sínode

Document final del Sínode de Bisbes.....	115

PROVÍNCIA ECLESIASTICA DE BARCELONA

Fra Xabier Gómez García, nou bisbe de Sant Feliu de Llobregat	181

CONFERÈNCIA EPISCOPAL TARRACONENSE

Comunicat de la Reunió de Bisbes n. 257.....	185

CONFERÈNCIA EPISCOPAL ESPANYOLA

Nota de la 268 Comissió Permanent	193
VII Encuentro de responsables de oficinas de menores	196

Subscripció anual: 35 €

Exemplar solt: 8 €

*El preu de la subscripció comprèn només l'edició del
«Butlletí del Bisbat de Terrassa» de l'any en curs*